

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

MATEJA ČRV

RAZUMEVANJE IN UPORABA PERSPEKTIVE MOČI PRI DELU Z OSEBAMI Z
DEMENCO V DOMOVIH ZA STARE LJUDI

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

MATEJA ČRV

RAZUMEVANJE IN UPORABA PERSPEKTIVE MOČI PRI DELU Z OSEBAMI Z
DEMENCO V DOMOVIH ZA STARE LJUDI

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Liljana Rihter

Študijski program: Socialno delo z družino

Ljubljana, 2017

Hvala vsem, ki so bili ob meni, me vseskozi podpirali in spodbujali.

Zahvaljujem se svoji družini, ki mi je med študijem potrpežljivo stala ob strani in verjela vame.

Za izdelavo tega dela se zahvaljujem mentorici doc. dr. Liljani Rihter. Hvala za vso pomoč, vodenje in potrpežljivost, ki mi jo je namenila.

Zahvala tudi sogovornikom v intervjujih, ki so sodelovali z menoj.



IZJAVA

Spodaj podpisana Mateja Črv, študentka drugostopenjskega študija Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko 06150122, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtorica magistrskega dela z naslovom:

»RAZUMEVANJE IN UPORABA PERSPEKTIVE MOČI PRI DELU Z OSEBAMI Z
DEMENCO V DOMOVIH ZA STARE LJUDI«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo magistrsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega magistrskega dela;
- da se zavedam, da je plagiatstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o študiju na programih druge stopnje;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno magistrsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 3.10.2017

Podpis avtorice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave magistrskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega magistrskega dela na svetovnem spletu.

V Ljubljani, 3.10.2017

Podpis avtorice:

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Mateja Črv

Naslov naloge: RAZUMEVANJE IN UPORABA PERSPEKTIVE MOČI PRI DELU Z OSEBAMI Z DEMENCO V DOMOVIH ZA STARE LJUDI

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Število strani: 131

Število prilog: 10

Število tabel: 1

Mentor: doc. dr. Liljana Rihter

Ključne besede: moč, perspektiva moči, socialno delo z osebami z demenco, socialno delo v domovih za stare ljudi.

POVZETEK

V delu sem raziskovala, kako socialni delavci v domovih za stare ljudi razumejo in uporabljajo perspektivo moči pri delu z osebami z demenco. V teoretičnem uvodu sem zajela naslednje teme: kaj je starost, kakšne so oblike pomoči za stare ljudi, kako socialno delo nastopa v instituciji, povedala sem, kaj je demenca in kaj je specifičnega za socialno delo z osebami z demenco, za konec pa spregovorila o konceptu moči, izpostavila avtorja Denisa Saleebeya, ki govori o perspektivi moči. V empiričnem delu sem s kvalitativno raziskavo ugotavljala, kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči, kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta, kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi, koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo v vsakdan oseb z demenco, ter kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje. Rezultate sem dobila z obdelavo štirih intervjujev socialnih delavcev v domovih za stare ljudi in štirih sorodnikov oseb z demenco. Socialni delavci v večini razumejo, kaj je koncept krepitev moči. Tako kot svojci oseb z demenco, znajo naštetih vire moči oseb z demenco in predstaviti primere. Koncept socialni delavci uporabljajo vsak dan, tekom rutine dneva, ko so v stiku z osebami z demenco. To ravnanje se skozi prevzemanje različnih vlog ne navezuje nujno le na socialne delavce, ampak tudi na druge zaposlene v domu za stare ljudi. Tudi svojci prepoznajo uporabo koncepta in njegovo uporabo s strani vseh zaposlenih v domu za stare ljudi. V praksi so uporabljene različne inovativne metode dela, podpora je tudi s strani vodstev institucij za razvijanje inovacij. Svojci in tudi socialni delavci poudarjajo, da je individualno delo pri osebah z demenco ključnega pomena. Osebe iz socialne mreže osebe z demenco so vključene v vsakdan med obiski, v drugih aktivnostih tekom dneva niso tako aktivne, je pa to cilj za naprej. Prispevek oseb iz socialne mreže je prepoznan, ocenjen kot pozitiven, se pa ravnanje iz dobrih želja svojcev lahko obrne v negativni učinek na osebe z demenco. Izvajanje koncepta krepitev moči prinaša pozitivne spremembe za osebe z demenco: boljše dnevno počutje, krepitev volje, samostojnosti in varnosti oseb z demenco. Da bo v prihodnje teh pozitivnih učinkov še več, bodo socialni delavci in svojci iz socialne mreže osebe z demenco še bolj aktivni v odnosu sodelovanja z osebami z demenco.

Title: UNDERSTANDING AND USING THE STRENGTH PERSPECTIVE WITH PEOPLE WITH DEMENTIA IN RETIREMENT HOMES

Keywords: strength, empowerment, social work with people with dementia, social work in retirement homes

ABSTRACT

My thesis explores the understanding and use of empowerment from social workers in homes for older people working with people with dementia. The first, theoretical part of my thesis encompasses subjects on aging, institutional care for older people, how social work performs in the institution, what dementia is and what is specific to social work with people with dementia, and finally spoke on the concept of power, pointed out Denis Saleebey and his strength perspective. In second, empirical part of my thesis I use qualitative research methods to establish what is the social workers' understanding and use of the strength perspective in their work with people with dementia. Additionally, I explore where in their work the use of the concept is seen, how is the concept developed in practice, I explore how the institution incorporates person's network into the everyday life, and how work from the strength perspective affects daily well-being of people with dementia. I present the results of four interviews with social workers and four interviews with relatives of people with dementia. Social workers in most understand the strength concept. Both social workers and relatives of people with dementia know the powers of people with dementia and present examples. The strength perspective is used daily, during the daily routine, when they are in contact with people with dementia. The strength perspective is also used by other employees in the homes for older people, they and social workers perform in various roles. Families also recognize the use of the concept and its use by all employees in the homes for older people. In practice, various methods of work are used and developed and the growth is supported by the leaders. Both relatives of people with dementia and social workers point out that individual work with people with dementia is crucial. People from the social network of people with dementia are included every day during visits, but in other activities during the day they are not so active, but this is the goal for the future. The contribution of relatives of people with dementia is recognized, assessed as positive, in some cases they have a negative effect. Implementation of the strength perspective brings positive changes for the person with dementia: better daily well-being, strengthening of the will, autonomy and safety of people with dementia. In order to increase these positive effects in the future, social workers and relatives of people with dementia will have to be even more active in the relationship of cooperation with people with dementia.

Kazalo

1. TEORETIČNA IZHODIŠČA	4
1.1. STAROST	4
1.2. OBLIKE POMOČI STARIM LJUDEM NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA	5
1.2.1. DOMOVI ZA STARE LJUDI	5
1.3. SOCIALNO DELO S STARIMI LJUDMI	7
1.3.1. SOCIALNO DELO V INSTITUCIJI	8
1.4. DEMENCA	11
1.4.1. SOCIALNO DELO Z OSEBAMI Z DEMENCO	13
1.4.2. NAČELA DELA Z OSEBAMI Z DEMENCO	16
1.5. KONCEPT MOČI	18
1.5.1. DENIS SALEEBEY: PERSPEKTIVA MOČI	21
1.5.2. PERSPEKTIVA MOČI PRI DELU S STAREJŠIMI ODRASLIMI	24
2. PROBLEM	27
3. METODOLOGIJA RAZISKOVANJA	28
3.1. VRSTA RAZISKAVE	28
3.2. TEME RAZISKOVANJA	28
3.3. RAZISKOVALNI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	28
3.4. POPULACIJA IN VZORČENJE	29
3.5. ZBIRANJE PODATKOV	29
3.6. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	30
4. REZULTATI	31
4.1. RAZUMEVANJE KONCEPTA PERSPEKTIVE MOČI V PRAKSI SOCIALNIH DELAVCEV	31
4.2. UPORABA KONCEPTA PERSPEKTIVE MOČI V PRAKSI	32
4.3. RAZVIJANJE IN INOVATIVNA UPORABA KONCEPTA KREPITVE MOČI V PRAKSI	35
4.4. VKLJUČEVANJE SOCIALNE MREŽE V VSAKDAN OSEB Z DEMENCO	38
4.5. REZULTATI DELOVANJA IZ PERSPEKTIVE MOČI PRI DELU Z OSEBAMI Z DEMENCO IN VPLIV NA NJHOVO VSAKDANJE POČUTJE	40
5. RAZPRAVA IN SKLEPI	42
6. PREDLOGI	49
7. LITERATURA IN VIRI	51
8. PRILOGE	54
8.1. SMERNICE ZA INTERVJU S SOCIALNIMI DELAVCI	54
8.2. SMERNICE ZA INTERVJU S SVOJCI OSEB Z DEMENCO	54
8.3. UREJANJE GRADIVA SOCIALNI DELAVCI	55

8.4.	ODPRTO KODIRANJE: SOCIALNI DELAVCI	69
8.5.	OSNO KODIRANJE: SOCIALNI DELAVCI.....	89
8.6.	ODNOSNO KODIRANJE: SOCIALNI DELAVCI	99
8.7.	UREJANJE GRADIVA: SVOJCI.....	102
8.8.	ODPRTO KODIRANJE: SVOJCI	110
8.9.	OSNO KODIRANJE: SVOJCI	120
8.10.	ODNOSNO KODIRANJE: SVOJCI	125

»Ni večje moči, kot je moč, ki avtomatično in naravno obstaja znotraj vsakega človeka.«

(Jack Pransky)

1. TEORETIČNA IZHODIŠČA

1.1. STAROST

Starost je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika opredeljena kot »doba v človeškem življenju od zrelih let do smrti« (SSKJ, »starost«). Ta doba se, tako kot v vseh evropskih državah, daljša tudi v Sloveniji, število starejših oseb pa se povečuje. (Globovnik, Kokot, Križan, Vovk Korže in Pavšek, 2011)

V gerontologiji je starost tretje in zadnje življenjsko obdobje. Prehod, ki je danes večinoma med 60. in 65. letom starosti, se z daljšanjem življenja in staranjem družbe pomika navzgor. Če že življenjska obdobja delimo, pa ne moremo mimo dejstva, da je življenje ena sama nedeljiva celota. (Inštitut Antona Trstenjaka)

S staranjem človeka pa je povezano pešanje, to je najprej telesnih zmožnosti, kot so, recimo, ročne spretnosti, pa do duševnih, na primer spomina. To pešanje zaviramo z ustrezno vadbo. Ohranjanje in krepitev vseh zmožnosti ob staranju pa je zelo odvisno od tega, kako človek svoje staranje sprejema in ga doživlja. (Inštitut Antona Trstenjaka)

Na Statističnem uradu Republike Slovenije so podatki o starosti, ljudeh, starih 65 in več let, v stalnem naraščanju. Ob začetku leta 2015 je bila ena petina prebivalcev Slovenije stara 65 ali več let, obeti do leta 2060 pa kažejo, da se bo ta odstotek povzpел do 30 % (Statistični urad Republike Slovenije, 2015). Ti podatki nam morajo biti motivacija za delo ob oblikovanju pravega odnosa do starih ljudi in njihove vloge v družbi. Aktualnost teme staranja in starosti nazorno kaže tudi dogodek ob mednarodnem dnevu starejših, ki je vedno bolj obiskan (Statistični urad Republike Slovenije, 2015). Ob tem je vedno bolj obiskan Festival za tretje življenjsko obdobje, na katerem je aktualna tema o aktivnem in zdravem staranju. (Festival za tretje življenjsko obdobje)

1.2. OBLIKE POMOČI STARIM LJUDEM NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA

Da aktivno in zdravo staranje niso le teme festivalov, je potrebno vsakodnevno delo, pomoč starim ljudem. Ločimo neformalne in formalne oblike pomoči. Neformalne oblike pomoči so prostovoljna dela svojcev, prijateljev. Med formalne oblike pomoči pa štejemo tri sektorje socialnega varstva: javni, zasebni sektor in nevladne in prostovoljske organizacije. (Hlebec in Mali, 2013)

Javni sektor pomoči predstavljajo centri za socialno delo, domovi starejših občanov, centri za pomoč na domu in ponudniki drugih javnih storitev, kot so oskrbovana stanovanja. Zasebni sektor ponuja institucionalno varstvo in oblike pomoči na domu. Tretji sektor socialnega varstva, torej nevladne in prostovoljske organizacije, so v večini društva različnih skupin prebivalcev, na primer društva upokojencev (Hlebec in Mali, 2013). Mali izpostavlja, da je prav za Slovenijo, poleg vseh oblik pomoči starim ljudem, značilna močna institucionalna usmeritev. (Mali, 2012)

1.2.1. DOMOVI ZA STARE LJUDI

Dom za stare ljudi je ustanova za bivanje, socialno oskrbo in zdravstveno nego starejših ljudi. Za to nastanitev se odločijo zaradi starostne onemoglosti, zaradi bolezni ali drugega razloga. V Sloveniji obstaja nacionalna javna mreža domov za stare ljudi, ki se razvija od 1970 let. Vse od takrat je pomembna kakovost doma za stare ljudi, ki sestoji iz naslednjih petih točk. Te so: organizacijska zmožnost vodstva, kakovost dela in etičnost vseh zaposlenih, koliko so stanovalci osebno pripravljeni na sprejemanje starostnega pešanja in pomoči, sodelovanje med domom, svojci in prostovoljci ter vpetost doma v življenje krajevne skupnosti. (Inštitut Antona Trstenjaka)

Varstvo varovancev v domovih za stare ljudi je ena od oblik varstva starih ljudi (Mali, 2006). Po podatkih Statističnega urada Slovenije je bivalo decembra 2013 v domovih za stare ljudi več kot 17.500 ljudi, kar je predstavljalo tretjino več kot leta 2006. Decembra 2013 je bilo

dve tretjini teh oseb starih 80 let in več let. Kot glavni razlogi za odhod v dom za stare so bili pri 80 % oseb bolezen, starost in nezmožnost za samostojno življenje. (Statistični urad Republike Slovenije, 2015)

Storitve v domovih za stare ljudi so ločene na osnovne in dodatne dejavnosti. Osnovne storitve, ki so enake v vseh domovih za stare ljudi, so: zagotavljanje bivanja v enoposteljnih ali večposteljnih sobah, vzdrževanje prostorov in perila, organizirana in zdravstvenemu stanju primerna hrana ter tehnična oskrba, osebna pomoč, socialna oskrba in varstvo, zdravstvena nega in rehabilitacija, osnovna zdravstvena in specialistična konziliarna dejavnost, ki jo v domovih izvajajo zdravstveni domovi ali zasebni zdravniki. Dodatne dejavnosti pa so lahko: dnevno varstvo za starejše, ki bivajo doma, zagotavljanje ustrezne prehrane in zdravstvene nege osebi na domu, sodelovanje z drugimi sorodnimi organizacijami, društvi za izvajanje različnih oblik dejavnosti, namenjenih starejšim ljudem izven doma, in druge. (Skupnost socialnih zavodov Slovenije)

Z vidika zagotavljanja zdravstvene in socialne oskrbe je dom za stare ljudi varen prostor in kot pravi Mali (2006), lahko pokriva nekatere vidike dejanskega doma, a ni to nikoli pravi dom. Trije kazalci so, ki to ne-domačnost izkazujejo: zaprtost pred zunanjim svetom, racionalizacija vsakdanjega življenja, ki se izkazuje z dnevnimi rutinami, in organizacijska birokracija. Ključni vidik, ki dodaja starim ljudem v instituciji občutek večje in boljše vrednosti, je krepitev moči, udeležnost v procesih odločanja ter izvedba idej v praksi. (Mali, 2006)

Institucionalno varstvo je po vseh podatkih prevladujoča oblika skrbi za stare ljudi, med katerimi so tudi osebe z demenco. Z večanjem deleža oseb z demenco se pritiski na domove le še povečujejo. Domovi pa se soočajo s problemi, ki so organizacijski, prostorski, kadrovski in pomanjkanje normativov. Ti problemi se tičejo tudi oseb z demenco, na katere domovi za stare ljudi odgovarjajo s tremi modeli skrbi za osebe z demenco: integrirani, segregirani in delno segregirani. (Flaker idr., 2004)

Integrirani model spodbuja medsebojno razumevanje in sprejemanje, zmanjša se agresija med stanovalci in večja je samozavest stanovalcev brez demence. Ima pa tudi svoje pomanjkljivosti: osebe z demenco so obremenjene zaradi odklanjanja drugih ljudi, strah

sostanovalcev (»Taka bom tudi sama«), manjša toleranca, več dnevnih konfliktov. (Flaker idr., 2004)

Segregirani model daje v središče osebo z demenco, organizira različne dejavnosti, osebje je stalno, manj je konfliktov med stanovalci in manj je terapij. Slabosti modela so: veliko oddelkov v ustanovi, kar poveča institucionalno vzdušje. Osebe z demenco se razlikujejo po stopnjah demence, varovanjem in zagotavljanjem pravic. (Flaker idr., 2004)

Delno segregirani model ima te prednosti, da oblikuje manjše skupine, kjer so stanovalci s podobno stopnjo demence, osebje je stalno, manj je konfliktnih situacij med stanovalci, organizirajo se dejavnosti, ohranjajo se sposobnosti, kar pomeni počasnejše napredovanje bolezni. Pomanjkljivosti delno segregiranega modela so prostorske in kadrovske zmogljivosti domov, potreba po več skupinah, ker je število oseb z demenco veliko, ter organizacijske težave. (Flaker idr., 2004)

Po podatkih iz leta 2004 se ti trije modeli razlikujejo glede na to, kako pogosto so razviti v domovih za stare ljudi. Delno segregirani model je najpogostejši in prisoten v 43,5 % domov za stare ljudi, sledi mu segregirani model, s prisotnostjo v 35,4 % domov za stare ljudi, in integrirana oblika bivanja stanovalcev, prisotna le v 20,9 % domov. (Flaker idr., 2004)

1.3. SOCIALNO DELO S STARIMI LJUDMI

Socialno delo s starimi ljudmi je posebno področje v stroki socialnega dela, ki ga avtorji večkrat povezujejo z gerontologijo (Mali, 2008). Za delo v tej specializaciji je potrebno generično znanje s področja socialnega dela in tudi drugih ved, ki odkrivajo nova znanja za razumevanje tretjega obdobja življenja. (Mali, 2013)

Mali (2013, str. 59, po Philips, 1996) opozarja, da je starejša populacija velik izziv za socialno delo, saj ga izziva, da se odzove na njene potrebe. A ker je stroka socialnega dela dinamična in odzivna veda, ni skrbi za njen razvoj.

Sodobno razumevanje fenomena staranja, ki je kombinacija bioloških, psiholoških in družbenih procesov, je specifična socialnega dela s starimi ljudmi. Za delo z njimi strokovnjaki potrebujejo vedenje o temi staranja, socialni politiki do starih ljudi, različnih

strokovnih spretnostih, in sicer od komunikacije, sodelovanja v multidisciplinarnih timih, medgeneracijskega povezovanja. (Mali, 2013)

Socialno delo s starimi ljudmi deluje na treh ravneh: na mikro ravni, to je raven posameznika, mezo ravni, to je raven skupnosti in institucij, ter na makro ravni, ki je družbena raven. Z delovanjem na vseh treh ravneh socialni delavec povečuje sposobnost uporabnikov pri soočanju s težavami in pri reševanju problemov. Primeri delovanja socialnih delavk in delavcev so zelo različni: demenca, osamljenost, alkoholizem pri starih ljudeh, ranljivost, nasilje v družini, stres v starosti in druge teme. Te situacije na mikro ravni pokažejo pomemben zaključek, da so stari ljudje izrazito heterogena skupina posameznikov. (Mali, 2013)

Mali (2008) pravi, da je na mezo ravni pomembno poznavanje potreb starih ljudi. To znanje pripomore k povezovanju različnih služb in storitev. S tem se v skupnosti okrepi medgeneracijsko povezovanje, pridružijo se organizacije iz skupnosti. Makro raven povezuje mikro in mezo raven z državo, torej posameznika in skupnost. Na tretji ravni je socialno delo v pomoč pri razvijanju političnih struktur, ki temeljijo na potrebah starih ljudi, krepitvi njihove moči in položaja v družbi. Za socialno delo s starimi ljudmi je potrebno ravnanje na vseh treh ravneh v okolju, saj je to multidisciplinarna stroka.

Čačinovič Vogrinčič (2000) razume staranje kot skupni družinski projekt. Zanj je potrebno uporabno znanje o družini, ki ga socialno delo lahko prispeva. Ob tem je prispevek stroke socialnega dela v vzpostavitvi delovnega odnosa z družino, raziskovanju problemov in skupnem iskanju rešitev družine.

1.3.1. SOCIALNO DELO V INSTITUCIJI

O socialnih delavcih v domovih za stare ljudi se počasi oblikuje vedenje, kako pomembni so, četudi je lahko na 195 stanovalcev v domu za stare ljudi zaposlen le en socialni delavec. Zanimljivo tudi ni spoznanje o tem, da so socialni delavci v domovih za stare ljudi prisotni že od začetka poklica socialnega dela in so imeli vpliv na razvoj domov za stare ljudi. (Mali, 2008)

Pri socialnem delu v domu za stare ljudi so najpomembnejše usmeritve: individualni pristop, spoštovanje dostojanstva starih ljudi, podpiranje starih ljudi ob njihovi samostojnosti ter ohranjanje stikov z njihovo socialno mrežo. Še posebej je pomembno, da socialni delavec v domu za stare ljudi zna prepoznati vse možne vire, ki so na razpolago. (Milošević Arnold, 2003)

Konkretno vlogo socialnih delavcev v domu za stare ljudi našteva Milošević Arnold (2003, str. 31):

- »pomoč pri reševanju problemov stanovalcev,
- delo s sistemi, da bi ljudem zagotovili potrebne vire in storitve,
- povezovanje ljudi z ustreznimi sistemi, ki bi podpirali njihovo funkcioniranje.«

Vse te vloge opravlja socialni delavec od prejema vloge starega človeka v dom in do njegovega odhoda. (Milošević Arnold, 2003)

Faze bivanja starega človeka v domu so lahko različno dolge in zahtevne, socialni delavec pa je tisti, ki je vseskozi prisoten, tako od prvega stika uporabnika z domom za stare ljudi in do zadnje faze, ko uporabnik zapusti institucijo. (Mali, 2008)

Faze bivanja se povezujejo z nalogami in vlogami socialnega delavca, ki si sledijo tako:

- »naloge socialnega delavca pred prihodom starega človeka v dom,
- naloge socialnega delavca v času bivanja starega človeka v domu,
- naloge socialnega delavca ob odhodu stanovalca iz doma,
- naloge socialnega delavca za zagotavljanje dobre klime v domu,
- naloge socialnega delavca kot spremljevalca institucionalnega življenja stanovalcev«.

(Mali, 2008, str. 83-84)

Socialni delavec pred prihodom uporabnika v dom ureja formalnosti, a že v tej začetni fazi vzpostavljanja odnosa se znajde v dvojni vlogi, in sicer, da ima z močjo odločanja nadzorno vlogo, obenem pa je tudi pomočnik. Začetni stik uporabnika s socialno službo doma za stare ljudi je zelo pomemben, saj ima vpliv na celotno sodelovanje v prihodnje. Formalni postopki, ki so ob tem zahtevani, lahko vplivajo na odnos. (Mali, 2008)

Pred prihodom uporabnika v dom za stare ima socialni delavec naslednje pomembne naloge (Mali, 2008, str. 84-85):

- Sodelovanje z bodočim stanovalcem: to je faza navezovanja stikov z uporabnikom in njegovo socialno mrežo, lahko pomeni tudi obisk uporabnika na domu. Vključuje tudi raziskovanje socialnega delavca o drugih možnostih za starega človeka, ki ne bi bile odhod v institucijo. V tej fazi je socialni delavec lahko tudi močan kot zagovornik.
- Sodelovanje z drugimi strokovnjaki: drugi strokovnjaki so lahko iz drugih institucij, da mu zagotovijo informacije o uporabniku.
- Sodelovanje s svojci: tukaj je še močan v vlogi zagovornika, ko raziskuje s starim človekom in njegovimi svojci prave razloge za prihod v dom. Svojci so v veliko pomoč pri dopolnjevanju življenjske zgodbe starih ljudi.
- Informiranje: ta funkcija pomeni seznanjanje uporabnika z informacijami, ki se nanašajo na življenje v domu, to je od hišnega reda, dejavnosti v domu, delavcev, načina plačevanja.

Med bivanjem uporabnika v domu za stare ljudi je pomembno, da se ustvari klima, da se star človek lahko hitro vživi v novo okolje, obenem pa tudi ohranja stik z okoljem, iz katerega je prišel. Socialni delavec ima vlogo v tem, da zna reagirati ob slabem počutju uporabnika, da mu pomaga poiskati nove vire moči v okolju ter v njegovi primarni socialni mreži. (Mali, 2008)

Milošević Arnold (2003, str. 35) opisuje, da so v času bivanja uporabnika v domu za stare ljudi pomembne naslednje naloge socialnega delavca:

- »podpora stanovalcem v procesu prilaganja na življenje v domu,
- podpora svojcem in njihovo angažiranje za sodelovanje pri dejavnostih doma,
- posredovanje v konfliktnih situacijah med stanovalci in med stanovalci in delavci,
- razvijanje prostovoljnega dela,
- sodelovanje pri organizaciji različnih dejavnosti in prireditvev.«

V fazi odhoda uporabnika iz doma za stare ljudi ima socialni delavec naslednje naloge (Mali, 2008, str. 87):

- »priprava odpusta stanovalca v domače okolje, drugo institucijo ali drugo novo okolje,
- obravnava predloga za premestitev stanovalca v drugo institucijo,
- urejanje prenehanja bivanja stanovalca zaradi smrti« (tu ima vloge obveščanja svojcev o smrti, informiranje svojcev o podrobnostih glede smrti, organizacija slovesa od pokojnega).

Ne glede na fazo stika socialnega delavca z uporabnikom je pomembno, da socialni delavec usmerja energijo v dobre odnose med vsemi sistemi, ki se v domu prepletajo, srečujejo in povezujejo, kar pomeni stanovalce, svojce in zaposlene v domu za stare ljudi. Poleg ustvarjanje dobre klime je pomembna odgovornost socialnega delavca pri izvajanju nalog. Te rešuje socialni delavec po poslanstvu stroke z uporabnikom. V tem odnosu sodelovanja je usmerjen vanj, kot v posameznika in v njegovo dobro (Mali, 2008).

Milošević Arnold (2003) še doda, da je socialni delavec v domu za stare ljudi zagovornik uporabnikov, ki jih podpira in jim dodaja moč pri njihovi samostojnosti. Socialni delavec pomeni posebno vez med uporabniki doma za stare ljudi ter njihovim okoljem, ki vključuje svojce in druge socialne mreže.

1.4. DEMENCA

Demenca "je tisto, ko ne veš: ne kdo si, ne kje si, ne kdo so ljudje okoli tebe," pravi Jaša Zlobec (Kaj je demenca?, 2015)

Demenca v prevodu iz latinščine pomeni "upadanje duha in razuma". V praksi pa je to seštevček različnih znakov, ki prizadenejo ljudi vseh starosti, a primarno starejše prebivalstvo. Pri osebah, mlajših od 65 let, je en odstotek ljudi, ki ima demenco, med ljudmi, starimi 90 let in več, znaša odstotek okoli 60 %. (Inštitut Antona Trstenjaka)

Kogoj (2007, str. 15) nam podaja opis po mednarodni klasifikaciji bolezni, ki pravi, da je »demenca opredeljena kot sindrom, ki ga povzroča možganska bolezen, običajno kronične ali napredujoče narave. Vključuje motnje mnogih višjih živčnih dejavnosti, kot so: spomin, mišljenje, orientacija, razumevanje, računanje, sposobnost učenja, sposobnost besednega izražanja in presoja.« (Kogoj, 2007, str. 15)

A demenca ni le medicinski fenomen, saj njene posledice prizadenejo celotno osebnost in zmožnost socialnega funkcioniranja, obenem pa še posameznikovo primarno socialno mrežo. Milošević Arnold (2007) še pravi, da je pri demenci veliko neposrednega dela z osebami z demenco in dela s podpornimi mrežami, ki so pri skrbi ljudi z demenco ključnega pomena.

Prvi znaki demence, naštetí tudi na spletni strani Spominčice (Kaj je demenca?, 2015), so: »postopna izguba spomina, težave pri govoru, osebnostne in vedenjske spremembe, upad intelektualnih funkcij, nezmožnost presoje in organizacije, težave pri vsakodnevnih opravilih, iskanje, izgubljanje in prestavljanje stvari, težave pri krajevni in časovni orientaciji, neskončno ponavljanje enih in istih vprašanj, spremembe čustvovanja in vedenja, zapiranje vase in izogibanje družbi«. (Kaj je demenca?, 2015)

Obstaja pa več vrst izvorov demence. Ti so: Alzheimerjeva demenca, demenca z Lewyjevimí telesci, vaskularna demenca in frontotemporalne demence. (Kaj je demenca?, 2015)

Najpogostejši vzrok demence je Alzheimerjeva bolezen, to prikazuje tudi visok odstotek bolnikov, višji od 60 %. Alzheimerjeva bolezen prizadene od 5-10 % starejših od 65 let in s starostjo se delež teh le še povečuje. Vzrok zanjo so spremembe v možganih, ki se kažejo kot senilne lehe in nevrofibrilarne pentlje, a razlage, zakaj do teh sprememb pride, še ni. Po raziskavah tehtajo možgani bolnikov manj kot 1000 g, za primerjavo velja, da imajo zdravi možgani 1300 g. Kajeenje in možganske poškodbe povečujejo verjetnost za nastajanje Alzheimerjeve bolezni, a med ljudmi ni nalezljiva. (Kaj je demenca?, 2015)

Demenca z Lewyjevimí telesci je na drugem mestu kot vzrok. Odstotek oseb s to obliko je med 15-25 %. Bolezen se začne z znaki, podobnimi Alzheimerjevi bolezni (motnje spomina, težave z govorom in drugimi sposobnostmi), ali z znaki Parkinsonove bolezni (tresenje, upočasnjenost mišljenja, manj izrazna obrazna mimika). Temu pa sledijo še drugi znaki, in sicer prividi, prisluhi, vse do blodenj, ki vznemirjajo. Značilni znaki te oblike demence so tudi velika nihanja v zavesti, pozornosti, prisotnosti, a vzrok zanje še ni znan. (Kaj je demenca?, 2015)

Vaskularna demenca se najpogosteje začne med 60. in 70. letom starosti, prizadene pa 15 % bolnikov. Vzrok zanjo je več zaporednih kapi, začetni znaki pa so stopničasti upad sposobnosti. Te niso prizadete vse v enaki meri. Velikokrat so kombinirane oblike Alzheimerjeve in vaskularne demence. (Kaj je demenca?, 2015)

Frontotemporalne demence ali Pickova demenca ima znake propadanja čelnega in senenega režnja. Znaki te se pokažejo že od 35 leta starosti pa do 75 let, veliko prej kot Alzheimerjeva, predstavlja pa okoli 7 % vseh demenc. Pri tem ima veliko vlogo dednost, saj je 20-40 % teh oblik demenc dednih. Znaki zanje se začnejo kazati postopoma, napredujejo pa do izrazitih osebnostnih sprememb, lahko tudi motenj govora. Frontotemporalne demence pogosteje spremljajo motnje gibanja bolj kot motnje spomina. (Kaj je demenca?, 2015)

Milošević Arnold (2007, str. 25) pravi, da je demenca degenerativna bolezen, poteka v procesu, v katerem se posamezniku stanje postopoma slabša, le redko pride do večjih izboljšanj. V tem procesu obstaja več stopenj demence. Ameriška socialna delavka Naomi Feil (2002) je razvila metodo validacije, ki upošteva in spoštuje realnost osebe z demenco. Demenca po Feil (2002) poteka v štirih stopnjah:

- 1. stopnja je pomanjkljiva, slaba orientacija, v kateri osebe zaznajo izgube in omejitve, a si jih ne želijo priznati;
- 2. stopnja se imenuje časovna zmedenost, ki se kaže v slabi orientaciji v času in prostoru, osebe prepoznajo svoje omejitve, kar jih zelo žalosti;
- v primeru 3. stopnje: ponavljajoči gibi, osebe živijo v večini v domovih za stare ljudi, lahko tudi v psihiatričnih bolnišnicah. Nič več ne morejo storiti same, redko še prepoznajo člane svoj družine;
- zadnja, to je 4. stopnja, je životarjenje, ko osebe z demenco ne odreagirajo več na zunanje dražljaje, ležijo v postelji ali so na vozičku.

Dobro je poznati te stopnje pri delu z osebami z demenco, saj so odlična izhodišča za delo, ko iščemo vire in pozitivne lastnosti. (Milošević Arnold, 2007, str. 27)

1.4.1. SOCIALNO DELO Z OSEBAMI Z DEMENCO

Stroka socialnega dela se zaveda, da je soočanje z demenco težka življenjska preizkušnja za vse udeležene v procesu: za osebo z demenco, za svojce, prijatelje, znance, strokovnjake, zato se ne orientira po medicinskem modelu, saj je preozek. Socialno delo gleda na osebo z demenco tudi kot na partnerja strokovnjaka v procesu pomoči, saj je on edini, ki ve, kaj se z njim dogaja, kako se počuti in kaj sploh potrebuje. Tako že sam partnerski odnos krepi moč

osebe z demenco in njen občutek, da ohranja kontrolo nad svojim življenjem. (Mali in Milošević Arnold, 2007)

Socialni delavci in delavke pri svojem delu iščejo in mobilizirajo vire, ki pomagajo, da je človek z demenco čim dlje samostojen v svojem okolju. Ko to ni več mogoče, je možnost institucionalno varstvo. Ker je socialno delo z osebami z demenco individualno za vsakega posameznika, je za strokovnjake to poseben izziv. (Mali, Mešl in Rihter, 2011)

Socialno-delovni model je skupek konceptov, ki je v pomoč pri delu z osebami z demenco. Teoretična izhodišča modela kažejo spremembe na dveh ravneh, s katerimi se oseba z demenco dnevno sooča: individualna raven (zajema težave pri osnovnih življenjskih opravilih, neuspehih, nepovezanih dejanjih, jezi, obupu in strahu) ter o ravni medsebojnih odnosov (krčenje socialne mreže, odvisnost od svojcev, občutek zapuščenosti, odtujenosti in nepovezanosti z drugimi). (Mali, Mešl in Rihter, 2011)

V domu za stare ljudi ima pri delu z osebami z demenco socialni delavec različne vloge, najpogosteje se te vežejo na stike s svojci. Nič manj pomembno pa ni sodelovanje s samimi osebami z demenco pri pripravi biografij stanovalcev z demenco. Te so podlaga za osebne načrte stanovalcev in za njihovo individualno obravnavo. Za sodelovanje z osebami z demenco socialni delavci potrebujejo specifična znanja o njej. Zaradi teh posebnosti si morajo socialni delavci vzeti več časa za sodelovanje z osebami z demenco. (Mali in Milošević Arnold, 2007)

Še posebej specifične naloge za socialne delavce pri delu z osebami z demenco v domu za stare ljudi so:

- vodenje postopka sprejema osebe z demenco,
- skrb za izdelavo individualnega programa in koordinacija individualnih programov stanovalcev,
- pomoč stanovalcem pri izbiri ključne osebe, ki je nosilec individualnega načrta,
- individualno delo s stanovalci,
- delo s skupinami stanovalcev,
- individualno delo s svojci ter organizacija različnih oblik dela s svojci,
- koordinacija in neposredno vodenje intervizijskih skupin delavk, ki delajo na oddelku,
- evalvacija uspešnosti programov dela z osebami z demenco,

- usposabljanje in supervizija prostovoljcev za delo s stanovalci z demenco. (Mali in Milošević Arnold, 2007)

V okviru teh nalog socialni delavec koordinira med osebo z demenco, njegovimi svojci in tudi zaposlenimi v domu za stare ljudi. Z znanji za uspešno sodelovanje in harmonijo odnosov med vsemi vseskozi deluje kot mediator. (Mali in Milošević Arnold, 2007)

Mali, Mešl in Rihter (2011, str. 43) navajajo Kitwood-a (2005), ki izpostavlja medčloveške odnose, pozitivno in na osebo usmerjeno delo, pri katerem so upoštevane temeljne človekove psihološke potrebe. V središče postavlja osebo z demenco ne boleznijo, ne svojcev, ne formalnih oskrbovalcev. Le tako lahko ustvarimo z osebo z demenco partnerski odnos, krepimo njegovo moč, delujemo antidiskriminacijsko, vključujemo v pomoč socialni kapital posameznika, razvijamo pomoč, ki temelji na potrebah človeka z demenco.

Marshall in Tibbs (2006) pa opozarjata na dileme socialnih delavcev. Ne moremo se pretvarjati ali govoriti, da ima socialno delo vedno prave odgovore, razsodnost je potrebna ves čas. Avtorici izpostavita pogoste in znane situacije:

- Tveganja: povezana so z vprašanji o tem, koliko svobode dati osebi z demenco. Ob tem je prisotno zavedanje, da se osebe z demenco pogosto niso zmožne soočiti s posledicami. A imeti demenco, je občutje, kot da doživiš največji neuspeh v vsakem pogledu življenja, kar vodi v izgubo samozavesti, nizko moralo in anksioznost. Socialno delo mora narediti vse, da ta občutek neuspeha čim bolj zmanjša.
- Potrebe posameznika ali potrebe skupine: Kako pretehtati v dobrobit skupine stanovalcev, ki bi radi šli ven, a ne morejo, ker en stanovalec noče? Kako pretehtati v dobrobit skupine, ki bi rada šla ven, a ne more, ker ni dovolj osebja, da bi ostali z dvema v prostoru? Veliko teh dilem je povezanih z znanjem o vedenju, a to so ponavljajoče in konstantne odločitve, ki morajo biti sprejete.
- Ali bi morali socialni delavci govoriti v imenu oseb z demenco: veliko oseb z demenco ima zagovornika. Kdo bi bil boljši v tem kot nekdo, ki osebo z demenco zares pozna? A to ni vedno v korist osebe z demenco.
- Potrebe posameznika proti potrebam socialnega delavca: četudi je demenca primarno bolezen starih ljudi, prizadene tudi mlajše osebe in družine, znotraj katerih so konflikti še bolj pogosti.
- Razrešitev konfliktov: socialni delavci so pogosto v tej situaciji videni kot profesionalci, a v težkih situacijah je to velik izziv. Eden od pristopov dela pri

reševanju konfliktov je biti pošten in diplomatski, to pa se doseže s pogajanjem. Druga pot pa je mediacija, socialni delavci v tej vlogi poskrbijo, da so kompromisi mogoči in pošteni za obe strani.

Heid-Grubman (2007, str. 276) pa opozarja na še en vidik, ki ga ne smemo pozabiti in je dilema za socialno delo. To je dokumentacija, pisarniško delo. Veliko socialnih delavcev v instituciji je pod pritiskom, da morajo izpolniti vse obrazce in vloge, ki se zahtevajo, ter delajo samo to. Avtorica opozarja, da je ta delovna naloga pomembna, a pomembno se je spomniti, kaj je doktrina socialnega dela. Izziva in spodbuja socialne delavce, naj bodo močni v svojih vrednotah in prepričanjih. Roti socialne delavce v institucionalnih okoljih, naj prepoznajo svoje vodilne in pomembne položaje, da z njimi vplivajo na usmeritve organizacije. Odgovornost socialnih delavcev je, da opozarjajo na nepravilnosti, so s tem glas za zagotavljanje kakovostne oskrbe oseb z demenco v domovih za stare ljudi.

1.4.2. NAČELA DELA Z OSEBAMI Z DEMENCO

Kot sem že poudarila, narašča delež oseb z demenco v domovih za stare ljudi. Pri delu z njimi je pomembna stroka socialnega dela, ki ima znanje za ravnanje na podlagi različnih praktičnih pristopov in metod dela z ljudmi. Socialno-delovni pogled se osredotoča na celostno podporo in pomoč človeku. To pomeni, da ohranja njegovo socialno mrežo, krepi njegovo individualnost, sliši njegov glas, mu omogoča samoodločanje, ga informira, ga spodbuja v njegovi samostojnosti in drugače povečuje njegovo kakovost življenja. (Ambrožič in Mohar, 2015)

V domovih za stare ljudi so osebe z demenco predstavniki tretje starostne skupine, tako načela dela z osebami z demenco lahko sledijo načelom dela s starimi ljudmi. Mali (2008) navaja koncepte dela s starimi ljudmi po Milošević Arnold (1999, 2004 v Mali 2008, str. 70-76). Ti so: partnerstvo, perspektiva moči, zagovorništvo, antidiskriminacijska usmeritev, skupine za samopomoč, socialne mreže in skupnostna skrb.

Ko govorimo o partnerstvu, je bistvo koncepta enakopravno sodelovanje uporabnika in socialnega delavca, da strokovnjak verjame v sposobnosti uporabnika. Pomembno je, da ima

v strokovnjaka zaupanje tudi uporabnik, saj s tem pridobiva svojo moč in ima večji nadzor nad svojim življenjem. (Mali, 2008, str. 70-76)

Naslednji koncept perspektive moči usmeri strokovnjaka k iskanju virov in moči uporabnika. Ta koncept izzove strokovnjaka, da na uporabnika gleda z drugačnimi očmi, da vidi v njem nove možnosti. (Mali, 2008, str. 70-76)

Zagovorništvo bi opisali kot proces, ki deluje v prid posameznikov ali skupin pri doseganju skupnih želja ali ciljev, ki jih sicer sami ne bi dosegli. Namen zagovorništva je krepitev moči posameznika, da pridobi več zaupanja vase. Prav pri delu s starimi ljudmi, še posebej z osebami z demenco, je zagovorništvo nepogrešljiv koncept dela (Mali, 2008, str. 70-76). Ambrožič in Mohar (2015) se strinjata, da je ta metoda dela, ki se jo uporablja za ranljive skupine, med katere spadajo tudi osebe z demenco, zelo dobrodošla.

Antidiskriminacijska usmeritev je koncept, ki socialne delavce zavezuje že v kodeksu, usmerja delo strokovnjakov proti predsodkom, negativnemu odnosu in obravnavi ljudi glede na njihove različnosti. Na področju dela s starimi ljudmi je v ospredju »ageisem«, ki pomeni diskriminacijo ljudi zaradi tega, ker so stari. (Mali, 2008, str. 70-76)

Skupine za samopomoč so namenjene zbiranju ljudi zaradi skupnih potreb ali stisk, njihovo delovanje pa je demokratično. V Sloveniji so skupine starih ljudi za samopomoč v domovih za stare ljudi zelo razširjene, zanimivo pobudo zanje da stroka socialnega dela in ne stari ljudje sami (Mali, 2008, str. 70-76). Ambrožič in Mohar (2015) pravita, da ima ta, po domovih razširjena metoda, velik vpliv na kakovost življenja ljudi, njihovo vključevanje v družbi, doživljanje starosti in druge aktualne teme. Pri osebah z demenco, kjer je demenca napredovala, je sodelovanje v teh skupinah oteženo, zato je v prvih fazah demence toliko bolj dobrodošlo. S sodelovanjem v skupinah za samopomoč osebe z demenco premagajo občutek osamljenosti, vrne se občutek vrednosti in s tem pridobijo na kvaliteti življenja. Tudi Bryden (2005) v svojem delu govori o skupini za samopomoč, ki so jo članice skupine poimenovalе »prijateljska skupina«, ta jim je dodala na občutku vrednosti, sprejetosti za to, kar so, ne glede na njihovo bolezen. Pogovori, ki so jih imele, so se tudi ponavljali, kar je dodalo poseben humor, veliko odprtosti ene do druge in občutek, da niso same v tem.

Socialne mreže so stiki posamezne osebe z drugimi ljudmi okoli njega, kar lahko vključuje tako neformalne kot formalne mreže. Socialne mreže so prav tako vir moči starim ljudem v

domu, ker predstavljajo ohranjanje stikov iz domačega okolja in navezovanje novih stikov v novem okolju. (Mali, 2008, str. 70-76)

Skupnostna skrb je želja in upanje za prihodnost pri nas, saj je v naši državi najmočnejše razvito institucionalno varstvo. Skupnostna skrb, katere cilj je povečanje kvalitete življenja v skupnosti, je povezana z dezinstitutionalizacijo in ustanavljanjem drugih služb, ki bi pomagale ljudem v njihovem okolju, v skupnosti. (Mali, 2008, str. 70-76)

Seveda obstajajo še druge metode dela. Kot prvo omenjam vzpostavljanje delovnega odnosa. Z osebami z demenco je to lahko nekoliko zahtevnejše, ker je potrebna iznajdljivost in potrpežljivost pri komunikaciji z osebami z demenco. Tako je potrebno biti pozoren na neverbalno komunikacijo, na razumevanje govora in čustev sogovornika. To pomeni, da je pri osebah z demenco vzpostavljanje delovnega odnosa nekoliko drugačno kot običajno. (Ambrožič in Mohar, 2015)

V domovih za stare ljudi je prav tako pomembna metoda osebnega načrtovanja in izvajanja storitev za delo s starimi ljudmi in tudi za delo z osebami z demenco. Metoda je pomembna, ker daje občutek vrednosti, enakovrednosti in participacije. Lažje je metoda izvedljiva pri osebah z lažjo obliko demence, ker omogoča krepitev in vzdrževanje zmožnosti in sposobnosti, ki so osebam z demenco še preostale. (Ambrožič in Mohar, 2015)

1.5. KONCEPT MOČI

»Moč je zmožnost učinkovanja na okolje«, je kratka definicija, ki jo podajajo Dragoš (idr., 2008, str. 11) Boškić (2005, str. 180, po Friedmann, 1992) . Naštevajo tri vrste moči: družbeno, politično in psihološko. Poleg te delitve lahko razlikujemo tudi med razumevanjem moči kot pasivnega ali aktivnega dejavnika v odnosih. V raziskovanju definicije lahko ugotovimo sestavo besede moč: v kateri smeri deluje, kakšna je sprememba v razmerjih odvisnosti, kako se z uporabo moči dosega spremembe, komu krepitev moči koristi. Sklep ne glede na razčlenitev definicije je, da je krepitev moči stanje oziroma zaželen proces (Boškić, 2005). V

socialnem delu pa ta fenomen uporabljamo, zato je pomembno znanje o tem, komu moč lahko koristi, da je okrepljen. (Dragoš idr., 2008)

Čačinovič Vogrinčič (2002, v Videmšek, 2008, str. 213) opiše koncept krepitve moči kot orodje, s katerim se srečamo z ljudmi tam, kjer so sedaj, se jim pridružimo v njihovem jeziku ter z njimi raziskujemo njihove talente, želje, cilje in spretnosti. V tem odnosu je pomemben jezik, ki ga socialni delavec skrbno uporablja in z njim opogumlja. Subtilnost v jeziku je čutiti že z novimi izrazi za sodelavce v delovnem odnosu. Socialni delavec je spoštljiv in odgovoren zaveznik ljudi, ki pridejo po-moč, uporabniki pa so strokovnjaki s svojimi izkušnjami, naši sopotniki. (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005)

Koncept »krepitev moči« je v slovenskem prostoru prisoten od začetka devetdesetih let dvajsetega stoletja in je temelj ravnanja v socialnem delu. Veliko je bilo razprav o poimenovanju koncepta, ki izvira iz besede »empowerment«, in s tem je vidna pozornost za jezik v socialnem delu. Z razvojem koncepta se je razvijalo razumevanje socialnega dela. Videmšek (2008) izpostavlja Paula Freira, ki je socialnim delavcem dal vlogo »agentov sprememb«, agenti, ki podprejo uporabnika tam, kjer si on to želi, ne delujejo pa tam, kjer bi sami imeli interes. Temu avtorju je po besedah Videmšek (2008) sledila še Barbara Byrand Solomon, ki je krepitev moči označila kot koncept dela z ranljivimi skupinami in koncept, ki povečuje samospoštovanje pripadnikov zatiranih skupin in tudi njihove sposobnosti reševanja problemov.

Paradigmatski premik krepitve moči je v Sloveniji že prisoten. Ta sodobni koncept se je najprej zavestno uporabljal v okviru nevladnih organizacij, v gibanjih za duševno zdravje, obenem močno povezuje skupine za samopomoč. Seže tudi v javni sektor, kjer ga socialni delavci aktivno uporabljajo. (Milošević Arnold in Poštrak, 2003)

Razumevanje koncepta krepitev moči se deli na kolektivno in individualno raven. Na kolektivni ravni je v začetku 20. stoletja šlo za delovanje za pravice in izboljšanje položaja ranljivih skupin ljudi. V praksi je ob uporabi kolektivne krepitve moči med skupinami pomembno, da s pridobitvijo pravic ene skupine druga skupina nič ne izgubi. Na individualni

ravni gre za delo s posameznikom, da slednji pridobi vero vase, si okrepi lastne osebne značilnosti. Pomembna je perspektiva posameznika, ki jo je dobro razvil avtor Denis Saleeby (1997, v Videmšek, 2008, str. 214) in iz katere je prišlo do preobrata v razumevanju, da krepitev moči v stroki socialnega dela socialni delavci uporabljajo kot »orodje« za odnos sodelovanja, za oporo ekspertu iz izkušenj v njegovem položaju. (Videmšek, 2008)

Videmšek (2008) še izpostavi, da je krepitev moči potovanje, proces, saj se tako življenje kot ljudje, naši sopotniki, spreminjajo. V delo morajo socialni delavci vložiti nekaj truda in angažiranosti pri iskanju virov, biti morajo odprti za sodelovanje in spremembe so lahko možne.

Socialni delavec v domu za stare ljudi z osebami z demenco lahko res potuje v tem procesu od začetka, sprejema človeka v dom za stare ljudi, in do konca bivanja. Na začetku je krepitev moči vidna v tem, kako zna socialni delavec prepoznati vire moči osebe z demenco, ki so v pomoč pri oblikovanju osebnega načrta in ga pozneje krepi za doseganje njegovih ciljev. Zelo je pomembno, da v domu za stare ljudi socialni delavec vključi primarno socialno mrežo osebe z demenco, torej njegove svojce in prijatelje, ti so pomemben vir moči. Ob vseh dogodkih v domu za stare ljudi, kjer omogočimo prisotnost človeka z demenco, je potrebno tudi spodbujati in krepiti človeka, da sodeluje in s tem krepi svoje sposobnosti in znanja.

Tudi Vakselj in Hojan (2000) navajata, kako sodelovati z osebami z demenco, da ohranjajo svoje psihične, fizične in socialne sposobnosti ter da postanejo bolj samozavestni in z boljšo samopodobo. Nekaj napotkov, ki jih podajata: aktivnosti se prilagodi njihovim sposobnostim, pri tem se jih pusti, da jih opravijo same; z osebo z demenco se naenkrat pogovarja le ena oseba in ga pri tem gleda v oči; spodbujamo jih pri aktivnostih in ne silimo; navodila naj bodo enostavna, lahko jih ponovimo večkrat; izogibamo se motečim dejavnikom; večkrat jih pohvalimo in smo strpni z njimi, četudi delajo eno aktivnost več časa; aktivnosti organiziramo kot krajše, ker so zbrani bolj kratek čas; motiviramo jih za fizične aktivnosti, kot je hoja in različne družabne igre.

Bryden (2005) tudi govori o krepitvi moči, o »empowerment«, ko govori iz osebne izkušnje z demenco. »Strategije dajanja moči naj bodo: delo na krepitvi naše moči, spodbujanje pri vzpostavljanju novih odnosov, obnovitve na sposobnosti zaupanja, avtonomije, samopobude, kompetenc, identitete in intimnosti. Ključ do pomoči osebam z demenco je, da nam dajete upanje. Dajte nam vedeti, da smo unikatni, da imamo svoje lastne vire moči. Imamo tudi življenjske zgodbe, ki povedo, kako smo delovali v preteklosti. To vpliva na to, kako bomo ravnali danes. Poskušamo odkriti identiteto kot preživeli z demenco in s to diagnozo. Najpomembnejše, vzpodbujajte nas, da bomo pozitivni, da upamo na novo življenje na stranskem tiru, ko skupaj posegamo po zvezdah.« (Bryden, 2005, str. 134)

1.5.1. DENIS SALEEBEY: PERSPEKTIVA MOČI

Perspektiva moči je dramatičen odmik od konvencionalnega socialnega dela. Delo iz perspektive moči pomeni – da vse, kar delate kot socialni delavec, bo na nek način temeljilo na odkrivanju, raziskovanju moči in virov oseb. To bo delo, ki jim bo pomagalo pri doseganju ciljev, uresničitvi sanj in očistiti se lastnih zadržkov in pomislekov. To je vsestranski pristop, ki se v največji meri opira na iznajdljivost in ustvarjalnost, pogum in zdravo pamet obeh udeležениh, uporabnikov in socialnih delavcev. Perspektiva moči je postopek sodelovanja, odvisen od uporabnikov in socialnih delavcev, da so motivirani sodelavci in ne zgolj funkcionarji. Ta pristop časti prirojeno modrost človeškega duha, naravno sposobnost spreminjanja najbolj ponižnih in zlorabljenih. Ko sprejmeš načelo perspektive moči v vsakodnevno prakso, lahko pričakuješ zanimive spremembe v svojem delu in v odnosu do uporabnikov. (Saleebey, 2009, str. 1)

Saleebey (2009, str. 1-2) podaja še formulo dela iz perspektive moči: »Mobiliziraj moč uporabnikov (talente, znanja, sposobnosti, vire), tako da podpreš njihova prizadevanja, da dosežejo svoje cilje in vizije, in uporabniki bodo imeli bolj kakovostno življenje, tako, ki bo v skladu z njihovim konceptom kakovosti. Čeprav je recept preprost, zahteva trdo delo.«

Socialno delo se začne s pogovorom, odnos med socialno delavko in uporabnikom pa se začne z delovnim odnosom. Delovni odnos se začne vzpostavljati z dogovorom o sodelovanju, sledi mu instrumentalna definicija problema, ki jo je razvil Lüssi (1991, v

Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005, str. 9) in soustvarjanje zelenih rešitev. Naslednji element je osebno vodenje, po Bouwkampu in Vriesu (1995, v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005, str. 9). Delovnemu odnosu pa dodamo še naslednje štiri elemente, ki so v pomoč za delo: perspektiva moči po Saleebey-u (1997, v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005, str. 9), etika udeležnosti po Hoffmanu (1994, v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005, str. 9), znanje za ravnanje po Rosenfeldu (1993, v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005, str. 9) in ravnanje s sedanostjo ali koncept so-navzočnosti, ki ga je razvil Anderson (1994, v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005, str.: 9)

Za socialno delo so pomembni vsi koncepti, perspektiva moči pa je stvar izbire v odnosu, ki jo vsakokrat lahko socialni delavec izbere za svoje delo. Delo iz perspektive moči pomeni delo na tem, da se poveča socialna moč posameznika, družine; drugič, raziskovanje in uporabo odkritih virov moči (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Ko soustvarjamo iz perspektive moči, sprašujemo po zelenih ciljih, izidih, po sanjah, sprašujemo tudi po virih, pozitivnih izkušnjah iz preteklosti, virih v skupnosti. Koncept perspektive moči na novo ubesedi sedanost, s tem ko se ubesediijo novi viri moči ter tudi obnovijo stari. (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005)

Jezik in besede imajo moč. Lahko dvignejo in navdihujejo, lahko demoralizirajo in uničujejo. Saleebey (2009) je tako razvil leksikon moči, besede leksikona ujamejo, kaj je glavno bistvo perspektive moči, obenem pa nam podajo razumevanje, kakšno delo je pred nami.

Leksikon vsebuje sedem temeljnih konceptov oziroma načel: dodajanje moči, včlanjenost, moč okrevanja, zdravljenje in celostnost, dialog in sodelovanje, odpoved nejevernosti. Dodajanje moči predstavlja podporo ljudem, ki imajo malo socialne moči v družbi, in informacijo o ozaveščanju. Včlanjenost pomeni spoštovanje človekovih potreb, vsak je državljan, je odgovoren in tudi cenjen član skupnosti, kjer stanuje. Okrevanje pomeni uvid v spoznanje, da ljudje po težkih življenjskih preizkušnjah okrevajo in si opomorejo. Zdravljenje in celostnost socialnemu delu pomeni posameznikovo spoznanje, da ima vsakdo notranjo modrost, s katero prepozna, kaj je zanj dobro. Dialog in sodelovanje potrjujeta pomembnost sodelavca v odnosu, to, da mu damo glas, možnost ustvarjanja nove zgodbe.

Odpovedati se, da ne verjamemo, je za strokovnjake lahko zelo težko, saj prevladuje prepričanje, da socialni delavci bolje vedo kot uporabniki. Leksikon perspektive moči nam tako daje besede spoštovanja in ne obrekovanja o tistih, s katerimi delamo. (Saleebey, 2009)

Kaj pa je moč, kaj so viri? Saleebey (2009) pravi, da je prav vse lahko vir moči, vse, iz česar lahko črpamo, tako se sposobnosti, sredstva, dobrine pogosto najdejo v vsakem spisku virov moči. To so znanja posameznika o samem sebi, o drugih, o svetu. So osebne kvalitete, lastnosti, vrline. Viri moči so vedenja posameznika o svetu, ki ga obdaja, so znanja, ki jih je pridobil z izobraževanjem ali z življenjskimi izkušnjami.

To so talenti, s katerimi nas ljudje lahko včasih presenetijo. Saleebey (2009, str. 99) opisuje primer Tamare, ki je kot najstnica zapisala, da je zanjo pisanje način izražanja, s katerim največ pove, in skozi pisanje njena čustva niso ocenjena. Piše o ljubezni, sovraštvu, sreči, žalosti, življenju, smrti in prijateljstvu. Piše tako pesmi kot zgodbe.

Kulturne in osebne zgodbe so izročila, pogosto viri moči, vodila, ki so lahko spregledana in izgubljena. Vir moči je tudi ponos, ponos preživetja. Skupnost je fizični, medčloveški in institucionalen teren, poln obilja, ki se jo lahko izkoristi. Vir moči je tudi duhovnost. (Saleebey, 2009)

Vire moči je najlažje odkriti s pogledom okoli sebe. Poslušati je treba uporabnika in ne ocenjevati skozi obrazce in protokol. Pripovedovanja zgodb znotraj svojih spletk in prikazov velikokrat vsebujejo dokaze o virih interesov, upanj in vizij. V pomoč so tudi ta vprašanja, ki se jih sogovorniku lahko zastavi:

- vprašanja preživetja (Kako ste uspeli preživeti do sedaj? Kaj ste se naučili o sebi in svetu v tem času? Katere ovire so vam dale dodatno moč ali novo spretnost?);
- vprašanja podpore (Kdo iz vaše socialne mreže vas je najbolj podpiral, razumel in usmerjal? Kdo so posebni ljudje, na katere se lahko zanesete? Kaj vam ti ljudje dajo, da vam daje moč?);
- vprašanja o izjemah (Ko so stvari običajno tekale v življenju, kaj je bilo drugače? Kateri trenutki v vašem življenju so vam dali dodatno znanje, odpornost?);
- vprašanja o možnostih (Kaj si sedaj želite od življenja? Kakšna so vaša upanja, vizije

in prizadevanja? Kaj radi počnete? Kakšni so vaši posebni talenti in sposobnosti?);

- vprašanja o spoštovanju (Ko ljudje opisujejo vas, kaj bodo zagotovo dobrega rekli? Kaj je v vašem življenju, v vas, vaših dosežkih, kar vam je v največji ponos? Kaj vam da največji užitek v življenju?);
- vprašanja o perspektivi (Kakšne so vaše ideje o tej situaciji, v kateri ste? Kaj so vas naučile dosedanje izkušnje in izzivi? Kako bi to pojasnili sebi ali meni in drugim?);
- vprašanja o spremembah (Kakšne so vaše ideje o tem, kako se bodo stvari – misli, čustva, odnosi – spremenili? Kaj je bila v preteklosti najboljša strategija, da ste dobro živeli?);
- vprašanja o smislu (Katere so stvari, v katere globoko verjamete in jih cenite nad vsem drugim? Katera so vaša prepričanja, ki vam dajo občutek smisla?). (Saleebey, 2009)

McGovern (2015, str. 413) tudi izpostavlja Saleebey-a (2013 v McGovern, 2015, str. 413) in njegovo perspektivo moči in pravi, da je to transformativno orodje v socialnem delu. Sprejetje perspektive moči in delovanje iz tega koncepta lahko podpira in da očitno čustveno rast, krepitev spretnosti, občutek smisla in kvalitete življenja med drugimi presenetljivimi pozitivnimi rezultati oseb z demenco.

Poleg tega je prednost perspektive moči pri delu z osebami z demenco v tem, da redefinira bolezen tako, da nakazuje, da so pozitivni rezultati uresničljivi kljub težkim okoliščinam. Ostati v sedanjosti, osredotočati se na to, kar traja in je še prisotno, ne pa na tisto, kar so izgubili, sta dve tehniki, ki utirajo pot perspektive moči. (Saleebey, 2013 v McGovern, 2015, str. 413)

1.5.2.PERSPEKTIVA MOČI PRI DELU S STAREJŠIMI ODRASLIMI

Pri delu s starimi ljudmi je pomembna odločitev za delo s perspektive moči. Fast in Chapin (2002) prikazujeta, da so vzporednice med delom iz perspektive moči in uspešnim ter kvalitetnim staranjem. Tako kot drugo znanje socialnih delavcev tudi perspektiva moči pri delu s starimi ljudmi temelji na vrednotah, znanju in spretnostih. Ta model dela pa od

socialnih delavcev zahteva spremembo iz tradicionalnega modela, ki temelji na medicinski pomoči, k modelu perspektive moči, ki je osredotočen na celotno osebo v njenem okolju. V tem okviru dela je odkrivanje, razvoj in gradnja na človekovih notranjih in zunanjih virih osrednja točka. Proces dela, ki temelji na perspektivi moči, poudarja udeležbo uporabnikov in njihovo vlogo v odločanju.

Primarni namen modela je, da se prepozna zmožnosti, ki jih je oseba v svojem življenju pridobila. Da se odrasli osebi ohrani največjo stopnjo nadzora nad življenjem, kar se da: s tem, da se ohrani sposobnosti za to, kar še zmore, in nadomesti, za kar pa ne gre več. Za delo z modelom je potrebno ocenjevanje in planiranje strategij skupaj s staro osebo. (Fast in Chapin, 2002)

Fast in Chapin (2002, str. 147) sta razvili model ravnanja iz perspektive moči s starimi ljudmi, ki ga prikazuje Tabela 1.1, opisujeta pa ga skozi 5 faktorjev.

Tabela 1.1: Model ravnanja iz perspektive moči

Faktor	Model ravnanja iz perspektiva moči
Vrednote	- Človekovi potenciali za rast, zdravljenje in učenje; - Človekova sposobnost identificiranja želja; - Možnost samoodločanja; - Moč posameznika in okolja; - Individualnost in edinstvenost.
Fokus	- Kombiniranje osebnih virov in virov okolja v ustvarjanju situacij, ki omogočajo doseganje osebnih ciljev.
Rešitve za probleme	- Določajo jih uporabnik in okolje; - Mobilizacija virov v skupnosti; - Avtoriteta in investicija uporabnika.
Socialno okolje	- Uporabniki – "stari ljudje skrbijo zase".
Odnosi v izvirnih projektih pomoči	- Uporabnik kot potrošnik izbira in odloča; - Uporabnik razvija odnos in zaupanje; - Socialni delavec podpira in vzpodbuja, tudi uči; - Socialni delavec nadomesti sebe s pomočnikom iz naravne socialne mreže, če je to mogoče.
Naloge v izvirnih projektih pomoči	- Identifikacija moči in virov; - Obnoviti stare in ustvariti nove mreže; - Razvijanje odnosov v vsakdanjem življenju; - Zagotavljanje pomoči znotraj dnevnih rutin.

Vir: Fast in Chapin (2002, str. 147)

A socialno delo s starimi ljudmi ne more biti učinkovito, če se ne verjame v vrednost, dostojanstvo in edinstvenost starih ljudi v današnji družbi. Tako je prvi korak pri delu s starimi ljudi iz perspektive moči, da socialni delavci zadržijo nekaj svojih prepričanj o pomanjkanju vzdržljivosti in njihovi zmožnosti za rast in spremembo. Lahko je prvi korak pri delu s starimi ljudmi iz perspektive moči na primer soočanje vsakega posameznega socialnega delavca s svojo starostjo, da si predstavlja, kako bo to zanj izgledalo, kakšen bo on kot starostnik, kako bo pripravljen iskati moči kljub življenjskim izgubam. Tako se socialni delavec lahko za korak približa staremu človeku in lažje sodeluje z njim. Uporabnik kot star človek je tisti, ki izbira in odloča, kam si želi iti, kako in kdaj, socialni delavec pa mu pri tem nudi oporo. Cilj delovanja iz perspektive moči je spodbuditi uporabnike k aktivnejšemu sodelovanju. Socialni delavec se uporabniku pridruži tam, kjer on je, in nato gresta skupaj, v delovanju iz perspektive moči, do najvišje točke uporabnikovega odločanja. (Fast in Chapin, 2002)

2. PROBLEM

Odločitev za raziskovanje razumevanja in uporabe perspektive moči pri delu z osebami z demenco je nastala na podlagi osebnih izkušenj, ki sem jih pridobila med študijsko prakso. Dve leti sem bila na praksi v domu za stare ljudi, eno leto v dnevnem centru za osebe z demenco, kjer je bilo na prvi pogled videti, da se koncept perspektive moči uporablja v večji meri. V nekaterih domovih izstopajo že vidne fizične pregrade med osebami z demenco in drugimi stanovalci, ki so kot sporočilo o neetičnem ravnanju, ki ni v dobrobit ljudi. Delo s perspektive moči krepi vsakega posameznika, tudi osebe z demenco. Zato želim raziskati, kako se ta koncept uporablja pri delu z osebami z demenco, in tako dobiti vpogled, kako delo z osebami z demenco izboljšati.

Teoretično izhodišče naloge je uporaba konceptov oziroma elementov iz Saleebeyevega (Saleebey, 2009) leksikona moči. V domovih za stare ljudi biva tretja generacija populacije, ki se samo povečuje, znotraj nje pa je vedno večji tudi delež oseb z demenco (Mali in Milošević Arnold, 2007). Tudi sami bomo s časom postali del te populacije in moramo se truditi, da bo že danes standard oskrbe na najvišji ravni, da bo kakovost življenja boljša.

Raziskovalna vprašanja:

1. Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?
2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?
3. Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?
4. Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?
5. Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

3. METODOLOGIJA RAZISKOVANJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je eksplorativna ali poizvedovalna, kjer je poudarek na uvodu v spoznavanje področja in problematike. Zanj so značilni kvalitativni (besedni) opisi (Mesec, 2009). Gre za empirično raziskavo, saj sem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo s spraševanjem. To sem uporabila za odgovarjanje na svoja raziskovalna vprašanja (Mesec, 2009). Naloga je tudi kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise, ki se nanašajo na temo raziskovanja. (Mesec, 2009)

3.2. TEME RAZISKOVANJA

Glavne teme raziskovanja so:

- razumevanje in uporaba perspektive moči strokovnjakov pri delu z osebami z demenco,
- razvidnost uporabe koncepta perspektive moči v praksi,
- prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi,
- vključevanje socialne mreže (družine) osebe z demenco v njihov vsakdan,
- delovanje s perspektive moči in vpliv na vsakdanje počutje oseb z demenco.

3.3. RAZISKOVALNI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Osnova za intervju je bil delno strukturiran vprašalnik, kar pomeni, da bom, poleg že določenih vprašanj, lahko postavila še dodatna podvprašanja. Delno standardiziran intervju je neposredna oblika spraševanja, z dodatnimi vprašanji pa sem lahko poglobila odgovore in s tem pridobila več informacij, pomembnih za ugotovitve v moji raziskavi.

Standardiziran intervju ima svoje prednosti in slabosti. Prednosti te oblike spraševanja so: enotno beleženje odgovorov, lažja analiza, množična uporaba, izpolnjevanje je lažje. Slabosti pa so naslednje: tog postopek spraševanja, nesporazumi, ni popolne veljavnosti ter neodgovorno ravnanje anketarjev. (Mesec, 2009, str. 232-233)

Vprašalnik sem sestavila tako, da sem iz glavne teme, ki je raziskovalni problem, razvila več podtem in tako iskala in oblikovala vprašanja, s katerimi bom dobila odgovore na svoja raziskovalna vprašanja. Sestavila sem dva delno strukturirana vprašalnika, vsakega prilagojenega določenemu vzorcu, prilagam ju v poglavju Priloge.

3.4. POPULACIJA IN VZORČENJE

V raziskavi sta v fokusu dve populaciji: populacija zaposlenih v domovih za stare ljudi in populacija svojcev oseb z demenco, ki bivajo v domovih za stare ljudi, dne 1. 6. 2017.

Vzorec populacije bodo predstavljali zaposleni socialni delavci v domovih za stare ljudi iz osrednje Slovenije, ki delajo z osebami z demenco. To so 4 socialni delavci v domovih za stare ljudi v Sloveniji.

Vzorec druge populacije bodo svojci oseb z demenco, ki jih obiskujejo v domu za stare ljudi. Vzorec predstavljajo 4 svojci oseb z demenco, ki so pristali na sodelovanje z menoj.

Vzorec ne bo slučajnostni, priročni, saj bom za raziskovanje v svoji raziskavi uporabila ljudi, ki mi bodo najbolj dostopni in se mi bodo odzvali. (Mesec, 2009)

3.5. ZBIRANJE PODATKOV

Metoda zbiranja podatkov, ki sem jo uporabila, je bila spraševanje. Za moje delo je najbolj ustrezna, ker sem z njo dobila besedne odgovore. Oblika spraševanja, ki sem jo uporabila, je bil delno standardiziran intervju.

Z intervjuvanci, to so socialni delavci, sem najprej stopila v stik z elektronsko pošto. V elektronskem sporočilu sem jim predstavila temo raziskave in jih povabila k sodelovanju. Dobila sem 4 odzive od 17 vabil za sodelovanje. Intervjuvanje je potekalo po domovih za stare ljudi, kjer so strokovni delavci zaposleni, izvajala sem ga sama. Potekalo je v časovnem obdobju od 5. 6. 2017 do 19. 6. 2017.

Z drugo populacijo, to je s svojci oseb z demenco, sem stik pridobila naključno, preko moje socialne mreže. Z njimi pa sem najprej stopila v stik z elektronsko pošto. Prav tako kot socialnim delavcem sem jim predstavila temo in jih povabila k sodelovanju. Intervjuvanje je potekalo na lokacijah, in sicer po dogovoru, z enim sogovornikom sem ga opravila v lokalni, s

tremi pa na domu, izvajala sem ga sama. Potekalo je v časovnem obdobju od 27. 6. 2017 do 6. 7. 2017.

3.6. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Način obdelave gradiva je kvalitativen (Mesec, 2009). Intervjuje sem razčlenila, določila enote kodiranja, pomembne za mojo raziskavo. Najprej sem uporabila metodo odprtega kodiranja, kar pomeni, da sem izjavam v intervjuju pripisala pojme in jih združila v kategorije. Naredila sem tudi osno in odnosno kodiranje. Namen kvalitativne obdelave je bil odkrivanje struktur, obrazcev in pravilnosti ter pojasnjevanje. Kakovost celotne raziskave je odvisna od tega, kako poglobljeno in razmišljajoče sem povzela ugotovitve analize.

4. REZULTATI

V tem delu želim predstaviti svoje rezultate, ki sem jih dobila s pomočjo raziskave, nanašajo pa se na analizirane intervjuje. V rezultate sem združila oba sklopa intervjujev, tako intervjuje, ki sem jih imela s socialnimi delavci iz domov za stare ljudi, in rezultate intervjujev svojcev oseb z demenco.

4.1. RAZUMEVANJE KONCEPTA PERSPEKTIVE MOČI V PRAKSI SOCIALNIH DELAVCEV

Socialni delavci v domovih za stare ljudi različno definirajo koncept krepitve moči, opisujejo ga kot proces, kot praktično orodje, s katerim delujejo in ga povezujejo z avtorjem Denisom Saleebey-em. Ena sogovornica je uporabila naslednje besede:

»Krepitev moči je dodajanje moči nekomu, da je močen, da je sposoben nekaj narediti zase. (C 270, 271)«

Ko opisujejo koncept, so za uporabo pomembni naslednji koraki:

- iskanje virov: sem spadajo viri, ki jih uporabnik ima sedaj, ki jih je imel včasih, iščejo resnične stvari, s katerimi lahko delajo;
- sodelovanje s socialno mrežo in povezanost: za osebe z demenco je pomembno, da so povezane s pomembnimi ljudmi iz svoje socialne mreže. Zato socialne delavke sodelujejo z osebami (prijatelji, svojci, drugi družinski člani) iz socialne mreže osebe z demenco;
- sodelovanje: v raziskovanju sveta uporabnika so socialne delavke pozorne na dobre izkušnje sodelovanja oseb z demenco z drugimi. Te izkušnje se tako lahko obudi in vzpostavi nove vezi sodelovanja;

»ima izkušnjo, da je z nekom že sodeloval in da se ga spomni, da bi spet lahko sodelovali (A 8)«

- informiranje: zajema informiranje uporabnikov in tudi informiranje socialnih delavcev. Pri tem je pomembno, da so vsi sodelujoči v odnosu enakopravni in da ima uporabnik možnost ohraniti moč znanja o svojem življenju;

»Ne da smo mi tisti, ki mu nekaj vsilimo (A 20)«

- delo z različnimi tehnikami: pridružiti se človeku, soustvarjati, izdelovati življenjske zgodbe, biografije ljudi.

Viri moči, ki so jih prepoznali socialni delavci, so naslednji: ideje, socialna mreža, prijatelji, opora, informacije o človeku, svojci kot vir informacij, samostojnost, odločanje, individualni načrt, samoodločanje, prisotnost.

Svojci so na drugi strani moč povezovali z vplivom, orodjem, ki ti daje možnost odločanja in sprejemanja odločitev. Moč so povezovali s fizično pripravljenostjo, v smislu bolj si fizično pripravljen in sposoben, lažje premaguješ vsakodnevne izzive. Prav tako kot je lahko moč nekaj pozitivnega, ima drugi pol – nemoč. Ob vprašanju, kaj razumejo pod pojmom »krepitev moči«, so bili odgovori podobni: to je osebna rast, kjer se osebnostno krepiš, razvijaš sposobnosti; je pa to tudi izobraževanje in fizična krepitev moči. Izpostavili so pomen samokrepitve njih samih (svojcev), ki tudi vpliva na sodelovanje z osebami z demenco. Ob samokrepitvi je prisotna tudi pomoč drugih: stanovalcev doma ter zaposlenih, ki stojijo ob strani, aktivne so tudi skupine za samopomoč.

V večini primerov se razumevanje pojma »moč« (to je vpliv, možnost odločanja, fizična moč) povezuje z asociacijami na besedno zvezo »krepitev moči« (rast, osebna krepitev, razvijanje, šport).

Viri moči, ki so jih prepoznali sogovorniki pri svojih sorodnikih z demenco, so: socialna mreža, ki pomeni družino, družabnike, druge sorodnike; zmožnost čutenja, kar pomeni, da osebe še vedno zaznavajo npr. bolečino in se odzovejo nanjo z glasom »aw«. Vir moči je izražanje, to pomeni pesem, komunikacija, včasih je bilo to tudi barvanje, ročne spretnosti, branje in seštevanje. Kot pomemben vir pri osebah z demenco vidijo svojci tudi zmožnost opravljanja vsakodnevnih opravil: samostojno obiskovanje toaletnega prostora, skrb za osebno higieno, hranjenje, telefoniranje, sprehod.

4.2. UPORABA KONCEPTA PERSPEKTIVE MOČI V PRAKSI

Socialni delavci v dnevnu, to je v dnevni rutini, uporabljajo koncept perspektive moči, kadar je to mogoče. Socialni delavci so prisotni po vseh enotah doma za stare ljudi, tudi na varovanih enotah za osebe z demenco. Tu so nastanjene osebe z demenco, ki so begave. Socialni delavci priznavajo, da je delo z osebami z demenco specifično, potrebno je posebno znanje zanje. Potrebna je pozornost na neverbalno komunikacijo in prilagajanje. Prilagajanje osebi z demenco pomeni, da delajo individualno, ohranjajo samostojnost posameznika, njegove sposobnosti. Kot primer, kaj to prilagajanje pomeni, je odgovor ene sogovornice:

»te finese pri vsakem, kot recimo, ali rad pije sladko ali grenko kavo, ali rad bere ali raje gleda televizijo. Ker potem šele lahko delamo z njimi (D 410)«.

Pomembno je tudi, kakšne so osebnostne lastnosti posameznika, ki stopa v odnos z osebo z demenco, to je lahko tako socialni delavec kot vsi drugi zaposleni v domu za stare ljudi. Osebnostne lastnosti, ki jih izpostavljajo, so socialni čut in potrpežljivost.

Prilagajanje in osebnostne lastnosti sta le dve orodji pri odkrivanju virov moči oseb z demenco, naštevajo pa še naslednje:

- raziskovanje življenja uporabnika s pogovorom, z opazovanjem, z aktivnim poslušanjem uporabnika, s pozornostjo na neverbalno komunikacijo;
- izdelava individualnega načrta, ki vsebuje pogled za nazaj, želje, cilje, socialno mrežo, socialni delavci opisujejo individualni načrt kot življenjepis posameznika;

»Recimo en stanovalec bi rad bil maksimalno še aktiven, to smo ugotovili skozi pisanje biografije in ga vzbudimo, da gre vsak dan na fizioterapijo, na delovno terapijo, na sprehode ven, pa še druge aktivnosti, ki jih dom kot fizično organizira, recimo sedaj so pred vrati športne igre in tudi on bo povabljen, da se jih udeleži (B 207)«

- prispevek drugih zaposlenih v domu za stare ljudi;
- vpliv socialne mreže, vključevanje oseb iz socialne mreže v vsakdan osebe z demenco.

Socialni delavci nastopajo med uporabo koncepta v različnih vlogah. Socialni delavec je lahko: zagovornik, mediator, sogovornik, aktivni poslušalec, podpornik. Izpostavljajo pomen socialno-delovnega pristopa pri delu z osebami z demenco, ki pomeni vstopanje v življenjski svet osebe z demenco, pridružitve tukaj in sedaj, znanje za ravnanje z informacijami, s katerimi socialni delavec razpolaga, delovati senzibilno. Socialni delavci pa priznavajo, da niso sami pri delu z osebami z demenco, pomembne vloge prevzemajo tudi drugi zaposleni, tudi medicinsko osebje, zato opisujejo pomen timskega sodelovanja.

Z uporabo koncepta krepitev moči se pojavijo tudi izzivi. Prvi od njih, ki ga opisujejo, se navezuje na birokracijo. Zakoni so preveč toga zastavljeni, izpostavili so zahteve po izpolnjevanju številnih obrazcev. Naslednji izziv se navezuje na kader v domu za stare ljudi. Tega je po večini povsod premalo, kar negativno vpliva na delo, saj je manj možnosti za individualno delo. Pomanjkanje znanja je tudi ovira pri delu. Socialni delavci bi si želeli, da bi

bila teorija bolj praktično zasnovana, da bi bolj konkretno opisovala delo, kar bi povečalo razumevanje in tudi uporabo marsikaterega koncepta. Naslednji izziv se navezuje na svojce. Socialni delavci so izpostavili, da je sodelovanje z osebami z demenco oteženo v primerih, kjer ni svojcev, saj tako nimajo oseb, ki bi bile vir dodatnih informacij. Pri delu z osebami z demenco je ovira tudi tam, kjer imajo stanovalci, poleg demence, več diagnoz, npr. kap. V takih primerih se pogosto pojavljajo težave pri komunikaciji.

Z analizo sem razkrila, da se razumevanje koncepta krepitve moči (ki ga definirajo kot koncept iskanja virov, sodelovanja, informiranja, dela s socialno mrežo, kot praktičnega orodja) socialnih delavcev povezuje z načini odkrivanja virov moči oseb z demenco v praksi (raziskovanje življenja posameznika, izdelava individualnega načrta, vključevanje socialne mreže) ter uporabljenimi metodami dela z osebami z demenco (velik pomen osebnostnih lastnosti, pomemben odnos do dela, vpliv aktivnosti, sodelovanje vseh zaposlenih). V primerih, kjer sta prisotna tako ustrezno razumevanje kot dosledna uporaba koncepta krepitve moči v praksi (uporaba v komunikaciji, v inovativnih metodah dela), je lepo razvidna tudi povezava do sprememb pri delu, ki jih opazijo pri uporabnikih (vpliv na počutje oseb z demenco, pozitivne spremembe, večja samostojnost, vpliv zaradi terapij). Ustrezna uporaba koncepta in opažanje pozitivnih sprememb pri uporabniku je razvidno v naslednjem primeru, ki ga je opisala socialna delavka:

»Ja vpliva to in vpliva na boljše. Zadnjič sem bila na oddelku, pa pri eni gospe. Pa me je vprašala, kje je njen vnuk, da ga čaka že toliko časa in da ga ni. Vnuk pa ne prihaja sem sploh, je odvrnil vse kontakte, da bi bili v stiku, star pa je 30 let. Pa sem ji rekla, ja tudi zdaj ga ni, kaj pa dela običajno v tem času? Je rekla, pa on je zdaj prvošolček več, pa sem rekla in pokazala na uro, zdaj je ura 12, potem je še v šoli. Ko bo konec, bosta z mamo prišla do vas. Pa je rekla, ja saj imaš prav. Meni se zdi, da je to delo s koncepta moči, ona je bila zadovoljna pomirjena in je šla naprej. Če bi ji pa rekla, da on sploh ni prvošolček, da ima 30 let, bi se razburila, da kaj sej za grem in kdo ve kako bi se še stopnjevalo, zato to smatram kot delovanje s perspektive moči, stopanje v njihov svet (D 542, 543, 545)«

Svojce sem spraševala o tem, kako v domu za stare ljudi upoštevajo vire moči oseb z demenco ter kakšni so konkretni primeri uporabe. Od vseh sem dobila potrditev, da so osebe z demenco upoštevane, da osebje odreagira nanje in na njihove potrebe. Hkrati opažajo, da na kakovost dela vpliva pomanjkanje zaposlenih v domu za stare ljudi ter stopnja plačane oskrbe.

Ena sogovornica je izpostavila naslednji primer, v katerem je prepoznati specifiko dela z osebami z demenco, pa tudi pomembnost osebnosti lastnosti zaposlenih.

»Zgodilo se je, da so mamu v dvigalu ostali stanovalci močno vznemirili, ker ni vedela, kam mora, vsa histerična je izstopila iz dvigala v svojem nadstropju. V tistem trenutku se je pred dvigalom znašla negovalka, ki jo je prijazno ogovorila, mama pa je ni razumela in jo je s palico udarila, tako da je negovalka padla, mama pa na njo. Negovalka mi je v osebnem pogovoru rekla, da je dobro to, da je mama padla nanjo in se ji ni nič zgodilo. S tem je pokazala razumevanje za to situacijo in ni bila jezna na mamu. (G 131)«

4.3. RAZVIJANJE IN INOVATIVNA UPORABA KONCEPTA KREPITVE MOČI V PRAKSI

Vsi socialni delavci so primarno znanje o konceptu krepitve moči pridobili med študijem na Fakulteti za socialno delo. Glede dodatnega izobraževanja pa obstajajo razlike. Nekateri se izobražujejo s pomočjo prebiranja nove literature, drugi obiskujejo predavanja in okrogle mize. Konkretno izobraževanj o konceptu perspektive moči ni zasledil še noben sogovornik, vseskozi pa se tako socialni delavci kot vsi drugi zaposleni izobražujejo o demenci. To prepoznavajo kot izobraževanje o konceptu krepitve moči.

»Pa bi lahko rekli da je tudi to lahko na način izobraževanje o konceptu krepitve moči, znanje o demenci, da prav reagiraš je lahko tudi ene vrste krepitev. (B 216)«

Izobraževanje na Fakulteti za socialno delo kot primarno izobraževanje v večji meri vpliva na razumevanje koncepta krepitve moči socialnih delavcev (to je koncept iskanja virov, sodelovanja, informiranja, dela s socialno mrežo, praktično orodje). Socialni delavci se še dodatno izobražujejo predvsem na temo demence, ki pa je tudi interpretirano kot izobraževanje o konceptu moči, saj je znanje za ravnanje pri delu z osebami z demenco tudi znanje krepitve moči. Lahko razberemo, da se tiste osebe, ki ne razumejo koncepta krepitve moči v skladu z definicijami, dodatno izobražujejo. Uporaba koncepta krepitve moči je bolj pogosta v tistih primerih, ko se socialni delavci še dodatno izobražujejo. Ti dve povezavi sta si precej nasprotujoči in najbrž pomenita, da tisti, ki ne razumejo koncepta v skladu z definicijami, tega uporabljajo v večji meri, znanje pa črpajo iz dodatnih izobraževanj.

Inovacije so prisotne v vseh domovih in so tudi precej raznolike. V večini je prisotna uporaba fotografije. Te služijo kot pomoč pri prepoznavanju sobe (stanovalci imajo na vratih sobe fotografijo poklica, ki so ga opravljali, ali svojo fotografijo, nekateri fotografijo sebi ljube stvari, na primer vrtnice, ob prepoznani fotografiji tako vedo, da je to njihova soba). Govorijo pa tudi o terapiji s fotografijo kot o načinu obujanja spominov. V nekaterih primerih omenjajo terapijo z živalmi, dom obiskujejo Tačke pomagačke, ter terapijo z vonjavami. V enem primeru omenjajo terapijo z glasbo. Inovacije pri delu z osebami z demenco so namenjene krepitvi psihofizičnih lastnosti, postopoma se vključujejo v vsakdanje delo, ko so testirane.

Z razvojem inovacij pri delu z osebami z demenco, prisotnih v vseh primerih (kot sem že naštel: uporaba fotografij, terapije z živalmi, terapije z glasbo, terapije z vonjavami), pa se povezuje razumevanje koncepta krepitve moči (kot koncept iskanja virov, sodelovanja, informiranja, dela s socialno mrežo, praktično orodje) in usmerjenost institucije (dom je odprt za nove metode dela, možnost dodatnih izobraževanj, izbrano osebje za delo z osebami z demenco). V primeru, kjer ustrezno razumejo koncept krepitve moči: koncept iskanja informacij, pridruževanje, asociacija na avtorja Denisa Saleebey-a, socialna delavka pritrjuje, da sta dom in tudi direktor odprta za nove metode dela in razvoj teh. Opisanih je največ raznolikih inovacij: terapija s fotografijo, terapija z vonjavami, terapija z živalmi.

Poleg teh inovacij imajo v domovih za stare ljudi veliko aktivnosti, recimo, delavnice urjenja spomina. Sicer pa tudi v okviru skupinskih delavnic uporabljajo posamezniku prilagojene metode dela, ki jih je oseba lahko opravljala včasih, ko je še stanovala doma, in to ohranjanje lahko pomeni posamezniku varnost, ker počne nekaj znanega in s tem ohrani kakšno sposobnost več. Te dejavnosti so po naštevanjih socialnih delavcev naslednje: listanje časopisa, gospodinjska pomoč, zvijanje kuhinjskih cunj, navijanje volne, kmečka opravila, na prošnje uporabnikov dodajo oznake na sobna vrata, fotografijo vrtnice, ki predstavljajo za osebe z demenco nekaj poznane. Vse te individualne metode dela se razvijajo s pomočjo prispevka vseh zaposlenih v domu za stare ljudi. Tudi pri tem so pomembne osebnostne lastnosti kadra, ki dela z osebami z demenco (subtilnost, potrpežljivost) in socialno-delovni pristop: delo z osebami z demenco tukaj in sedaj, pridružiti se jim, biti pozitiven, biti nežen. Primer individualnih metod dela lepo opiše naslednji primer:

»Znotraj »urnika«, delavnic, ki so na oddelku, je za nekoga lahko zelo smiselno, da prelista časopis ali prebere kaj ali ne, ampak on vsak dan prelista časopis. Tisto mora biti. To je nekaj

na podlagi individualnega načrta, predvsem pa se pride do teh zaključkov s stalnostjo kadrov in njihovim čutom, opazovanjem, to je nadgradnja dela. S temi malenkostmi se tudi delajo spremembe. (C 332, 333, 334)«

Na omogočanje dodatnih izobraževanj, razvoj novih metod in inovacij pri delu, pa vpliva vodstvo institucije in njegova usmerjenost. V večini je vodstvo doma odprto za dodatna izobraževanja in financiranje teh, podpira tudi nove metode dela. Vodstvo doma daje poseben poudarek osebju, ki dela z osebami z demenco, kar pomeni, da so to posebej izbrani ljudje, ki želijo delati z osebami z demenco. Običajno so na enoti za osebe z demenco zaposleni: animatorka, delovna terapevtka, zdravstveno osebje, ob teh pa so prisotni še prostovoljci in družabniki. V ospredju je tudi timsko sodelovanje, zaposleni imajo tako podporo med seboj (intervizijo).

Medsebojna podpora, intervizija, je lahko oblika pomoči, ki pomaga in krepi delo, socialni delavci pa bi si želeli še več časa za individualno delo in tako boljše delo z osebami z demenco.

»Če bi imela več časa prav za individualno delo, bi bilo to še največ, kar bi mi bilo v pomoč. (A 121)«

Poleg več časa pa želijo tudi dodatna izobraževanja o konceptu krepitve moči. Tako bi socialni delavci in drugi zaposleni, ki delajo z osebami z demenco, pridobili več praktičnih informacij. V pomoč bi bila tudi seznanjenost s praksami dela po drugih domovih za stare ljudi.

Ena sogovornica, socialna delavka, je opisala primer gospe, ki so jo morali v domu iz odprtega preseliti v oddelek za osebe z demenco. To je bil težak prehod za osebo z demenco, njene svojce in vse vključene zaposlene. Odgovor je ob koncu bil:

»Glede na primer, ne morem izpostaviti ene stvari, ki bi jo potrebovala, znanje, občutljivost, čas, so potrebni pri tem delu. (D 438, 439, 440, 441)«

Svojci so pozorni na aktivnosti, ki jih organizirajo v domu za stare ljudi. Običajno jih je veliko, prispevajo pa h krepitvi psihičnih in psihofizičnih lastnosti. Aktivnosti so: sprehodi, obiski otrok, ki se ukvarjajo z glasbo, živali, ustvarjalne delavnice, ogledi filmov. V večini pa

njihovi svojci z demenco niso toliko aktivni v tem, ker se ne zanimajo, slabo slišijo, sprejemajo le individualno sodelovanje.

Za še boljše delo zaposlenih imajo svojci kar nekaj idej: zaposliti več kadra, kar bi prispevalo k bolj individualnem delu. Organizirali bi lahko pogovorne skupine, kjer bi bile aktivne osebe z demenco, dobrodošle pa bi bile še dodatne aktivnosti, ki bi krepile fizično moč, krepile fino-motoriko, krepile vsakodnevna opravila. Čeprav imajo svojci predloge, jih v nekaterih primerih ne posredujejo osebju v domovih za stare ljudi, ker čutijo, da so zaposleni preveč obremenjeni, vsaka nova aktivnost pa zahteva veliko vloženega dela. V posameznih primerih so predloge posredovali, a potem ni prišlo do uresničitve, saj oseba z demenco ni želela sodelovati.

Bil pa je slišan predlog svojca osebe z demenco o dodatnem oddelku za osebe z demenco, kjer bi sobivali na družinski način. Posredovala ga je vodstvu: *»Ta predlog sem navedla v anketi, ki ga vsako leto dom pripravi za sorodnike. Osebno sem predlog sporočila vodstvu doma. Direktorica mi je v osebni razgovoru povedala, da se bo v mesecu marcu 2018 pričela gradnja oddelka za osebe z demenco. (G 139, 140, 141)«*

Vsi svojci navajajo različne ideje za boljše delo zaposlenih v domu za stare ljudi (povečati število zaposlenih, delo s posameznikom, delo v skupini, dodatni oddelk, dodatne delavnice). Le nekateri so ideje posredovali naprej instituciji, v enem primeru se je vodstvo na idejo tudi odzvalo. Posredovanje predlogov instituciji se povezuje s sodelovanjem sorodnikov s socialno službo: kjer je sodelovanje boljše, kjer so svojci bolj zadovoljni s socialno službo, so predlogi posredovani. Obratno, kjer sodelovanje ni tako dobro, svojci niso posredovali predlogov.

4.4. VKLJUČEVANJE SOCIALNE MREŽE V VSAKDAN OSEB Z DEMENCO

Socialni delavci opažajo, da so razlike pri sodelovanju z osebami iz socialne mreže oseb z demenco. V večini imajo osebe z demenco obiske, ti so pri nekaterih vsakodnevni, pri drugih redki in vključujejo tako sorodnike kot prijatelje. V določenih primerih obiskov ni, saj osebe z demenco nimajo nikogar več in v vlogi skrbnika nastopa center za socialno delo. Vsi domovi za stare ljudi so odprti in sprejemajo svojce oseb z demenco tudi med aktivnostmi, a so svojci v času organiziranih delavnosti doma za stare ljudi redko aktivni. Še največkrat se svojci osebi z demenco pridružijo med obroki in so v pomoč pri hranjenju. Svojci so dobrodošli pri izdelavi biografij oseb z demenco, tudi sami želijo biti vključeni in obveščeni o vsem.

Socialni delavci priznavajo, da so svojci največja pomoč pri delu z osebami z demenco. V enem primeru je cilj zaposlenih in socialne službe organizirati srečanja svojcev in oseb z demenco:

»Plan za naprej pa je, da bi ob to stalno ekipo zaposlenih aktivno vključevali svojce v smislu, da bodo sami organizirali aktivnosti in se bodo med seboj povezovali. Po enih domovih, kjer so stalne ekipe, so svojci zelo dobro povezani, sami organizirajo aktivnosti, se zmenijo, prinesejo sadje, pripeljejo harmonikaša in imajo praznovanje na oddelku tisti dan. To je seveda vse v predhodnem dogovoru z zaposlenimi. (C 366, 367)«

Ocena prispevka oseb iz socialne mreže v vsakdanu oseb z demenco pa je deljena. Polovica jih omenja pozitivne prispevke, polovica pa negativne. Pozitivne spremembe zaradi prisotnosti oseb iz socialne mreže so občutek varnosti, predstavljanje in ohranjanje poznanih oseb v življenju, občutek, da nisi sam in zapuščen, prisotnost veselja. Lahko pa stiki pomenijo tudi negativni prispevek, kar opisuje ena sogovornica:

»Že telefonski klic lahko popolnoma zmede. Pred kratkim je prišel k nam en gospod, zelo nemiren, pa smo poskusili tudi s tem, da smo hčer poklicali po telefonu in sta govorila. V tistem trenutku, ko sta govorila, se je zelo pomiril, v trenutku, ko je telefon odložil, jo je začel iskati pod mizo, jo je klical, ker je ni našel, ga je to zelo vznemirilo, in jo je iskal in iskal in ga sodelavke niso mogle umiriti. Potem smo videli, da klic ne deluje pri njem. (C 371)«

Sodelovanje socialnih delavk s sorodniki je prisotno v vseh primerih ne glede na njihovo razumevanje koncepta krepitev moči ali druge dejavnike. Razvidna pa je povezava med razumevanjem koncepta krepitev moči in prepoznanim prispevkom socialne mreže osebam z demenco. V primerih, kjer socialni delavci razumejo koncept krepitev moči skladno z definicijami, je opaziti, da prepoznavajo tudi pozitivne prispevke socialne mreže osebam z demenco. Obratno pa v primerih, kjer razumevanje koncepta ni tako izrazito, socialni delavci govorijo o negativnem vplivu socialne mreže na osebe z demenco.

Svojci so s prisotnostjo v domu za stare ljudi zadovoljni s sodelovanjem s socialno službo. Nudi jim pomoč in podporo pri iskanju rešitev, zadovoljni so, ker je dom prostor, kjer skrbijo za stare ljudi, in je to prijeten prostor. Je pa v posameznih primerih zaznati tudi spremembo v sodelovanju, ki se je poslabšalo. Svojci se čutijo vključeni v vsakdan oseb z demenco z obiski, pa tudi med dnevnimi aktivnostmi, najpogosteje med hranjenjem. O vključevanju je tudi govora, ko so povabljeni na organizirane dogodke v domu.

»Priredijo martinovanje, na katero smo povabljeni tudi svojci, tam je večerja, glasba, ples, tombola, in to je bilo res odlično organizirano in tudi vzdušje je bilo super. (F 94)«

Sami svojci vplivajo na osebe z demenco na različne načine. Prisotna je fizična krepitev, ko sin pomaga pri razgibavanju osebe z demenco. Telesni stik je prisoten v pomoči pri osebni higieni, pri podpori in spremstvu, v obliki objema ter poljuba. Pogosta je komunikacija, ki je predvsem besedna in omogoča obujanje spominov, pripovedovanje. So pa posamični primeri, kjer je možna le še nebesedna komunikacija. V takih primerih svojec vnaša v stiku z osebo z demenco posnetke skupno zapetih pesmi, izgovarja molitev, ker je bil to pomemben del življenja osebe z demenco. Svojci prinašajo na obiske tudi slike, ki jih skupaj pogledajo, in obujajo spomine, to so lahko fotografije rojstne hiše, rož, družine. V vseh teh pristopih so svojci pozorni, da osebe z demenco ne preobremenijo.

Da bi lahko še več prispevali, bi svojci potrebovali podporo socialne službe pri stikih z osebami z demenco:

- potreba po dodatnem nasvetu, ker so zaposleni vseskozi v stiku z osebo z demenco;
- potreba po dodatni gospodinjski oskrbi za osebe z demenco;
- potreba po novih informacijah, pristopih, ki z osebami z demenco delujejo, jih pomirjajo:

»Če imajo kakšne pristope, ki zelo delujejo pri stari mami, bi bilo dobro, če nas seznanimo z njimi, da jih tudi mi uporabimo (H 192)«.

4.5. REZULTATI DELOVANJA IZ PERSPEKTIVE MOČI PRI DELU Z OSEBAMI Z DEMENCO IN VPLIV NA NJIHOVO VSAKDANJE POČUTJE

Izvajanje krepitev moči pri socialnem delu z osebami z demenco prinaša zanje pozitivne spremembe. Te se dogajajo na osebni ravni zaradi načina pristopa, pomenijo izboljšave. Spremembe so: boljše dnevno počutje, krepitev volje, samostojnosti in varnosti stanovalcev. Ne smemo pa pozabiti, da ni vedno mogoče vplivati z načinom dela na voljo ljudi, vsakdo ima včasih slab dan.

Da se te spremembe zgodijo, največ prispeva kot strategija dela osebni pristop. Ta je pridružen osebi z demenco s pozitivno držo, pridružiti se ji v njenem svetu, individualno

delovati. Poleg tega vplivajo specifične, vključevanje osebnih nalog oseb z demenco znotraj dnevnih aktivnosti, da ne izgubijo občutka vrednosti:

»Pa da se po Saleebeyu pristopi k človeku tam, kjer je v tistem trenutku, ali obira kaki ali gre v službo. (D 457)«

Za še večjo krepitev moči lahko socialni delavci še bolj spodbujajo osebe z demenco, da postanejo še bolj aktivni. To lahko počnejo z vključevanjem individualnih osebnih nalog osebam z demenco znotraj dnevnih aktivnosti. Poleg tega so pomembne besedne spodbude v dnevu. Pomembno je, da so spodbude povezane z informacijami iz biografij, za vključevanje v dnevne aktivnosti ali za utrjevanje dosedanjih aktivnosti.

»Če je bil športnik, da sodeluje pri jutranji telovadbi in da se ga še potem večkrat v dnevu vzpodbudi, pospremi ven, na sprehod recimo. (B 269)«

Tudi svojci govorijo o spremembah, ki jih opazijo, se pa te razlikujejo med dnevi, nanje vpliva tudi počutje. Ko svojci govorijo o pozitivnem vplivu na osebe z demenco, gre pravzaprav za vpliv svojcev samih, ki pridejo na obisk. Pomemben vpliv pa ima tudi pristop do osebe z demenco – z nasmehom.

Povečanje svojega vpliva na osebe z demenco vidijo svojci z dodatnim izobraževanjem, večjimi aktivnostmi, zavedajo pa se, da na določene dejavnike nimajo vpliva. Od institucije in zaposlenih bi si želeli, da bi ti dali več poudarka na individualno delo, da bi se še bolj izobraževali. Svojci tudi obžalujejo odločitve iz preteklosti, a teh sedaj ne morejo več spremeniti.

5. RAZPRAVA IN SKLEPI

Starejši ljudje predstavljajo dandanes večji odstotek populacije, napovedi pa opozarjajo, da se bo ta še povečal. Delež oseb v tretjem življenjskem obdobju, ki bivajo v domovih za stare ljudi, se ravno tako povečuje. S starostjo povezujemo tudi pešanje telesnih in duševnih zmožnosti. Čeprav se človek vseskozi lahko trudi, da bi pešanje zaustavil, ob vplivu bolezni, kot je demenca, velikokrat ni pomoči. V takih primerih je dobrodošlo ravnati s konceptom krepitev moči, kot pravi Saleebey (2013 v McGovern, 2015, str. 413), delovati skupaj z boleznijo in verjeti, da so pozitivni rezultati mogoči kljub vsem okoliščinam. Ostati je treba v sedanjosti, se osredotočiti na vse, kar traja in je še prisotno. Druge definicije še dopolnjujejo ta opis, Čačinovič Vogrinčič (2002, v Videmšek, 2008, str. 213) govori, da je koncept krepitev moči orodje, ki pomaga v raziskovanju, v katerem je veliko poudarka na jeziku, ki ga strokovni delavci uporabljajo. Videmšek (2008) uporabi lepo besedo: potovanje, kot opis krepitev moči, to je potek življenja, kjer se uporabniki spreminjajo. Socialni delavci se morajo angažirati za iskanje virov, biti morajo odprti za sodelovanje in le tako se lahko zgodijo spremembe. Sogovorniki so v večjem delu zajeli opise teh avtorjev glede koncepta krepitev moči, ko pravijo, da je to: praktično orodje za delo, je proces sodelovanja. V odnosu, ki ga vzpostavijo z osebo z demenco, kjer teče proces krepitev moči.

Sogovorniki, tako socialni delavci kot svojci oseb z demenco, so zmogli prepoznati in naštet kar nekaj virov moči oseb z demenco. Te so: socialna mreža, ki vključuje ožjo družino, druge sorodnike, prijatelje, družabnike; informacije o človeku, ideje za delovanje, samostojnost, samoodločanje, prisotnost v odnosih, izdelava individualnega načrta. Vir moči je tudi zmožnost čutenja in odziv na to zaznavo; je besedno in nebesedno komuniciranje. Besedno komuniciranje predstavlja pesem, pogovarjanje. Svojci kot pomemben vir oseb z demenco izpostavljajo zmožnost opravljanja vsakodnevnih opravil, in sicer od skrbi za higieno do telefoniranja. Ta nabor virov je potrditev, da imajo osebe z demenco lahko še veliko stvari, iz katerih se črpa moč. Vsi naštet viri moči se približujejo opisu virov po Saleebey-u (2009, str. 99). Naštela jih bom le nekaj: sposobnosti, sredstva, znanja posameznika o sebi in svetu, osebne kvalitete, lastnosti, talenti, ponos, duhovnost in skupnost.

Socialni delavci iščejo vire v sodelovanju s socialno mrežo osebe z demenco, pri oblikovanju individualnega načrta ali biografije, pri pridružitvi človeku, kjer se nahaja, ob opazovanju in poslušanju, pomemben je tudi prispevek drugih zaposlenih v domu za stare ljudi. In tudi

Saleebey (2009) izpostavi, da se vire išče s pogledom naokoli, s poslušanjem in ne skozi obrazce.

Koncept krepitve moči je orodje, ki ga uporabljajo na dnevni ravni, večkrat na dan, zanj so v večini odgovorili socialni delavci. Ravnanje iz koncepta krepitve moči z osebami z demenco zahteva specifično znanje o demenci in o konceptu krepitve moči. Zahteva se pozornost za verbalno in neverbalno komunikacijo, individualno delo, ki ohranja in tudi krepi samostojnost posameznika. Ob delu s konceptom so pomembne osebne lastnosti posameznika, potrpežljivost in socialni čut za delo z ljudmi.

Model ravnanja iz perspektive moči pri delu s starimi ljudmi sta oblikovala tudi Fast in Chapin (2002) in ga opisujeta z naslednjimi petimi faktorji: vrednote, fokus, rešitev za probleme, socialno okolje, odnosi v izvirnih delovnih projektih pomoči, naloge v izvirnih projektih pomoči. Model postavlja v ospredje starega človeka, uporabnika, ki izbira in odloča, socialni delavec je njegova opora. Cilj delovanja iz perspektive moči je spodbuditi uporabnike k aktivnejšemu delovanju. Socialni delavec se pridruži potovanju uporabnika tam, kjer ga ta potrebuje, pot pa nadaljujeta skupaj. Tako se tudi sogovorniki, socialni delavci, trudijo delovati v odnosu do uporabnikov v domu za stare ljudi.

Socialni delavec ima veliko vlog v odnosu z osebo z demenco in z njegovo socialno mrežo v domu za stare ljudi, sogovorniki so se prepoznali kot: zagovorniki, mediatorji, sogovorniki, aktivni poslušalci, podporniki. Vse te so vseskozi aktualne in se prepletajo, a po novem jih velikokrat prevzemajo tudi drugi zaposleni v domu za stare ljudi. Četudi prevzemanje vlog v odnosu do uporabnikov ni tako začrtano, je pa od prihoda starega človeka v dom do njegovega odhoda socialni delavec tisti, ki je vseskozi prisoten. V teh fazah Mali (2008, str. 83-84) našteva naslednje naloge: »naloge socialnega delavca pred prihodom starega človeka v dom, naloge socialnega delavca v času bivanja starega človeka v domu, naloge socialnega delavca ob odhodu stanovalca iz doma, naloge socialnega delavca za zagotavljanje dobre klime v domu, naloge socialnega delavca kot spremljevalca institucionalnega življenja stanovalcev«. Za časa bivanja osebe z demenco v domu za stare, ko govorimo o delu v sedanjosti in s človekom, pa so pomembne naslednje naloge socialnega delavca: »podpora stanovalcem doma za stare ljudi v procesu prilagajanja na domsko življenje, podpora svojcem

in tudi njihovo sodelovanje pri dejavnostih doma, posredovanje v konfliktnih in drugih situacijah med vsemi vpletenimi v domskem okolju, razvoj prostovoljnega dela, sodelovanje in organiziranje prireditev«. (Milošević Arnold, 2003)

Znotraj teh nalog pa se prepletajo vse že naštete vloge. Kot zagovornik in mediator deluje v odnosu med starim človekom in njegovo socialno mrežo. Kot sogovornik, aktivni poslušalec, podpornik, je lahko do stare osebe z demenco in tudi do oseb iz njegove socialne mreže. V teh vlogah, se strinjata Mali in Milošević Arnold (2007), prav pri delu, ki se veže na osebe z demenco, pa je najpomembnejše sodelovanje in stik s svojci oseb z demenco.

Delo z osebami z demenco je lahko tudi izziv, ko je prisotno pomanjkanje informacij in znanja. Kar je najprej velikega pomena, je imeti znanje o tem, kaj je demenca, kakšni so njeni znaki, kako se spreminja glede na faze. To znanje pomaga do določene mere. Kot pa pravijo Mali, Mešl in Rihter (2011), je socialno delo z osebami z demenco individualno delo za vsakega posameznika še večji izziv. Socialni delavci so izrazili, da je izobraževanje dobrodošlo, učenje za delo poteka vsak dan, želijo pa si še več praktičnih informacij tudi o konceptu krepitev moči.

Poleg dodatnega izobraževanja je izziv birokracija, ki je del vsakdana v domu za stare ljudi. Zakoni, predpisani obrazci, omejujejo individualno delo s stanovalci doma za stare ljudi. Birokracija je eden od treh kazalcev ne-domačnosti domov za stare ljudi (Mali, 2006). Da bi dom za stare ljudi dal stanovalcem, med katerimi se delež oseb z demenco povečuje, večji občutek domačnosti, poleg tega pa okrepil individualno delo s stanovalci socialnih delavcev, je zaželen uporaba koncepta krepitev moči in zagotavljanje udeležnosti uporabnikov.

Dodatno izobraževanje krepi strokovne delavce v tem, da dopolnjujejo svoje znanje o konceptu krepitev moči, daje jim tudi nove ideje, kako delati z osebami z demenco v domu za stare ljudi, kako inovativno sodelovati in krepiti osebe z demenco. Inovacije so prisotne po vseh domovih, prepoznavajo jih tako socialni delavci kot svojci oseb z demenco. Socialni delavci so izpostavili uporabo fotografij, ki pomaga pri obujanju spominov, tudi svojci s pomočjo fotografij sodelujejo z osebami z demenco. Z gledanjem slik iz preteklosti obujajo spomine, slike sedanjosti pa prikazujejo novo družino, vnuke, kar je lahko vir veselja. Prisotne so metode dela z živalmi, o katerih govorijo oboji sogovorniki. Prisotne so inovacije

kot terapije z vonjavami in tudi terapije z glasbo. Sogovorniki sprejemajo različne načine dela, pozitivnih učinkov se zavedajo svojci oseb z demenco, socialni delavci in drugi stanovalci doma za stare ljudi, z njimi se krepijo psihofizične lastnosti oseb z demenco.

V teh terapijah so prisotne raznolike delavnice, na primer delavnice urjenja spomina. Svojci prepoznavajo še druge aktivnosti, ki krepilno delujejo na posameznika: sprehodi, obiski otrok, živali, ustvarjalne delavnice, ogledi filmov, koncertov. Svojci priznavajo, da osebe z demenco niso aktivne v teh dejavnostih zaradi drugih zdravstvenih razlogov in ker imajo raje individualno delo. Po odgovorih socialnih delavcev pa so posamezniku prilagojene metode dela vpete med dnevnimi aktivnostmi: listanje časopisa, gospodinjska pomoč, zvijanje kuhinjskih cunj, navijanje volne, kmečka opravila in drugo. Te pozornosti ohranjajo sposobnosti oseb z demenco, razvijajo pa se s pomočjo socialno-delavnega pristopa vseh zaposlenih.

Svojci si želijo še več individualnega dela, kot so dela ena na ena. Da bi bilo to sploh mogoče, bi domovi za stare ljudi morali zaposlovati več kadra. Svojci imajo ideje, ki bi doprinesle k boljšemu vsakdanu oseb z demenco, v celoti pa jih ne posredujejo zaposlenim. Razvidna je povezava: kjer svojci oseb z demenco dobro sodelujejo s socialno službo, posredujejo predloge naprej, kjer sodelovanje ni tako dobro, svojci predlogov ne posredujejo.

Na razvoj dela pa vpliva usmerjenost institucije, odprtost vodstva doma za stare ljudi. Dodatno izobraževanje, razvijanje novih metod dela, finančna podpora, posluh za svojce je v večini prisotna praksa vodstev domov za stare ljudi. Da je vodstvo odprto, prikazuje podatek, da daje velik poudarek zaposlenim, ki delajo z osebami z demenco, in jim zagotavlja podporo.

Izpostavljena je tudi vloga jezika, ki ne sme razvrednotiti vključenih v delovni odnos. Saleebey (2009) se strinja, ko pravi, da je moč v jeziku in v uporabi besed. Uporaba jezika in besed lahko dvigne in navdihne, v nasprotnem primeru pa demoralizira in uničuje. Čačinovič Vogrinčič in soavtorji (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005) izpostavljajo pomen jezika, ki ga strokovni delavci uporabljajo pri delu. Pomembno je, da jezik opogumlja, subtilnost je razvidna tudi z imenovanjem sodelavcev v delovnem odnosu, ki poteka med spoštljivim in odgovornim zaveznikom in strokovnjaki s svojimi izkušnjami.

V tem odnosu je prisotna tudi socialna mreža strokovnjakov z izkušnjami. Osebe iz socialne mreže oseb z demenco prihajajo v dom za stare ljudi največkrat v času obiskov. Socialno mrežo sestavljajo ožji družinski člani, drugi sorodniki, prijatelji in družabniki. V določenih primerih oseba z demenco socialne mreže nima več, v vlogi skrbnika nastopa center za socialno delo. Socialne mreže ali podporne mreže so pri oskrbi ljudi z demenco ključnega pomena, pravi Milošević Arnold (2007). Socialni delavci so veseli svojcev, v pomoč so pri izdelavi individualnih načrtov, so največja pomoč pri delu z osebami z demenco. Pri tem bi vključila razumevanje Čačinovič Vogrinčič (2000) o staranju kot o družinskem projektu, pri katerem je pomembno vzpostaviti delovni odnos z družino, ki je tudi vključena v raziskovanje in iskanje rešitev. Tudi moja tema življenja starih oseb z demenco v domu je ob aktivni socialni mreži družinski projekt, da je življenje za osebo z demenco v domu za stare ljudi čim boljše. Socialni delavec pa je v tem projektu ključni akter, vez med uporabniki doma za stare ljudi in okoljem, ki ga sestavljajo svojci in drugi člani socialne mreže (Milošević Arnold, 2003)

Osebe iz socialne mreže s svojo prisotnostjo vplivajo na osebe z demenco negativno in pozitivno. Pozitivne spremembe, kot jih vidijo socialni delavci zaradi prisotnosti oseb iz socialne mreže, so: občutek varnosti, predstavljanje in ohranjanje poznanih oseb v življenju, občutek, da nisi sam in zapuščen, prisotnost veselja. Svojci oseb z demenco kot pozitivne spremembe naštevajo: fizično krepitev z razgibavanjem; telesni stik ob pomoči pri osebni higieni ali kot objem in poljub; ohranjanje komunikacije s pogovorom, pripovedovanji. V primerih, kjer je prisotna le še nebesedna komunikacija, so svojci iznajdljivi: sami pripovedujejo in tako ohranjajo stik, prinašajo slike za obujanje spominov. A so tudi svojci z osebnostno lastnostjo občutljivosti pozorni, da pri sodelovanju z osebo z demenco delujejo z občutkom, da je ne preobremenijo.

Negativni učinki socialne mreže v očeh socialnih delavcev so: zmedenost oseb z demenco po telefonskih stikih z določenimi sorodniki, uveljavljanje svojega mišljenja, »kaj je dobro«, svojcev oseb z demenco, ker oni plačajo storitve. Velikokrat pa svojci svojega ravnanja ne prepoznajo za negativno, ker poznajo svojega svojca, sklepajo, da vedo, kaj je zanj najboljše, in to po svoji interpretaciji zahtevajo.

Svojci ne govorijo o negativnih učinkih na osebe z demenco. Da bi bili njihovi stiki z osebami z demenco še boljši, da bi bil njihov prispevek ob stikih še boljši, pa si od socialne službe

želijo podpore v obliki nasvetov, informacij o tem, kako naj bi ravnali z osebami z demenco in jih pomirili, želeli pa bi si še gospodinjske oskrbe za osebe z demenco. Kljub tem željam in nekaterim primerom nezadovoljstva s socialno službo svojci izražajo zadovoljstvo z delom zaposlenih v domu za stare ljudi. Kljub obremenjenosti zaposlenih in socialne službe so jim ti na voljo za pomoč in podporo, vključujejo jih v vsakdan oseb z demenco, povabijo na organizirane dogodke doma za stare ljudi.

Z metodami dela krepitev moči, vključenostjo socialne mreže, usmerjenostjo institucije, znanjem strokovnih delavcev so vidne spremembe pri delu z osebami z demenco. Krepitev moči za osebe z demenco prinaša pozitivne spremembe. Socialni delavci delujejo v smeri izboljšav, opažajo spremembe pri boljšem dnevnem počutju, krepitev posameznikove volje, samostojnosti in občutku varnosti stanovalcev.

Osebni pristop do dela in do oseb z demenco sta ključna pri delu. Osebni pristop socialnim delavcem pomeni pridružitve osebi z demenco s pozitivno držo, v njenem svetu, kjer se nahaja.

Svojci opažajo spremembe, katerih del so oni sami, njihova prisotnost vsak dan z osebami z demenco, obiski. Prav tako je pomembno, da do svojca z demenco pristopijo z nasmehom. Včasih pa nasmeh ne vpliva, na spremembe vpliva tudi samo počutje oseb z demenco.

O dodatni krepitev, spodbujanju oseb z demenco govorijo socialni delavci v primerih, ko vključijo »malenkosti«, posamezne specifične osebne naloge v vsakdan, uporabljajo pa tudi besedne spodbude. Socialni delavci bi morali v vseh dogodkih v domu za stare ljudi spodbujati in krepiti človeka, da sodeluje in krepí svoje sposobnosti in znanja. Vakselj in Hojan (2000, str. 75) omenjata konkretne napotke, kako sodelovati z osebami z demenco, da bi bile te še bolj aktivne: »... aktivnosti se prilagodi njihovim sposobnostim, pri tem se jih pusti, da jih opravijo same; z osebo z demenco se naenkrat pogovarja le ena oseba in ga pri tem gleda v oči; spodbujamo jih pri aktivnostih in ne silimo; navodila naj bodo enostavna, lahko jih ponovimo večkrat; izogibamo se motečim dejavnikom; večkrat jih pohvalimo in smo strpni z njimi, četudi delajo eno aktivnost več časa; aktivnosti organiziramo kot krajše, ker so zbrani in pozorni krajši čas; motiviramo jih za fizične aktivnosti, kot je hoja in različne družabne igre.«

Bryden (2005) skozi svojo lastno življenjsko izkušnjo z demenco pravi, da je treba osebam z demenco vlivati upanje in jih spodbujati, da si bodo upali in želeli več.

Svojci mislijo, da bi dodatno lahko vplivali na osebe z demenco, če bi imeli več znanja ter s svojo povečano aktivnostjo v domu za stare ljudi. Za to bi potrebovali tudi pomoč doma za stare ljudi, zaposlenih.

Ob zamisli o nalogi in med procesom njenega izdelovanja so bili moji znanci v okolici, najpomembnejše pa sogovorniki, v večini navdušeni nad temo raziskovanja. Težave so se mi pojavile ob začetku, ko sem težko pridobila sogovornike za svojo raziskavo. Sedaj, ko so ti problemi za menoj, ocenjujem, da je izvedba raziskave uspešna. Za odgovore in znanje, ki sem ga pridobila, sem zelo hvaležna. Z delom sem odgovorila na svoja raziskovalna vprašanja in je lahko pomembno za stroko socialnega dela posebej na področju dela s starimi ljudmi, prav tako pa lahko prispeva drugim strokam, ki sodelujejo z osebami z demenco v domovih za stare ljudi ali kje drugje.

6. PREDLOGI

- Več informiranja o demenci, predvsem informiranja svojcev, kar so tudi sami izrazili. Informiranje ne le v smislu informacij, ki si jih lahko sami pridobijo, temveč konkretne stvari, na primer: kako ustaviti človeka z demenco, ki hoče opraviti potrebo sredi kuhinje, ko naenkrat počepne.
- Več izobraževanja o konceptu moči s konkretnimi informacijami za socialne delavce: kako ga uporabljati, kdaj, zakaj. Izobraževanja naj bodo oblikovana na interaktivni način, in sicer s pomočjo igre vlog.
- Vključevanje svojcev v aktivnosti, oblikovanje aktivnosti v popoldanskem času. To bo dodalo moč osebi z demenco, ki bo ohranjala svojo socialno mrežo. Vključevanje v aktivnosti bo pomembno tudi za svojce, saj bodo videli, kaj vse je oseba z demenco še sposobna sama narediti, koliko je še samostojna.
- Ohranjanje neodvisnosti oseb z demenco čim dlje na način, da se še bolj poudari individualno delo. V skupne aktivnosti dodati, umestiti individualne zadolžitve, naloge. Na primer: pred kosilom je eden zadolžen za pomoč pri pripravi mize, po kosilu pa drugi pomaga pospraviti mizo, urediti stole.
- Še bolj podrobno delati na zapisu življenjske zgodbe, mogoče ga oplemenititi s slikami in omogočiti dostopnost tega zapisa osebi z demenco, osebam iz njene socialne mreže in vsem zaposlenim, da se vsi lahko spomnijo in uporabljajo ta zapis. Možnost dopolnjevanja zgodbe z zgodbo osebe z demenco med bivanjem v domu, dodajanje slik.
- Birokracija – manj obsežna, ne tako rigidna. Takoj ob sprejemu je potrebno izpolniti vse obrazce. Potrebno je, da bi bili oblikovalci zakonov oz. pravil tudi občutljivi in potrpežljivi tako, da pustijo daljše časovno obdobje za izpolnjevanje vseh papirjev. Za stare ljudi je prehod v neznano okolje zadosten šok, izpolnjevanje tolikih formularjev takoj ob sprejemu pa pomeni le še dodaten stres.
- Z metodo zbiranja podatkov sem zadovoljna, zbrala sem vidike socialnih delavcev, zaposlenih v domovih za stare ljudi, in svojcev oseb z demenco. V prihodnje bi za globlji vpogled bilo dobro vključiti še metodo opazovanja. S tem bi bila slika celotna

in zaključki še boljši. Raziskave na tem področju so dobrodošle. Število starih ljudi se povečuje, s tem se odpirajo nove aktualne teme.

7. LITERATURA IN VIRI

- Ambrožič, M., & Mohar, Š. (2015). Metode socialnega dela s starimi ljudmi in njihova uporaba pri delu z ljudmi z demenco. *Socialno delo*, 54 (1), 53-62.
- Boškić, R. (2005). Krepitev moči – kritična presoja koncepta. *Družboslovne razprave*, XXI (48), 117-194.
- Bryden, C. (2005). *Dancing with dementia: my story of living positively with dementia*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2000). Družina in star človek. *Socialno delo*, 39 (4–5), 287–292.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal L., Mešl N., & Možina M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Dragoš, S., Leskošek, V., Petrovič Erlih, P., Škerjanc, J., Urh, Š., & Žnidarec Demšar, S. (2008). *Krepitev moči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Fast, B., & Chapin, R. (2002). The Strength Model with Older Adults: Critical Practice Components. V: Saleebey, D. (ur.), *The strengths perspective in social work practice* (str. 143-162). Boston: Allyn and Bacon.
- Feil, N. (2002). *The validation breakthrough : simple techniques for communicating with people with Alzheimer's-type dementia*. Baltimore: Health Professions Press.
- Flaker, V., Kresal, B., Mali, J., Milošević Arnold, V., Rihter, L., & Velikonja, I. (2004). *Delo z demenčnimi osebami – priprava modela obravnave oseb z demenco: sklepno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Globovnik, N., Kokot, M., Križan, J., Vovk Korže, A., Pavšek, M. (2011). Staranje prebivalstva in izzivi dolgotrajne oskrbe. *Geografski obzornik*, 58(3), 26-31.
- Heid-Grubman, J., (2007). Quality care in residential settings: research into practice. V: Cox, C. B. (ur.), *Dementia and Social Work Practice: Research and Interventions* (str. 276-285). New York: Springer Publishing Company.
- Hlebec, V., & Mali, J. (2013). Tipologija razvoja institucionalne oskrbe starejših ljudi v Sloveniji. *Socialno delo*, 52(1), 29-41.
- Kogoj, A. (2007). Značilnosti in razumevanje demence. V: Mali, J., Milošević Arnold, V. (ur.), *Demenca – izziv za socialno delo* (str. 15-21). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Mali, J. (2006). Koncept totalne ustanove in domovi za stare. *Socialno delo*, 45 (1-2), 17-27.
- Mali, J. (2008). *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2012). Uvajanje dezinstitutionalizacije na področju oskrbe starih ljudi. *Časopis za kritiko znanosti*, 40 (250), 86-94.
- Mali, J. (2013). Socialno delo s starimi ljudmi kot specializacija stroke. *Socialno delo*, 52(1), 57-67.
- Mali, J., & Milošević Arnold, V. (2007). *Demenca – izziv za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J., Mešl, N., & Rihter, L. (2011). *Socialno delo z osebami z demenco*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Marshall, M., & Tibbs, M. A. (2006). *Social work and people with dementia*. Bristol: Policy Press.
- McGovern, J. (2015). Living better with dementia: Strengths-based social work practice and dementia care. *Social Work in Health Care*, 54 (5), 408-421.
- Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: študijsko gradivo*. Ljubljana : Fakulteta za socialno delo (Druga izdaja).
- Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V. (2003). *Socialno delo s starimi ljudmi (izbrani članki in referati): študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V. (2007). Socialnodelovni pogled na demenco. V: Mali, J., Milošević Arnold, V. (ur.), *Demenca – izziv za socialno delo* (str. 23-36). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V., & Poštrak, M. (2003). *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.
- Saleebey, D. (2009). *The strengths perspective in social work practice*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Vakselj, N., & Hojan, V. (2000). Dovolite, da naredim, kar še zmorem. V: Kogoj, A. (ur.), *Psihogeriatrično srečanje 2: Celostna obravnava bolnika z demenco* (str. 73-83). Ljubljana: Spominčica – Združenje za pomoč pri demenci.

- Videmšek, P. (2008). Krepitev moči kot temeljno orodje socialnega dela. *Socialno delo*, 47 (3/6), 209-217.

INTERNETNI VIRI

- Festival za tretje življenjsko obdobje. Pridobljeno 15. 4. 2017 s <http://www.f3zo.si/ljubljana/>
- Inštitut Antona Trstenjaka. Pridobljeno 10. 4. 2017 s <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/institut/>
- Kaj je demenca? (2015). Pridobljeno 8. 5. 2017 s <http://www.spomincica.si/kaj-je-demenca/>
- Skupnost socialnih zavodov Slovenije. Pridobljeno 12. 5. 2017 s <http://www.ssz-slo.si/> - <http://www.ssz-slo.si/splosno-o-domovih-in-posebnih-zavodih>
- SSKJ, »starost«. Pridobljeno 25. 3. 2017 s http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=starost&hs=1
- Statistični urad Republike Slovenije (2015). Pridobljeno 24. 3. 2017 s <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5477>

8. PRILOGE

8.1. SMERNICE ZA INTERVJU S SOCIALNIMI DELAVCI

1. Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi, pri delu z osebami z demenco, razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?
2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?
 - Kako bi definirali koncept krepite moči?
 - Kako pogosto in v kakšnih primerih uporabljate koncept krepite moči pri svojem delu?
 - Kako pogosti so vaši stiki z osebami z demenco? Kako ob teh stikih uporabljate koncept perspektive moči?
 - Kako odkrijete vire moči oseb z demenco – konkretno?
 - V kakšnih vlogah nastopate iz perspektive moči (mediator, zagovornik ...)?
 - Opišite primer uporabe perspektive moči pri delu z osebo z demenco.
 - S kakšnimi izzivi in težavami se srečujete pri uporabi koncepta krepite moči v praksi?
3. Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?
 - Kje in kako ste se seznanili s konceptom krepite moči?
 - Kako se še dodatno izobražujete o tem konceptu?
 - Kakšne metode dela z osebami z demenco imate razvidne v vašem domu? Kako ocenjujete njihovo ustreznost?
 - Kako vpeljujete spremembe in inovacije pri delu z osebami z demenco?
 - Kako je dom za stare ljudi kot institucija naravnana pri uporabi, razvijanju novih metod dela?
 - Kaj bi potrebovali, da bi bilo izvajanje krepite moči z osebami z demenco še boljše?
4. Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?
 - Kakšno je sodelovanje s sorodniki oseb z demenco?
 - Kaj in kako socialna mreža osebe z demenco lahko doprinese h konceptu perspektive moči pri delu z osebo z demenco? Prosim, navedite primer.
5. Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?
 - Kakšne spremembe prinaša izvajanje krepite moči pri socialnem delu z osebami z demenco zanje same?
 - Kakšne so učinkovite strategije za pomoč osebam z demenco, da verjamejo v svoje sposobnosti, da izpolnijo zastavljene cilje?
 - Kako lahko socialni delavci spodbudijo osebe z demenco, da postanejo bolj aktivne v domu za stare ljudi (konkretno glede na dejavnosti, ki se izvajajo v domu za stare ljudi)?

8.2. SMERNICE ZA INTERVJU S SVOJCI OSEB Z DEMENCO

1. Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi, in sicer pri delu z osebami z demenco, razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?
2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?
 - Kaj za vas pomeni imeti moč?

- Na kaj pomislite ob pojmu krepitev moči?
 - Kakšni so viri moči vašega svojca z demenco (sposobnosti, znanja, izkušnje)?
 - Kako socialni delavci v domu za stare ljudi upoštevajo te vire moči?
 - Opišite situacijo, za katero menite, da so zaposleni krepili moč svojca z demenco.
3. Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?
- Kako pogoste so novosti pri delu z osebami z demenco v domu za stare? Za kakšne novosti gre?
 - Kaj predlagate za delo z vašimi svojci, da bi krepili njihovo moč?
 - Ste kdaj te predloge že sporočili socialni delavki (Če ste, kaj se je zgodilo; če niste, zakaj niste.)
4. Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?
- Kakšno je vaše sodelovanje s socialno službo v domu za stare ljudi?
 - Kako vas, sorodnike, vključujejo v vsakdan osebe z demenco?
 - Kako lahko vi spodbujate vašega svojca z demenco?
 - Kaj bi še potrebovali od socialne službe, da bi znali še bolje podpreti svojca z demenco?
5. Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?
- Kakšne spremembe opazate pri pomoči svojcu z demenco, ki živi v domu za stare ljudi, kadar je deležen spodbud?
 - Kaj bi vi lahko naredili za spodbudo ob sodelovanju z osebo z demenco, da bi v domu za stare ljudi postala bolj aktivna?

8.3. UREJANJE GRADIVA SOCIALNI DELAVCI

INTERVJU A

1. raziskovalno vprašanje: Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?
2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?

MATEJA: Kako bi definirali koncept krepitev moči?

SOCIALNA DELAVKA: /To meni pomeni, da nekomu, ki se znajde v neki situaciji, krepíš moč/ (1) /na ta način, ko iščeš, kaj je tistega, kar on je v življenju ali je že naredil/ (2) /ali se mu dogaja/ (3), skratka /ali je to njegova socialna mreža/ (4), so to lahko /prijatelji/ (5) /s katerimi ve, da je povezan/ (6) in /se nanje lahko zanese/ (7) ali da /ima izkušnjo, da je z nekom že sodeloval in da se ga spomni, da bi spet lahko sodelovali/ (8) in /se s tem ponovno okrepi njegova moč/ (9). /Jaz lahko podam svoje znanje o tem, katere stvari sploh obstajajo in s tem okrepim njegovo moč/ (10), ker /on dobi neke informacije/ (11), s tem pa /ideje/ (12), /kako bi nekaj lahko reševali ali na drug način ali sploh začel, ker prej sploh ni imel ideje/ (13). Torej /krepitev moči je zame nekaj, na kar lahko pogledamo/ (14) /kar obstaja/ (15) ali /v njegovem svetu/ (16) ali /na splošno, da še ni vedel/ (17) in /damo potem njemu moč, da lahko on sam nekaj naredi/ (18), /nekaj išče/ (19). /Ne da smo mi tisti, ki mu nekaj vsilimo/ (20), ampak /da on sam deluje./ (21)

MATEJA: Kako pogosto in v kakšnih primerih uporabljate koncept krepitev moči pri svojem delu?

SOCIALNA DELAVKA: Ja, v domu je /nek ritem dneva/ (22), ki se ga več ali manj držimo. Znotraj tega so potem /možnosti delanja stvari na način, ki je vsakemu lasten, vsakemu blizu/ (23). /Nas kot dom omejujejo tudi različni zakoni, tako da določene stvari so, preko katerih ne moreš iti/ (24), so pa

druge stvari, na katere se lahko vpliva. Pri nas vedno, ko nekdo nov pride v dom, rečemo, da ni prišel sem, da bo v zaporu, temveč zato, da bo tukaj doma, in mi doma delamo stvari, tako kot nam ugajajo. /V domu se zato tudi trudimo, da bi vsakemu čim bolj individualno prilagodili stvari, kot se maksimalno da/ (25), in kot sem rekla, /v mejah zakonov/ (26) in /tega našega ritma/ (27). /Pomembno je tudi, da so ljudje čim bolj samostojni/ (28), tudi ta /samostojnost konec koncev daje ljudem dostojanstvo in je to vir/ (29). Večkrat imajo ljudje predstavo, sedaj grem v dom in vse se bo končalo zame, ampak ne, /on je prišel v dom, kjer bo naprej doma/ (30). /Trudimo se, da bi vsak ohranil vse tisto s čimer je prišel/ (31) in da /se spodbuja, da se v dejavnosti doma še vključi/ (32), /lahko spozna tukaj nove prijatelje/ (33) in /s tem širi socialno mrežo/ (34), /kakšni se tudi še zaljubijo./ (35)

MATEJA: Kako pogosti so vaši stiki z osebami z demenco? Kako ob njih uporabljate koncept perspektive moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Osebe z demenco so pri nas na varovani enoti./ (36) /Jaz sem vsakodnevno v stiku z osebami z demenco/ (37), /ko imajo delavnice/ (38), /dejavnosti/ (39), /najpogosteje popoldan, se jim tudi jaz pridružim/ (40). Imamo dvajset enoposteljnih sob na varovani enoti, tam je povečan tudi nadzor, ker je nevarno, da bi te osebe šle po mestu in bi se izgubile. Tako osebe z demenco ne morejo iti po mestu same, če ne gre nekdo z njimi. /Ko sprejmemo nekoga na varovano enoto, ne naredimo vsega takoj že prvi dan/ (41), ker /moramo takrat en kup obrazcev izpolniti in je vsega preveč/ (42). /Prve dni bivanja pa se pogovorimo s stanovalcem/ (43) in /svoji o življenjski zgodbi/ (44): /kaj je kdo počel, s čim se je ukvarjal, kaj ima rad/ (45) in take stvari, pa /vse to, kar pove, skušamo njemu prilagoditi/ (46). /Vsak stanovalec, ki ima svojo sobo, ima potem ob vratih sliko poklica, ki ga je opravljal/ (47), da se potem /lažje znajdejo, čigava je soba / (48). Sama arhitektura stavbe ne pomaga pri orientaciji – vrata so vsa iste barve. Tisti, ki imajo težave z demenco, čeprav je na vratih njihovo ime in priimek, pa piše številka sobe, a ljudje, ki pozabljajo, so jim stvari enake. Kakšna /slička s poklicem pa jim je lahko bližje in imamo to tako vsem individualno prilagojeno./ (49)

MATEJA: Kako odkrijete vire moči oseb z demenco – konkretno?

SOCIALNA DELAVKA: Na ta način /preko te življenjske zgodbe iščemo vire/ (50), potem /preko individualnega načrta. To je spet predpisan obrazec, ki ga je treba po zakonu voditi, izpolniti/ (51). Tam /se zapiše, kakšne želje so stanovalca/ (52) in /kakšni so cilji, ki jih skupno dorečemo/ (53). /Nekdo, ki je prišel v hišo, se ga seznani z aktivnostmi, ki se dogajajo/ (54), /on pove, kaj je on rad počel in potem iščemo/ (55), /če tega še nimamo, kako bi to lahko vnesli in to zapišemo pod cilje/ (56). /Recimo: gospa bo hodila na določeno aktivnost, ali cilj je lahko gospe ohranjati dosedanje aktivnosti, ki jih je opravljala/ (57). /Pri demenci so te aktivnosti že samostojno umivanje zob, samostojno umivanje obraza in take stvari/ (58). /Odvisno, koliko je bolezen - demenca že napredovala./ (59)

MATEJA: V kakšnih vlogah nastopate iz perspektive moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Konkretno, pred dvema tednoma smo sprejeli gospo, ki nima svoje primarne družine. Nikoli ni bila poročena in tudi nima otrok. Gospa je prišla k nam in rekla: »O moram domov, doma me čakata mama in ata«. Ima pa gospa 80 let. Vsi vemo, da pri tej starosti ima nekdo težko še žive starše. Z njo je bila nečakinja, ki je povedala, da mame in ata že nekaj let ni več. Tudi bratov in sester, o katerih je gospa še pripovedovala, ni več. Nečakinja je bila kar malo v stiki, rekla je, da ne ve več, kaj in kako naj odgovori./ (60) Ona hoče domov k mami, mame pa ni. /Jaz sem se usedla z nečakinjo, malo sva se pogovorili, razložila sem ji, da razumem, da je v stiski, da je težko, da je pa to ena stvar, ki za bolezen demenco ni tako zelo neobičajna. To da nekdo išče svoje bližnje, ki jih več ni. To je bilo zame recimo delovanje iz vloge zagovornika, s strani gospe, ki smo jo sprejeli v dom. Dala sem svojcem neko oporo z informacijami, da ni nič narobe, če naš stanovalec živi v svojem svetu. Ni narobe, če živi gospa z demenco s tem, da so njeni starši živi doma, ona je sedaj tukaj pri nas, predstavlja si, da je nekaj časa tukaj na počitnicah, potem bo pa šla./ (61) Lahko bo nekdo rekel, da je to prikrivanje resnice, ampak moje mnenje je, da si /osebe z demenco ustvarijo svoj svet in ne vidim smisla, da bi jih prepričevali v drugo realnost/ (62). /Zanje je realnost tisto, kar oni živijo, in meni se zdi pomembno, da jim v tem svetu naredimo stvari čim lepše. Torej, ko mi bo gospa rekla, naj pozdravim očeta, bom rekla nazaj, da bom seveda prenesla pozdrave. Ko bova govorili z nečakinjo, ji

bom rekla, da mi je gospa rekla, naj pozdravim očeta, da saj vem, da staršev ni, ampak da sva se pogovarjali./ (63) /Zame je to način zagovornišva/ (64), /mogoče tudi mediacije./ (65) /ker se včasih svojci čutijo napadeni od osebe z demenco. Ker jim očitajo, zakaj me ne pelješ k mami, zakaj ne narediš, da bi se lahko videle/ (66), /svojci pa se zato znajdejo v stiski/ (67), /ker vedo, da staršev ni/ (68), /oseba z demenco pa govori o svoji realnosti/ (69) in je ta /mediacija v tem, ozvestiti svojce, sprejeti njihovo situacijo in živeti z njimi na njihov način./ (70)

MATEJA: Opišite primer uporabe perspektive moči pri delu z osebo z demenco.

SOCIALNA DELAVKA: Da pomislim, /recimo z eno gospo, ki ima težave pri komuniciranju/ (71). /Če jo kaj vprašam, mi težko odgovori/ (72), /ker se je njen besedni zaklad zaradi bolezni zelo okrnil/ (73). /Pa delujem iz perspektive moči, da skupaj zapojeva/ (74). /In ona zna celo pesmico/ (75), /pa zapojeva/ (76). /Tako se ji pridružim/ (77) in /mislim, da jo s tem tudi okrepim./ (78)

MATEJA: S kakšnimi izzivi / težavami se srečujete pri uporabi koncepta krepitev moči v praksi?

SOCIALNA DELAVKA: /Ja, so izzivi/ (79). Kot sem že rekla, so /ti zakonski okviri, ki se jih je treba držati/ (80). /Idealno bi bilo, da bi imeli možnost za več zaposlenih/ (81), da bi /lahko še več individualno delali/ (82). To je ena taka stvar, ki bi več kot pripomogla k boljšemu delu. Pa tudi recimo /te prav birokratične stvari/ (83). /Ob sprejemu je, recimo, (pokaže mapo) ena cela mapa stvari, ki jih je treba izpolniti, zapisati. To je velikokrat težko, sploh na varovani enoti/ (84), to postopoma delam. So pa vseeno stvari, ki jih je treba takoj narediti. Zakon ne predvideva, recimo, da nekdo, ki smo ga danes sprejeli, jutri že umre. Se pa tudi to dogaja v realnosti.

3. raziskovalno vprašanje: Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?

MATEJA: Kje in kako ste se seznanili s konceptom krepitev moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Prvič in najbolj sem se s tem seznanila na Fakulteti za socialno delo/ (85), /med študijskim procesom./ (86)

MATEJA: Kako se še dodatno izobražujete o konceptu?

SOCIALNA DELAVKA: Mi dobivamo redno, kot organizacija DEOS – to je 8 domov, / revijo socialno delo/ (87), ki si jo sposojamo. /Jaz tisto kar preberem, pride kar prav. / (88) /Pa tudi kakšna izobraževanja, ki so/ (89), sama grem rada na kakšne /okrogle mize/ (90), če je kakšna tematika. /Glede izobraževanj pa je, v okviru teh 8 domov, eno predavanje razpisano, gre vsakič ena socialna delavka, potem imamo na 3 mesece kolektiv socialnih delavk in tam potem vsaka preda, kar se je tam naučila/ (91). Eden sliši iz prve roke, druge pa potem posredno preko nje. /Na tem kolektivu si tudi izkušnje podelimo in podpora./ (92)

MATEJA: Kakšne metode dela z osebami z demenco imate razvidne v vašem domu? Kako ocenjujete njihovo ustreznost?

SOCIALNA DELAVKA: /Pri tem delu je potrebno veliko subtilnosti/ (93), /potrpežljivosti./ (94) Se mi zdi /pomembno predvsem, kakšne so posameznikove lastnosti, ki dela z osebo z demenco/ (95). Recimo, /ko sem v stiku z osebo z demenco, vedno gledam, da se jim pridružim tam, kjer so, ne da bi se pa recimo spuščala v prepričevanje/ (96), /pomemben je pristop/ (97). /Jaz se vedno, ko pristopim do osebe, nasmehnem. Se mi zdi, da če pridem z nasmehom, z neko pozitivno držo, me bo on vprašal, kdo pa ste vi, kako se lepo smejete. Pa se ne bo negativno odzval meni./ (98) /Ta pridružitev, počasi/ (99), /nežno/ (100), /pozitivno je zelo pomembna./ (101) Na odprtem oddelku pa imamo za osebe, ki imajo demenco v prvih fazah, in za vse ostale /delavnice urjenja spomina/ (102). To /vodi delovna terapevtka/ (103), /dobijo se vsak teden/ (104) in /imajo račune/ (105). Bila sem nekajkrat tam, pa so se je meni zdel velik izziv, ker niso tako enostavni, res kompleksni. Vsi, ki hodijo tja, obvladajo. /Ta delavnica deluje mogoče kot preventivna metoda, pa je super zelo lepo sprejeta in obiskana./ (106)

MATEJA: Kako vpeljujete spremembe in inovacije pri delu z osebami z demenco?

SOCIALNA DELAVKA: Ena ta /inovacija so slike poklicev na vratih./ (107) To je /ena taka pomembna stvar, ko se z večino pogovarjam, mi povedo, kaj so v življenju počeli/ (108). /Konkretno ena gospa z demenco, ki je na oddelku, je vedno s torbico in reče, da gre v službo. Hodi po oddelku,

da gre v službo./ (109) /Poklic je ena taka stvar, ki je del tebe, saj pol življenja delamo eno stvar, to ostane./ (110) Svoje osebne slike imajo pa lahko v sobi.

Ob petkih prihaja k nam /prostovoljka s kužkom/, sicer to ni namenjeno prav za osebe z demenco, je pa /odprto za vse, pridružijo se tudi stanovalci iz varovane enote/ (111).

/Redno, da bi vsakodnevno imeli posebne terapije z osebami z demenco, jih nimamo./ (112) Tako, /ko se kdo javi/ (113) ali /prostovoljec/ (114), to ponudimo, /to traja potem kakšno krajše obdobje./ (115)

MATEJA: Kako je dom za stare ljudi kot institucija naravnana pri uporabi, razvijanju novih metod dela?

SOCIALNA DELAVKA: /Podpira to, vsi smo odprti za novosti, ko se pojavi možnost za to, je seveda dobrodošla/ (116). /Veliko pozornosti je pa tudi že na osebju, ki dela z osebami z demenco/ (117). /Ti sodelavci, lahko rečem, da so prav posebej izbrani, na način, da so to ljudje, ki so nekoliko bolj umirjeni/ (118), ki so po karakterju takšni in /zagotavljajo se tudi njim dodatna izobraževanja/ (119). Recimo /prav v tem tednu bomo imeli predavanje na temo demenca. Pa tudi sicer so izobraževanja skozi leto, ki so povezana s tem./ (120)

MATEJA: Kaj bi potrebovali, da bi bilo izvajanje krepitve moči z osebami z demenco še boljše?

SOCIALNA DELAVKA: /Če bi imela več časa prav za individualno delo, bi bilo to še največ, kar bi mi bilo v pomoč./ (121)

4. raziskovalno vprašanje: Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?

MATEJA: Kakšno je sodelovanje s sorodniki oseb z demenco?

SOCIALNA DELAVKA: Spet /zelo odvisno od vsakega stanovalca/ (122). /Eni imajo redno obiske/ (123), /pridejo ti vsak dan/ (124), /tudi lahko večkrat na dan/ (125), /eni živijo v tujini, pa ne prihajajo/ (126), /eni niti nimajo nobenega več od bližnjih/ (127), potem /je samo CSD kot skrbnik, ki pravno formalno ureja stvari/ (128), to ima res vsak svojo zgodbo in glede na to je povezano tudi naše sodelovanje s sorodniki. /Nekateri stanovalci z demenco pa imajo samo prijatelje in jih ti pridejo obiskati. / (129)

/Pri aktivnostih, ki se dogajajo na varovani enoti, obiski se jim lahko pridružijo/ (130). /Recimo k eni gospe pride en obisk vedno v času kosila, pa potem skupaj jesta/ (131) ali tako recimo. /Nikoli ni, da rečemo, da se mora obiskovalec umakniti, ne sme biti poleg. Če pride, je lahko poleg. / (132)

/Smo pa letos zastavili cilj, da bi oblikovali podporno skupino za svojce oseb z demenco, ki so na varovani enoti. Imeli smo že eno srečanje, da sem se jaz predstavila, naslednjič v tem mesecu bomo pa imeli predavanje o demenci./ (133)

MATEJA: Kaj in kako socialna mreža osebe z demenco lahko doprinese h konceptu perspektive moči pri delu z osebo z demenco? Prosim, navedite kakšen primer.

SOCIALNA DELAVKA: /Veliko lahko doprinese/ (134), /ker so nekako poznani ljudje/ (135), /dajejo občutek varnosti/ (136), pa je že to lahko /primer, kako krepijo moč, njihova prisotnost že./ (137)

5. raziskovalno vprašanje: Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

MATEJA: Kakšne spremembe prinaša izvajanje krepitve moči pri socialnem delu z osebami z demenco zanje?

SOCIALNA DELAVKA: /Prinaša spremembe./ (138) /Že ob stiku, ko pristopiš do njih, ali si dobre volje ali si slabe volje. Kar dobro se odslkava to./ (139) /Ne pa vedno, ne smemo pozabiti, da so to ljudje, ki imajo tudi slabe dni, kot jaz in ti./ (140) / Če pristopim do osebe z demenco vsa naježena, na trnih, bom to dobila nazaj. Če pa bom nasmejana in vesela, bo tak njihov odziv. Pa o oni gospe, ki sem govorila, da se ne pogovarjava tako, ampak raje skupaj zapojeva, ker ji to gre odlično/ (141). /Po koncu je vedno nasmejana, bolj odprta./ (142)

MATEJA: Kakšne so učinkovite strategije za pomoč osebam z demenco, da verjamejo v svoje sposobnosti, da izpolnijo zastavljene cilje?

SOCIALNA DELAVKA: /O strategijah težko govorim/ (143), /ta pozitivna drža res je po mojem najpomembnejša./ (144) /Pa, da se jim pridružiš v njihovem svetu, da si tam, kjer so oni, počutijo se najbolj varne./ (145) To je moje mišljenje.

MATEJA: Kako lahko socialni delavci spodbudijo osebe z demenco, da postanejo bolj aktivne v domu za stare ljudi (konkretno glede na dejavnosti, ki se izvajajo v domu za stare ljudi)?

SOCIALNA DELAVKA: Recimo /dnevna rutina na varovanem oddelku/ (146) poteka nekako tako: /Zjutraj je bujenje in priprava na zajtrk/ (147). /K vsakemu se gre v sobo, pove se, sedaj se bomo počasi pripravili/ (148). /Med 7.30 in 8.00 je zajtrk/ (149), /v tem času se vsi umijejo in v skupnem prostoru so mize, kjer ima vsak svoje mesto/ (150), /do mize se ga pospremi, da se usede, razdeli se obrok in se pozajtrkuje/ (151). /Nekaterim je pri hranjenju potrebno pomagati, eni jejo sami/ (152), različno. Takrat se razdelijo tudi zdravila, ki jih morajo zjutraj dobiti ob obroku. /Potem je kavica, po zajtrku jo skuhamo/ (153). Tisti, ki kavo pijejo, jo skupaj spiijejo. /Naslednja stvar je telovadba/ (154). /Tisti, ki so bolj mobilni in ki so bolj sodelovalni, mirni, se udeležijo odprte/skupne telovadbe s stanovalci celotnega doma/ (155). /Tisti, ki se jim je bolezen drugače razvila, da jih preveč hrupa, preveliki prostori motijo, pa ostanejo na varovanem oddelku in tam telovadijo/ (156). /To je spet čisto individualno, odvisno, kako kdo funkcionira/ (157). /Potem je malica/ (158). /Po malici so delavnice, to je zelo različno/ (159), odvisno od dneva. /Ali so pevske delavnice/ (160) ali /kakšne ustvarjalne/ (161), /čisto je odvisno, ali so kakšni prazniki, se temu prilagodi dogajanje/ (162). /Okrog 11.30 je kosilo/ (163), /temu sledi počitek/ (164). /Popoldan so kakšne delavnice/ (165), odvisno od obdobja. /Zvečer pa je priprava na spanje/ (166), kar /pomeni, da se vsakega posebej pripravi/ (167), /se mu pomaga, da se umije/ (168), /preobleče/ (169) in /zvečer se stvari umirijo in gredo spat/ (170). To se pa ponavlja iz dneva v dan, urnik je/ (171). /Delavnice se pa spreminjajo/ (172). /Rutina nekako vsak dan tudi predstavlja neko varnost, občutek te./ (173) /Jaz jih v aktivnostih dneva, pa glede na individualni načrt in življenjsko zgodbo/ (174), /ki jo naredimo z osebo z demenco, jih spodbujam k aktivnostim, ki so določen dan./ (175)

INTERVJU B

1. raziskovalno vprašanje: Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?
2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?

MATEJA: Kako bi definirali koncept krepitve moči? Kako bi ga meni predstavili?

SOCIALNI DELAVEC: Ja, po domače, /laično, da daš človeku korajžo/ (176). Koncept pa /da skozi zgodbo ugotavljaš/ (177) /kaj je on rad počel, s čim se je ukvarjal, kaj je znal./ (178) To je to, /za vsakega stanovalca, ki pride k nam v dom, naredimo življenjsko zgodbo/ (179), /to je nekakšna biografija/ (180), kjer /je natančno opredeljeno vse, od negativnih do pozitivnih stvari, ki so se človeku v življenju dogodile./ (181) /To je precej obsežen dokument/ (182) in /na podlagi tega skušamo mi ojačiti, omogočiti stvari/ (183), /ki so bile njemu bližje, in se izogniti tistim, ki jih ni maral, če se to le da./ (184) /Tukaj vključujemo tudi svojce, ki dodajo tudi drug vidik./ (185)

MATEJA: Kako pogosto in v kakšnih primerih uporabljate koncept krepitve moči pri svojem delu?

SOCIALNI DELAVEC: /Ja, trudimo se čim bolj delati/ (186) /na tem, da so samostojni, da ostajajo močni/ (187). /S tem samo odločanjem jim damo veliko možnosti./ (188)

MATEJA: Kako pogosti so vaši stiki z osebami z demenco? Kako ob teh stikih uporabljate koncept perspektive moči?

SOCIALNI DELAVEC: /Ja, vsak dan prav gotovo, na oddelku za stanovalce z demenco sem vsak dan/ (189). In recimo /mali primer, kako krepim njihovo moč je že to, ko se jim posmejim/ (190), /pridem z dobro voljo do njih, jih pohvalim ob aktivnostih, kjer so udeleženi, spodbudim naj še tako dobro delo./ (191)

MATEJA: Kako odkrijete vire moči oseb z demenco – konkretno?

SOCIALNI DELAVEC: /Konkretno med pogovorom/ (192), /pa seveda, da ob tem poslušas sogovornika, kaj ti govori/ (193), /si pozoren tudi na neverbalno govorico telesa./ (194) /Ta biografija

človeka, ki jo za stanovalce z demenco prav tako pripravimo/ (195), /večkrat še v sodelovanju s sorodniki nam je v veliko pomoč./ (196) /Potem pa konkretno, ko stanujejo tukaj, jih opazujemo./ (197) /tudi sodelavci, ki so na oddelku, so pozorni na to, kaj jim je všeč, kaj jih spodbuja./ (198)

MATEJA: V kakšnih vlogah nastopate iz perspektive moči?

SOCIALNI DELAVEC: /Glavna vloga kot sogovornik/ (199), /kot slušatelj/ (200). /In ko v biografiji pridemo do znanj, informacij o osebi je veliko, da znamo s tem ravnati, da jih upoštevam/ (201). /Jih krepimo tudi, da si znotraj doma sami oblikujejo dan/ (202), /kako se lahko sami vključujejo v proces oskrbe./ (203)

MATEJA: Opišite primer uporabe perspektive moči pri delu z osebo z demenco.

SOCIALNI DELAVEC: /Torej krepimo moč stanovalcem na podlagi stvari, ki jih ugotovimo, da jih imajo radi/ (204) in /še posebej z možnostjo samo odločanja/ (205), /kar se tiče aktivnosti, ki se izvajajo v okviru doma, lahko se sami odločajo, kje bi sodelovali in kje ne./ (205) /Recimo en stanovalec bi rad bil maksimalno še aktiven, to smo ugotovili skozi pisanje biografije in ga spodbudimo, da gre vsak dan na fizioterapijo, na delovno terapijo, na sprehode ven, pa še druge aktivnosti, ki jih dom kot fizično organizira, recimo sedaj so pred vrati športne igre in tudi on bo povabljen, da se jih udeleži./ (207)

MATEJA: S kakšnimi izzivi / težavami se srečujete pri uporabi koncepta krepitev moči v praksi?

SOCIALNI DELAVEC: Bom rekel en izziv, /premalo znanja o tem/ (208). /Mogoče so ti koncepti preveč teoretski in se ne morejo izvajati tako, kot so zapisani/ (209). /Praksa je drugo./ (210)

3. raziskovalno vprašanje: Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?

MATEJA: Kje in kako ste se seznanili s konceptom krepitev moči?

SOCIALNI DELAVEC: /Že veliko časa je od tega./ (211) /s konceptom sem se seznanil pa na fakulteti./ (212)

MATEJA: Kako se še dodatno izobražujete o konceptu?

SOCIALNI DELAVEC: /Prav o konceptu krepitev moči se nisem nikoli še dodatno izobraževal/ (213), /več izobraževanj smo imeli vsi zaposleni iz doma o demenci/ (214) – /teme kot spoznavanje sveta osebe z demenco, poskusili smo z praktičnimi doživljajskimi igricami se vživeti v to, kako se oni počutijo, in s tem, da znaš tudi reagirati, če veš, kako on v določenem trenutku čuti nas/ (215). /Pa bi lahko rekli, da je tudi to lahko na način izobraževanje o konceptu krepitev moči, znanje o demenci, da prav reagiraš, je lahko tudi ene vrste krepitev./ (216)

MATEJA: Kakšne metode dela z osebami z demenco imate razvidne v vašem domu? Kako ocenjujete njihovo ustreznost?

SOCIALNI DELAVEC: /Prav na oddelku za osebe z demenco imamo aktivnosti, namenjene samo njim/ (217) in /oni imajo možnost, da se vključijo tam in toliko, kolikor se želijo/ (218). /Obenem se lahko pa vključijo v vse druge aktivnosti, ki se v domu izvajajo, niso zaprti/ (219). /Če sami ne morejo, jih pospremimo mi - recimo na razna praznovanja, ko imamo športne igre, predstavitve, filmi, se aktivno vključujejo lahko v vse./ (220)

MATEJA: Kako vpeljujete spremembe in inovacije pri delu z osebami z demenco?

SOCIALNI DELAVEC: /Pri nas uvajamo in nekako imamo že nekaj časa terapijo z glasbo/ (221) in pa /terapijo z vonjavami./ (222) /To je za tiste osebe, katerih je psihofizična kondicija tako opešala/ (223), da imamo to. /Imamo prav difuzor, imamo zunanjo sodelavko, ki nam pove, kaj na kaj vpliva, kaj spodbuja, kaj jih pomirja, kaj sprošča, Dajemo ta vonj po oddelku in to lepo vpliva./ (224) /Na vrhu doma smo uredili teraso in jih tudi gor peljemo/ (225), /pa predvsem v park pred domom, ki ga imamo./ (226)

MATEJA: Kako je dom za stare ljudi kot institucija naravnan pri uporabi, razvijanju novih metod dela?

SOCIALNI DELAVEC: /Naše vodstvo je zelo pozitivno naravnano/ (227) in /odprto, da se metode razvijajo, da se inovacije preizkušajo, in če so uspešne, se obdržijo/ (228). /Pa tudi imamo, kot sem rekel (posebej poudariti) ENOTO ZA STANOVALCE, ki je ODPRTA. NI to noben varovani oddelek/ (229), /smo strogo proti zapiranju in to že veliko pove/ (230). /Vključili smo se tudi v E-qualin model, ki omogoča spremljanje in razvoj kakovosti storitev, večanje zadovoljstva uporabnikov, kjer so vključeni stanovalci./ (231) /En vidik odprtosti institucije je tudi izobraževanje vsega kadra doma o demenci/ (232). /Izobraževanja so tako interna kot zunanja, kjer spoznavajo nove metode dela za stanovalce z demenco/ (233). /Pa na enoti za osebe z demenco je stalni tim, tam so osebe, ki si želijo z osebami z demenco res delati, ki radi delajo in so tudi primerni za to delo/ (234), /kar spet pripomore k povečanju zadovoljstva in kakovosti življenja stanovalcev./ (235) /Imamo pa na enoti za osebe z demenco prostovoljce./ (236) /družabnike – to so osebe, zaposlene preko javnih del./ (237) /animatorko/ (238), /delovno terapevtko/ (239) in /zdravstveno osebje./ (240) /V prvem nadstropju smo pa prav uvedli skupino, kjer imamo enoto stanovalcev z demenco, ki je sestavljena iz strokovnih sodelavcev in pa vseh oseb, ki delajo na tem oddelku in ta skupina obravnava posebne primere ali pa obravnava stanovalce, vsakič drugega/ (241). /To še poglobi lahko delo z osebami z demenco, kar sva prej tudi govorila, to biografijo, kar tudi dela na krepitvi moči, je pa še obenem podpora zaposlenim – kot intervizija./ (242)

MATEJA: Kaj bi potrebovali, da bi bilo izvajanje krepitve moči z osebami z demenco še boljše?

SOCIALNI DELAVEC: /Konkretno za izvajanje tega koncepta, kakšno izobraževanje še/ (243), /več informacij o tem, praktične, ne toliko teoretične, da so pač uporabne, to bi bilo fino./ (244)

4. raziskovalno vprašanje: Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?

MATEJA: Kakšno je sodelovanje s sorodniki oseb z demenco?

SOCIALNI DELAVEC: /Prav odvisno od stanovalca do stanovalca/ (245). /Trudimo se jih čim bolj vključiti, sodelujejo že recimo pri izdelavi biografije človeka./ (246) kot sva že na začetku govorila. /Svojci so aktivni že pred sprejemom zaradi pomembnih informacij/ (247), /pa tudi potem so svojci aktivni/ (248), ažurni, /želijo biti obveščeni od zdravstvenega stanja in vsega drugega/ (249). /Redno imamo tudi sestanke s svojci stanovalcev./ (250) /V bistvu so pa nam oni zares v pomoč pri sodelovanju in delu z osebami z demenco./ (251)

MATEJA: Kaj in kako socialna mreža osebe z demenco lahko doprinese h konceptu perspektive moči pri delu z osebo z demenco? Prosim, navedite kakšen primer.

SOCIALNI DELAVEC: Spet /odvisno od posameznega stanovalca, njegovih sorodnikov/ (252) in /najpomembnejše odnosov, ki so jih imeli še prej, v smislu, kakšni so bili ti odnosi/ (253). /Recimo primer, mama in sin sta se že prej zelo dobro razumela in jo sin spominja na pokojnega moža, pa je po njegovem obisku vedno vesela in polna dobrih veselih misli, pa ta dobra volja ji ogromno da/ (254). /Nasprotno so pa lahko odnosi, ki so že prej bili slabi in negativno vplivajo na počutje./ (255)

5. raziskovalno vprašanje: Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

MATEJA: Kakšne spremembe prinaša izvajanje krepitve moči pri socialnem delu z osebami z demenco zanje?

SOCIALNI DELAVEC: /Recimo, če ocenim skozi prizmo terapij, ki jih imamo, kot sva govorila/ (256). /Terapija z glasbo je zelo pomembna v konkretnem primeru stanovalca, ki se je včasih zelo ukvarjal s klasično glasbo in se vidi na neverbalni komunikaciji, kako ga to zelo pomiri./ (257) /Tudi naravni zvoki že lahko, morje ali narava, se vidi, kako jih pomirja in sprošča./ (258) /Tudi na enotah je bolj umirjeno, ker damo sedaj več poudarka na njihove potrebe./ (259) /Včasih so bili to bolj težki oddelki, bilo je veliko ropota, veliko vpitja tudi, sedaj se je pa to umirilo./ (260)

MATEJA: Kakšne so učinkovite strategije za pomoč osebam z demenco, da verjamejo v svoje sposobnosti, da izpolnijo zastavljene cilje?

SOCIALNI DELAVEC: /Počasi pridemo do njih s terapijami z vonji, z glasbo, potem pa jih krepimo/ (261). /Potem pa to individualno delo/ (262), /mogoče tudi osebni prostori, ki jih imajo v domu, imajo možnost, da so oblikovani, kot si posameznik želi./ (263) /To so v bistvu osnovne stvari, niti ne pomisliš, kako je lahko v pomoč nekaj malega/ (264). /Od stvari, ki jih imajo radi, ki jih poznajo, do tistih, ki so jim pomembne, kot lep spomin recimo./ (265) Pa naj bodo to strategije. /Ni pa recepta, da bi za vse nekaj delovalo in nanje najboljše vplivalo/ (266), /naše opazovanje, občutljivost pri delu nam potem dajo vedeti, kaj pri kom deluje in nanj pozitivno vpliva./ (267)

MATEJA: Kako lahko socialni delavci spodbudijo osebe z demenco, da postanejo bolj aktivne v domu za stare ljudi (konkretno glede na dejavnosti, ki se izvajajo v domu za stare ljudi)?

SOCIALNI DELAVEC: /Konkretno lahko skozi spoznavanje osebnih zgodb, biografij stanovanca spodbudimo, da se vključijo v kakšno aktivnost več/ (268). /Če je bil športnik, da sodeluje pri jutranji telovadbi in da se ga še potem večkrat tekom dneva spodbudi, pospremi ven, na sprehod, recimo./ (269)

INTERVJU C

1. raziskovalno vprašanje: Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?

2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?

MATEJA: Kako bi definirali koncept krepitve moči? Na kaj najprej pomislite?

SOCIALNA DELAVKA: /Krepitev moči je dodajanje moči nekomu/ (270), /da je močen, da je sposoben nekaj narediti zase./ (271)

MATEJA: Kako pogosto in v kakšnih primerih uporabljate koncept krepitve moči pri vašem delu?

SOCIALNA DELAVKA: /V vsakem delu dneva, v vsaki aktivnosti maksimalno/ (272), res /ta individualni načrt vsakega stanovanca je en bogat vir informacij/ (273), /zaposleni/ (274), /socialni čut/ (275) in /potrpežljivost/ (276), pa se da. /Skozi opazovanje in še enkrat opazovanje/ (277), /pa z novimi idejami/ (278), /preverjenimi izkušnjami./ (279)

MATEJA: Kako pa so pogosti vaši stiki z osebami z demenco? Kako ob teh stikih uporabljate koncept perspektive moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Stiki so dnevni, vsak dan jih vidim, govorim z njimi, jih spremljam./ (280)

/Tukaj je specifika pri delu/ (281), /se pa razlikuje, v kateri fazi demence so stanovalci/ (282). /Sploh pri izdelavi individualnega načrta je super, da dobiš čim več informacij/ (283), da veš, /super je, da zaposleni dobro poznajo in vedo o bolezni. Če se stanovalcu bolezen razvija tekom bivanja, da smo zaposleni pozorni na ta razvoj, da vidiš, kaj človek še zmore in česa ne zmore več./ (284)

/Povezano je pa tudi s karakterjem vsakega posameznika/ (285), /koliko so recimo komunikativni./ (286)

/Nekateri še vedno, kljub demenci izražajo željo, kaj bi oni, kako bi, konkretno: mi imamo samopostrežni zajtrk v hiši in si stanovalci lahko sami izberejo, kaj bodo jedli v okviru tistega./ (287)

/Na varovanem oddelku tudi, da se ne dela po liniji najmanjšega odpora s strani zaposlenih. Je pa tukaj pomembno, da imajo zaposleni, tudi medicinsko osebje, ta občutek za ljudi, za socialni pristop. Od kar imamo stalno ekipo na oddelku, animatorka je tam kot ene vrste »vodja« zaposlenih in te drobce, ta socialni pristop dela, počasi vpeljuje spremembe, uvaja in še sami zaposleni ne vedo./ (288)

/Konkretno pri hrani, pa dajmo stanovanca vprašati, iz individualnega načrta smo vprašali, kako je bilo doma in je zelo bogat zajtrk, rad je eksperimental. Zakaj bi vsak dan eno isto, to je tudi en tak vidik dodajanja moči./ (289) /Ko bolezen napreduje, je pa res, da vedno težje izražajo, vedno bolj se umikajo v svoj svet, vedno manj komunicirajo, manj povedo z besedami, pa tudi ne znajo več povedati. Ko ne vedo, kaj je maslo in marmelada, ne vedo za besede, da tako rečem./ (290)

/Tisti stanovalci, ki so prišli v začetni fazi demence k nam, jih mi spremljamo in poznamo že, potem pa vemo o njih več informacij. / (291) /Tisti, ki pridejo v kasnejših fazah, pa je težje./ (292) /veliko informacij dobim tudi jaz od sodelavcev, od zaposlenih./ (293) /eni pa tudi v naprednih fazah demence še vedno nekako sporočajo, kaj jim je in kaj jim ni prav./ (294) /pa neverbalno./ (295) /Če sva spet pri hrani, lahko zaprejo usta ali pljuvajo ven hrano./ (296)

MATEJA: Kako odkrijete vire moči oseb z demenco – konkretno?

SOCIALNA DELAVKA: /Jaz osebno stanovalca, ki pride, največkrat spoznam, odkrivam njegove vire, v osebnih stikih/ (297) ali /pa pri izdelavi individualnega načrta/ (298). /Tam dobiš v bistvu sliko za nazaj, kaj v življenju je počel, kaj je rad delal, koliko je prej, ko je sem prišel skrbel sam zase, kaj je zmogel, kje je potreboval pomoč/ (299), tako. /Pa dosti informacij, koliko sploh zmore, dobim tudi potem, ko se pogovarjamo o socialni mreži/ (300), /kakšne odnose imajo, tukaj predvsem mislim na družino, na svojce./ (301) /Kakšni so odnosi, koliko se oni med seboj razumejo, koliko si pomagajo, ker tudi iz teh pripovedovanj točno dobiš ali direktno ali med vrsticami – ali jim gode, da se jim pomaga in bi raje sami ali pa bi lahko sami in zahtevajo, da jim ti narediš, ker se »plača«./ (302) To je pa en drug, tudi zanimiv vidik. /Se pravi generalno se odkriva vse v komunikaciji./ (303) /Potem tekom bivanja pa tudi v komunikaciji z zdravstvenimi kolegi, kaj oni opažajo./ (304)

MATEJA: V kakšnih vlogah nastopate iz perspektive moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Mogoče so v različnih vlogah še bolj močni tisti zaposleni, ki so v vsakdanjem stiku s stanovalci/ (305), /bom rekla skozi njihov celoten delavnik, od sester do negovalk./ (306) /Situacije so različne, ko prevzema različne vloge, se pa o tem timsko posvetujemo, raziščemo, kdo bi tudi bil najbolj smiseln, da zavzame kakšno vlogo in iz nje deluje, ne samo jaz./ (307)

/Imeli smo že pri osebah z demenco na varovanem oddelku konkretno enega gospoda, ki je imel tri otroke, tri sinove. En sin je bil skrbnik, za urejanje financ, za razpolaganje z njegovim premoženjem, ker ga je center tako imenoval. V enem od pogovorov je mimogrede stanovalec omenil, da temu sinu ne zaupa in ne želi, da bi on skrbel za te stvari. Potem sem jaz o tem obvestila center, stekel je postopek in smo zamenjali skrbnika./ (308)

/Tudi pri zdravljenju je, recimo, super, da se zdravnik ali psihiater dogovori z osebo, s stanovalcem, kako bo s potekom razvoja bolezni, da se naredi en načrt zdravljenja. Če zmore o tem še sam povedati, če so te stvari zamujene, so svojci tisti, ki se odločajo, kako bodo./ (309)

/Imeli smo sklop izobraževanj na temo paliativne oskrbe od doktor Figla, temu sta naklonjena tudi naš zdravnik in psihiatrinja, tudi v tej smeri so svojci tisti, ki odločajo o uporabniku. Če se ne poglobiš, ne moreš vedeti, kako lahko stanovalcu krepiš moč, če pa znaš pravilno speljati pogovor, da pokažeš tako zelo realno, da izoliraš čustva, da se osredotočiš na gola dejstva, najtežje se je odločiti, kako pristopiti do osebe ob koncu življenja. Če je pogovor usmerjen z vidika kvalitete stanovalca ob koncu življenja, da se predstavi kako bo naprej. Pa da se v tem raziskovanju, načrtovanju, ko stanovalec nima nobene moči več, da bi sam izrazil, se svojce vpraša na način, kako bi se odločil, če bi lahko, kakšen odnos je imel prej do zdravljenja. To je tudi lahko oblika zagovornišva./ (310)

MATEJA: Opišite mi primer uporabe perspektive moči pri delu z osebo z demenco.

SOCIALNA DELAVKA: /Recimo primer odhodov domov, ko stanovalce svojci jemljejo domov glede na zdravstveno stanje, glede na zmožnosti svojcev./ (311) /Pa smo imeli gospo, ki so jo svojci, precej časa jemali domov vsak teden, ker so bili navajeni, ker so bili navezani. Ko je gospa prišla nazaj, je bila zelo vznemirjena in smo rekli, da jo mi skoraj po dva dni mirili, da se je privadila nazaj, pa je bil že skoraj spet vikend in se je to kar ponavljalo./ (312) /Imeli smo res veliko veliko razgovorov s svojci in kar niso mogli sprejeti tega. Šli smo tako daleč, da je osebni zdravnik in tudi psihiater imel z njimi razgovore, da jim je pojasnil in so to začeli sprejemati. Pa so se začeli odhodi domov redčiti, Niso bili vsak teden, so, recimo, na 14 dni, na 3 tedne./ (313) /To je recimo krepitev moči tudi v tem, da se gospe ne razburja toliko, da se počuti varno./ (314) /In tukaj je mogoče prisotno opazovanje/ (315) in /ta senzibilnost./ (316)

MATEJA: S kakšnimi izzivi / težavami se srečujete pri uporabi koncepta krepitev moči v praksi?

SOCIALNA DELAVKA: /Pa mislim, da dobro delujemo/ (317), /so dnevne stiske lahko, so problemi/ (318), /ampak je ta timska povezanost/ (319), /ni pri nas, da bi jaz bila zadolžena za vse, timski pogovori, ideje ki se porajajo, nam tudi nam med sabo dajo moč in energijo za delo./ (320) /Trenutno aktualno v domu in nam predstavlja izziv pri delu z vsemi stanovalci, je menjavanje kadra, kar vpliva na celotno delo, ne le na delo z osebami z demenco./ (321)

3. raziskovalno vprašanje: Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?

MATEJA: Kje in kako ste se seznanili s konceptom krepitve moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Na fakulteti, bo že kar nekaj časa nazaj./ (322)

MATEJA: Kako se še dodatno izobražujete o konceptu?

SOCIALNA DELAVKA: /Izobražujemo se o konceptu/ (323), /bolj bom rekla o demenci, to je nujno potrebno/ (324). /Sicer se stvari kopičijo, premalo informacij te oropa tudi orodij v smislu, kako ravnati in je to potem verižno./ (325) /Moram pa poudariti, po domovih po Sloveniji se vsi programi, ki se razvijajo, gredo v smeri razvoja in uveljavljanja socialnega koncepta, da se tako izrazim./ (326) /Čeprav je zdravstvo še vedno močno, se vse delo počasi preusmerja, da so pristopi bolj prijazni, bolj podrobnih individualnih načrtov in posledično bolj individualnih pristopov dela, gospodinjskih skupin, manjših skupin, ves razvoj gre v to smer./ (327) /Novejši domovi so manjši domovi, normativ, da so povsod le enoposteljne sobe./ (328) /Dobro, da gre v to smer razvoj, ker če pogledamo, prevladuje zdravstveni kader, socialni delavec je v večini povsod le eden, v zdravstvu pa jih je 40./ (329)

MATEJA: Kakšne metode dela z osebami z demenco imate razvidne v vašem domu? Kako ocenjujete njihovo ustreznost?

SOCIALNA DELAVKA: /V teh skupinskih delavnicah, ki jih imamo, so skrite tudi individualne metode./ (330) /kjer se vključuje delovna terapevtka./ (331) /Znotraj »urnika«, delavnic, ki so na oddelku, je za nekoga lahko zelo smiselno, da prelista časopis ali prebere, kaj ali ne to ne vem, ampak on vsak dan prelista časopis./ (332) Tisto mora biti. /To je nekaj na podlagi individualnega načrta/ (333) /predvsem pa se pride do teh zaključkov s stalnostjo kadrov in njihovim čutom, opazovanjem, to je nadgradnja dela. S temi »malenkostmi« se tudi delajo spremembe./ (334) /Enega gospoda imamo, ki je zelo gospodinjski tip, on pred kosilom pomaga pri pripravi mize in potem po kosilu pomaga tudi pospraviti mizo, to je njegova zadolžitev./ (335) /Eno gospo imamo, ki zvija kuhinjske cunje./ (336) /pa navijajo volno/ (337), /taka kmečka gospodinjska opravila./ (338) /zelo različno in zelo individualno./ (339)

MATEJA: Kako vpeljujete spremembe in inovacije pri delu z osebami z demenco?

SOCIALNA DELAVKA: /So seveda dobrodošle./ (340) /inovacije se postopoma vpeljuje, vključuje./ (341) Pri nas recimo kot malo drugačno, /za osebe z demenco imajo stanovalci na vratih sobe svojo lastno fotografijo in ob tem še slikico nečesa, kar jim je ljubo, kar so radi počeli./ (342) čisto različno. /Smo imeli gospoda, ki je bil mornar in je imel na vratih barko./ (343) /ena gospa je imela muce doma in ima sliko mačke na vratih/ (344), /druga je imela veliko rož in ima sliko rož prilepljeno./ (345) /spet drug gospod je bil strasten gobar in ima gobe./ (346) /Za te inovacije je pri nas zadolžena animatorka in to sproti razvija, preizkuša./ (347) /Odvisno od dneva do dneva, kako so razpoloženi, kako so na volji. Vse to se prilagaja glede na skupino./ (348)

MATEJA: Kako je dom za stare ljudi kot institucija naravnan pri uporabi, razvijanju novih metod dela?

SOCIALNA DELAVKA: /Veliko ima vodstvo »vajeti« v rokah, kaj si oni želijo, kako se bodo oni odločili./ (349) /Za razvoj dela, pa če hočeš zaposlene izobraziti ali tudi nove metode dela ali inovacije vključiti, je treba za to vložiti denar./ (350) Brez tega pa se ne da.

MATEJA: Kaj bi potrebovali, da bi bilo izvajanje krepitve moči z osebami z demenco še boljše?

SOCIALNA DELAVKA: /Vedno več delamo, se trudimo tudi s spremljanjem dobrih praks drugje./ (351) /Kader je velik dejavnik pri delu in vedno se dodatno izobražuje in usposablja vse profile./ (352) /Zdravstveno osebje ima ene osnove iz svoje teorije, tako kot mi, ampak potrebujemo vsi dodatno izobraževanje in tudi podporo za delo z osebami z demenco./ (353) /Prvič ker ne poznaš bolezni, razvoja bolezni, specifik in posledično ne več, zakaj kako odreagirajo, ne moreš predvideti, kako bodo odreagirali. Za preživeti dan z osebo z demenco moraš imeti ogromno znanja, posledično ob tem pa še vsa socialna orodja, da prepoznaš vedenja./ (354) /Od tega prepoznavanja je odvisna tudi terapija z zdravili, ki jo imajo stanovalci./ (355) /Tako imamo mi ali kratkotrajna izobraževanja, pri

nas v Sloveniji, moram poudariti, je dobro razvit ta sistem dolgotrajnih izobraževanj/ (356), sistem validacije (FIRIS) traja skoraj tri leta, smo v koraku s časom.

4. raziskovalno vprašanje: Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?

MATJEJA: Kakšno je sodelovanje s sorodniki oseb z demenco?

SOCIALNA DELAVKA: /Svojci lahko pridejo kadarkoli,/ (357) kakorkoli, /lahko so z njimi na oddelku, lahko gredo v avlo, na kavico, lahko jih vzamejo domov, ni nobenih omejitev/ (358). /Tudi v aktivnosti se lahko vključujejo, ampak to ni pogosta praksa do sedaj./ (359) /Sedaj, ko je stalna ekipa na oddelku, pridejo tudi s strani zaposlenih pobude, da se svojci čim bolj vključujejo, da imamo samo znotraj varovanega oddelka bo posebej srečanje s svojci, posebej piknik./ (360) /To bomo sedaj organizirali ali da bodo kakšne družabne igre, ali kakšna kulinarčna delavnica, da si bodo kaj pripravili, da bodo tudi svojci videli kaj in koliko še stanovalci zmorejo. Sploh ta gospodinjska opravila v večini vsem ostanejo, to tudi radi delajo in te delavnice so po navadi najboljše, ko si pripravijo sami kakšno sladico za kosilo ali za večerjo, pojejo tudi radi./ (361) /Kar je bilo pomembno prej v življenju, kar so počeli vsak dan./ (362)

/Svojci so se do sedaj v večini vključevali v času obiskov/ (363) /ali med obroki, so pomagali tudi pri hranjenju/ (364), /tudi so sami ostrigli svojca, mu uredili nohte, pa pridejo in ga enkrat tedensko svojci skopajo, ker ga želijo./ (365)

/Plan za naprej pa je, da bi ob to stalno ekipo zaposlenih aktivno vključevali svojce v smislu, da bodo sami organizirali aktivnosti in se bodo med seboj povezovali./ (366) /Po enih domovih, kjer so stalne ekipe, so svojci zelo dobro povezani, sami organizirajo aktivnosti, se zmenijo prinesejo sadje, pripeljejo harmonikaša in imajo praznovanje na oddelku tisti dan. To je seveda vse v predhodnem dogovoru z zaposlenimi./ (367)

MATEJA: Kaj in kako socialna mreža osebe z demenco lahko doprinese h konceptu perspektive moči pri delu z osebo z demenco? Prosim, navedite kakšen primer.

SOCIALNA DELAVKA: /Zelo različno/ (368), /eni so zelo veseli, vpliva tako blagodejno/ (369), /drugi pa so zelo vznemirjeni/ (370). /Že telefonski klic lahko popolnoma zmede. Pred kratkim je prišel k nam en gospod, zelo nemiren, pa smo poskusili tudi s tem, da smo hčer poklicali po telefonu in sta govorila. V tistem trenutku, ko sta govorila, se je zelo pomiril, v trenutku ko je telefon odložil, jo je začel iskati pod mizo, jo je klical, ker je ni našel, ga je to zelo vznemirilo in jo je iskal in iskal in ga sodelavke niso mogle umiriti. Potem smo videli, da klic ne deluje pri njem./ (371)

/Svojci tudi sami velikokrat ob začetku vprašajo, kaj svetujem glede obiskov, pa rečem, da ne vem, individualno, poskušajmo različno in bomo videli, kako bo. Mi jim vedno damo povratno informacijo, kako je, pa bomo delali od tam naprej./ (372)

/Pa spet en primer, pride hči k mami na obisk in jo pita. Kadar hčerke ni, gospa je sama, brez vsakega problema./ (373) /Ali pa gospa malo težje je, pa bi sama želela, da se ji hrano prinese, recimo meso, narezano na koščke. Pa hči zahteva od nas, da ji damo vse pasirano. Različni so primeri, zanimive perspektive tudi./ (374) /Zna biti težko v primerih, ko so bližnji svojci in če so ti do-plačniki storitev. Zelo se postavijo na pozicijo, če oni plačujejo dom, imajo pravico o vsem odločati. Tukaj imamo velike težave z njimi se pogajati skoraj že, kaj je njihova pravica, do kje se lahko vtikajo, kaj pa ni prav. Še vedno je dostikrat, da se strinjajo z nami, potem pa naredijo drugače. To je večkrat bolj v škodo stanovalcev./ (375)

5. raziskovalno vprašanje: Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

MATEJA: Kakšne spremembe prinaša izvajanje krepitve moči pri socialnem delu z osebami z demenco zanje?

SOCIALNA DELAVKA: /Spremembe vedno, ko delamo, delamo na način, da se stvari izboljšujejo/ (376), /da so stanovalci boljše volje, da ohranjajo še svojo samostojnost, da se počutijo varne./ (377) /Ni pa vse v naših rokah, včasih tudi, če krepiš moč, spodbujaš, ima človek lahko slab dan in to je ok./ (378)

MATEJA: Kakšne so učinkovite strategije za pomoč osebam z demenco, da verjamejo v svoje sposobnosti, da izpolnijo zastavljene cilje?

SOCIALNA DELAVKA: /Ta poudarek na individualnem delu/ (379), /da on gospod prelista časopis, spet drugi pomaga pri gospodinjstvih opravilih, to so fineše, specifične, ki s tem, ko jih opazimo, vključimo v dnevni cikel in upoštevamo človeka, potem lahko verjame vase./ (380) /Če bi to spregledali, bi lahko dobil občutek, da ne zmore več nič./ (381)

MATEJA: Kako lahko socialni delavci spodbudijo osebe z demenco, da postanejo bolj aktivne v domu za stare ljudi (konkretno glede na dejavnosti, ki se izvajajo v domu za stare ljudi)?

SOCIALNA DELAVKA: /Jaz konkretno, ko grem skozi oddelke, ne glede na aktivnost, ki poteka, jih vzpodbudim z besedami/ (382), /ali pohvale ali se kaj pošalimo, teh aktivnosti je čez dan lahko res ogromno/ (383).

/Vsak dan so aktivno vključeni na življenje na varovanem oddelku po dva zdravstvena tehnika, dva bolničarja, animatorka, tri strežnice, ki imajo dodatne zadolžitve potem, ena skrbi bolj za gospodinjstvo, druga kot varuhinja, se pa delo zaradi delovnih izmen tako prepleta, da ni jasnih meja, ne moremo čisto rezati./ (384)

INTERVJU D

1. raziskovalno vprašanje: Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?

2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?

MATEJA: Kako bi definirali koncept krepite moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Prvo, kar me spomni na to, je ta Saleebey. Denis če se prav spomnim, kar smo imeli na faksu, ker ni tako daleč, od kar sem diplomirala, in recimo, da mi je to relativno sveže še./ (385) /Dejansko ravnat z ljudmi in z besedami in z dejanji na način, da pride do izraza njihova moč/ (386). /Njihovo tisto, kar je dobro, kar zmorejo, kar znajo, sploh če je govora o osebah z demenco/ (387). /To pomeni meni tudi eno in edino pravilo pri delu z osebami z demenco, da jaz stopim v njihovo zgodbo/ (388), to bi po mojem zajelo vse. /Pa delo iz tega na način, da oni znajo, zmorejo, se spomnijo./ (389)

MATEJA: Kako pogosto in v kakšnih primerih uporabljate koncept krepite moči pri vašem delu?

SOCIALNA DELAVKA: /Trudim se čim bolj, res/ (390). /Recimo ženske na primer, ki so imele otroke in so v svojem življenju skrbale za svoje otroke, pa tudi mogoče za druge otroke, pri njih je izrazita ta vloga skrbi. Pa potrebo po zadostitvi te vloge čutijo še danes in imamo kotiček z dojenčki, pa tudi plišastimi igračkami, pa lahko tam to nekako udeležijo, se lahko tam sprostijo, tudi pomirijo/ (391). /Torej pri vsaki osebi najdi tisto njegovo področje, ki mu je znano že od prej, ki je njegovo lastno in tudi s tem znanjem pristopiti k njemu. To bi bil primer uporabe koncepta, po mojem, tako sama delujem./ (392)

MATEJA: Kako pogosti so vaši stiki z osebami z demenco? Kako ob teh stikih uporabljate koncept perspektive moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Jaz konkretno nimam tako osebnega stika/ (393) z njimi /kot osebje na oddelku./ (394) /V domu imamo varovani in verificirani oddelke za osebe z demenco/ (395) /Jaz stopam v kontakt z njimi v osebnem kontaktu, pa pri obravnavah, pri individualnih načrtih je ta način/ (396), /jaz stopim k njim, v njihovo zgodbo, tam kjer so, pa ni važno ali zdaj obirajo kaki ali se urejajo da gredo v službo. Pa rečem, aha tukaj smo, a kaki je že zrel? Kje pa imamo košare? In biti z njimi v tej zgodbi. Jaz vse gledam skozi to luč./ (397)

MATEJA: Kako odkrijete vire moči oseb z demenco – konkretno?

SOCIALNA DELAVKA: /Mi poskusimo ob vsakem sprejemu narediti te individualne načrte/ (398), /torej s pogovorom konkretno a ne, kjer odkrijemo vse mogoče/ (399). /Zastavljen je načrt tako, da je v uvodu zgodba, kot nekakšen življenjepis recimo, s hobiji in kraji/ (400). /Osebe z demenco si običajno izberejo en dom, lahko je to ta kjer so bili rojeni, po navadi je to ta, ker je ta najbolj zgođen spomin, lahko kjer so se potem poročili, in ima pojem domov v pogovoru lahko za vsakega drug

pomen in tudi to znanje je ključno pri delu. / (401) /Vsak človek je zgodba za sebe a ne, in pri vsakemu da ugotoviš kaj je njemu blizu/ (402), tudi me dve imava vsaka neko svojo strast recimo. Ali pa recimo objem, /nekomu je blizu dotik, telesna bližina in ga to pomiri, drugega pa to lahko zmoti. / (403) /Potem pa potem ko jih spoznamo, ko vemo kaj jim gre in kaj ne, jih ohranjamo aktivne. Sploh tisti, ki so še v začetnih fazah demence, da pridejo na vse skupne aktivnosti, ki jih imamo v hiši, kot je pevski zbor, pogovorna skupina, vse prireditve in praznovanja, popoldan igrajo karte/ (404). /Da bi čim bolj ohranjali ljudi – ljudi, a ne. Da imaš človeka pred seboj, ne gospo iz sobe 12. / (405) /Recimo kjer je test spoznavnih sposobnosti še visok, tam moramo biti zelo pozorni, zelo empatični, ker ljudje še nihajo med tem da se zavedajo svojega stanja ali pa da se zgubijo. In tam je zelo hudo, pa še kakšna depresija se lahko pritakne./ (406)

MATEJA: V kakšnih vlogah nastopate iz perspektive moči?

SOCIALNA DELAVKA: /Kot mediator se mogoče prepoznam v tej situaciji, ko je bil sprejet gospod, ki mu je pred kratkim umrla gospa./ (407) /Se mi zdi da je ona umrla avgusta, konec oktobra je bil sprejet pri nas. V eni naši stanovalki je prepoznal kot svojo ženo. Ona ima svojega moža že doma, in je razumel, da je tukaj tudi demenca, da je stiska, ampak bilo je kar hudo. Gospod, stanujoč pri nas je potem dežural kar pred njeno sobo, je ni nikamor spustil, bil že kar agresiven in gospa ima še isto ime kot njegova pokojna žena./ (408) /To je ena taka situacija, potem kako umiriš vse strani, da se sporazumejo, časa veliko vzame, tudi veliki izziv so. To je potrebno na en poseben, nežen način urediti./ (409)

MATEJA: Opišite mi primer uporabe perspektive moči pri delu z osebo z demenco.

SOCIALNA DELAVKA: Primerov je res veliko, bom rekla da poznam vse stanovalce, pa potem /te fineše pri vsakem, kot recimo ali rad pije sladko ali grenko kavo, ali rad bere ali raje gleda televizijo. Ker potem šele lahko delamo z njimi/ (410). /Vseh specifik in želja ne moremo izpolniti, ampak potrudimo pa se./ (411)

MATEJA: S kakšnimi izzivi/težavami se srečujete pri uporabi koncepta krepite moči v praksi?

SOCIALNA DELAVKA: /Izzivi so kjer ni svojcev, ker recimo ni oseb, ki bi pomagale pa tudi že pri oblikovanju individualnega načrta/ (412). /Ali pa tam kjer je recimo demenca in še kakšna druga bolezen, kakšna kap/ (413). /Konkretno smo imeli gospo, ki ima demenco, po parih kapeh pa zelo težko govori. In že prej so imeli izziv kako z njo komunicirati. Gospa je pri nas na novo sprejeta, mož je doma z njo znal komunicirati, za nas pa je to en izziv./ (414) /Kjer je več diagnoz je še težje, komunikacija je en velik ključ pri delu./ (415)

3. raziskovalno vprašanje: Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?

MATEJA: Kje in kako ste se seznanili s konceptom krepite moči?

SOCIALNA DELAVKA: Ja kot sem rekla, /sem še bolj sveža s fakultete in ja s tem konceptom sem se seznanila tam, tako da mi je kar blizu./ (416)

MATEJA: Kako se še dodatno izobražujete o konceptu?

SOCIALNA DELAVKA: /Prav o konceptu krepite moči se nisem dodatno izobraževala/ (417), ne. /Bila pa sem na izobraževanju, ker sodelujemo s Spominčico/ (418), ne vem več kako se je imenovalo. Bila sem še na enem /izobraževanju, praktičnem, nikoli ga ne bom pozabila, dali so nam zgodbo, da smo se mogli vživeti v življenje človeka z demenco. Imeli smo in plenice in očala, da nismo videli in čepke v ušesa, da nismo slišali, tako da smo vsi udeleženi na seminarju bili osebe z demenco, tiste štiri voditeljice, pa so bile naši sestra, negovalka, in to. Odlična izkušnja, je pa to vse na temo demence ja./ (419)

MATEJA: Kakšne metode dela z osebami z demenco imate razvidne v vašem domu? Kako ocenjujete njihovo ustreznost?

SOCIALNA DELAVKA: /Kar je dela z osebami z demenco ima tukaj vse čez animatorka/ (420) in poleg tega ima še te aktivnosti po hiši. /Ona je tudi stalna oseba, ki je vseskozi prisotna in aktivna z osebami z demenco/ (421). /Aktivnosti so različne in zanimivo, čeprav je delo lahko težko, so

največkrat ravno osebe z demenco, ki so najbolj odprte in pripravljene na sodelovanje, oni so takoj za, ali gre za petje, ali za kaj drugega in tudi pri drugih aktivnostih ki so v hiši, največ je ljudi z varovanega oddelka/ (422). /Mora biti pa absolutno prijazen pristop, nasmeh, čutijo tvojo energijo. Četudi kakšne sposobnosti jim pešajo, te čutijo kot človeka in to je največ./ (423) /Veliko metod dela je prilagojenih posamezniku, kjer kdo kaj potrebuje, kot odziv na potrebe/ (424). /Recimo en gospod vedno sprašuje, če imamo kakšno sobo zanj, pa smo napisali njegovo ime in priimek, pa še puščico v smeri sobe, da ve da je tam njegova soba/ (425). /Tudi tako na vratih, si je ena gospa zaželela, da bi imela vrtnico, da bo vedela, da je to njena soba, to je vse individualno./ (426)

MATEJA: Kako vpeljujete spremembe in inovacije pri delu z osebami z demenco?

SOCIALNA DELAVKA: /Novost je recimo ena taka, ki jo imamo, bom rekla terapija s fotografijo/ (427). Malo se mora nazaj osvežiti in zastaviti delo pri tem, ker je tudi animatorica z oddelka bila na porodniški. /V glavnem pa gre, da se bi s pomočjo albumov, fotografij spominjali svojega življenja, podoživljali lepe trenutke, da se pomirijo, na tak način./ (428) /Pomeni pa to tudi kar precej dela, sodelovanja s svojci in njihova pripravljenost, ker če je ni, potem ne moreš./ (429) /S to foto-terapijo je bila vzporedno še aromo-terapija./ (430) Pa no to je že en čas, /prihajajo Tačke pomagачke, en kuža sigurno ki prihaja/ (431). Ne vem če prihaja prav h komu na varovan oddelok, ena gospa pa vem, k njej prihaja ker težko hodi, ko je kuža tukaj hodi ob njemu in s pomočjo hodulje in fizioterapevtke. /Je pa to odprto za vse./ (431)

MATEJA: Kako je dom za stare ljudi kot institucija naravnan pri uporabi, razvijanju novih metod dela?

SOCIALNA DELAVKA: /Dom kot tak, direktor na čelu bom rekla je zelo odprt/ (432) in /naravnan k temu da se razvijajo nove metode dela, tudi nas spodbuja k temu./ (433)

MATEJA: Kaj bi potrebovali, da bi bilo izvajanje krepitve moči z osebami z demenco še boljše?

SOCIALNA DELAVKA: /Primer a ne, gospa, ki smo jo jeseni sprejeli v dom. Zelo super gospa, svojci tudi angažirani. Doma je stanovala sama in sprejeli smo jo na stanovanjski oddelok, pa ni se izšlo. Potem ko je bila zima, je v mrazu šla samo z eno majčko ven, pa iskala vedno telefon, hodila po drugih sobah. Pa v stanovanjskem oddelku so stanovalci vsi v redu, četudi je kje kakšna telesna ovira, in je bilo zelo hudo. Tudi svojci so tudi zelo težko sprejeli to./ (434) /Jaz kot socialna delavka, pa psihiatrinja in zdravstveno negovalno službo smo se nekajkrat usedli, videli do kje mi zmoremo, od določene točke pa ne sprejmemo več odgovornosti če oseba ostane na odprtem oddelku. Temu so sledili še pogovori s svojci, da se soočijo s situacijo, da mami mi ne želimo slabo, ampak da jo želimo zaščititi./ (435) /Gospa je zaznala tudi spremembo, ko je odšla v drugo sobo, ampak jo še vedno vključujemo v dogajanje v domu, pride igrat karte, pride na pogovorno skupino./ (436) /Jaz sem z gospo ob sprejemu navezala dober stik, se mi zdi da me ima kot za svojo vnukinjo. Ko mi povedo da je kaj vznemirjena, grem k njej dol, spijsava kavico, se pogovoriva./ (437) /Glede na primer, ne morem izpostaviti ene stvari, ki bi jo potrebovala/ (438), /znanje/ (439), /občutljivost/ (440), /čas, so potrebni pri tem delu./ (441) /Ko sem razmišljala o temi, tudi o tem primeru, to ni nikjer zapisano, nobenega koncepta ni o tem, mislim, da ima vsak stanovalec doma eno svojo ključno osebo, ki ji zaupa. Za koga sem to jaz kot socialna delavka, za drugega pa lahko negovalka, stanovalci točno vedo komu lahko kaj rečejo, koga bolj čutijo, ker smo si različni. Tudi to je lahko krepite moči, en zaveznik, skriti prijatelj./ (442)

/Jaz sedaj stopam aktivno v svoji karieri, tudi kot socialna delavka v domu za stare ljudi in sem mentorica javnim delavkam, pa prostovoljcem. In sem se spraševala, kaj naj jim dam, kako jih okrepi, za delo z osebami z demenco. Ker sem se spomnila sebe, ker to ni kar tako./ (443) /Moje edino priporočilo »stopi v njihov svet«. Moraš imeti malo domišljije, malo moraš znat, ampak to je edini recept, da preživiš./ (444)

4. raziskovalno vprašanje: Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?

MATEJA: Kakšno je sodelovanje s sorodniki oseb z demenco?

SOCIALNA DELAVKA: /V večini je dobro, svojci so vključeni/ (445). /Recimo sedaj imamo v pol leta že okrog 6 primerov, ko je mož pripeljal svojo ženo z demenco v dom, ker doma ni več šlo. So pa

to pokretne osebe, tudi zelo aktivne, so tudi nam kar v izziv/ (446). /Svojci pa, če govorim o tistih z varovanega oddelka, so vsi zelo realni, sprejemajo stanje svojih bližnjih, naših varovancev./ (447)

MATEJA: Kaj in kako socialna mreža osebe z demenco lahko doprinese h konceptu perspektive moči pri delu z osebo z demenco? Prosim, navedite kakšen primer.

SOCIALNA DELAVKA: /Veliko doprinesejo, jih moram pohvaliti/ (448). /Da že pridejo na obisk, pa jih peljejo ven, v mesto, na sladoleđ, k pedikerki, k frizerki, in se trudijo, da svojci ohranjajo svoje dostojno življenje še naprej/ (449). /Seveda tisti, ki to zmorejo. Pa tako ljudje niso zapušćeni, pozabljeni, to da stanovalcem veliko veliko./ (450) /Zadnjih nekaj sprejemov, kar jih je bilo, so bili svojci res izgoreli in v stiski, potem pa čez čas, ko pretehtajo odločitev, ko vidijo da poskrbimo za njihove bližnje, si oddahnejo in so tako hvaležni in še vedno vključeni./ (451)

5. raziskovalno vprašanje: Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

MATEJA: Kakšne spremembe prinaša izvajanje krepite moči pri socialnem delu z osebami z demenco za te osebe same?

SOCIALNA DELAVKA: /Ja vpliva to in vpliva na boljše/ (452). /Zadnjič sem bila na oddelku, pa pri eni gospe. Pa me je vprašala, kje je njen vnuk, da ga čaka že toliko časa in da ga ni. Vnuk pa ne prihaja sem sploh, je odvrnil vse kontakte, da bi bili v stiku, star pa je 30 let. Pa sem ji rekla, ja tudi zdaj ga ni, kaj pa dela običajno v tem času? Je rekla, pa on je zdaj prvošolček veš, pa sem rekla in pokazala na uro, zdaj je ura 12, potem je še v šoli. Ko bo konec, bosta z mamo prišla do vas. Pa je rekla, ja saj imaš prav./ (453) /Meni se zdi, da je to delo s koncepta moči, ona je bila zadovoljna pomirjena in je šla naprej. Če bi ji pa rekla, da on sploh ni prvošolček, da ima 30 let, bi se razburila, da kaj sej za grem in kdo ve kako bi se še stopnjevalo, zato to smatram kot delovanje s perspektive moči, stopanje v njihov svet./ (454)

MATEJA: Kakšne so učinkovite strategije za pomoč osebami z demenco, da verjamejo v svoje sposobnosti, da izpolnijo zastavljene cilje?

SOCIALNA DELAVKA: /Pa bom spet omenila te ključne osebe/ (455), kot sem prej govorila o njih. /Te lahko naredijo kakšno spremembo, premaknejo z besedo, z dejanjem, da se stanovalec vzpodbudi, pa naj bo to samo glede osebne higiene, kopanje recimo/ (456). /Pa da se po Saleebeyu pristopi k človeku tam kjer je v tistem trenutku, ali obira kaki, ali gre v službo./ (457)

MATEJA: Kako lahko socialni delavci spodbudijo osebe z demenco, da postanejo bolj aktivne v domu za stare ljudi (konkretno glede na dejavnosti, ki se izvajajo v domu za stare ljudi)?

SOCIALNA DELAVKA: /Glede na individualne načrte in cilje, ki so tam zastavljeni, da bi jim še bolj sledili, jih vzpodbujali/ (458). /Sploh tisti, ki so še v začetnih fazah demence, da pridejo na vse skupne aktivnosti/ (459), ki jih imamo v hiši, kot je pevski zbor, pogovorna skupina, vse prireditve in praznovanja, popoldan igrajo karte. /Da bi čim bolj ohranjali ljudi – ljudi, a ne./ (460)

8.4. ODPERTO KODIRANJE: SOCIALNI DELAVCI

(Nadkategorija:) Razumevanje in uporaba koncepta perspektive moči v praksi socialnih delavcev

(Kategorija:) DEFINICIJA KONCEPTA KREPITVE MOČI

Kako bi definirali koncept krepite moči?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (1)	To meni pomeni, da nekomu, ki se znajde v neki situaciji, krepim moč.	Proces krepite moči
A (2)	Na ta način, ko iščeš, kaj je tistega, kar je on v življenju že naredil.	Proces iskanja preteklih virov
A (3)	Se mu dogaja.	Proces iskanja sedanjih virov
A (4)	Ali je to njegova socialna mreža.	Socialna mreža kot vir moči
A (5)	Prijatelji.	Prijatelji kot vir moči

A (6)	S katerimi ve, da je povezan.	Povezanost z drugimi
A (7)	Se nanje lahko zanese.	Opora kot vir moči
A (8)	Ima izkušnjo, da je z nekom že sodeloval in da se ga spomni, da bi spet lahko sodelovali.	Izkušnja sodelovanja
A (9)	Se s tem ponovno okrepi njegova moč.	Večja moč posameznika
A (10)	Lahko podam svoje znanje o tem, katere stvari sploh obstajajo in s tem okrepim njegovo moč.	Informiranje uporabnikov
A (11)	On dobi neke informacije.	Informacije kot vir moči
A (12)	Ideje.	Ideje kot vir moči
A (13)	Kako bi nekaj lahko reševali ali na drug način ali sploh začel, ker prej sploh ni imel ideje.	Soustvarjanje
A (14)	Krepitev moči je zame nekaj, na kar lahko pogledamo.	Krepitve moči kot praktično orodje
A (15)	Kar obstaja.	Iskanje resničnih stvari
A (16)	V njegovem svetu.	Svet uporabnika
A (17)	Na splošno, da še ni vedel.	Informiranje kot vir moči
A (18)	Damo potem njemu moč, da lahko on sam nekaj naredi.	Spodbujanje uporabnika
A (19)	Nekaj išče.	Iskanje virov
A (20)	Ne da smo mi tisti, ki mu nekaj vsilimo.	Socialni delavec ni tisti, ki vse ve in zna
A (21)	Da on sam deluje.	Spodbujanje uporabnika
B (176)	Laično, da daš človeku korajžo.	Spodbujanje uporabnika
B (177)	Da skozi zgodbo ugotavljaš.	Proces iskanja informacij
B (178)	Kaj je on rad počel, s čim se je ukvarjal, kaj je znal.	Informacije o človeku so vir moči
B (179)	Za vsakega stanovalca, ki pride k nam v dom, naredimo življenjsko zgodbo.	Izdelava življenjske zgodbe
B (180)	To je nekakšna biografija.	Biografija človeka
B (181)	Je natančno opredeljeno vse, od negativnih do pozitivnih stvari, ki so se človeku v življenju dogodile.	Proces iskanja preteklih virov
B (182)	To je precej obsežen dokument.	Cilj je pridobiti čim več informacij
B (183)	Na podlagi tega skušamo mi ojačiti, omogočiti stvari,	Informacije kot vir moči
B (184)	ki so bile njemu bližje in se izogniti tistim, ki jih ni maral, če se to le da.	Informacije, kaj ima posameznik rad in česa ne
B (185)	Tukaj vključujemo tudi svojce, ki dodajo tudi drug vidik.	Svojci so vir informacij in tudi vir moči
C (270)	Krepitev moči je dodajanje moči nekomu.	Proces krepitve moči
C (271)	Da je močen, da je sposoben nekaj narediti zase.	Moč je, da sam deluješ
D (385)	Prvo, kar me spomni na to, je ta Saleebey. Denis, če se prav spomnim, kar smo imeli na fakulteti, ker ni tako daleč, od kar sem diplomirala, in recimo, da mi je to relativno še sveže.	Denis Saleebey
D (386)	Dejansko ravnati z ljudmi in z besedami in z dejanji na način, da pride do izraza njihova moč.	Proces krepitve moči
D (387)	Njihovo tisto, kar je dobro, kar zmorejo, kar znajo, sploh če je govora o osebah z demenco.	Proces iskanja informacij
D (388)	To pomeni meni eno in edino pravilo pri delu z osebami z demenco, da jaz stopim v njihovo zgodbo.	Pridruževanje
D (389)	Pa delo iz tega na način, da oni znajo, zmorejo, se spomnijo.	Proces krepitve moči

(Kategorija:) FREKVENCA UPORABE KONCEPTA PRI VSAKDANJEM DELU

Kako pogosto in v kakšnih primerih uporabljate koncept krepitve moči pri svojem delu?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (22)	Nek ritem dneva.	Dnevna rutina
A (23)	Možnosti delovanja stvari na način, ki je vsakemu lasten, vsakemu blizu.	Individualizacija
A (24)	Nas kot dom omejujejo tudi različni zakoni, tako da določene stvari so, preko katerih ne moreš iti.	Omejitve s strani zakona

A (25)	V domu se zato trudimo, da bi vsakemu čim bolj individualno prilagodili stvari, kot se maksimalno da.	Individualizacija
A (26)	V mejah zakonov.	Omejitve s strani zakona
A (27)	Tega našega ritma.	Dnevna rutina
A (28)	Pomembno je tudi, da so ljudje čim bolj samostojni.	Ohranjanje samostojnosti posameznika
A (29)	Samostojnost konec koncev daje ljudem dostojanstvo in je to vir.	Samostojnost kot vir moči
A (30)	On je prišel v dom, kjer bo naprej doma.	Novi dom
A (31)	Trudimo se, da bi vsak ohranil vse tisto, s čimer je prišel.	Ohranjanje posameznikovih sposobnosti
A (32)	Se spodbuja, da se v dejavnosti doma še vključi.	Spodbujanje starih ljudi k vključitvi v nove dejavnosti
A (33)	Lahko spozna tukaj nove prijatelje.	Spodbujanje novih poznanstev
A (34)	S tem širi socialno mrežo.	Širitev socialne mreže
A (35)	Kakšni se tudi še zaljubijo.	Odprtost za nove možnosti
B (186)	Ja, trudimo se čim bolj delati.	Delo na krepitvi moč
B (187)	Na tem da so samostojni, da ostajajo močni.	Ohranjanje samostojnosti posameznika
B (188)	S tem samo odločanjem jim damo veliko možnosti.	Odločanje je vir moči
C (272)	V vsakem delu dneva, v vsaki aktivnosti maksimalno.	Dnevna rutina
C (273)	Ta individualni načrt vsakega stanovanca je bogat vir informacij.	Individualni načrt je vir moči
C (274)	Zaposleni.	Prispevek vseh zaposlenih pri krepitvi moči
C (275)	Socialni čut.	Prispevek osebnostnih lastnosti – socialni čut
C (276)	Potrpežljivost.	Prispevek osebnostnih lastnosti – potrpežljivost
C (277)	Skozi opazovanje in še enkrat opazovanje.	Krepitev moči na podlagi opazovanja
C (278)	Pa z novimi idejami.	Krepitev moči na podlagi novih idej
C (279)	Preverjenimi izkušnjami.	Krepitev moči na podlagi preverjenih izkušenj
D (390)	Trudim se čim bolj, res.	Cilj je uporabljati koncept čim bolj kot se da
D (391)	Recimo, ženske na primer, ki so imele otroke in so v svojem življenju skrbale zanje, tudi mogoče za druge otroke, pri njih je izrazita ta vloga skrbi. Potrebo po zadostitvi te vloge čutijo še danes in imamo kotiček z dojenčki, tudi s plišastimi igračkami, pa lahko tam to nekako udejanjijo, se lahko tam sprostijo, tudi pomirijo.	Krepitev moči pri upoštevanju potreb
D (392)	Torej pri vsaki osebi najdi tisto njegovo področje, ki mu je znano že od prej, ki je njegovo lastno, in tudi s tem znanjem pristopiti k njemu. To bi bil primer uporabe koncepta, po mojem, tako sama delujem.	Krepitev moči je zelo individualno delo

(Kategorija:) POGOSTOST STIKOV Z OSEBAMI Z DEMENCO

Kako pogosti so vaši stiki z osebami z demenco? Kako ob njih uporabljate koncept perspektive moči?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (36)	Osebe z demenco so pri nas na varovani enoti.	Varovana enota za osebe z demenco
A (37)	Jaz sem vsakodnevno v stiku z osebami z demenco.	Vsakodnevni stik z osebami z demenco
A (38)	Ko imajo delavnice.	Organizirane delavnice
A (39)	Dejavnosti.	Organiziranje dejavnosti
A (40)	Najpogosteje popoldan, se jim tudi jaz pridružim.	Stik z osebami z demenco v

		popoldanskem času
A (41)	Ko sprejmemo nekoga na varovano enoto, ne naredimo vsega takoj že prvi dan.	Sprejem uporabnika na varovano enoto
A (42)	Moramo takrat en kup obrazcev izpolniti in je vsega preveč.	Izpolnjevanje obrazcev
A (43)	Prve dni bivanja pa se pogovorimo s stanovalcem.	Pogovori s stanovalcem
A (44)	Svojci o življenjski zgodbi.	Pogovori s svojci
A (45)	Kaj je kdo počel, s čim se je ukvarjal, kaj ima rad.	Izdelava individualnega načrta
A (46)	Vse to, kar pove, skušamo njemu prilagoditi.	Individualizacija
A (47)	Vsak stanovalec, ki ima svojo sobo, ima potem ob vratih sliko poklica, ki ga je opravljal.	Slika poklica na vratih sobe
A (48)	Se lažje znajdejo, katera soba je od koga.	Prilagoditev posamezniku
A (49)	Sličica s poklicem pa jim je lahko bližje in imamo to tako vsem individualno prilagojeno.	Individualizacija
B (189)	Ja vsak dan prav gotovo, na oddelku za stanovalce z demenco sem vsak dan.	Vsakodnevni stik z osebami z demenco
B (190)	Mali primer, kako krepim njihovo moč, je že to, ko se jim posmejim.	Krepitev moči je nasmech
B (191)	Pridem z dobro voljo do njih, jih pohvalim ob aktivnostih, kjer so udeleženi, spodbudim, naj še tako dobro delajo.	Krepitev moči je beseda pohvale in vzpodbude
C (280)	Stiki so dnevni, vsak dan jih vidim, govorim z njimi, jih spremljam.	Vsakodnevni stik z osebami z demenco
C (281)	Tukaj je specifična pri delu.	Delo z osebami z demenco je specifično
C (282)	Se pa razlikuje, v kateri fazi demence so stanovalci.	Delo z osebami z demenco je specifično – razlike glede na fazo demence
C (283)	Sploh pri izdelavi individualnega načrta je super, da dobiš čim več informacij.	Izdelava individualnega načrta
C (284)	Super je, da zaposleni dobro poznajo in vedo o bolezni. Če se stanovalcu bolezen razvija tekom bivanja, da smo zaposleni pozorni na ta razvoj, da vidiš, kaj človek še zmore in česa ne zmore več.	Spremljanje razvoja demence s strani zaposlenih
C (285)	Povezano je pa tudi s karakterjem vsakega posameznika.	Prilagoditev posamezniku – karakter
C (286)	Koliko so recimo komunikativni.	Prilagoditev posamezniku – komunikativnost
C (287)	Nekateri še vedno, kljub demenci izražajo željo, kaj bi oni, kako bi, konkretno: mi imamo samopostrežni zajtrk v hiši in si stanovalci lahko sami izberejo, kaj bodo jedli v okviru tistega.	Upoštevanje izrečeni želja
C (288)	Na varovanem oddelku tudi, da se ne dela po liniji najmanjšega odpora s strani zaposlenih. Je pa tukaj pomembno, da imajo zaposleni, tudi medicinsko osebje, ta občutek za ljudi, za socialni pristop. Od kar imamo stalno ekipo na oddelku, animatorka je tam kot ene vrste »vodja« zaposlenih in te drobce, ta socialni pristop dela, počasi vpeljuje spremembe, uvaja in še sami zaposleni ne vedo.	Prispevek medicinskega osebja – socialni čut
C (289)	Konkretno pri hrani, pa dajmo stanovalca vprašati, iz individualnega načrta smo vprašali, kako je bilo doma in je zelo bogat zajtrk, rad je eksperimentiral. Zakaj bi vsak dan eno isto, to je tudi en tak vidik dodajanja moči.	Upoštevanje izrečenih želja in informacij iz individualnega načrta
C (290)	Ko bolezen napreduje, je pa res, da vedno težje izražajo, vedno bolj se umikajo v svoj svet, vedno manj komunicirajo, manj povedo z besedami, pa tudi ne znajo več povedati. Ko ne vedo, kaj je maslo in marmelada, ne vedo za besede, da tako rečem.	Otežena komunikacija z osebami z demenco
C (291)	Tisti stanovalci, ki so prišli v začetni fazi demence k nam, jih mi spremljamo in poznamo že potem, pa vemo o njih več informacij.	Poznavanje oseb z demenco
C (292)	Tisti, ki pridejo v kasnejših fazah, pa je težje.	Težje delo v kasnejših fazah

		demence
C (293)	Veliko informacij dobim tudi jaz od sodelavcev, od zaposlenih.	Pridobivanje informacij s strani sodelavcev
C (294)	Eni pa tudi v naprednih fazah demence še vedno nekako sporočajo, kaj jim je in kaj jim ni prav.	Izražanje tudi v naprednih fazah demence
C (295)	Pa neverbalno.	Pozornost na neverbalno komunikacijo
C (296)	Če sva spet pri hrani, lahko zaprejo usta ali pljuvajo ven hrano.	Izražanje tudi v naprednih fazah demence – neverbalno
D (393)	Jaz konkretno nimam tako osebnega stika.	Ni toliko osebnega stika z osebami z demenco
D (394)	Kot osebje na oddelku.	Osebje na oddelku je v stiku z osebami z demenco
D (395)	V domu imamo varovani in verificirani oddelek za osebe z demenco.	Varovana enota za osebe z demenco
D (396)	Jaz stopam v kontakt z njimi v osebnem kontaktu, pa pri obravnavah, pri individualnih načrtih je ta način.	Prisotnost socialne službe v stiku z osebami z demenco pri oblikovanju načrtov
D (397)	Jaz stopim k njim, v njihovo zgodbo, tam kjer so, pa ni važno ali zdaj obirajo kaki ali se urejajo, da gredo v službo. Pa rečem, aha, tukaj smo, a kaki je že zrel? Kje pa imamo košare? In biti z njimi v tej zgodbi. Jaz vse gledam skozi to luč.	Pridruževanje osebi z demenco tukaj in sedaj

(Kategorija:) NAČINI ODKRIVANJA VIROV MOČI OSEB Z DEMENCO

Kako odkrijete vire moči oseb z demenco – konkretno?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (50)	Preko te življenjske zgodbe iščemo vire.	Raziskovanje življenja posameznika
A (51)	Preko individualnega načrta. To je spet en predpisan obrazec, ki ga je treba tudi po zakonu voditi, izpolniti.	Izdelava individualnega načrta
A (52)	Se tudi zapiše, kakšne želje so stanovalca.	Izdelava individualnega načrta – želje
A (53)	Kakšni so cilji, ki jih skupno dorečemo.	Izdelava individualnega načrta – cilji
A (54)	Nekdo, ki je prišel v hišo, seznanen se ga z aktivnostmi, ki se dogajajo.	Informiranje o aktivnostih
A (55)	On pove, kaj je pa on rad počel, potem iščemo.	Raziskovanje življenja posameznika
A (56)	Če tega še nimamo, kako bi to lahko vnesli in to zapišemo v pod cilje.	Izdelava individualnega načrta – cilji
A (57)	Recimo: gospa bo hodila na določeno aktivnost, ali cilj je lahko že gospe ohranjati dosedanje aktivnosti, ki jih je opravljala.	Ohranjanje aktivnosti in uvajanje novih
A (58)	Pri demenci so te aktivnosti že samostojno umivanje zob, samostojno umivanje obraza in take stvari.	Ohranjanje aktivnosti in spodbujanje – osebna higiena
A (59)	Odkritje, koliko je bolezen demenca že napredovala.	Vpliv demence na sposobnosti in aktivnost posameznika
B (192)	Konkretno med pogovorom.	Raziskovanje skozi pogovor
B (193)	Pa seveda, da ob tem poslušam sogovornika, kaj ti govori	Aktivno poslušanje
B (194)	si pozoren tudi na neverbalno govorico telesa.	Pozornost na neverbalno govorico
B (195)	Ta biografija človeka, ki jo za stanovalce z demenco prav tako pripravimo.	Izdelava biografije posameznika
B (196)	Večkrat še v sodelovanju s sorodniki, nam je v veliko pomoč.	Vključevanje sorodnikov
B (197)	Potem pa konkretno, ko stanujejo tukaj, jih opazujemo.	Raziskovanje življenja posameznika – opazovanje
B (198)	Tudi sodelavci, ki so na oddelku, so pozorni na to, kaj jim je	Prispevek delavcev na

	všeč, kaj jih vzpodbuja.	oddelku
C (297)	Jaz osebno stanovalca, ki pride, največkrat spoznam, odkrivam njegove vire, v osebnih stikih.	Raziskovanje življenja posameznika
C (298)	Pa pri izdelavi individualnega načrta.	Izdelava individualnega načrta
C (299)	Tam dobiš v bistvu sliko za nazaj, kaj v življenju je počel, kaj je rad delal, koliko je prej, ko je sem prišel, skrbel sam zase, kaj je zmogel, kje je potreboval pomoč.	Izdelava individualnega načrta – pogled za nazaj
C (300)	Pa dosti informacij, koliko sploh zmore, dobim tudi potem, ko se pogovarjamo o socialni mreži.	Izdelava individualnega načrta – socialna mreža
C (301)	Kakšne odnose imajo, tukaj predvsem mislim na družino, na svojce.	Izdelava individualnega načrta – kvaliteta odnosov
C (302)	Kakšni so odnosi, koliko se oni med seboj razumejo, koliko si pomagajo, ker tudi iz teh pripovedovanj točno dobiš, ali direktno ali med vrsticami – ali jim gode, da se jim pomaga in bi raje sami ali pa bi lahko sami in zahtevajo, da jim ti narediš, ker se »plača«.	Vpliv odnosov socialne mreže
C (303)	Se pravi, generalno se odkriva vse v komunikaciji.	Raziskovanje skozi komunikacijo
C (304)	Potem, tekom bivanja, pa tudi v komunikaciji z zdravstvenimi kolegi, kaj oni opažajo.	Raziskovanje skozi opazovanje
D (398)	Mi poskusimo ob vsakem sprejemu narediti te individualne načrte.	Izdelava individualnega načrta
D (399)	Torej s pogovorom konkretno a ne, kjer odkrijemo vse mogoče.	Raziskovanje skozi komunikacijo
D (400)	Zastavljen je načrt tako, da je v uvodu zgodba, kot nekakšen življenjepis, recimo, s hobiji in kraji.	Izdelava individualnega načrta – življenjepis
D (401)	Osebe z demenco si običajno izberejo en dom, lahko je to ta, kjer so bili rojeni, po navadi je to ta, ker je ta najbolj zgođen spomin, lahko kjer so se potem poročili, in ima pojem domov v pogovoru lahko za vsakega drug pomen in tudi to znanje je ključno pri delu.	Pomembne informacije – kje je človekov »dom«
D (402)	Vsak človek je zgodba za sebe, a ne, in pri vsakem da ugotoviš, kaj je njemu blizu.	Individualnost
D (403)	Nekomu je blizu dotik, telesna bližina in ga to pomiri, drugega pa to lahko zmoti.	Individualnost – telesna bližina
D (404)	Potem pa, ko jih spoznamo, ko vemo, kaj jim gre in kaj ne, jih ohranjamo aktivne. Sploh tisti, ki so še v začetnih fazah demence, da pridejo na vse skupne aktivnosti, ki jih imamo v hiši, kot je pevski zbor, pogovorna skupina, vse prireditve in praznovanja, popoldan igrajo karte.	Ohranjanje ljudi aktivnih v dogajanjih doma
D (405)	Da bi čim bolj ohranjali ljudi – ljudi, a ne. Da imaš človeka pred seboj, ne gospo iz sobe 12.	Ohranjanje ljudi – delo s posameznikom
D (406)	Recimo, kjer je test spoznavnih sposobnosti še visok, tam moramo biti zelo pozorni, zelo empatični, ker ljudje še nihajo med tem, da se zavedajo svojega stanja ali pa da se zgubijo. In tam je zelo hudo, pa še kakšna depresija se lahko pritakne	Večja pozornost pri ljudeh v začetnih fazah demence

(Kategorija:) VLOGE SOCIALNIH DELAVCEV

V kakšnih vlogah nastopate iz perspektive moči?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (60)	Konkretno, pred dvema tednoma smo sprejeli eno gospo, ki nima svoje primarne družine. Nikoli ni bila poročena in tudi nima otrok. Gospa je prišla k nam in rekla: »o moram it domov, doma me čakata mama in ata«, ima pa gospa 80 let. Vsi vemo, da pri tej starosti ima nekdo težko še žive starše. Z njo je bila nečakinja, ki je povedala, da mame in ata že nekaj let ni več. Tudi ostalih bratov in sester, o katerih je gospa še pripovedovala, ni več. Nečakinja je bila kar malo v stiki, rekla	Primer sprejema gospe z demenco

	je da ne ve več kaj in kako naj odgovori.	
A (61)	Jaz sem se usedla z nečakinjo, malo sva se pogovorili, razložila sem ji, da razumem, da je v stiski, da je težko, da je pa to ena stvar, ki za bolezen demenco, ni tako zelo neobičajna. To, da nekdo išče svoje bližnje, ki jih več ni. To je bilo zame, recimo, delovanje iz vloge zagovornika. Dala sem svojcem neko oporo, z informacijami, da ni nič narobe, če naš stanovalci živi v svojem svetu. Ni narobe, če živi gospa z demenco s tem, da so njeni starši živi doma, ona je sedaj tukaj pri nas, predstavlja si, da je nekaj časa tukaj na počitnicah, potem bo pa šla.	Socialni delavec kot zagovornik
A (62)	Osebe z demenco ustvarijo svoj svet in ne vidim smisla, da bi jih prepričevali v drugo realnost.	Ozaveščanje svojcev
A (63)	Zanje je realnost tisto, kar oni živijo, in meni se zdi pomembno, da v tem svetu, da jim naredimo stvari čim lepše. Torej, ko mi bo gospa rekla, naj pozdravim očeta, bom rekla nazaj, da bom seveda prenesla pozdrave. Ko bova govorili z nečakinjo, ji bom rekla, da mi je gospa rekla, naj pozdravim očeta, da saj vem, da staršev ni, ampak da smo se pogovarjali.	Vstopanje v življenjski svet osebe z demenco – pridruženec tukaj in sedaj
A (64)	Zame je to način zagovorništva.	Socialni delavec kot zagovornik
A (65)	Mogoče tudi mediacije.	Socialni delavec kot mediator
A (66)	Ker se včasih svojci čutijo napadani s strani osebe z demenco. To pa, ker jim skoz očitajo, zakaj me ne pelješ k mami, zakaj ne narediš, da bi se lahko videle.	Socialni delavec kot mediator – napadanje svojcev s strani oseb z demenco
A (67)	Svojci pa se zato znajdejo v stiski.	Ozaveščanje svojcev
A (68)	Ker vedo, da staršev ni.	Vstopanje v življenjski svet osebe z demenco – informiranje svojcev
A (69)	Oseba z demenco pa govori o svoji realnosti.	Vstopanje v življenjski svet osebe z demenco – pridruženec tukaj in sedaj
A (70)	Mediacija v tem, ozavestiti svojce, sprejeti njihovo situacijo in živeti z njimi na njihov način.	Socialni delavec kot mediator – ozaveščanje svojcev
B (199)	Glavna vloga kot sogovornik.	Socialni delavec kot sogovornik
B (200)	Kot slušatelj.	Socialni delavec kot aktivni poslušalec
B (201)	In ko v biografiji pridemo do znanj, informacij o osebi, je veliko, da znamo s tem ravnati, da jih upoštevamo.	Znati ravnati z pridobljenimi informacijami
B (202)	Jih krepimo tudi, da si znotraj doma sami oblikujejo dan.	Socialni delavec kot podpornik
B (203)	Kako lahko se sami vključujejo v proces oskrbe.	Ljudje z demenco se sami vključujejo
C (305)	Mogoče so v različnih vlogah še bolj močni tisti zaposleni, ki so v vsakdanjem stiku s stanovalci.	Veliko vlog zasedajo zaposleni na oddelku
C (306)	Bom rekla skozi njihov celoten delavnik, od sester do negovalk.	Prispevek medicinskega osebja
C (307)	Situacije so različne, ko prevzema različne vloge, se pa o tem timsko posvetujemo, raziščemo, kdo bi tudi bil najbolj smiselni, da zavzame kakšno vlogo in iz nje deluje, ne samo jaz.	Timsko sodelovanje
C (308)	Imeli smo že pri osebah z demenco na varovanem oddelku enega gospoda, ki je imel tri otroke, tri sinove. En sin je bil skrbnik, za urejanje financ, za razpolaganje z njegovim premoženjem, ker ga je center tako imenoval. V enem od pogovorov je mimogrede stanovalci omenil, da temu sinu ne zaupa in ne želi, da bi on skrbel za te stvari. Potem sem jaz o tem obvestila center, stekel je postopek in smo zamenjali	Primer menjave skrbnika osebi z demenco na podlagi aktivnega poslušanja

	skrbnika.	
C (413)	Tudi pri zdravljenju je, recimo, super, da se zdravnik ali psihiater dogovori z osebo, s stanovalcev, kako bo s potekom razvoja bolezni, da se naredi en načrt zdravljenja. Če zmore o tem še sam povedati, če so te stvari zamujene, so svojci tisti, ki se odločajo, kako bodo.	Primer načrta zdravljenja skupaj s človekom, ko se še lahko odloča
C (414)	Imeli smo sklop izobraževanj na temo paliativne oskrbe od doktor Figla, temu sta naklonjena tudi naš zdravnik in psihiatrinja, tudi v tej smeri so svojci tisti, ki odločajo o uporabniku. Če se ne poglobiš, ne moreš vedeti, kako lahko stanovalcu krepíš moč, če pa znaš pravilno speljati pogovor, da pokažeš tako zelo realno, da izoliraš čustva, da se osredotočiš na gola dejstva, najtežje se je odločiti, kako pristopiti do osebe ob koncu življenja. Če je pogovor usmerjen z vidika kvalitete stanovalca ob koncu življenja, da se predstavi, kako bo naprej. Pa da se v tem raziskovanju, načrtovanju, ko stanovalec nima nobene moči več, da bi sam izrazil, se svojce vpraša na način, kako bi se on odločil, če bi lahko, kakšen odnos je imel prej do zdravljenja. To je tudi lahko oblika zagovorništva.	Socialni delavec kot zagovornik – timsko sodelovanje in upoštevanje želja posameznika
D (407)	Kot mediator se mogoče prepoznam v tej situaciji, ko je bil sprejet gospod, ki mu je pred kratkim umrla gospa.	Socialni delavec kot mediator
D (408)	Se mi zdi, da je ona umrla avgusta, konec oktobra je bil sprejet pri nas. V eni naši stanovalki je prepoznal kot svojo ženo. Ona ima svojega moža že doma in je razumel, da je tukaj tudi demenca, da je stiska, ampak bilo je kar hudo. Gospod, stanujoč pri nas, je potem dežural kar pred njeno sobo, je ni nikamor spustil, bil že kar agresiven in gospa ima še isto ime kot njegova pokojna žena.	Socialni delavec kot mediator – opis situacije
D (409)	To je ena taka situacija, potem kako umiriš vse strani, da se sporazumejo, časa veliko vzame, tudi veliki izzivi so. To je potrebno na poseben, nežen način urediti.	Delovanje nežno, z občutkom

(Kategorija:) PRIMERI DELOVANJA IZ PERSPEKTIVE MOČI

Opišite mi primer uporabe perspektive moči pri delu z osebo z demenco.		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (71)	Recimo z eno gospo, ki ima težave pri komuniciranju.	Besedna komunikacija otežena
A (72)	Če jo kaj vprašam, mi težko odgovori.	Besedna komunikacija otežena – težko odgovarjanje
A (73)	Ker se je njen besedni zaklad zaradi bolezni zelo okrnil.	Vpliv demence na sposobnost govora
A (74)	Pa delujem iz perspektive moči, da skupaj zapojeva.	Delovanje iz perspektive moči
A (75)	In ona zna celo pesmico.	Pridružitve v petju
A (76)	Pa zapojeva.	Pesem kot krepitev moči
A (77)	Tako se ji pridružim.	Pridruževanje kot krepitev moči
A (78)	Mislim, da jo s tem tudi okrepim.	Krepitev moči
B (204)	Torej krepimo moč stanovalcem na podlagi stvari, ki jih ugotovimo, da jih imajo radi.	Delovanje iz perspektive moči
B (205)	Še posebej z možnostjo samo odločanja.	Samo odločanje kot vir moči
B (206)	Kar se tiče aktivnosti, ki se izvajajo v okviru doma, lahko se sami odločajo, kje bi sodelovali in kje ne.	Krepitev moči
B (207)	Recimo, en stanovalec bi rad bil maksimalno še aktiven, to smo ugotovili skozi pisanje biografije in ga vzpodbudimo, da gre vsak dan na fizioterapijo, na delovno terapijo, na sprehode ven, pa še druge aktivnosti, ki jih dom organizira, recimo, sedaj so pred vrati športne igre in tudi on bo povabljen, da se	Krepitev moči – telesna aktivnost

	jih udeleži.	
C (311)	Recimo, primer odhodov domov, ko stanovalce svojci jemljejo domov glede na zdravstveno stanje, glede na zmožnosti svojcev.	Primer odhodov domov
C (312)	Pa smo imeli gospo, ki so jo svojci precej časa jemali domov vsak teden, ker so bili navajeni, ker so bili navezani. Ko je gospa prišla nazaj, je bila zelo vznemirjena in smo mi porabili skoraj po dva dni, da smo jo pomirili, da se je privadila nazaj, pa je bil že spet vikend in se je to, kar ponavljalo.	Primer odhodov domov – negativni učinek
C (313)	Imeli smo res veliko veliko razgovorov s svojci, in kar niso mogli sprejeti tega.	Razgovori s svojci
C (314)	Šli smo tako daleč, da je osebni zdravnik in tudi psihiater imel z njimi razgovore, da jim je pojasnil in so to začeli sprejemati. Pa so se začeli odhodi domov redčiti, niso bili vsak teden, so recimo na 14 dni, na 3 tedne.	Razgovori s svojci – zdravnik in psihiater
C (315)	To je, recimo, krepitev moči tudi v tem, da se gospe ne razburja toliko, da se počuti varno.	Krepitev moči je občutek varnosti
C (316)	In tukaj je mogoče pa prisotno opazovanje.	Delo na podlagi opazovanja
C (317)	Ta senzibilnost.	Delo na podlagi senzibilnosti
D (410)	Te fineše pri vsakem, kot recimo, ali rad pije sladko ali grenko kavo, ali rad bere ali raje gleda televizijo. Ker potem šele lahko delamo z njimi.	Krepitev moči je individualni proces
D (411)	Vseh specifik in želja ne moremo izpolniti, ampak potrudimo pa se.	Trud da se dobro dela

(Kategorija:) IZZIVI PRI UPORABI KONCEPTA KREPITVE MOČI V PRAKSI

S kakšnimi izzivi/težavami se srečujete pri uporabi koncepta krepitve moči v praksi?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (79)	Ja, so izzivi.	Prisotnost izzivov
A (80)	Ti zakonski okviri, ki se jih je treba držati.	Izzivi so zakoni
A (81)	Idealno bi bilo, da bi imeli možnost za več zaposlenih.	Možnost zaposlitve dodatnega kadra
A (82)	Lahko še več individualno delali.	Povečanje individualnega dela
A (83)	Te prav birokratične stvari.	Izzivi so birokratične narave
A (84)	Ob sprejemu, je, recimo (pokaže mapo), ena cela mapa stvari, ki jih je treba izpolniti, zapisati. To je velikokrat težko, sploh na varovani enoti.	Izzivi so zakoni
B (208)	Premalo znanja o tem.	Pomanjkanje znanja
B (209)	Mogoče so ti koncepti preveč teoretski in se ne morejo izvajati tako, kot so zapisani.	Koncepti dela bi morali biti bolj praktično zasnovani
B (210)	Praksa je drugo.	Praksa je drugačna
C (317)	Pa mislim, da dobro delujemo.	Samocena, da delo dobro poteka
C (318)	So dnevne stiske lahko, so problemi.	Prisotnost izzivov
C (319)	Ampak je ta timska povezanost.	Timsko delo
C (320)	Ni pri nas, da bi jaz bila zadolžena za vse, timski pogovori, ideje, ki se porajajo, nam tudi med sabo dajo moč in energijo za delo.	Timsko delo in delitev nalog
C (321)	Trenutno aktualno v domu in nam predstavlja izziv pri delu z vsemi stanovalci je menjavanje kadra, kar vpliva na celotno delo, ne le na osebe z demenco.	Izziv je trenutno menjavanje kadra
D (412)	Izzivi so, kjer ni svojcev, ker, recimo, ni oseb, ki bi pomagale, tudi že pri oblikovanju individualnega načrta.	Izzivi so, kjer ni svojcev
D (413)	Ali pa tam, kjer je, recimo, demenca in še kakšna druga bolezen, kakšna kap.	Izzivi so, kjer je več diagnoz
D (414)	Konkretno smo imeli gospo, ki ima demenco, po nekaj kapeh zelo težko govori. In že prej so imeli izziv, kako z njo komunicirati. Gospa je pri nas na novo sprejeta, mož je doma	Izzivi so, kjer je več diagnoz – demenca in kap

	z njo znal komunicirati, za nas pa je to izziv.	
D (415)	Kjer je več diagnoz, je še težje, komunikacija je en velik ključ pri delu.	Izzivi so, kjer je več diagnoz – otežena komunikacija

(Nadkategorija:) Razvijanje in inovativna uporaba koncepta krepitev moči v praksi

(Kategorija:) PRIMARNO IZOBRAŽEVANJE O KONCEPTU KREPITVE MOČI

Kje in kako ste se seznanili s konceptom krepitev moči?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (85)	Prvič in najbolj sem se s tem seznanila na fakulteti za socialno delo.	Seznanitev s konceptom krepitev moči na fakulteti za socialno delo
A (86)	Med študijem.	Seznanitev s konceptom krepitev moči na fakulteti za socialno delo – seznanitev s konceptom med študijem
B (211)	Že veliko časa je od tega.	Preteklo že veliko časa od šolanja
B (212)	S konceptom sem se seznanil na fakulteti.	Seznanitev s konceptom krepitev moči na fakulteti za socialno delo
C (322)	Na fakulteti, bo že kar nekaj časa.	Seznanitev s konceptom krepitev moči na fakulteti za socialno delo – že pred časom
D (416)	Sem še bolj sveža s fakultete in ja, s tem konceptom sem se seznanila tam, tako da mi je kar blizu.	Seznanitev s konceptom krepitev moči na fakulteti za socialno delo – sveže znanje

(Kategorija:) DODATNA IZOBRAŽEVANJA

Kako se še dodatno izobražujete o konceptu?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (87)	Dobimo revijo Socialno delo.	Izobraževanje s pomočjo revije Socialno delo
A (88)	Tisto, kar preberem, pride kar prav.	Izobraževanje z branjem literature
A (89)	Pa tudi kakšna izobraževanja, ki so.	Dodatna izobraževanja
A (90)	Okroggle mize.	Okroggle mize
A (91)	Glede izobraževanj pa je, v okviru teh 8 domov, če je eno predavanje razpisano, gre vsakič ena socialna delavka, potem imamo na 3 mesece kolektiv socialnih delavk in tam potem vsaka preda, kar se je tam naučila.	Izmenična udeležba na dodatnih izobraževanjih
A (92)	Na tem kolektivu si tudi izkušnje podelimo, pa tudi podporo.	Pridobitev informacij na delovnem kolektivu
B (213)	Prav o konceptu krepitev moči se nisem nikoli še dodatno izobraževal.	Dodatnega izobraževanja o konceptu moči ni
B (214)	Več izobraževanj smo imeli vsi zaposleni v domu o demenci.	Izobraževanje o demenci – vsi zaposleni
B (215)	Teme kot spoznavanje sveta osebe z demenco, poskusili smo s praktičnimi doživljajskimi igricami se vživeti v to, kako se oni počutijo in s tem, da znaš tudi reagirati, če veš, kako on v določenem trenutku čuti nas.	Izobraževanje o demenci – teme za vsakdanje delo
B (216)	Pa bi lahko rekli, da je tudi to lahko na način izobraževanja o konceptu krepitev moči, znanje o demenci, da prav reagiraš, je lahko tudi ene vrste krepitev.	Izobraževanje o demenci je tudi izobraževanje o konceptu krepitev moči
C (323)	Izobražujemo se o konceptu.	Prisotnost izobraževanja

C (324)	Bolj bom rekla o demenci, to je nujno potrebno.	Izobraževanje o demenci
C (325)	Sicer se stvari kopičijo, premalo informacij te oropa tudi orodij v smislu, kako ravnati, in je to potem verižno.	Izziv je če ni dodatnih izobraževanj
C (326)	Moram pa poudariti, po domovih po Sloveniji se vsi programi, ki se razvijajo, gredo v smeri razvoja in uveljavljanja socialnega koncepta, da se tako izrazim.	V Sloveniji se programi razvijajo v smeri uveljavljanja socialnega koncepta dela
C (327)	Čprav je zdravstvo še vedno močno, se vse delo počasi preusmerja, da so pristopi bolj prijazni, da se pripravi bolj podrobne individualne načrte in posledično bolj individualne pristope dela, gospodinjske skupine, manjše skupine, ves razvoj gre v to smer.	Preusmeritev iz medicinskega v socialni model dela
C (328)	Novejši domovi so manjši domovi, normativ je, da so povsod le enoposteljne sobe.	Spreminjanje normativov
C (329)	Dobro, da gre v to smer razvoj, če pogledamo, prevladuje zdravstveni kader, socialni delavec je v večini povsod le eden, v zdravstvu pa jih je 40.	Spremembe dobrodošle
D (417)	Prav o konceptu krepitev moči se nisem dodatno izobraževala.	Dodatnega izobraževanja o konceptu moči ni
D (418)	Bila pa sem na izobraževanju, ker sodelujemo s Spominčico.	Sodelovanje in izobraževanje pri Spominčici
D (419)	Izobraževanju, praktičnem, nikoli ga ne bom pozabila, dali so nam zgodbo, da smo se mogli vživeti v življenje človeka z demenco. Imeli smo in plenice in očala, da nismo videli, in čepke v ušesa, da nismo slišali, tako da smo vsi udeleženi na seminarju bili osebe z demenco, tiste štiri voditeljice pa so bile naše sestre, negovalke, in to. Odlična izkušnja, je pa to vse na temo demence, ja.	Izobraževanje o demenci – pomen vživljanja v osebo z demenco

(Kategorija:) METODE DELA Z OSEBAMI Z DEMENCO V DOMU

Kakšne metode dela z osebami z demenco imate razvidne v vašem domu? Kako ocenjujete njihovo ustreznost?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (93)	Pri tem delu je potrebno veliko subtilnosti.	Pomembnost osebnostnih lastnosti zaposlenih – subtilnost
A (94)	Potrpežljivosti.	Pomembnost osebnostnih lastnosti zaposlenih – potrpežljivost
A (95)	Pomembno je predvsem, kakšne so posameznikove lastnosti, ki dela z osebo z demenco.	Pomembnost osebnostnih lastnosti zaposlenih
A (96)	Ko sem v stiku z osebo z demenco, vedno gledam, da se jim pridružim tam, kjer so, ne da bi se pa, recimo, spuščala v prepričevanje.	Pridružitve osebi z demenco tukaj in sedaj
A (97)	Pomemben je pristop.	Osebn pristop pri delu
A (98)	Jaz se vedno, ko pristopim do osebe, nasmehnem. Se mi zdi, da če pridem z nasmehom, z neko pozitivno držo, me bo on vprašal, kdo pa ste vi, kako se lepo smejete. Pa se ne bo negativno odzval name.	Pozitivni pristop k osebi z demenco
A (99)	Ta pridružitve, počasi.	Osebn pristop pri delu – pridružiti se
A (100)	Nežno.	Osebn pristop pri delu – nežnost
A (101)	Pozitivno je zelo pomembno.	Osebn pristop pri delu – pozitivnost
A (102)	Delavnice urjenja spomina.	Metoda urjenja spomina
A (103)	Vodi delovna terapevtka.	Prispevek delovne terapevtke
A (104)	Dobijo se vsak teden.	Metoda urjenja spomina – enkrat na teden
A (105)	Imajo račune.	Metoda urjenja spomina

A (106)	Ta delavnica je mogoče kot preventivna metoda, pa je super in tudi zelo lepo sprejeta in obiskana.	Preventivna metoda dela
B (217)	Prav na oddelku za osebe z demenco imamo aktivnosti, namenjene samo njim.	Na oddelku za demenco aktivnosti namenjene le osebam z demenco
B (218)	Oni imajo možnost, da se vključijo tam toliko, kolikor se želijo.	Osebe z demenco se samostojno lahko vključujejo
B (219)	Obenem se lahko pa vključijo v vse druge aktivnosti, ki se v domu izvajajo, niso zaprti.	Osebe z demenco se lahko vključujejo v druge aktivnosti v domu
B (220)	Če sami ne morejo, jih pospremimo mi - recimo na razna praznovanja, ko imamo športne igre, predstavitve, filme se aktivno vključujejo lahko v vse.	Spremljanje na aktivnosti
C (330)	V teh skupinskih delavnicah, ki jih imamo, so skrite tudi individualne metode.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela
C (331)	Kjer se vključuje delovna terapevtka.	Prispevek delovne terapevtke
C (332)	Znotraj »urnika«, delavnic, ki so na oddelku, je za nekoga lahko zelo smiselno, da prelista časopis, ali prebere kaj ali ne, tega ne vem, ampak on vsak dan prelista časopis.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela – listanje časopisa
C (333)	To je nekaj na podlagi individualnega načrta.	Delo na podlagi individualnega načrta
C (334)	Predvsem pa se pride do teh zaključkov s stalnostjo kadrov in njihovim čutom, opazovanjem, to je nadgradnja dela. S temi »malenkostmi« se tudi delajo spremembe.	Delo na podlagi osebnostnih lastnosti stalnega kadra
C (335)	Enega gospoda imamo, ki je zelo gospodinjki tip, on pred kosilom pomaga pri pripravi mize in potem po kosilu pomaga tudi pospraviti mizo, to je njegova zadolžitev.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela – gospodinjka pomoč
C (336)	Eno gospo imamo, ki zvija kuhinjske cunje.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela – zvijanje kuhinjskih cunj
C (337)	Pa navijajo volno.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela – navijanje volne
C (338)	Taka kmečka gospodinjka opravila.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela – kmečka opravila
C (339)	Zelo različno in zelo individualno.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela
D (420)	Kar je dela z osebami z demenco, ima tukaj vse čez animatorka.	Delo organizira animatorka
D (421)	Ona je tudi stalna oseba, ki je vseskozi prisotna in aktivna z osebami z demenco.	Animatorka je stalna oseba v življenju oseb z demenco
D (422)	Aktivnosti so različne in zanimivo je, čeprav je delo lahko težko, so največkrat ravno osebe z demenco, ki so najbolj odprte in pripravljene na sodelovanje, oni so takoj za, ali gre za petje ali za kaj drugega in tudi pri drugih aktivnostih, ki so v hiši, največ je ljudi z varovanega oddelka.	Raznolike aktivnosti, osebe z demenco so zelo aktivne
D (423)	Mora biti pa absolutno prijazen pristop, nasmeh, čutijo tvojo energijo. Četudi jim pešajo kakšne sposobnosti, te čutijo kot človeka in to je največ.	Osebni pristop k delu
D (424)	Veliko metod dela je prilagojenih posamezniku, kjer kdo kaj potrebuje kot odziv na potrebe.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela – odgovor na potrebe
D (425)	Recimo, en gospod vedno sprašuje, če imamo kakšno sobo zanj, pa smo napisali njegovo ime in priimek, pa še puščico v smeri sobe, da ve, da je tam njegova soba.	Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela – oznaka sobe
D (426)	Tudi tako na vratih si je ena gospa zaželela, da bi imela	Znotraj skupinskih delavnic so

	vrtnico, da bo vedela, da je to njena soba, to je vse individualno.	prisotne individualne metode dela – slika vrtnice na vratih
--	---	---

(Kategorija:) INOVACIJE PRI DELU

Kako vpeljujete spremembe in inovacije pri delu z osebami z demenco?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (107)	Inovacija so slike poklicev na vratih.	Individualne slike poklicev oseb na vratih
A (108)	Ena taka pomembna stvar, ko se z večino pogovarjam, mi povedo, kaj so v življenju počeli.	Poklic kot del posameznika zelo pomemben
A (109)	Konkretno ena gospa z demenco, ki je na oddelku, je vedno s torbico in reče, da gre v službo. Hodi po oddelku, da gre v službo.	Poklic definira posameznika
A (110)	Poklic je ena taka stvar, ki je del tebe, saj pol življenja delamo enako stvar, to ostane.	Poklic kot del posameznika zelo pomemben
A (111)	Prostovoljka s kužkom. Odprto za vse, pridružijo se tudi stanovalci iz varovane enote.	Terapije z živalmi
A (112)	Redno, da bi vsakodnevno imeli posebne terapije z osebami z demenco, jih nimamo.	Odsotnost posebnih terapij za osebe z demenco
A (113)	Ko se kdo javi.	Organizacija dodatnih aktivnosti vsake toliko časa
A (114)	Prostovoljec.	Organizacija dodatnih aktivnosti vsake toliko časa – prostovoljci
A (115)	To traja potem kakšno krajše obdobje.	Organizacija dodatnih aktivnosti vsake toliko časa – krajše obdobje
B (221)	Pri nas uvajamo in nekako imamo že nekaj časa terapijo z glasbo.	Terapija z glasbo
B (222)	Terapijo z vonjavami.	Terapija z vonjavami
B (223)	To je za tiste osebe, katerih je psihofizična kondicija tako opešala.	Krepitev psihofizičnih lastnosti
B (224)	Imamo prav difuzor, imamo zunanjo sodelavko, ki nam pove, kaj na kaj vpliva, kaj spodbuja, kaj jih pomirja, kaj sprošča. Dajemo ta vonj po oddelku in to lepo vpliva.	Terapija z vonjavami – organizirana s pomočjo zunanje sodelavke
B (225)	Na vrhu doma smo uredili teraso in jih tudi gor peljemo.	Terasa na vrhu doma
B (226)	Predvsem v park pred domom, ki ga imamo.	Vrt pred domom
C (340)	So seveda dobrodošle.	Inovacije so dobrodošle
C (341)	Inovacije se postopoma vpeljuje, vključuje.	Inovacije se postopoma vključuje v vsakdanje delo
C (342)	Pri nas, recimo, kot malo drugačno, za osebe z demenco imajo stanovalci na vratih sobe svojo lastno fotografijo in ob tem še slikico nečesa, kar jim je ljubo, kar so radi počeli.	Osebe z demenco imajo na vratih sobe svojo fotografijo in fotografijo ljube stvari
C (343)	Smo imeli gospoda, ki je bil mornar, in je imel na vratih barko.	Fotografija barke
C (344)	Gospa je imela muce doma in ima sliko mačke na vratih.	Fotografija mačke
C (345)	Druga je imela veliko rož in ima sliko rož prilepljeno.	Fotografija rož
C (346)	Drug gospod je bil strasten gobar in ima gobe.	Fotografija gob
C (347)	Za te inovacije je pri nas zadolžena animatorka in to sproti razvija, preizkuša.	Za razvoj inovacij je zadolžena animatorka
C (348)	Ovisno od dneva do dneva, kako so razporejeni, kako so na volji. Vse to se prilagaja glede na skupino.	Delo se razlikuje glede na razporejenost skupine
D (427)	Novost je, recimo, ena taka, ki jo imamo, bom rekla terapija s fotografijo.	Terapija s fotografijo
D (428)	V glavnem pa gre, da bi se s pomočjo albumov, fotografij spominjali svojega življenja, podoživljali lepe trenutke, da se pomirijo na tak način.	Terapija s fotografijo – obujanje spominov
D (429)	Pomeni pa to tudi kar precej dela, sodelovanja s svojci in	Terapija s fotografijo –

	njihova pripravljenost, ker če je ni, potem ne moreš.	pomembno sodelovanje s svojci
D (430)	S to foto-terapijo je bila vzporedno še aromo-terapija.	Terapija z vonjavami
D (431)	Prihajajo Tačke pomagačke, en kuža, sigurno, ki prihaja. Je pa to odprto za vse.	Terapija z živalmi – Tačke pomagačke

(Kategorija:) USMERJENOST INSTITUCIJE

Kako je dom za stare ljudi kot institucija naravnano pri uporabi, razvijanju novih metod dela?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (116)	Podpira to, vsi smo odprti za novosti, ko se pojavi možnost za to, jo seveda dobrodošla.	Dom za stare kot institucija odprt za nove metode dela
A (117)	Veliko pozornosti je pa tudi že na osebju, ki delajo z osebami z demenco.	Velik poudarek na osebju
A (118)	Ti sodelavci, lahko rečem, da so prav posebej izbrani, na način, da so to ljudje, ki so nekoliko bolj umirjeni.	Posebej izbrani ljudje, ki delajo z osebami z demenco
A (119)	Zagotavlja se tudi njim dodatna izobraževanja.	Dodatna izobraževanja kadra
A (120)	Prav v tem tednu bomo imeli predavanje, sicer so izobraževanja skozi leto, ki so povezana s tem.	Dodatna izobraževanja kadra – predavanja
B (227)	Naše vodstvo je zelo pozitivno naravnano.	Vodstvo odprto za nove metode dela
B (228)	Odprto, da se metode razvijajo, da se inovacije preizkušajo, in če so uspešne, se obdržijo.	Vodstvo podpira inovacije in obstoj dobrih
B (229)	Pa tudi imamo, kot sem rekel (posebej poudariti) ENOTO ZA STANOVALCE, ki je ODPRTA. NI to noben varovani oddelek.	Poudarek na jeziku – enota za stanovalce z demenco
B (230)	Smo strogo proti zapiranju in to že veliko pove.	Poudarek na jeziku – nasprotovanje zapiranju
B (231)	Vključili smo se tudi v E-qualin model, ki omogoča spremljanje in razvoj kakovosti storitev, večanje zadovoljstva uporabnikov, kjer so vključeni stanovalci.	Vključitev v E-qualin model
B (232)	En vidik odprtosti institucije je tudi izobraževanje vsega kadra doma o demenci.	Dodatna izobraževanja kadra
B (233)	Izobraževanja so tako interna kot zunanja, kjer spoznavajo nove metode dela za stanovalce z demenco.	Dodatna izobraževanja o demenci
B (234)	Pa na enoti za osebe z demenco je stalni tim, tam so osebe, ki si želijo z osebami z demenco res delati, ki radi delajo in so tudi primerni za to delo.	Posebej izbrani ljudje, ki delajo z osebami z demenco
B (235)	Kar spet pripomore k povečanju zadovoljstva in kakovosti življenja stanovalcev.	Velik pomen na zadovoljstvu stanovalcev
B (236)	Imamo pa na enoti za osebe z demenco prostovoljce.	Prisotnost prostovoljcev na enoti za osebe z demenco
B (237)	Družabnike – to so osebe, zaposlene preko javnih del.	Prisotnost družabnikov na enoti za osebe z demenco
B (238)	Animatorko.	Prisotnost animatorke na enoti za osebe z demenco
B (239)	Delovno terapevtko.	Prisotnost delovne terapevte na enoti za osebe z demenco
B (240)	Zdravstveno osebje.	Prisotnost zdravstvenega osebja na enoti za osebe z demenco
B (241)	V prvem nadstropju smo pa prav uvedli skupino, kjer imamo enoto stanovalcev z demenco, ki je sestavljena iz strokovnih sodelavcev in vseh oseb, ki delajo na tem oddelku, in ta skupina obravnava posebne primere ali pa obravnava stanovalce, vsakič drugega.	Timsko sodelovanje
B (242)	To še poglobi lahko delo z osebami z demenco, kar sva prej tudi govorila, to biografijo, kar tudi dela na krepitvi moči, je pa še obenem podpora zaposlenim – kot intervizija.	Timsko sodelovanje – intervizija

C (349)	Veliko ima vodstvo »vajeti« v rokah, kaj si oni želijo, kako se bodo oni odločili.	Potek dela odvisen od želja in odločitev vodstva
C (350)	Za razvoj dela, pa če hočeš zaposlene izobraziti ali tudi nove metode dela ali inovacije vključiti, je treba za to vložiti denar.	Za nadgraditev dela potreben finančni vložek
D (432)	Dom kot tak, direktor na čelu, bom rekla, je zelo odprt.	Vodstvo odprto za nove metode dela
D (433)	Naravnano k temu, da se razvijajo nove metode dela, tudi nas spodbuja k temu.	Dom za stare kot institucija odprt za nove metode dela

(Kategorija:) POTREBNA POMOČ ZA BOLJŠE DELO

Kaj bi potrebovali, da bi bilo izvajanje krepitve moči z osebami z demenco še boljše?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (121)	Če bi imela več časa prav za individualno delo, bi bilo to še največ, kar bi mi bilo v pomoč.	Več časa za individualno delo
B (243)	Konkretno za izvajanje tega koncepta, kakšno izobraževanje še.	Dodatno izobraževanje o konceptu moči
B (244)	Več informacij o tem, praktične, ne toliko teoretične, da so pač uporabne, to bi bilo fino.	Več praktičnih informacij
C (351)	Vedno več delamo, se trudimo tudi s spremljanjem dobrih praks drugje.	Spremljanje dobrih praks izven doma
C (352)	Kader je velik dejavnik pri delu in vedno se dodatno izobražuje in usposablja vse profile.	Dodano izobraževanje vseh zaposlenih v domu
C (353)	Zdravstveno osebje ima ene osnove iz svoje teorije, tako kot mi, ampak potrebujemo vsi dodatno izobraževanje in tudi podporo za delo z osebami z demenco.	Dodatno izobraževanje kadra je tudi podpora pri delu
C (354)	Prvič, ker ne poznaš bolezni, razvoja bolezni, specifik in posledično ne več, zakaj kako odreagirajo, ne moreš predvideti, kako bodo odreagirali. Za preživeti dan z osebo z demenco, moraš imeti ogromno znanja, posledično ob tem pa še vsa socialna orodja, da prepoznaš vedenja.	Dodatno izobraževanje je orodje za preživeti dan z osebo z demenco
C (355)	Od tega prepoznavanja je odvisna tudi terapija z zdravili, ki jo imajo stanovalci.	Dodatno izobraževanje vpliva na terapijo z zdravili
C (356)	Tako imamo mi ali kratkotrajna izobraževanja, pri nas v Sloveniji, moram poudariti, je dobro razvit ta sistem dolgotrajnih izobraževanj.	V Sloveniji je sistem dodatnih izobraževanj dobro razvit
D (434)	Primer, a ne, gospa, ki smo jo jeseni sprejeli v dom. Zelo super gospa, svojci tudi angažirani. Doma je stanovala sama in sprejeli smo jo na stanovanjski oddelek, pa ni se izšlo. Potem, ko je bila zima, je v mrazu šla samo z eno majčko ven, pa iskala vedno telefon, hodila po drugih sobah. Pa v stanovanjskem oddelku so stanovalci vsi v redu, četudi je kje kakšna telesna ovira, in je bilo zelo hudo. Tudi svojci so zelo težko sprejeli to.	Primer stanovalke – vselili so jo na odprti oddelek, pa je postala begava
D (435)	Jaz kot socialna delavka, pa psihiatrinja in zdravstveno negovalna služba smo se nekajkrat usedli, videli, do kje mi zmoremo, od določene točke pa ne sprejememo več odgovornosti, če oseba ostane na odprtem oddelku. Temu so sledili še pogovori s svojci, da se soočijo s situacijo, da mami mi ne želimo slabo, ampak da jo želimo zaščititi.	Primer stanovalke – pogovori s svojci, kako gospo zaščititi
D (436)	Gospa je zaznala tudi spremembo, ko je odšla v drugo sobo, ampak jo še vedno vključujemo v dogajanje v domu, pride igrat karte, pride na pogovorno skupino.	Primer stanovalke – zaznala spremembo selitve, še je vključena v dogajanje na odprtem oddelku
D (437)	Jaz sem z gospo ob sprejemu navezala dober stik, se mi zdi, da me ima kot za svojo vnukinjo. Ko mi povedo, da je kaj vznemirjena, grem k njej dol, spijsava kavico, se pogovoriva.	Primer stanovalke – dober stik med socialno delavko in gospo
D (438)	Glede na primer, ne morem izpostaviti ene stvari, ki bi jo potrebovala.	Primer stanovalke – ni le ene stvari, ki bi jo socialna

		delavka potrebovala
D (439)	Znanje.	Pomembno je znanje
D (440)	Občutljivost.	Pomembne so osebnostne lastnosti – občutljivost
D (441)	Čas, je potreben pri tem delu.	Pomembno si je vzeti čas
D (442)	Ko sem razmišljala o temi, tudi o tem primeru, to ni nikjer zapisano, nobenega koncepta ni o tem, mislim, da ima vsak stanovalci doma eno svojo ključno osebo, ki ji zaupa. Za koga sem to jaz kot socialna delavka, za drugega pa lahko negovalka, stanovalci točno vedo, komu lahko kaj rečejo, koga bolj čutijo, ker smo si različni. Tudi to je lahko krepitev moči, en zaveznik, skriti prijatelj.	Ključne osebe stanovalcev v domu za stare ljudi
D (443)	Jaz sedaj stopam aktivno v svoji karieri, tudi kot socialna delavka v domu za stare ljudi in sem mentorica javnim delavkam, pa prostovoljcem. In sem se spraševala, kaj naj jim dam, kako jih okrepim za delo z osebami z demenco. Ker sem se spomnila sebe, ker to ni kar tako.	Socialni delavec kot mentor
D (444)	Moje edino priporočilo »stopi v njihov svet«. Moraš imeti malo domišljije, malo moraš znati, ampak to je edini recept, da preživiš.	Pri delu z osebami z demenco stopiti v njihovo življenjsko zgodbo

(Nadkategorija:) Vključevanje socialne mreže v vsakdan oseb z demenco

(Kategorija:) SODELOVANJE S SORODNIKI

Kakšno je sodelovanje s sorodniki oseb z demenco?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (122)	Zelo odvisno od vsakega stanovalca.	Razlike v sodelovanju s sorodniki
A (123)	Eni imajo redno obiske.	Osebe z demenco imajo obiske – redni obiski
A (124)	Pridejo ti vsak dan.	Osebe z demenco imajo redne obiske – obiski vsak dan
A (125)	Tudi lahko večkrat na dan.	Osebe z demenco imajo redne obiske – obiski večkrat na dan
A (126)	Eni živijo v tujini pa ne prihajajo.	Osebe z demenco imajo redke obiske
A (127)	Eni niti nimajo nobenega več od bližnjih.	Osebe z demenco nimajo nikogar več
A (128)	Je samo CSD kot skrbnik, ki pravno formalno ureja stvari.	Center za socialno delo kot skrbnik
A (129)	Nekateri stanovalci z demenco pa imajo samo prijatelje in jih ti pridejo obiskat.	Obiski prijateljev
A (130)	Pri aktivnostih, ki se dogajajo na varovani enoti, obiski se jim lahko pridružijo.	Institucija odprta za obiske tudi v času aktivnosti
A (131)	Recimo k eni gospe pride en obisk vedno v času kosila, pa potem skupaj jesta.	Vključevanje svojcev med obroki, pomoč pri hranjenju
A (132)	Nikoli ni, da rečemo, da se mora obiskovalec umakniti, ne sme biti poleg. Če pride, je lahko poleg.	Institucija odprta za obiske tudi v času aktivnosti
A (133)	Pa letos smo zastavili cilj, da bi oblikovali podporno skupino za svojce oseb z demenco. Imeli smo že eno srečanje, da sem se jaz predstavila, naslednjič v tem mesecu bomo pa imeli predavanje o demenci.	Oblikovanje skupine za svojce oseb z demenco
B (245)	Prav odvisno od stanovalca do stanovalca.	Razlike v sodelovanju s sorodniki
B (246)	Trudimo se jih čim bolj vključiti, sodelujejo že, recimo, pri izdelavi biografije človeka.	Vključevanje svojcev pri izdelavi biografij

B (247)	Svojci so aktivni že pred sprejemom zaradi pomembnih informacij.	Sodelovanje s svojci pred sprejemom osebe v dom
B (248)	Pa tudi potem so svojci aktivni.	Svojci so aktivni
B (249)	Želijo biti obveščeni o zdravstvenem stanju in o vsem drugem.	Svojci želijo biti obveščeni o stanju svojega bližnjega
B (250)	Redno imamo tudi sestanke s svojci stanovalcev.	Organizirani sestanki s svojci stanovalcev
B (251)	V bistvu so pa nam oni zares v pomoč pri sodelovanju in delu z osebami z demenco.	Svojci so največja pomoč pri delu z osebami z demenco
C (357)	Svojci lahko pridejo kadarkoli.	Dom je odprt za svojce
C (358)	Lahko so z njimi na oddelku, lahko gredo v avlo, na kavico, lahko jih vzamejo domov, ni nobenih omejitev.	Druženje s svojci in stanovalci omogočeno v domu, lahko odidejo tudi domov
C (359)	Tudi v aktivnosti se lahko vključujejo, ampak to ni pogosta praksa do sedaj.	Dom je odprt za svojce v času aktivnosti, a to se ne dogaja
C (360)	Sedaj, ko je stalna ekipa na oddelku, pridejo tudi s strani zaposlenih pobude, da se svojci čim bolj vključujejo, da imamo samo znotraj varovanega oddelka posebej srečanje s svojci, posebej piknik.	Želja po vključenosti svojcev s strani stalne ekipe sodelavcev na oddelku
C (361)	To bomo sedaj organizirali ali da bodo kakšne družabne igre ali kakšna kulinarična delavnica, da si bodo kaj pripravili, da bodo tudi svojci videli, kaj in koliko še stanovalci zmorejo. Sploh ta gospodinjska opravila v večini vsem ostanejo, to tudi radi delajo in te delavnice so po navadi najboljše, ko si pripravijo sami kakšno sladico za kosilo ali za večerjo, pojejo tudi radi.	Organiziranje srečanj svojcev oseb z demenco na oddelku
C (362)	Kar je bilo pomembno prej v življenju, kar so počeli vsak dan.	Organiziranje srečanj svojcev oseb z demenco na oddelku – aktivnosti od prej
C (363)	Svojci so se do sedaj v večini vključevali v času obiskov.	Vključevanje svojcev v času obiskov
C (364)	Ali med obroki, so pomagali tudi pri hranjenju.	Vključevanje svojcev med obroki, pomoč pri hranjenju
C (365)	Tudi sami so ostrigli svojca, mu uredili nohte, pa pridejo in ga enkrat tedensko svojci skopajo, ker ga želijo.	Vključevanje svojcev pri urejanju stanovalca
C (366)	Plan za naprej pa je, da bi ob to stalno ekipo zaposlenih aktivno vključevali svojce v smislu, da bodo sami organizirali aktivnosti in se bodo med seboj povezovali.	Organiziranje srečanj svojcev oseb z demenco na oddelku – cilj za naprej
C (367)	Po nekaterih domovih, kjer so stalne ekipe, so svojci zelo dobro povezani, sami organizirajo aktivnosti, se zmenijo, prinesejo sadje, pripeljejo harmonikaša in imajo praznovanje na oddelku tisti dan. To je seveda vse v predhodnem dogovoru z zaposlenimi.	Organiziranje srečanj svojcev oseb z demenco na oddelku – dobra praksa po drugih domovih
D (445)	V večini je dobro, svojci so vključeni.	Svojci so vključeni
D (446)	Recimo, sedaj imamo v pol leta že okrog 6 primerov, ko je mož pripeljal svojo ženo z demenco v dom, ker doma ni več šlo. So pa to pokretne osebe, tudi zelo aktivne, so tudi nam kar v izziv.	Primeri sprejemov zaradi hudih stisk doma
D (447)	Svojci pa, če govorim o tistih z varovanega oddelka, so vsi zelo realni, sprejemajo stanje svojih bližnjih, naših varovancev.	Svojci sprejemajo stanje svojih bližnjih oseb z demenco

(Kategorija:) PRISPEVEK SOCIALNE MREŽE

Kaj in kako socialna mreža osebe z demenco lahko doprinese h konceptu perspektive moči pri delu z osebo z demenco? Prosim, navedite kakšen primer.		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (134)	Veliko lahko doprinese.	Doprinos socialne mreže v vsakdan osebe z demenco

A (135)	Ker so nekako poznani ljudje.	Socialna mreža predstavlja nekaj <u>poznanega</u>
A (136)	Dajejo občutek varnosti.	Socialna mreža daje osebi z demenco občutek varnosti
A (137)	Primer, kako krepijo moč, njihova prisotnost že.	Prisotnost pomeni vir moči
B (252)	Odvisno od posameznega stanovalca, njegovih sorodnikov.	Razlike med stanovalci
B (253)	Najpomembnejši odnosi, ki so jih imeli še prej, v smislu, kakšni so bili ti odnosi.	Razlike med stanovalci – vpliv odnosov
B (254)	Recimo primer, mama in sin sta se že prej zelo dobro razumela in jo sin spominja na pokojnega moža, pa je po njegovem obisku vedno vesela in polna dobrih veselih misli, pa ta dobra volja ji ogromno da.	Razlike med stanovalci – zaradi dobrega odnosa prej, je tudi sedaj prisotno veselje
B (255)	Nasprotno so pa lahko odnosi, ki so že prej bili slabi in negativno vplivajo na počutje.	Razlike med stanovalci – negativni odnosi, negativni vpliv
C (368)	Zelo različno.	Razlike med stanovalci
C (369)	Eni so zelo veseli, vpliva tako blagodejno.	Razlike med stanovalci – zaradi dobrega odnosa prej, je tudi sedaj prisotno veselje
C (370)	Drugi pa so zelo vznemirjeni.	Razlike med stanovalci – negativni odnosi, negativni vpliv
C (371)	Že telefonski klic lahko popolnoma zmede. Pred kratkim je prišel k nam en gospod, zelo nemiren, pa smo poskusili tudi s tem, da smo hčer poklicali po telefonu in sta govorila. V tistem trenutku, ko sta govorila, se je zelo pomiril, v trenutku ko je telefon odložil, jo je začel iskati pod mizo, jo je klical, ker je ni našel, ga je to zelo vznemirilo in jo je iskal in iskal in ga sodelavke niso mogle umiriti. Potem smo videli, da klic ne deluje pri njem.	Vpliva že en sam telefonski klic
C (372)	Svojci tudi sami velikokrat ob začetku vprašajo, kaj svetujem glede obiskov, pa rečem, ne vem, individualno, poskušajmo različno in bomo videli, kako bo. Mi jim vedno damo povratno informacijo, kako je, pa bomo delali od tam naprej.	Svojci se zanimajo, kako sodelovati z bližnjim, raziskovanje, kaj je za osebo z demenco najboljše
C (373)	Pa spet en primer, pride hči k mami na obisk in jo pita. Kadar hčerke ni, gospa je sama, brez vsakega problema.	Primer: stanovalki ob obisku hči pomaga pri hranjenju, ko je ni, se gospa hrani sama
C (374)	Ali pa gospa malo težje je, pa bi sama želela, da se ji hrano prinese, recimo meso, narezano na koščke. Pa hči zahteva od nas, da ji damo vse pasirano. Različni so primeri, zanimive perspektive tudi.	Primer: kakšno hrano postreči – narezano ali pasirano
C (375)	Zna biti težko v primerih, ko so bližnji svojci in če so ti doplačniki storitev. Zelo se postavijo na pozicijo, če oni plačujejo dom, imajo pravico o vsem odločati. Tukaj imamo velike težave z njimi se pogajati skoraj že, kaj je njihova pravica, do kje se lahko vtikajo, kaj pa ni prav. Še vedno je dostikrat, da se strinjajo z nami, potem pa naredijo drugače. To je večkrat bolj v škodo stanovalcev.	Svojci nastopajo s pozicije moči, »če jaz plačam, jaz odločam«
D (448)	Veliko doprinesejo, jih moram pohvaliti.	Svojci veliko doprinesejo
D (449)	Da že pridejo na obisk, pa jih peljejo ven, v mesto, na sladoled, k pedikerki, k frizerki in se trudijo, da svojci ohranjajo svoje dostojno življenje še naprej.	Obisk svojcev in skrb za stanovalce je velika
D (450)	Seveda tisti, ki to zmorejo. Pa tako ljudje niso zapuščeni, pozabljeni, to da stanovalcem veliko pomeni.	Občutek, da nisi sam in zapuščen, je ogromen prispevek
D (451)	Zadnjih nekaj sprejemov, kar jih je bilo, so bili svojci res izgoreli in v stiski, potem pa čez čas, ko pretehtajo odločitev, ko vidijo, da poskrbimo za njihove bližnje, si oddahnejo in so tako hvaležni in še vedno vključeni.	Svojci so vključeni in hvaležni, da nekdo skrbi za njihove bližnje

(Nadkategorija:) Rezultati delovanja iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje

(Kategorija:) OPAŽENE SPREMEMBE PRI DELU

Kakšne spremembe prinaša izvajanje krepitve moči pri socialnem delu z osebami z demenco za te osebe same?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (138)	Prinaša spremembe.	Prisotnost sprememb pri delu z osebami z demenco
A (139)	Že ob stiku, ko pristopiš do njih, ali si dobre volje ali si slabe volje. Kar dobro se odlikava to.	Spremembe na osebni ravni zaradi načina pristopa
A (140)	Ne pa vedno, ne smemo pozabiti, da so to ljudje, ki imajo tudi slabe dni, kot jaz in ti.	Dnevno počutje posameznika še pomembnejše
A (141)	Če pristopim do osebe z demenco vsa naježena, na trnih, bom to dobila nazaj. Če pa bom nasmejana in vesela, bo tak njihov odziv. Pa o oni gospe, ki sem govorila, da se ne pogovarjava tako, ampak raje skupaj zapojeva, ker ji to gre odlično.	Spremembe na osebni ravni zaradi načina pristopa
A (142)	Po koncu je vedno nasmejana, bolj odprta.	Pozitivna sprememba na osebni ravni
B (256)	Recimo, če ocenim skozi prizmo terapij, ki jih imamo, kot sva govorila.	Ocena sprememb glede na terapije ki jih dom izvaja
B (257)	Terapija z glasbo je zelo pomembna v konkretnem primeru stanovalca, ki se je včasih zelo ukvarjal s klasično glasbo in se vidi na neverbalni komunikaciji, kako ga to zelo pomiri.	Terapija z glasbo – učinkovita pri gospodu, ki se je ukvarjal z glasbo prej
B (258)	Tudi naravni zvoki že lahko, morje ali narava, se vidi, kako jih pomirja in sprošča.	Terapija z glasbo – zvoki narave pomirjajo in sproščajo
B (259)	Tudi na enotah je bolj umirjeno, ker damo sedaj več poudarka na njihove potrebe.	Spremembe so – sedaj to postajajo mirne enote
B (260)	Včasih so bili to bolj težki oddelki, bilo je veliko ropota, veliko vpitja, sedaj se je to umirilo.	Spremembe so – včasih so bili to težki oddelki
C (376)	Spremembe vedno, ko delamo, delamo na način, da se stvari izboljšujejo.	Spremembe pomenijo izboljšave
C (377)	So stanovalci boljše volje, da ohranjajo še svojo samostojnost, da se počutijo varne.	Krepitev volje, samostojnosti in varnosti stanovalcev
C (378)	Ni pa vse v naših rokah, včasih tudi, če krepiš moč, spodbujaš, ima človek lahko slab dan in to je ok.	Vedno ni mogoče vplivati z načinom dela na voljo ljudi
D (452)	Ja, vpliva to na boljše.	Prisotnost sprememb pri delu z osebami z demenco
D (453)	Zadnjič sem bila na oddelku pri eni gospe. Pa me je vprašala, kje je njen vnuk, da ga čaka že toliko časa in da ga ni. Vnuk pa ne prihaja sem sploh, je odvrnil vse kontakte, da bi bili v stiku, star pa je 30 let. Pa sem ji rekla, ja, tudi zdaj ga ni. Kaj pa dela običajno v tem času? Je rekla, da je on zdaj prvošolček, veš, pa sem rekla in pokazala na uro, zdaj je ura 12, potem je še v šoli. Ko bo konec, bosta z mamo prišla do vas. Pa je rekla, ja, saj imaš prav.	Primer krepitve moči z vstopanjem v življenjski svet gospe – opis primera
D (454)	Meni se zdi, da je to delo s koncepta moči, ona je bila zadovoljna, pomirjena in je šla naprej. Če bi ji pa rekla, da on sploh ni prvošolček, da ima 30 let, bi se razburila, da kaj se grem in kdo ve, kako bi se še stopnjevalo, zato to smatram kot delovanje s perspektive moči, stopanje v njihov svet.	Primer krepitve moči z vstopanjem v življenjski svet gospe

(Kategorija:) STRATEGIJE DELA DA OSEBE Z DEMENCO VERJAMEJO VASE

Kakšne so učinkovite strategije za pomoč osebami z demenco, da verjamejo v svoje sposobnosti, da izpolnijo zastavljene cilje?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM

A (143)	O strategijah težko govorim.	Odsotnost strategij pri delu
A (144)	Ta pozitivna drža je po mojem najpomembnejša.	Pridružitve osebi z demenco s pozitivno držo
A (145)	Pa, da se jim pridružiš v njihovem svetu, da se tam, kjer so oni, počutijo najbolj varne.	Pridružitve osebi z demenco v njenem svetu
B (261)	Počasi pridemo do njih s terapijami, z vonji, z glasbo, potem pa jih krepimo.	Terapija z vonji, z glasbo
B (262)	Potem pa to individualno delo.	Individualno delo
B (263)	Mogoče tudi osebni prostori, ki jih imajo v domu, imajo možnost, da so oblikovani, kot si posameznik želi.	Individualno delo – vsak si oblikuje svoj osebni prostor
B (264)	To so v bistvu osnovne stvari, niti ne pomisliš, kako je lahko v pomoč nekaj malega.	Osnovne stvari, ki jih vsak potrebuje
B (265)	Od stvari, ki jih imajo radi, ki jih poznajo, do tistih, ki so jim pomembne, kot lep spomin, recimo.	Individualno delo
B (266)	Ni pa recepta, da bi za vse nekaj delovalo in nanje najboljše vplivalo.	Vsak človek je zase svet – pri vsakem deluje nekaj drugega
B (267)	Naše opazovanje, občutljivost pri delu nam potem dajo vedeti, kaj pri kom deluje in nanj pozitivno vpliva.	Osebnostne lastnosti in opazovanje
C (379)	Ta poudarek na individualnem delu.	Individualno delo
C (380)	Da, oni gospod prelista časopis, spet drugi pomaga pri gospodinjskih opravilih, to so finese, specifike, ki s tem, ko jih opazimo, vključimo v dnevni cikel in upoštevamo človeka, potem lahko verjame vase.	Specifike, ki pridejo z opazovanjem in vključevanjem teh v vsakdan ljudi
C (381)	Če bi to spregledali, bi lahko dobil občutek, de zmore več nič.	Ob odsotnosti individualnih metod znotraj dnevnih aktivnosti bi ljudje izgubili občutek vrednosti
D (455)	Pa bom spet omenila te ključne osebe.	Ključne osebe
D (456)	Te lahko naredijo kakšno spremembo, premaknejo z besedo, z dejanjem, da se stanovalce spodbudi, pa naj bo to samo glede osebne higiene, kopanje, recimo.	Ključne osebe – spodbudijo ljudi
D (457)	Pa da se po Saleebeyu pristopi k človeku tam, kjer je, v tistem trenutku, ali obira kaki ali gre v službo.	Biti tu in sedaj s človekom v odnosu

(Kategorija:) DODATNE SPODBUDE SOCIALNIH DELAVCEV

Kako lahko socialni delavci spodbudijo osebe z demenco, da postanejo bolj aktivne v domu za stare ljudi (konkretno glede na dejavnosti, ki se izvajajo v domu za stare ljudi)?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
A (146)	Dnevna rutina na varovanem oddelku.	Prisotnost dnevne rutine
A (147)	Zjutraj je bujenje in priprava na zajtrk.	Bujenje in zajtrk
A (148)	K vsakemu se gre v sobo, pove se, sedaj se bomo počasi pripravili.	Prebujanje vsakega posameznika zjutraj
A (149)	Med 7.30 in 8.00 je zajtrk.	Zajtrk
A (150)	V tem času se vsi umijejo in v skupnem prostoru so mize, kjer ima vsak svoje mesto.	Skupni prostor, vsak posameznik ima svoje mesto
A (151)	Do mize se ga pospremi, da se usede, razdeli se obrok in se pozajtrkuje.	Spremljanje posameznikov
A (152)	Nekaterim je pri hranjenju potrebno pomagati, eni jejo sami.	Prilagoditev posamezniku glede na potrebe
A (153)	Potem je kavica, po zajtrku jo skuhamo.	Kava
A (154)	Naslednja stvar je telovadba.	Telesna vadba
A (155)	Tisti, ki so bolj mobilni in ki so bolj sodelovalni, mirni, se udeležijo odprte skupne telovadbe s stanovalci celotnega doma.	Možnost pridružitve telesni vadbi z drugimi stanovalci
A (156)	Tisti, ki se jim je bolezen drugače razvila, da jih preveč hrupa, preveliki prostori motijo, pa ostanejo na varovanem oddelku in tam telovadijo.	Telesna vadba na varovanem oddelku
A (157)	To je spet čisto individualno, odvisno, kako kdo funkcionira.	Prilagoditev posamezniku

		glede na potrebe
A (158)	Potem je malica.	Malica
A (159)	Po malici so delavnice, to je zelo različno.	Organizirane delavnice
A (160)	Ali so pevske delavnice.	Organizirane delavnice – pevske delavnice
A (161)	Kakšne ustvarjalne.	Organizirane delavnice – ustvarjalne delavnice
A (162)	Čisto je odvisno, ali so kakšni prazniki, se temu prilagodi dogajanje.	Organizirane delavnice – prilagojene delavnice
A (163)	Okrog 11.30 je kosilo.	Kosilo
A (164)	Temu sledi počitek.	Počitek
A (165)	Popoldan so kakšne delavnice.	Organizirane delavnice
A (166)	Zvečer pa je priprava na spanje.	Priprava na spanje
A (167)	Pomeni, da se vsakega posebej pripravi.	Priprava posameznika zvečer
A (168)	Se mu pomaga, da se umije.	Prilagoditev posamezniku glede na potrebe – umivanje
A (169)	Preobleče.	Prilagoditev posamezniku glede na potrebe – oblačenje
A (170)	Zvečer se stvari umirijo in gredo spat.	Prilagoditev posamezniku glede na potrebe – spanje
A (171)	To se pa ponavlja iz dneva v dan, urnik je.	Prisotnost dnevne rutine
A (172)	Delavnice se pa spreminjajo.	Delavnice se spreminjajo
A (173)	Rutina nekako vsak dan tudi predstavlja neko varnost, občutek te.	Rutina daje občutek varnosti
A (174)	Jaz jih v aktivnostih dneva, pa glede na individualni načrt in življenjsko zgodbo.	Spremljanje socialnega delavca med rutino dneva
A (175)	Ki jo naredimo z osebo z demenco, jih spodbujam k aktivnostim, ki so določen dan.	Spodbujanje skozi aktivnosti, ki potekajo v dnevu
B (268)	Konkretno lahko skozi spoznavanje osebnih zgodb, biografij stanovalca spodbudimo, da se vključijo v kakšno aktivnost več.	Spodbujanje glede na informacije iz biografij za vključevanje v dnevne aktivnosti
B (269)	Če je bil športnik, da sodeluje pri jutranji telovadbi in da se ga še potem večkrat v dnevu spodbudi, pospremi ven, na sprehod, recimo.	Spodbujanje posameznika, športnika, k športnim aktivnostim
C (382)	Ko grem skozi oddelek, ne glede na aktivnost, ki poteka, jih spodbudim z besedami.	Spodbude z besedami
C (383)	Pohvale ali se kaj pošalimo, teh aktivnosti je čez dan lahko res ogromno.	Spodbude z besedami – besede pohvale, šale
C (384)	Vsak dan so aktivno vključeni na življenje na varovanem oddelku: po dva zdravstvena tehnika, dva bolničarja, animatorka, tri strežnice, ki imajo dodatne zadolžitve, potem ena skrbi bolj za gospodinjstvo, druga kot varuhinja, se pa delo zaradi delovnih izmen tako prepleta, da ni jasnih meja, ne moremo čisto rezati.	Spodbude pridejo od celotnega tima zaposlenih, ki delajo z osebami z demenco
D (458)	Glede na individualne načrte in cilje, ki so tam zastavljeni, da bi jim še bolj sledili, jih spodbujali.	Spodbujanje glede na informacije iz individualnih načrtov
D (459)	Sploh tisti, ki so še v začetnih fazah demence, da pridejo na vse skupne aktivnosti.	Spodbujanje oseb v začetni fazi demence
D (460)	Da bi čim bolj ohranjali ljudi – ljudi, a ne.	Ohranjanje ljudi – ljudi

8.5. OSNO KODIRANJE: SOCIALNI DELAVCI

Nadkategorija: Razumevanje in uporaba koncepta perspektive moči v praksi socialnih delavcev

Kategorija: **DEFINICIJA KONCEPTA KREPITVE MOČI**

a) Splošno

- Proces krepitve moči A (1), C (270), D (386), D (389)

- Večja moč posameznika A (9)
 - Krepitev moči kot praktično orodje A (14)
 - Moč je, da sam deluješ C (271)
 - Denis Saleebey D (385)
- b) Iskanje virov
- Proces iskanja preteklih virov A (2), B (181)
 - Proces iskanja sedanjih virov A (3)
 - Ideje kot vir moči A (12)
 - Iskanje resničnih stvari A (15)
 - Svet uporabnika A (16)
 - Spodbujanje uporabnika A (18), A (21), B (176)
 - Iskanje virov A (19)
- c) Socialna mreža in povezanost
- Socialna mreža kot vir moči A (4)
 - Prijatelji kot vir moči A (5)
 - Povezanost z drugimi A (6)
 - Opora kot vir moči A (7)
- d) Sodelovanje
- Izkušnja sodelovanja A (8)
- e) Informiranje
- Informiranje uporabnikov A (10)
 - Informacije kot vir moči A (11), A (17), B (183)
 - Socialni delavec ni tisti, ki vse ve in zna A (20)
 - Proces iskanja informacij B (177), D (387)
 - Cilj je pridobiti čim več informacij B (182)
 - Informacije, kaj ima posameznik rad in česa ne B (184)
 - Informacije o človeku so vir moči B (178)
- f) Načini, tehnike
- Soustvarjanje A (13)
 - Izdelava življenjske zgodbe B (179)
 - Biografija človeka B (180)
 - Svojci so vir informacij in tudi vir moči B (185)
 - Pridruževanje D (388)

Kategorija: **FREKVENCA UPORABE KONCEPTA PRI VSAKDANJEM DELU**

- a) Splošno
- Dnevna rutina A (22), A (27), C (272)
 - Novi dom A (30)
 - Delo na krepitev moč B (186)
 - Prispevek vseh zaposlenih pri krepitev moči C (274)
 - Prispevek osebnostnih lastnosti
 - socialni čut C (275)
 - potrpežljivost C (276)
 - Cilj je uporabljati koncept čim bolj, kot se da D (390)
 - Odprtost za nove možnosti A (35)
- b) Načini krepitev moči
- Spodbujanje starih ljudi k vključitvi v nove dejavnosti A (32)
 - Širitev socialne mreže A (34)
 - Spodbujanje novih poznanstev A (33)
 - Samostojnost kot vir moči A (29)
 - Odločanje je vir moči B (188)
 - Individualni načrt je vir moči C (273)
 - Krepitev moči na podlagi opazovanja C (277)
 - Krepitev moči na podlagi novih idej C (278)
 - Krepitev moči na podlagi preverjenih izkušenj C (279)
 - Krepitev moči pri upoštevanju potreb D (391)
- c) Prilagoditev posamezniku

- Individualizacija A (23), A (25)
 - Ohranjanje samostojnosti posameznika A (28)
 - Ohranjanje posameznikovih sposobnosti A (31)
 - Ohranjanje samostojnosti posameznika B (187)
 - Krepitev moči je zelo individualno delo D (392)
- d) Dnevni izzivi
- Omejitve s strani zakona A (24), A (26)

Kategorija: **POGOSTOST STIKOV Z OSEBAMI Z DEMENCO**

- a) Frekvenca stikov
- Vsakodnevni stik z osebami z demenco A (37), B (189), C (280)
 - Stik z osebami z demenco v popoldanskem času A (40)
 - Ni toliko osebnega stika z osebami z demenco D (393)
- b) Organizacija doma za stare ljudi
- Varovana enota za osebe z demenco A (36), D (395)
 - Organizirane delavnice A (38)
 - Organiziranje dejavnosti A (39)
 - Delo z osebami z demenco je specifično C (281)
 - razlike glede na fazo demence C (282)
 - Otežena komunikacija z osebami z demenco C (290)
 - Poznavanje oseb z demenco C (291)
 - Težje delo v kasnejših fazah demence C (292)
 - Izražanje tudi v naprednih fazah demence C (294)
 - neverbalno C (296)
 - Pozornost na neverbalno komunikacijo C (295)
- c) Načini
- Sprejem uporabnika na varovano enoto A (41)
 - Izpolnjevanje obrazcev A (42)
 - Pogovori s stanovalcem A (43)
 - Pogovori s svojci A (44)
 - Izdelava individualnega načrta A (45), C (283)
 - Individualizacija A (46), A (49)
 - Upoštevanje izrečenih želja in informacij iz individualnega načrta C (289)
 - Prilagoditev posamezniku A (48)
 - karakter C (285)
 - komunikativnost C (286)
 - Prisotnost socialne službe v stiku z osebami z demenco pri oblikovanju načrtov D (396)
 - Spremljanje razvoja demence od zaposlenih C (284)
 - Prispevek medicinskega osebja
 - socialni čut C (288)
 - Pridobivanje informacij sodelavcev C (293)
 - Osebe na oddelku je v stiku z osebami z demenco D (394)
 - Slika poklica na vratih sobe A (47)
- d) Krepitev moči
- Krepitev moči je nasmeh B (190)
 - Krepitev moči je beseda pohvale in spodbude B (191)
 - Upoštevanje izrečenih želja C (287)
 - Pridruževanje osebi z demenco tukaj in sedaj D (397)

Kategorija: **NAČINI ODKRIVANJA VIROV MOČI OSEB Z DEMENCO**

- a) Raziskovanje
- Raziskovanje življenja posameznika A (50), A (55), C (297)
 - opazovanje B (197)
 - Raziskovanje s pogovorom B (192)
 - Aktivno poslušanje B (193)

- Pozornost na neverbalno govorico B (194)
- Raziskovanje s komunikacijo C (303), D (399)
- Raziskovanje z opazovanjem C (304)
- b) Individualni načrt
 - Izdelava individualnega načrta A (51), C (298), D (398)
 - želje A (52)
 - cilji A (53), A (56)
 - pogled za nazaj C (299)
 - socialna mreža C (300)
 - kvaliteta odnosov C (301)
 - življenjepis D (400)
 - Izdelava biografije posameznika B (195)
 - Pomembne informacije – kje je človekov »dom« D (401)
- c) Prispevki zaposlenih
 - Prispevek delavcev na oddelku B (198)
- d) Socialna mreža
 - Vključevanje sorodnikov B (196)
 - Vpliv odnosov socialne mreže C (302)
- e) Informiranje, aktivnosti
 - Informiranje o aktivnostih A (54)
 - Ohranjanje aktivnosti in uvajanje novih A (57)
 - Ohranjanje aktivnosti in spodbujanje – osebna higiena A (58)
 - Individualnost D (402)
 - telesna bližina D (403)
 - Ohranjanje ljudi, aktivnih v dogajanjih doma D (404)
 - Ohranjanje ljudi – delo s posameznikom D (405)
- f) Vpliv demence
 - Vpliv demence na sposobnosti in aktivnost posameznika A (59)
 - Večja pozornost pri ljudeh v začetnih fazah demence D (406)

Kategorija: **VLOGE SOCIALNIH DELAVCEV**

- a) Različne vloge socialnega delavca
 - Socialni delavec kot zagovornik A (61), A (64)
 - timsko sodelovanje in upoštevanje želja posameznika C (414)
 - Socialni delavec kot mediator A (65), D (407)
 - napadanje oseb z demenco na svojce A (66)
 - ozaveščanje svojcev A (70)
 - opis situacije D (408)
 - Socialni delavec kot sogovornik B (199)
 - Socialni delavec kot aktivni poslušalec B (200)
 - Socialni delavec kot podpornik B (202)
- b) Drugi zaposleni
 - Veliko vlog zasedajo zaposleni na oddelku C (305)
 - Prispevek medicinskega osebja C (306)
 - Timsko sodelovanje C (307)
- c) Primeri
 - Primer sprejema gospe z demenco A (60)
 - Ozaveščanje svojcev A (62), A (67)
 - Ljudje z demenco se sami vključujejo B (203)
 - Primer menjave skrbnika osebi z demenco na podlagi aktivnega poslušanja C (308)
 - Primer načrta zdravljenja s človekom, ko se še lahko odloča C (413)
- d) Socialno-delovni pristop
 - Vstopanje v življenjski svet osebe z demenco
 - pridružitve tukaj in sedaj A (63)
 - informiranje svojcev A (68)
 - pridružitve tukaj in sedaj A (69)
 - Znati ravnati s pridobljenimi informacijami B (201)

- Delovanje nežno, z občutkom D (409)

Kategorija: **PRIMERI DELOVANJA IZ PERSPEKTIVE MOČI**

- a) Splošno
 - Delovanje iz perspektive moči A (74), B (204)
 - Pridruževanje kot krepitev moči A (77)
 - Krepitev moči A (78), B (206)
 - Krepitev moči – telesna aktivnost B (207)
 - Krepitev moči je občutek varnosti C (315)
 - Krepitev moči je individualni proces D (410)
 - Samo odločanje kot vir moči B (205)
 - Trud, da se dobro dela D (411)
- b) Komunikacija
 - Besedna komunikacija otežena A (71)
 - težko odgovarjanje A (72)
 - Vpliv demence na sposobnost govora A (73)
- c) Opazovanje
 - Delo na podlagi opazovanja C (316)
 - Delo na podlagi senzibilnosti C (317)
- d) Inovativni načini delovanja
 - Pridružitve v petju A (75)
 - Pesem kot krepitev moči A (76)
- e) Primeri odhodov domov
 - Primer odhodov domov C (311)
 - negativni učinek C (312)
 - Razgovori s svojci C (313)
 - zdravnik in psihiater C (314)

Kategorija: **IZZIVI PRI UPORABI KONCEPTA KREPITVE MOČI V PRAKSI**

- a) Izzivi zaradi birokracije
 - Prisotnost izzivov A (79), C (318)
 - Izzivi so zakoni A (80), A (84)
 - Izzivi so birokratične narave A (83)
- b) Kader
 - Možnost zaposlitve dodatnega kadra A (81)
 - Povečanje individualnega dela A (82)
 - Izziv je trenutno menjavanje kadra C (321)
 - Timsko delo C (319)
 - Timsko delo in razdelitev nalog C (320)
- c) Teorija in praksa
 - Pomanjkanje znanja B (208)
 - Koncepti dela bi morali biti bolj praktično zasnovani B (209)
 - Praksa je drugačna B (210)
- d) Dobra praksa dela
 - Samoocena, da delo dobro poteka C (317)
- e) Svojci
 - Izzivi so, kjer ni svojcev D (412)
- f) Več diagnoz
 - Izzivi so, kjer je več diagnoz D (413)
 - demenca in kap D (414)
 - otežena komunikacija D (415)

Nadkategorija: Razvijanje in inovativna uporaba koncepta krepitev moči v praksi

Kategorija: **PRIMARNO IZOBRAŽEVANJE O KONCEPTU KREPITVE MOČI**

- a) Fakulteta za socialno delo
 - Seznaiter s konceptom krepitev moči na fakulteti za socialno delo A (85), B (212)
 - seznaiter s konceptom med študijem A (86)
 - že pred časom C (322)
 - sveže znanje D (416)
 - Preteklo že veliko časa od šolanja B (211)

Kategorija: **DODATNA IZOBRAŽEVANJA**

- a) Literatura
 - Izobraževanje s pomočjo revije Socialno delo A (87)
 - Izobraževanje z branjem literature A (88)
- b) Predavanja
 - Dodatna izobraževanja A (89)
 - Okrogle mize A (90)
 - Izmenična udeležba na dodatnih izobraževanjih A (91)
 - Pridobitev informacij na delovnem kolektivu A (92)
 - Prisotnost izobraževanja C (323)
- c) Izobraževanja o demenci
 - Izobraževanje o demenci C (324)
 - vsi zaposleni B (214)
 - teme za vsakdanje delo B (215)
 - pomen vživljanja v osebo z demenco D (419)
 - Izobraževanje o demenci je tudi izobraževanje o konceptu krepitev moči B (216)
 - Sodelovanje in izobraževanje pri Spominčici D (418)
- d) Drugo
 - Dodatnega izobraževanja o konceptu moči ni B (213), D (417)
 - Izziv je, če ni dodatnih izobraževanj C (325)
 - V Sloveniji se programi razvijajo v smeri uveljavljanja socialnega koncepta dela C (326)
 - Preusmeritev iz medicinskega v socialni model dela C (327)
 - Spreminjanje normativov C (328)
 - Spremembe so dobrodošle C (329)

Kategorija: **METODE DELA Z OSEBAMI Z DEMENCO V DOMU**

- a) Osebnostne lastnosti
 - Pomembnost osebnostnih lastnosti zaposlenih A (95)
 - subtilnost A (93)
 - potrpežljivost A (94)
 - Delo na podlagi osebnostnih lastnosti stalnega kadra C (334)
- b) Delovni odnos
 - Pridružitv osebi z demenco tukaj in sedaj A (96)
 - Pozitivni pristop k osebi z demenco A (98)
 - Osebni pristop pri delu A (97), D (423)
 - pridružiti se A (99)
 - nežnost A (100)
 - pozitivnost A (101)
- c) Aktivnosti
 - Metoda urjenja spomina A (102), A (105)
 - enkrat na teden A (104)
 - Preventivna metoda dela A (106)
 - Na oddelku za demenco so aktivnosti namenjene le osebami z demenco B (217)
 - Osebe z demenco se samostojno lahko vključujejo B (218)
 - Osebe z demenco se lahko vključujejo v druge aktivnosti v domu B (219)
 - Znotraj skupinskih delavnic so prisotne individualne metode dela C (330), C (339)
 - listanje časopisa C (332)
 - gospodinjska pomoč C (335)
 - zvijanje kuhinjskih cunj C (336)

- navijanje volne C (337)
- kmečka opravila C (338)
- odgovor na potrebe D (424)
- oznaka sobe D (425)
- slika vrtnice na vratih D (426)
- Delo na podlagi individualnega načrta C (333)
- Raznolike aktivnosti, osebe z demenco so zelo aktivne D (422)
- d) Prispevek zaposlenih
 - Prispevek delovne terapevtke A (103), C (331)
 - Spremembo na aktivnosti B (220)
 - Delo organizira animatorka D (420)
 - Animatorka je stalna oseba v življenju oseb z demenco D (421)

Kategorija: **INOVACIJE PRI DELU**

- a) Fotografije
 - Individualne slike poklicev oseb na vratih A (107)
 - Poklic je kot del posameznika zelo pomemben A (108), A (110)
 - Poklic definira posameznika A (109)
 - Osebe z demenco imajo na vratih sobe svojo fotografijo in fotografijo ljube stvari C (342)
 - Fotografija barke C (343)
 - Fotografija mačke C (344)
 - Fotografija rož C (345)
 - Fotografija gob C (346)
 - Terapija s fotografijo D (427)
 - obujanje spominov D (428)
 - pomembno sodelovanje s svojci D (429)
- b) Živali
 - Terapije z živalmi A (111)
 - Tačke pomagačke D (43)
- c) Glasba
 - Terapija z glasbo B (221)
- d) Vonj
 - Terapija z vonjavami B (222), D (430)
 - organizirana s pomočjo zunanje sodelavke B (224)
 - Terasa na vrhu doma B (225)
 - Vrt pred domom B (226)
- e) Odsotnost posebnih terapij
 - Odsotnost posebnih terapij za osebe z demenco A (112)
 - Organizacija dodatnih aktivnosti, občasno A (113)
 - prostovoljci A (114)
 - krajše obdobje A (115)
- f) Razvijanje inovacij
 - Krepitev psihofizičnih lastnosti B (223)
 - Inovacije so dobrodošle C (340)
 - Inovacije se postopoma vključuje v vsakdanje delo C (341)
 - Za razvoj inovacij je zadolžena animatorka C (347)
- g) Ostalo
 - Delo se razlikuje glede na razpoloženje skupine C (348)

Kategorija: **USMERJENOST INSTITUCIJE**

- a) Dom je odprt
 - Dom za stare kot institucija je odprt za nove metode dela A (116), D (433)
 - Vodstvo je odprto za nove metode dela B (227), D (432)
 - Vodstvo podpira inovacije in obstoj dobrih usmeritev B (228)
 - Potek dela je odvisen od želja in odločitev vodstva C (349)
 - Vključitev v E-qualin model B (231)

- Dodatna izobraževanja o demenci B (233)
- Za nadgraditev dela je potreben finančni vložek C (350)
- b) Dodatna izobraževanja
 - Dodatna izobraževanja kadra A (119), B (232)
 - predavanja A (120)
- c) Izbrano osebje
 - Velik poudarek na osebju A (117)
 - Posebej izbrani ljudje, ki delajo z osebami z demenco A (118), B (234)
 - Prisotnost prostovoljcev na enoti za osebe z demenco B (236)
 - Prisotnost družabnikov na enoti za osebe z demenco B (237)
 - Prisotnost animatorke na enoti za osebe z demenco B (238)
 - Prisotnost delovne terapevtke na enoti za osebe z demenco B (239)
 - Prisotnost zdravstvenega osebja na enoti za osebe z demenco B (240)
 - Timsko sodelovanje B (241)
 - intervizija B (242)
- d) Občutljivost
 - Poudarek je na jeziku
 - enota za stanovalce z demenco B (229)
 - nasprotovanje zapiranju B (230)
 - Velik je pomen na zadovoljstvu stanovalcev B (235)

Kategorija: **POTREBNA POMOČ ZA BOLJŠE DELO**

- a) Čas
 - Več časa za individualno delo A (121)
 - Pomembno si je vzeti čas D (441)
- b) Izobraževanje
 - Dodatno izobraževanje o konceptu moči B (243)
 - Dodano izobraževanje vseh zaposlenih v domu C (352)
 - Dodatno izobraževanje kadra je tudi podpora pri delu C (353)
 - Dodatno izobraževanje je orodje, da preživimo dan z osebo z demenco C (354)
 - Dodatno izobraževanje vpliva na terapijo z zdravili C (355)
 - V Sloveniji je sistem dodatnih izobraževanj dobro razvit C (356)
 - Več praktičnih informacij B (244)
 - Pomembno je znanje D (439)
- c) Tuje prakse
 - Spremljanje dobrih praks izven doma C (351)
- d) Ključne osebe
 - Ključne osebe stanovalcev v domu za stare ljudi D (442)
- e) Primer
 - Primer stanovalke
 - vselili so jo na odprti oddelek, pa je postala begava D (434)
 - pogovori s svojci, kako gospo zaščititi D (435)
 - zaznala je spremembo selitve, še je vključena v dogajanje na odprtem oddelku D (436)
 - dober stik med socialno delavko in gospo D (437)
 - ni le ene stvari, ki bi jo socialna delavka potrebovala D (438)
- f) Občutljivost pri delu
 - Pomembne so osebnostne lastnosti – občutljivost D (440)
 - Socialni delavec kot mentor D (443)
 - Pri delu z osebami z demenco vstopiti v njihovo življenjsko zgodbo D (444)

Nadkategorija: Vključevanje socialne mreže v vsakdan oseb z demenco

Kategorija: **SODELOVANJE S SORODNIKI**

- a) Razlike v sodelovanju
 - Razlike v sodelovanju s sorodniki A (122), B (245)

- b) Obiski
 - Osebe z demenco imajo obiske
 - redni obiski A (123)
 - obiski vsak dan A (124)
 - obiski večkrat na dan A (125)
 - Osebe z demenco imajo redke obiske A (126)
 - Obiski prijateljev A (129)
 - Sodelovanje s svojci pred sprejemom osebe v dom B (247)
 - Svojci so aktivni B (248)
 - Dom je odprt za svojce C (357)
 - Svojci so vključeni D (445)
- c) Brez obiskov
 - Osebe z demenco nimajo nikogar več A (127)
 - Center za socialno delo kot skrbnik A (128)
- d) Obiski med aktivnostmi v domu za stare ljudi
 - Institucija je odprta za obiske tudi v času aktivnosti A (130), A (132)
 - Druženje s svojci in stanovalci je omogočeno v domu, lahko odidejo tudi domov C (358)
 - Dom je odprt za svojce v času aktivnosti, a to se ne dogaja C (359)
 - Vključevanje svojcev med obroki, pomoč pri hranjenju A (131), C (364)
 - Oblikovanje skupine za svojce oseb z demenco A (133)
 - Vključevanje svojcev pri izdelavi biografij B (246)
 - Svojci želijo biti obveščeni o stanju svojega bližnjega B (249)
 - Organizirani sestanki s svojci stanovalcev B (250)
 - Svojci so največja pomoč pri delu z osebami z demenco B (251)
 - Želja po vključenosti svojcev od stalne ekipe sodelavcev na oddelku C (360)
 - Vključevanje svojcev v času obiskov C (363)
 - Vključevanje svojcev pri urejanju stanovalca C (365)
 - Primeri sprejemov zaradi hudih stisk doma D (446)
 - Svojci sprejemajo stanje svojih bližnjih oseb z demenco D (447)
- e) Ostalo
 - Organiziranje srečanj svojcev oseb z demenco na oddelku C (361)
 - aktivnosti od prej C (362)
 - cilj za naprej C (366)
 - dobra praksa po drugih domovih C (367)

Kategorija: **PRISPEVEK SOCIALNE MREŽE**

- a) Pozitivni prispevek socialne mreže
 - Doprinos socialne mreže v vsakdan osebe z demenco A (134)
 - Socialna mreža predstavlja nekaj poznanega A (135)
 - Socialna mreža daje osebi z demenco občutek varnosti A (136)
 - Prisotnost pomeni vir moči A (137)
 - Razlike med stanovalci
 - zaradi dobrega odnosa prej, je tudi sedaj prisotno veselje B (254), C (369)
 - Svojci veliko doprinesejo D (448)
 - Obisk svojcev in skrb za stanovalce je velika D (449)
 - Občutek, da nisi sam in zapuščen, je ogromen prispevek D (450)
 - Svojci so vključeni in hvaležni, da nekdo skrbi za njihove bližnje D (451)
- b) Negativni prispevek socialne mreže
 - Razlike med stanovalci
 - negativni odnosi, negativni vpliv B (255), C (370)
 - Vpliva že en sam telefonski klic C (371)
- c) Zanimanje svojcev in razlike
 - Razlike med stanovalci B (252), C (368)
 - vpliv odnosov B (253)
 - Svojci se zanimajo, kako sodelovati z bližnjim, raziskovanje, kaj je za osebo z demenco najboljše C (372)
- d) Primeri

- Primer
 - hči pomaga stanovalki ob obisku pri hranjenju, ko je ni, se gospa hrani sama C (373)
 - kakšno hrano postreči – narezano ali pasirano C (374)
- Svojci nastopajo s pozicije moči, »če jaz plačam, jaz odločam« C (375)

(Nadkategorija:) Rezultati delovanja iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje

Kategorija: **OPAŽENE SPREMEMBE PRI DELU**

- a) Splošno
 - Prisotnost sprememb pri delu z osebami z demenco A (138), D (452)
 - Spremembe na osebni ravni zaradi načina pristopa A (139), A (141)
 - Dnevno počutje posameznika je še pomembnejše A (140)
 - Pozitivna sprememba na osebni ravni A (142)
 - Spremembe pomenijo izboljšave C (376)
 - Krepitev volje, samostojnosti in varnosti stanovalcev C (377)
 - Vedno ni mogoče vplivati z načinom dela na voljo ljudi C (378)
 - Primer krepitev moči z vstopanjem v življenjski svet gospe D (454)
 - opis primera D (453)
- b) Vpliv terapij
 - Ocena sprememb glede na terapije, ki jih dom izvaja B (256)
 - Terapija z glasbo
 - Učinkovita je pri gospodu, ki se je ukvarjal z glasbo prej B (257)
 - zvoki narave pomirjajo in sproščajo B (258)
 - Spremembe so
 - sedaj postajajo to mirne enote B (259)
 - včasih so bili to težki oddelki B (260)

Kategorija: **STRATEGIJE DELA, DA OSEBE Z DEMENCO VERJAMEJO VASE**

- a) Osebni pristop
 - Pridružitve osebi z demenco s pozitivno držo A (144)
 - Pridružitve osebi z demenco v njenem svetu A (145)
 - Individualno delo B (262), B (265), C (379)
 - vsak si oblikuje svoj osebni prostor B (263)
 - Osnovne stvari, ki jih vsak potrebuje B (264)
 - Vsak človek je zase svet – pri vsakem deluje nekaj drugega B (266)
 - Osebnostne lastnosti in opazovanje B (267)
 - Specifike, ki pridejo z opazovanjem in vključevanjem teh v vsakdan ljudi C (380)
 - Ob odsotnosti individualnih metod znotraj dnevnih aktivnosti bi ljudje izgubili občutek vrednosti C (381)
 - Ključne osebe D (455)
 - spodbudijo ljudi D (456)
 - Biti tu in sedaj s človekom v odnosu D (457)
- b) Terapije
 - Terapija z vonji, z glasbo B (261)
- c) Drugo
 - Odsotnost strategij pri delu A (143)

Kategorija: **DODATNE SPODBUDE SOCIALNIH DELAVCEV**

- a) Ritem dneva
 - Prisotnost dnevne rutine A (146), A (171)
 - Rutina daje občutek varnosti A (173)
 - Bujenje in zajtrk A (147)
 - Jutranje prebujanje vsakega posameznika A (148)

- Zajtrk A (149)
 - Skupni prostor, vsak posameznik ima svoje mesto A (150)
 - Spremljanje posameznikov A (151)
 - Kava A (153)
 - Telesna vadba A (154)
 - Možnost pridružitve telesni vadbi z drugimi stanovalci A (155)
 - Telesna vadba na varovanem oddelku A (156)
 - Malica A (158)
 - Organizirane delavnice A (159), A (165)
 - pevske delavnice A (160)
 - ustvarjalne delavnice A (161)
 - prilagojene delavnice A (162)
 - Kosilo A (163)
 - Počitek A (164)
 - Priprava na spanje A (166)
 - Večerna priprava posameznika A (167)
 - Delavnice se spreminjajo A (172)
- b) Individualizacija
- Prilagoditev posamezniku glede na potrebe A (152), A (157)
 - umivanje A (168)
 - oblačenje A (169)
 - spanje A (170)
- c) Spodbude
- Spremljanje socialnega delavca med dnevno rutino A (174)
 - Spodbujanje v aktivnostih, ki potekajo med dnevom A (175)
 - Spodbujanje glede na informacije iz biografij za vključevanje v dnevne aktivnosti B (268)
 - Spodbujanje glede na informacije iz individualnih načrtov D (458)
 - Spodbujanje posameznika, športnika, k športnim aktivnostim B (269)
 - Spodbude z besedami C (382)
 - besede pohvale, šale C (383)
 - Spodbude pridejo od celotnega tima zaposlenih, ki delajo z osebami z demenco C (384)
 - Spodbujanje oseb v začetni fazi demence D (459)
 - Ohranjanje ljudi – ljudi D (460)

8.6. ODNOSNO KODIRANJE: SOCIALNI DELAVCI

Tabela1

Definicija koncepta krepitve moči	Načini odkrivanja virov moči oseb z demenco	Primeri delovanja iz perspektive moči	Metode dela z osebami z demenco v domu	Opažene spremembe pri delu
A) Splošno A (1), C (270), D (386), D (389), A (9), A (14), C (271), D (385) b) Iskanje virov A (2), B (181), A (3), A (12), A (15), A (16), A (18), A (21), B (176), A (19) c) Socialna mreža in povezanost, A (4), A (5), A (6), A (7) d) Sodelovanje A (8)	A) Raziskovanje A (50), A (55), C (297), B (197), B (192), B (193), B (194), C (303), D (399), C (304) b) Individualni načrt A (51), C (298), D (398), A (52), A (53), A (56), C (299), C (300), C (301), D (400), B (195), D (401) c) Prispevki zaposlenih B (198) d) Socialna mreža B (196), C (302)	A) Splošno A (74), B (204), A (77), A (78), B (206), B (207), C (315), D (410), B (205), D (411) b) Komunikacija A (71), A (72), A (73) c) Opazovanje C (316), C (317) d) Inovativni načini delovanja A (75), A (76) e) Primeri odhodov domov C (311), C (312), C (313), C (314)	A) Osebnostne lastnosti A (95), A (93), A (94), C (334) b) Delovni odnos A (96), A (98), A (97), D (423), A (99), A (100), A (101) c) Aktivnosti A (102), A (105), A (104), A (106), B (217), B (218), B (219), C (330), C (339), C (332), C (335), C (336), C (337), C (338), D	A) Splošno A (138), D (452), A (139), A (141), A (140), A (142), C (376), C (377), C (378), D (454), D (453) b) Vpliv terapij B (256), B (257), B (258), B (259), B (260)

e) Informiranje A (10), A (11), A (17), B (183), A (20), B (177), D (387), B (182), B (184), B (178) f) Načini, tehnike A (13), B (179), B (180), B (185), D (388)	e) Informiranje, aktivnosti A (54), A (57), A (58), D (402), D (403), D (404), D (405) f) Vpliv demence A (59), D (406)		(424), D (425), D (426), C (333), D (422) d) Prispevek zaposlenih A (103), C (331), B (220), D (420), D (421)	
--	---	--	---	--

Interpretacija odnosnega kodiranja Tabela1:

Razumevanje koncepta krepitve moči (kot koncept iskanja virov, sodelovanja, informiranja, dela s socialno mrežo, praktično orodje) socialnih delavcev se povezuje s tem, kako ti v praksi odkrivajo vire moči oseb z demenco (raziskovanje posameznikovega življenja, izdelava individualnega načrta, vključevanje socialne mreže) in kakšne metode dela uporabljajo z osebami z demenco (velik pomen osebnostnih lastnosti, pomemben odnos do dela, vpliv aktivnosti, sodelovanje vseh zaposlenih).

Z razumevanjem in uporabo koncepta krepitve moči v praksi (uporaba v komunikaciji, z inovativnimi metodami dela) je razvidna tudi povezava do sprememb pri delu, ki jih opazijo pri uporabnikih (vpliv na počutje oseb z demenco, pozitivne spremembe, večja samostojnost, vpliv zaradi terapij).

(Izpostavljeni osebi A in D)

Tabela 2

Primarno izobraževanje o konceptu krepitve moči	Definicija koncepta krepitve moči	Dodatna izobraževanja	Frekvenca uporabe koncepta pri vsakdanjem delu
a) Fakulteta za socialno delo A (85), B (212), A (86), C (322), D (416), B (211)	a) Splošno A (1), C (270), D (386), D (389), A (9), A (14), C (271), D (385) b) Iskanje virov A (2), B (181), A (3), A (12), A (15), A (16), A (18), A (21), B (176), A (19) c) Socialna mreža in povezanost, A (4), A (5), A (6), A (7) d) Sodelovanje A (8) e) Informiranje A (10), A (11), A (17), B (183), A (20), B (177), D (387), B (182), B (184), B (178) f) Načini, tehnike A (13), B (179), B (180), B (185), D (388)	a) Literatura A (87), A (88) b) Predavanja A (89), A (90), A (91), A (92), C (323) c) Izobraževanja o demenci C (324), B (214), B (215), D (419), B (216), D (418) d) Drugo B (213), D (417), C (325), C (326), C (327), C (328), C (329)	a) Splošno A (22), A (27), C (272), A (30), B (186), C (274), C (275), C (276), D (390), (35) b) Načini krepitve moči A (32), A (34), A (33), A (29), B (188), C (273), C (277), C (278), C (279), D (391), c) Prilagoditev posamezniku A (23), A (25), A (28), A (31), B (187), D (392) d) Dnevni izzivi A (24), A (26)

Interpretacija odnosnega kodiranja Tabela 2:

Primarno izobraževanje (izobraževanje na Fakulteti za socialno delo) v večji meri vpliva na to, kako socialni delavci razumejo koncept krepite moči (kot koncept iskanja virov, sodelovanja, informiranja, dela s socialno mrežo, praktično orodje). Socialni delavci se še dodatno izobražujejo, predvsem na temo demence, ki je tudi interpretirano kot izobraževanje o konceptu moči, saj je znanje za ravnanje pri delu z osebami z demenco tudi znanje krepite moči.

Razvidno je, da se tiste osebe, ki ne razumejo koncepta krepite moči v skladu z definicijami, dodatno izobražujejo (oseba C).

Koncept krepite moči v večji meri uporabljajo osebe, ki se med delom še dodatno izobražujejo (osebe A, C, D).

Tabela 3

Definicija koncepta krepite moči	Usmerjenost institucije	Inovacije pri delu
a) Splošno A (1), C (270), D (386), D (389), A (9), A (14), C (271), D (385) b) Iskanje virov A (2), B (181), A (3), A (12), A (15), A (16), A (18), A (21), B (176), A (19) c) Socialna mreža in povezanost, A (4), A (5), A (6), A (7) d) Sodelovanje A (8) e) Informiranje A (10), A (11), A (17), B (183), A (20), B (177), D (387), B (182), B (184), B (178) f) Načini, tehnike A (13), B (179), B (180), B (185), D (388)	a) Dom je odprt A (116), D (433), B (227), D (432), B (228), C (349), B (231), B (233), C (350) b) Dodatna izobraževanja A (119), B (232), A (120) c) Izbrano osebje A (117), A (118), B (234), B (236), B (237), B (238), B (239), B (240), B (241), B (242) d) Občutljivost B (229), B (230), B (235)	a) Fotografije A (107), A (108), A (110), A (109), C (342), C (343), C (344), C (345), C (346), D (427), D (428), D (429) b) Živali A (111), D (43) c) Glasba B (221) d) Vonj B (222), D (430), B (224), B (225), B (226) e) Odsotnost posebnih terapij A (112), A (113), A (114), A (115) f) Razvijanje inovacij B (223), C (340), C (341), C (347) g) Ostalo C (348)

Interpretacija odnosnega kodiranja Tabela 3:

Razumevanje koncepta krepite moči (kot koncept iskanja virov, sodelovanja, informiranja, dela s socialno mrežo, praktično orodje) in usmerjenost institucije (dom je odprt za nove metode dela, možnost dodatnih izobraževanj, izbrano osebje za delo z osebami z demenco) se povezujeta z razvojem inovacij pri delu z osebami z demenco, ki so prisotne v vseh primerih (uporaba fotografij, terapije z živalmi, terapije z glasbo, terapije z vonjavami). Najbolj je to razvidno v primerih A in D.

Tabela 4

Sodelovanje s sorodniki	Definicija koncepta krepite moči	Prispevek socialne mreže
a) Razlike v sodelovanju A (122), B (245) b) Obiski A (123), A (124), A (125), A (126), A (129), B (247), B (248), C (357), D (445) c) Brez obiskov A (127), A (128) d) Obiski med aktivnostmi v domu za stare ljudi A (130), A (132), C (358), C (359), A (131), C (364), A (133), B (246), B (249), B (250), B (251), C (360), C (363), C (365), D (446), D (447) e) Ostalo C (361), C (362), C (366), C (367)	a) Splošno A (1), C (270), D (386), D (389), A (9), A (14), C (271), D (385) b) Iskanje virov A (2), B (181), A (3), A (12), A (15), A (16), A (18), A (21), B (176), A (19) c) Socialna mreža in povezanost, A (4), A (5), A (6), A (7) d) Sodelovanje A (8) e) Informiranje A (10), A (11), A (17), B (183), A (20), B (177), D (387), B (182), B (184), B (178) f) Načini, tehnike A (13), B (179), B (180), B (185), D (388)	a) Pozitivni prispevek socialne mreže A (134), A (135), A (136), A (137), B (254), C (369), D (448), D (449), D (450), D (451) b) Negativni prispevek socialne mreže B (255), C (370), C (371) c) Zanimanje svojcev in razlike B (252), C (368), B (253), C (372) d) Primeri C (373), C (374), C (375)

Interpretacija odnosnega kodiranja Tabela 4:

Sodelovanje s sorodniki je prisotno v vseh primerih ne glede na razumevanje (znanje) o konceptu krepite moči ali druge dejavnike.

Razvidna je povezava med razumevanjem koncepta krepite moči in prepoznanim prispevkom socialne mreže oseb z demenco. V primerih (A in D), kjer socialni delavci razumejo koncept krepite moči skladno z definicijami, je opaziti, da prepoznavajo pozitivne prispevke socialne mreže oseb z demenco. Obratno je v primerih (B in C), kjer razumevanje koncepta ni tako izrazito, socialni delavci govorijo o negativnem vplivu socialne mreže na osebe z demenco.

8.7. UREJANJE GRADIVA: SVOJCI

INTERVJU S SORODNIKOM E

1. raziskovalno vprašanje: Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?
2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?

MATEJA: Kaj za vas pomeni imeti moč?

SOGOVORNIK: /Kot sama beseda mi pomeni vpliv/ (1), to je prvo, /pa možnost odločanja/ (2), /potem pa samo še kot fizična moč/ (3). /Moč bi rekel da je lahko nekaj dobrega,/ (4) je pa /hitro lahko poleg še nemoč/ (5), /sama moč je pa lahko pozitivna, saj pelje svet naprej./ (6)

MATEJA: Kaj pomislite ob pojmu krepitev moči?

SOGOVORNIK: /Rast/ (7), /lahko je osebna krepitev/ (8), /to pomeni, da rasteš, da se razvijaš kot človek/ (9). /Razvijaš se intelektualno, s povezovanjem, z izobraževanjem in s tem tudi dobivaš moč/ (10). /Sam lahko rasteš, ampak moč je nekaj, kar se povezuje z okolico, torej, da imaš bazo okoli sebe./ (11)

MATEJA: Kakšni so viri moči vašega svojca z demenco (sposobnosti, znanja, izkušnje)?

SOGO VORNIK: /Moja mama je sedaj več kot leto v domu za stare, pa ob tem bolj razmišljam, kaj mam sedaj sploh še ohranja pri življenju, ona je nepokretna, kmalu pričakujem, da bo tudi refleks požiranja hrane odpovedal./ (12)

/Mogoče je pri njej moč to, da še vedno čuti, zaznava, recimo, bolečino/ (13). /Ko jo hočem razgibavati in če sem pregrob, reče aw, to je ena njena moč, ker drugega ne more ona./ (14)

MATEJA: Iz vašega pogovora slišim, da imate »urnik«, ko jo hodite obiskovat, vi, sestre, žena, bi lahko rekli, da je to en vir, vi, kot njena družina?

SOGO VORNIK: /Ja to je pa nekaj, kar se sam velikokrat vprašam, ali se ona sploh zaveda nas./ (15) /Drugi tam, ko bivajo in zaposleni, rečejo, da se ji takoj vidi, ko pridemo, da trzne./ (16) /Jaz tega ne čutim, ona je z demenco zbolela leta 2001, prepoznavala me ni več od 2013, jaz ne vem, če me začuti./ (17) /Ampak recimo, da nas nekako čuti, da ni sama, mogoče, da jo to še drži tudi pri življenju./ (18)

MATEJA: Kako socialni delavci v domu za stare ljudi upoštevajo te vire moči?

SOGO VORNIK: /Ja, mislim, da mam upoštevajo, če izrazi to neugodje kot pri meni/ (19), /nisem poleg, ko z njo delajo, vidim pri drugih, recimo, ampak po moje upoštevajo/ (20). /Odreagirajo na ljudi, je pa pomanjkanje ljudi./ (21)

MATEJA: Opišite situacijo, za katero menite, da so zaposleni krepili moč svojca z demenco.

SOGO VORNIK: /Pa ne morem opisati situacije, ker se je ne morem spomniti in ne bi se, ne vem, izmišljeval./ (22)

3. raziskovalno vprašanje: Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?

MATEJA: Kako pogosto so inovacije / novosti pri delu z osebami z demenco v domu za stare? Za kakšne inovacije gre?

SOGO VORNIK: /Ja, je kar veliko aktivnosti v domu./ (23) /od debatnih krožkov, kakšne miselne aktivnosti, pa gospodinjska opravila delajo. Imajo od ročnih do miselnih aktivnosti./ (24) /Veliko stvari organizirajo, tudi sprehode, tisti, ki lahko ima veliko dela./ (25) /Je vprašanje, če bi mama to delala, če bi jo sploh zanimalo./ (26)

MATEJA: Kakšne predloge imate za delo z vašimi svojci, da bi krepili njihovo moč?

SOGO VORNIK: /Več zaposlenih bi morala imeti institucija, že to, da bi bilo življenje bolj kvalitetno, dostojno ob koncu/ (27), /tudi to je ena moč, dostojanstvo/ (28). /Mama je v tem času imela že ene tri sostanovalke, pa niso imele te veliko obiskovalcev, mi imamo urnik, kdo gre k njej jo nahraniti, pa so hitro šle. Vse spsirajo hrano, in to počasi vodi v hiranje in ljudje gredo. To je dejstvo po vseh domovih./ (29) /Jaz z mam pri hranjenju porabim 1 uro, zaposleni si ne vzamejo časa in potem tako je./ (30) (če ste: kaj se je zgodilo; če niste: zakaj ne?)

SOGO VORNIK: /Nisem, nisem./ (31)

4. raziskovalno vprašanje: Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?

MATEJA: Kakšno je vaše sodelovanje s socialno službo v domu za stare ljudi?

SOGO VORNIK: /Ja, jaz sem zadovoljen, bom rekel, ni idealno, ne bom rekel tega, ampak saj verjetno nikjer ni./ (32) /najslabše je, recimo to, da je ogromno pomanjkanje kadra in še je bilo kakšno odpuščanje verjetno, tudi recimo fizioterapevtke ni./ (33)

/Je pa prednost to, ker je vseeno skrb zanje, zaposleni, saj skrbijo, ampak jih je premalo in ne morejo preko sebe./ (34) /Sicer dom je prijeten, ni tako, kot recimo, ena bolnišnica, hladen./ (35)

MATEJA: Kako vas sorodnike vključujejo v vsakdan osebe z demenco?

SOGO VORNIK: /Ja, so veseli, ko pridemo/ (36), /za nas tako vedo, da smo pogosto tam, recimo, ko je malica, ji mami niti ne pomagajo, jo pustijo kar na mizi, ker vedo, da bom jaz prišel/ (37).

/Mene tako vključujejo, da se tudi same razbremenijo, ampak meni to ni problem, zato tudi hodim tja./ (38)

MATEJA: Kako lahko vi spodbujate vašega svojca z demenco?

SOGOVORNIK: /Jaz za mamico recimo naredim kot spodbudo, da jo razgibavam, jaz jo posedem na stol, jo razgibavam/ (39), /komunicirati ne moreva že nekaj let/ (40), /jo pa tako krepim, mogoče bolj fizično, ampak jo./ (41)

/Pridejo pa redka obdobja, ne vem, mogoče je to od vremena odvisno, jo vprašam, mama, a bo šlo, pa reče »ja ja«, ampak to je vse, ne vem, če je razumela sploh vprašanje, ampak, ja./ (42)

/Doma smo veliko peli, zanimivo, ko ni več govorila, ampak smo peli pesmi, ona je tudi pela z nami, to ji ni ušlo tako hitro./ (43) /Pesem in molitev sta ostali/ (44). /Še včasih sedaj, ko ji pridem in ji rečem, bova zmolila, takrat se ona umiri, nekaj še vedno zaznava./ (45) /Še kdaj ji tudi kaj zapojem, ko sem pri njej, imam pa na telefonu posnetke, ko sva še pela skupaj, pa ji dam tudi poslušati/ (46). /Pred časom, ko je bila nemirna še v domu in sem prišel k njej, da jo bom hranil, sem dal to najino muziko in od začetka se je umirila, je poslušala, sedaj pa ni več učinka, poskusil sem, a ni več/ (47). /Mislim, da mama sedaj tudi že slabo sliši in v času, ko bi mogla narediti pregleda očesnega ozadja, je bila tako dementna, da nismo mogli pregleda narediti in sumim, da tudi vidi več ne. Lahko še zaznava svetlobo, vidi pa več ne./ (48)

MATEJA: Kaj bi še potrebovali od socialne službe, da bi znali še bolj podpreti svojca z demenco?

SOGOVORNIK: /S socialno službo saj nimam stika/ (49), /ob sprejemu je bila glavna sestra in še ena gospa, ampak ne vem, kdo je bil to/ (50). /Imam sam slabe izkušnje s socialno službo, se mi zdi stanje slabo, slabo/ (51). /Imel sem slabe izkušnje, ko sem se trudil ohraniti mamico doma in da bi dobil kakšno pomoč, pa sem se pozanimal, ampak ni šlo, druge slabe izkušnje so po smrti očeta./ (52) /V domu pa ne vem za socialno službo, bolj sem v stiku s sestrami, z zdravnikom/ (53). /Niti sam ne vem, kaj dela socialna služba v domu/ (54). /V tem domu je glavna sestra za vse, se mi zdi, da je kot tam doma./ (55)

5. raziskovalno vprašanje: Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

MATEJA: Kakšne spremembe opazate pri pomoči svojcu z demenco, ki živi v domu za stare ljudi, kadar je deležen spodbud?

SOGOVORNIK: /Odvisno je od dneva, ampak če že, da se odziva, kot sem rekel, ko reče aw, ko jo boli/ (56). /In ja, drugi rečejo, da se odziva na nas, sploh ko pride moja žena, da jo že od daleč prepozna in trzne, to naj bi bilo dobro/ (57), ampak ne vem.

MATEJA: Kaj bi vi lahko naredili za spodbudo ob sodelovanju z osebo z demenco, da bi v domu za stare ljudi postali bolj aktivni?

SOGOVORNIK: /Že prej, recimo, da bi jo pustil doma, ampak je problem pri nas, ker je prisotna še sladkorna bolezen./ (58)

/Ko je bila doma, smo jo spodbujali, ji krepili to, da je še vstajala, da je šla na stranišče vsakič še sama/ (59), /ampak ko je prišla v dom, je v dveh mesecih izgubila sposobnost gibanja, ker nismo bili ves čas prisotni ob njej in sedaj je ne morem kaj več dosti spodbujati. Jo dvigujem, jo razgibavam, to je to./ (60)

/Mogoče prej bi bila ena rešitev tudi to, da bi jo dali v to dnevno varstvo, ampak ko je bila to ideja, je bila ona toliko pri sebi in je rekla, da ne želi./ (61)

INTERVJU S SORODNIKOM F

1. raziskovalno vprašanje: Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?

2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?

MATEJA: Kaj za vas pomeni imeti moč?

SOGOVORNICA: /To me spomni na ljudi na položaju, visokem položaju/ (62), /pa tudi lahko na fizično moč./ (63)

MATEJA: Kaj pomislite ob pojmu krepitev moči?

SOGOVERNICA: /Ja, spomnim se na telovadbo, kako krepiš fizično moč, na težko fizično delo/ (64). /Pa tudi na izobraževanje, tudi to krepi moč, z znanjem imaš moč, pa potem lahko dobiš visok položaj./ (65)

MATEJA: Kakšni so viri moči vašega svojca z demenco (sposobnosti, znanja, izkušnje)?

SOGOVERNICA: /Viri moje mame so, da smo še mi njena družina, ki pridemo k njej/ (66). /Najbolj zaživi, recimo, prejšnji teden, ko pridejo k njej njeni pravnuki, majhni otroci, družina no/ (67). /Pa so peli skupaj prejšnji teden tudi, to pomeni veselje/ (68). /Pa tudi komunikacija ji je pomembna, rada se pogovarja in ima rada pozornost, ja/ (69). /Včasih je, recimo, še kaj barvala, danes pa ne več./ (70)

MATEJA: Kako socialni delavci v domu za stare ljudi upoštevajo te vire moči?

SOGOVERNICA: /Upoštevajo, recimo to, da je klepetava in vsi jo pozdravijo, se z njo pohecajo/ (71). /Tudi študentje, mladi fantje, me kdaj preseneča, ko jih vidim, ji rečejo »give me five«, ona pa vsa srečna nazaj nastavi roko/ (72). /To je tudi vpliv socialnega dela, po mojem tudi tam nagovorijo zaposlene in prostovoljce, da morajo tako delati./ (73)

MATEJA: Opišite situacijo, za katero menite, da so zaposleni krepili moč svojca z demenco.

SOGOVERNICA: /Kakor sem rekla, kadar jo ogovorijo ali se z njo pošalijo, je zelo zadovoljna, ko ima njihovo pozornost./ (74)

3. raziskovalno vprašanje: Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?

MATEJA: Kako pogoste so inovacije / novosti pri delu z osebami z demenco v domu za stare? Za kakšne inovacije gre?

SOGOVERNICA: /V tem domu je pohvalno, imajo veliko, veliko aktivnosti vseskozi./ (75) /Varovance v domu obiščejo otroci iz vrta, razni glasbeniki, pripeljejo jim tudi živali/ (76). /Izvajajo razne ustvarjalne delavnice, likovno ustvarjanje, izdelovanje raznih okrasnih predmetov, pečenje potice .../ (77) /Moja mama ne sodeluje, verjetno ker slabo sliši, pa tudi ne izrazi nobenega zanimanja za to./ (78)

MATEJA: Kakšne predloge imate vi za delo z vašimi svojci, da bi krepili njihovo moč?

SOGOVERNICA: /Pri njej vidim možnost v individualnem delu z njo/ (79) /ali v manjši skupini/ (80), /tudi tako, da bi lahko še več govorila, komunicirala, ker to še lahko in to tudi rada, če lahko tako rečem/ (81). /Mislim, da lahko največ naredimo mi svojci, da ji pomagamo pri krepitvi fizične moči/ (82), /všeč ji je, ko jo peljemo na sprehod/ (83), /v trgovino – tu se počuti kot v starih časih, ko je nakupovala, da sama položi izdelek v košarico./ (84)

MATEJA: Ste kdaj te predloge že sporočili socialni delavki (če ste: kaj se je zgodilo - če niste: zakaj ne?)

SOGOVERNICA: /Pred časom sem predlagala fizioterapevtki, da bi mami krepili fizično moč. So poskusili, a ni želela vedno sodelovati/ (85). /Bila je aktivna samo, kadar je želela ona, in še to poredkoma/ (86). /Je pa ena želja, ki jo bova z možem poskušala izpeljati, da jo bomo sami dajali na hojco, rekli so, da to lahko. Veliko je odvisno od njenega dnevnega počutja./ (87)

4. raziskovalno vprašanje: Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?

MATEJA: Kakšno je vaše sodelovanje s socialno službo v domu za stare ljudi?

SOGOVERNICA: /Zelo dobro je sodelovanje/ (88), /vedno so na voljo za odgovore na vprašanja, za nasvete, pa čeprav so zelo obremenjeni in zasedeni/ (89). /Socialna delavka je zelo srčna, prijazna, skuša rešiti vsak problem, če se le da/ (90) in /tudi informira o vsem./ (91)

MATEJA: Kako vas sorodnike vključujejo v vsakdan osebe z demenco?

SOGO VORNICA: /Že ko pridemo samo na obisk, nas vključujejo s tem, ko povedo, kako je mama, recimo, in veseli so, ko pridemo/ (92). /Drugače pa nas o vsem dogajanju v domu nasploh obveščajo preko panojev, na katerih zelo nazorno prikazujejo, kaj počnejo, preko napisov in slik/ (93). /Priredijo martinovanje, na katero smo povabljeni tudi svojci, tam je večerja, glasba, ples, tombola, in to je bilo res odlično organizirano in tudi vzdušje je bilo super./ (94)

MATEJA: Kako lahko vi spodbujate vašega svojca z demenco?

SOGO VORNICA: /Spodbujam jo s spominjanjem na kakšne davne dogodke/ (95), /da potem tudi ona o njih pripoveduje, se jih spominja/ (96). /Pa tudi s tem, ko ji kažem slike rojstne hiše, rož/ (97), /pa najbolj je vesela slik vnukov, pravnukov/ (98). /Moram biti pa tudi previdna, da rečem, ne smem preveč s tem, ker tudi pozornost pade./ (99)

MATEJA: Kaj bi še potrebovali od socialne službe, da bi znali še bolj podpreti svojca z demenco?

SOGO VORNICA: /Kot sem rekla, sem s socialno službo zelo zadovoljna/ (100), /kar bi potrebovala, bi bil mogoče le še kakšen nasvet/ (101), /ker oni vsak dan vidijo mamo, 24 ur na dan, pa kako se lahko stanje spreminja in na kaj naj bom pozorna ali tako. / (102)

5. raziskovalno vprašanje: Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

MATEJA: Kakšne spremembe opazate pri pomoči svojcu z demenco, ki živi v domu za stare ljudi, kadar je deležen spodbud?

SOGO VORNICA: /Ja ja, seveda, so spremembe vidne/ (103), /postane vesela, nasmejana in ponosna/ (104). /Sploh ko imam v mislih družino, vnuke, no, pravnuke, prav zasiye./ (105) /Nas je tako vesela vsakič, ko pridemo, vsakič nas predstavi osebju, v smislu reče, glejte, kdo me je prišel pogledat in obiskat./ (106)

MATEJA: Kaj bi vi lahko naredili za spodbudo ob sodelovanju z osebo z demenco, da bi v domu za stare ljudi postali bolj aktivni?

SOGO VORNICA: /Ja, pri njej je težava sluh, če bi še dobro slišala kot včasih, spodbude sploh ne bi potrebovala, bi se že sama vključevala/ (107). /Glede tega pa ne morem nič vplivati./ (108)

INTERVJU S SORODNIKOM G

1. raziskovalno vprašanje: Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?
2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?

MATEJA: Kaj za vas pomeni imeti moč?

SOGO VORNICA: /Prej razmišljam o nemoči v situaciji, kjer je poleg demenca/ (109). /Po vsakodnevnem obisku mame odhajam domov kot ugasnjena luč. Razmišljam o sebi, kako pridobiti moč, da bi lažje zmogla vse obveznosti do mame, ki sem si jih naložila./ (110) /To mi kar uspeva, sedaj že vem, kdaj si moram privoščiti kakšen dopust, dnevno pa zadostuje, da se uležem in odpočijem, pomaga mi tudi hoja na Rožnik, dobri prijatelji so mi v veliko pomoč. Obiskujem ustvarjalne delavnice, koncerte, tai-ji, hodim na tečaj angleščine in vse to me umirja./ (111) /O terminu moč bolj ne razmišljam, ne vem, zakaj bi razmišljala o tem. / (112)

MATEJA: Kaj pomislite ob pojmu krepitev moči?

SOGO VORNICA: /Pomislim, kako krepiti svojo moč, na tem sem veliko že naredila. Kot sem že omenila se redno udeležujem aktivnosti, ki so namenjene samo meni./ (113) /Moč mi dajejo tudi drugi stanovalci doma, z mnogimi sem se v tem času povezala in mi je kontakt z njimi zelo prijeten. Veliko mi pomeni tudi to, da se dobro razumem z osebjem doma./ (114) /V pomoč vsem nam sem ustanovila skupino za samopomoč sorodnikom stanovalcev doma. / (115) /Največji izvor moči pa je nastal, ko je prevzela del oskrbe mame moja prijateljica, ki z mamo ravna s srcem. Mama jo je v trenutku sprejela za svojo in se jo vedno neizmerno razveseli. Že ob prvem srečanju

sta si padli v objem in se razveselili ena druge. Veliko se smejeta in zabavata. Ko sem na dopustu in za vikende, pride še druga prijateljica./ (116)

MATEJA: Kakšni so viri moči vašega svojca z demenco (sposobnosti, znanja, izkušnje)?

SOGOVORNICA: /Viri moči moje mame so v tem, da jo z družabnicami obiskujemo vsak dan v času kosila in večerje/ (117), /da smo pri obrokih z njo in jo vodimo na sprehode, se pogovarjamo z njo in jo na ta način umirjamo/ (118). /Sama sicer hodi na stranišče, za higieno pa moramo poskrbeti mi in jo opomniti, da potegne vodo in si milom umije roke. / (119) /Tuširam jo jaz, ker osebju doma ne dovoli in je odločno zavrnila vsako pomoč/ (120). /Zjutraj gre sama na zajtrk, vendar se na poti do jedilnice velikokrat zgubi. Zgublja se tudi čez dan, pomaga ji osebje doma in nekateri sostanovalci/ (121). Večinoma pa so sostanovalci zelo netolerantni do nje. /Pri kosilu in večerji sedimo v jedilnici z mamo. Ko je na obroke prihajala sama, je pojedla samo malo npr. samo juho, potem pa odšla. Čez čas se je vrnila, ker je pozabila, da je že bila na obroku/ (122). /Po večerji jo peljemo na sprehod in jo spremimo v njeno sobo in poskrbimo, da se obleče v pižamo, umije protezo in gre v posteljo/ (123). /Z mamo sem večkrat dnevno na telefonski liniji, na hitro tipko zna poklicati samo mene/ (124). /Obiskovalci (družabniki) in sorodniki kot vir podpore pomenijo ogromno, vidim, da so tisti stanovalci, ki jih v domu nihče ne obiskuje, v zelo težki situaciji./ (125)

MATEJA: Kako socialni delavci v domu za stare ljudi upoštevajo vire moči?

SOGOVORNICA: /Vsi zaposleni v domu so zelo obremenjeni in zato je za mamo najboljše, da jo s prijateljicami redno obiskujemo in ji tako osebno pomagamo/ (126). /Mama ima v domu sicer najnižjo oskrbo, in vanjo ni všteti toliko stvari, zato sem sama bolj organizirana/ (127). /Dom pa sicer lahko pohvalim, razumem se z vsemi zaposlenimi, zavedam se, da brez njih ne bi zmogla./ (128)

MATEJA: Opišite situacijo, za katero menite, da so zaposleni krepili moč svojca z demenco.

SOGOVORNICA: /Kot že rečeno, so zaposleni v domu zelo obremenjeni in imajo zelo malo časa, namenjenega za posameznega stanovalca. So pa nekateri od negovalcev zelo srčni ljudje in zelo dobro opravljajo svoje delo/ (129). /Zelo lahko pohvalim medicinsko osebje, ki zelo dobro poskrbi za mamo, kadar nastopijo napadi slabosti zaradi žolčnih kamnov ali pa menierjeve bolezni. / (130) /Zgodilo se je, da so mamo v dvigalu drugi stanovalci močno vznemirili, ker ni vedela, kam mora, vsa histerična je izstopila iz dvigala v svojem nadstropju. V tistem trenutku se je pred dvigalom znašla negovalka, ki jo je prijazno ogovorila, mama pa je ni razumela in jo je s palico udarila, tako da je negovalka padla, mama pa na njo. Negovalka mi je v osebнем pogovoru rekla, da je dobro to, da je mama padla nanjo in se ji ni nič zgodilo. S tem je pokazala razumevanje za to situacijo in ni bila jezna na mamo./ (131)

3. raziskovalno vprašanje: Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?

MATEJA: Kako pogoste so inovacije / novosti pri delu z osebami z demenco v domu za stare? Za kakšne inovacije gre?

SOGOVORNICA: /Mama je v domu nekaj več kot dve leti, včasih se je udeleževala telovadbe, dnevno sem jo po telefonu opominjala, kje je telovadba in kdaj, a sedaj je ne obiskuje več/ (132). /V domu so seveda še druge aktivnosti, kot je delovna terapija z ustvarjalnimi dejavnostmi./ (133) /Ob četrtkih so organizirani različni dogodki, od filmov do koncertov, a mama se vsega tega ne udeležuje./ (134) /En razlog je, ker je to sploh ne zanima, njena koncentracija je minimalna, poleg tega pa ima še težave s sluhom/ (135). /Mama sprejema samo individualni pristop./ (136)

MATEJA: Kakšne predloge imate vi za delo z vašimi svojci, da bi krepili njihovo moč?

SOGOVORNICA: /V moji situaciji vidim največjo pomanjkljivost tega doma, da ni oddelka oz. oskrbe za stanovalce, ki imajo demenco, pa še niso primerni za bivanje v zaprtem oddelku./ (137) /Rešitev vidim v tem, da bi namenili eno nadstropje ali del nadstropja za bivanje oseb z demenco, ki so še delno samostojni, vendar potrebujejo večjo pomoč. Organiziran naj bi bil družinski način sobivanja. Stalno naj bi bila prisotna negovalka, ki bi skrbela za cca 10 ljudi. Obroki bi se ob

prisotnosti negovalke delili v nadstropju. Negovalka bi nudila pomoč in kontrolo pri večernih opravilih, pri pripravi na spanje./ (138)

MATEJA: Ste kdaj te predloge že sporočili socialni delavki (če ste: kaj se je zgodilo; če niste: zakaj ne?)

SOGO VORNICA: /Ta predlog sem navedla v anketi, ki ga vsako leto dom pripravi za sorodnike/ (139). /Osebnost sem predlog sporočila vodstvu doma/ (140). /Direktorica mi je v osebni razgovoru povedala, da se bo v mesecu marcu 2018 pričela gradnja oddelka za osebe z demenco./ (141)

4. raziskovalno vprašanje: Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?

MATEJA: Kakšno je vaše sodelovanje s socialno službo v domu za stare ljudi?

SOGO VORNICA: /Zelo, zelo dobro. Kljub veliki časovni obremenitvi mi vedno namenijo potreben čas/ (142). /Pomagali so mi že od samega začetka, ko sem bila močno depresivna in sem imela tudi sama velike težave pri prilagajanju na domsko življenje moje mame/ (143). /Vedno so mi prisluhnili in mi pomagali najti ustrezno rešitev./ (144)

MATEJA: Kako vas sorodnike vključujejo v vsakdan osebe z demenco?

SOGO VORNICA: /Kot že rečeno, je mama še na odprtem oddelku/ (145). /V stiku z njo sem vsak dan, ko jo obiskujem/ (146). /Sodelujemo recimo tako, da imamo dogovorjeno, da mama dobi dve kavi izven obrokov in imajo pri tem nadzor zaposleni, da ji dve kavi skuhamo, kar je več, pa ne. Sicer se potem tudi kaj prepirajo, ker se mama ne spomni, ampak tak dogovor imamo, jaz sem v to vključena./ (147)

MATEJA: Kako lahko vi spodbujate vašega svojca z demenco?

SOGO VORNICA: /Tako, da sem veliko z mamo, da sem mirna/ (148), /da jo mirno poslušam in se ne prepiram z njo/ (149), /da ji zagotovim dnevno družabništvo/ (150), /da ji pomagam pri osebni higieni/ (151), /da sem nekajkrat na dan na telefonski zvezi z njo/ (152). /Dnevno jo spremljamo na kosilo in na večerjo in gremo z njo na sprehode./ (153)

MATEJA: Kaj bi še potrebovali od socialne službe, da bi znali še boljše podpreti svojca z demenco?

SOGO VORNICA: /Potrebovala bi osebno oskrbo za osebo z demenco, ki še ni primerna za zaprti oddelku./ (154) /V takem oddelku bi morali poskrbeti za osebno higieno oskrbovanca, poskrbeti, da bi oskrbovanci imeli vse tri dnevne obroke v ločeni jedilnici, in jih pri obroku nadzirati, poskrbeti bi morali zanje v večernem času in v jutranjem. Morali bi jih dnevno nadzirati, ker ti tudi uhajajo iz doma./ (155)

5. raziskovalno vprašanje: Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

MATEJA: Kakšne spremembe opazate pri pomoči svojcu z demenco, ki živi v domu za stare ljudi, kadar je deležen spodbud?

SOGO VORNICA: /Če se z mamo veliko ukvarjamo, je mirna, zadovoljna, vedra./ (156) /Skoraj vsak dan joka, ko me zagleda, ker je zgubljena. Umirim jo na način, da preusmerim pozornost drugim in v trenutku lahko postane vedra in se od srca smeji, včasih pa rabim več časa, da ustavim jok./ (157)

MATEJA: Kaj bi vi lahko naredili za spodbudo ob sodelovanju z osebo z demenco, da bi v domu za stare ljudi postali bolj aktivni?

SOGO VORNICA: /Kot sem že izpostavila, te osebe potrebujejo veliko pozornosti in osebnega angažiranja./ (158)

/Delam pa veliko stvari, izobraževala sem se pri Spominčici za demenco, tudi v okviru doma sem pridobivala znanje o demenci. V domu delujem v okviru skupine za samopomoč svojcem, kjer si izmenjujemo svoje izkušnje./ (159) /Dodatne aktivnosti, še poleg teh, ki jih organizira dom, niso rešitev, največja pomoč je individualni pristop./ (160)

INTERVJU S SORODNIKOM H

1. raziskovalno vprašanje: Kako strokovnjaki v domovih za stare ljudi pri delu z osebami z demenco razumejo in uporabljajo koncept perspektive moči?
2. Kje je v njihovem delu razvidna uporaba koncepta perspektive moči?

MATEJA: Kaj za vas pomeni imeti moč?

SOGOVERNİK: /Imeti moč pri odločanju o svojem življenju/ (161), /možnost samostojnega sprejemanja življenjskih odločitev/ (162) in /premaganje omejujočih zunanjih dejavnikov./ (163)

MATEJA: Na kaj pomislite ob pojmu krepitev moči?

SOGOVERNİK: /Da posamezniku omogočimo sprejemanje odločitev/ (164) in /razvijanje sposobnosti, kolikor je to možno glede na situacijo./ (165)

MATEJA: Kakšni so viri moči vašega svojca z demenco (sposobnosti, znanja, izkušnje)?

SOGOVERNİK: /Odlične ročne spretnosti in za delo hitre roke/ (166), /kljub temu da ne zmore tvoriti stavka, lahko babica bere in seštevaja/ (167). /Je zelo vizualni tip, ker je bila vedno urejena, tudi zdaj izrazi navdušenost ali nezadovoljstvo nad svojo urejenostjo in tudi okolico/ (168). /Kljub povečani odsotnosti ima stara mama dobre socialne vrline, kot poprej v življenju je ohranila izrazito prijaznost, včasih celo pretirano prijaznost do neznancev./ (169)

MATEJA: Kako socialni delavci v domu za stare ljudi upoštevajo te vire moči?

SOGOVERNİK: /Socialni delavci se zavedajo spretnosti, ki so ostale ohranjene pri babici./ (170) /Priznam, da ne vem, kolikokrat se ukvarjajo z njo/ (171), /morda zaradi nesposobnosti govora ni najbolj zaželena pri delu s socialnimi delavci, prostovoljci./ (172)

MATEJA: Opišite situacijo, za katero menite, da so zaposleni krepili moč svojca z demenco.

SOGOVERNİK: /Kmalu po prihodu v DSO so nas prosili, da sestavimo album s fotografijami iz njenega življenja, kar smo tudi naredili./ (173) /Povedali so, da se igrajo spomin, ki ji gre zelo dobro/ (174). /Navdušeni so nad sposobnostjo branja kljub odsotnosti govora./ (175)

3. raziskovalno vprašanje: Kakšen je prostor za razvijanje in inovativno uporabo koncepta v praksi?

MATEJA: Kako pogoste so inovacije / novosti pri delu z osebami z demenco v domu za stare? Za kakšne inovacije gre?

SOGOVERNİK: /Morda bi med dobrodošle inovacije lahko šteli spodbudo za izdelavo albuma s fotografijami, ki je sicer ustaljena praksa, ki jo uporabijo pri vseh oskrbovancih./ (176)

MATEJA: Kakšne predloge imate vi za delo z vašimi svojci, da bi krepili njihovo moč?

SOGOVERNİK: /Mislim, da so zelo koristne razne preproste delavnice ročnih spretnosti./ (177) /Morda bi lahko večkrat uporabili kuhinjske pristope, od valjanja testa, izdelovanja modelčkov peciva ... / (178)

MATEJA: Ste kdaj te predloge že sporočili socialni delavki (če ste: kaj se je zgodilo - če niste: zakaj ne?)

SOGOVERNİK: /Nisem predlagal/ (179). /Zdi se, da imajo veliko dela/ (180) in /vem, da je potrebno veliko vložiti, da pri babici dosežemo kakršenkoli odziv in zainteresiranost./ (181)

4. raziskovalno vprašanje: Koliko in kako institucija vključuje socialno mrežo (npr. družina) v vsakdan oseb z demenco?

MATEJA: Kakšno je vaše sodelovanje s socialno službo v domu za stare ljudi?

SOGOVERNİK: /Predvsem na začetku njenega bivanja smo dobili več informacij o njenih sposobnostih in sodelovanju s socialno službo./ (182) /Po 1 letu bivanja je teh interakcij nekoliko manj./ (183)

MATEJA: Kako vas sorodnike vključujejo v vsakdan osebe z demenco?

SOGOVORNIK: /Dedek, torej babičin soprog, jo redno obiskuje/ (184), /vsak dan ostane nekaj ur, da gresta na kavico, nato pa ji pomaga pri kosilu/ (185). /Zaposleni so celo tako ustrezljivi, da postrežejo še njemu./ (186)

MATEJA: Kako lahko vi spodbujate vašega svojca z demenco?

SOGOVORNIK: /Če pridem med kosilom, pomagam in spodbujam pri hranjenju./ (187) /Včasih skupaj pregledava album s slikami in imena ljudi, ki so v albumu/ (188). /Sicer pa se najbolj zanesljivo razveseli nasmeha, poljubčkov, dotika./ (189) /Ker se vnuki v naši družini ukvarjamo z glasbo, smo ob božičnih praznikih, ko ima babica tudi rojstni dan, priredili manjši koncert za vse stanovalce oddelka za dementne./ (190)

MATEJA: Kaj bi še potrebovali od socialne službe, da bi znali še bolje podpreti svojca z demenco?

SOGOVORNIK: /Morda bi bil vesel več povratnih informacij o ohranjanju moči, v kolikor je prisotno/ (191). /Če imajo kakšne pristope, ki zelo delujejo pri stari mami, bi bilo dobro, če nas seznanimo z njimi, da jih tudi mi uporabimo./ (192)

5. raziskovalno vprašanje: Kako delovanje iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje?

MATEJA: Kakšne spremembe opazate pri pomoči svojcu z demenco, ki živi v domu za stare ljudi, kadar je deležen spodbud?

SOGOVORNIK: /Odziv na spodbude zelo variira/ (193) in je predvsem odvisen od dneva, razpoloženja, utrujenosti/ (194). /Najbolj se mi zdi pomemben nasmeh, ko se ukvarjamo z njo./ (195)

MATEJA: Kaj bi vi lahko naredili za spodbudo ob sodelovanju z osebo z demenco, da bi v domu za stare ljudi postala bolj aktivna?

SOGOVORNIK: /Socialne delavce bi lahko bolje opremili s poznavanjem babičinega preteklega življenja in individualnosti, njenih življenjskih navad, vrednot, spretnosti, da bi to lahko uporabili pri krepitvi moči./ (196)

/Zdi se, da je bistvena individualizacija pristopa do dementnih, zavedanje posameznikove identitete, zmožnosti na različnih področjih, prednosti in šibkosti./ (197) /Po mojih izkušnjah so strokovnjaki v DSO strokovno dobro opremljeni/ (198), /primanjkuje pa jim kadra/ (199), /torej tudi časa in možnosti, da izkoristijo svoje znanje in v polni meri pomagajo oskrbovancem./ (200)

8.8. ODPRTO KODIRANJE: SVOJCI

(Nadkategorija:) Razumevanje in uporaba koncepta perspektive moči v praksi socialnih delavcev

(Kategorija:) DEFINICIJA MOČI

Kaj za vas pomeni imeti moč?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (1)	Kot sama beseda mi pomeni vpliv.	Moč je vpliv
E (2)	Pa možnost odločanja.	Moč je možnost odločanja
E (3)	Potem pa samo še kot fizična moč.	Fizična moč
E (4)	Moč bi rekel, da je lahko nekaj dobrega.	Moč kot nekaj pozitivnega
E (5)	Hitro je lahko poleg še nemoč.	Nemoč
E (6)	Sama moč je pa lahko pozitivna, saj pelje svet naprej.	Moč pelje svet naprej
F (62)	To me spomni na ljudi na položaju, visokem položaju.	Moč je vpliv
F (63)	Pa tudi lahko na fizično moč.	Fizična moč
G (109)	Prej razmišljam o nemoči v situaciji, kjer je poleg demenca.	Občutek v trenutni situaciji – nemoč
G (110)	Po vsakodnevnem obisku mame odhajam domov kot ugasnjena luč. Razmišljam o sebi, kako pridobiti moč, da bi	Razmišljanje o iskanju načinov pridobivanja moči

	lažje zmogla vse obveznosti do mame, ki sem si jih naložila.	
G (111)	To mi kar uspeva, sedaj že vem, kdaj si moram privoščiti kakšen dopust, dnevno pa zadostuje, da se uležem in odpočijem, pomaga mi tudi hoja na Rožnik, dobri prijatelji so mi v veliko pomoč. Obiskujem ustvarjalne delavnice, koncerte, tai-ji, hodim na tečaj angleščine in vse to me umirja.	Pridobivanje moči – prostočasne dejavnosti, prijatelji
G (112)	O terminu moč bolj ne razmišljam, ne vem, zakaj bi razmišljala o tem.	Ne razmišlja o besedi moč
H (161)	Imeti moč pri odločanju o svojem življenju.	Moč je možnost odločanja
H (162)	Možnost samostojnega sprejemanja življenjskih odločitev.	Moč je sprejemanje odločitev
H (163)	Premagovanje omejujočih zunanjih dejavnikov.	Moč je premagovanje stvari

(Kategorija:) ASOCIACIJE NA »KREPITEV MOČI«

Kaj pomislite ob pojmu krepitev moči?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (7)	Rast.	Rast
E (8)	Lahko je osebna krepitev.	Osebna krepitev
E (9)	To pomeni, da rasteš, da se razvijaš kot človek.	Razvijanje človeka
E (10)	Razvijaš se intelektualno, s povezovanjem, z izobraževanjem in s tem tudi dobivaš moč.	Izobraževanje in povezovanje
E (11)	Sam lahko rasteš, ampak moč je nekaj, kar se povezuje z okolico, torej da imaš bazo okoli sebe.	Rast – socialna mreža
F (64)	Ja, spomnim se na telovadbo, kako krepiš fizično moč, na težko fizično delo.	Šport in krepitev fizične moči
F (65)	Pa tudi na izobraževanje, tudi to krepí moč, z znanjem imaš moč, pa potem lahko dobiš visok položaj.	Izobraževanje in pridobivanje vpliva
G (113)	Pomislim, kako krepiti svojo moč, na tem sem veliko že naredila. Kot sem že omenila, se redno udeležujem aktivnosti, ki so namenjene samo meni.	Krepitev lastne moči
G (114)	Moč mi dajejo tudi drugi stanovalci doma, z mnogimi sem se v tem času povezala in mi je kontakt z njimi zelo prijeten. Veliko mi pomeni tudi to, da se dobro razumem z osebjem doma.	Krepitev lastne moči – drugi stanovalci doma, osebje
G (115)	V pomoč vsem nam sem ustanovila skupino za samopomoč sorodnikom stanovalcev doma.	Skupina za samopomoč sorodnikov
G (116)	Največji izvor moči pa je nastal, ko je prevzela del oskrbe mame moja prijateljica, ki z mamó ravna s srcem. Mama jo je v trenutku sprejela za svojo in se jo vedno neizmerno razveseli. Že ob prvem srečanju sta si padli v objem in se razveselili druga druge. Veliko se smejeta in zabavata. Ko sem na dopustu in za vikende pa pride še druga prijateljica.	Izvor moči družabnica, ki pomaga pri oskrbi mame v domu
H (164)	Da posamezniku omogočimo sprejemanje odločitev.	Vsak posameznik zase sprejema odločitve
H (165)	Razvijanje sposobnosti, kolikor je to možno glede na situacijo.	Razvijanje sposobnosti

(Kategorija:) VIRI MOČI SVOJCA Z DEMENCO

Kakšni so viri moči vašega svojca z demenco?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (12)	Moja mama je sedaj več kot leto v domu za stare, pa ob tem bolj razmišljam, kaj mamó sedaj sploh še ohranja pri življenju, ona je nepokretna, kmalu pričakujem, da ji bo odpovedal tudi refleks požiranja hrane.	Dejavniki, ki osebo še ohranjajo pri življenju
E (13)	Mogoče je pri njej moč to, da še vedno čuti, zaznava, recimo, bolečino.	Zaznavanje bolečine
E (14)	Ko jo hočem razgibavati, in če sem pregrob, reče aw, to je	Zaznavanje bolečine –

	ena njena moč, ker drugega ne more ona.	besedni odziv na neugodje
E (15)	Ja, to je pa nekaj, kar se sam velikokrat vprašam, ali se ona sploh zaveda nas.	Zavedanje oseb okoli sebe
E (16)	Drugi tam, ko bivajo, in zaposleni rečejo, da se ji takoj vidi, ko pridemo, da trzne.	Zavedanje oseb okoli sebe – okolica zazna trzanje
E (17)	Jaz tega ne čutim, ona je z demenco zbolela leta 2001, prepoznavala me ni več od 2013, jaz ne vem, če me začuti.	Zavedanje oseb okoli sebe – sin meni, da ga ne čuti
E (28)	Ampak, recimo, da nas nekako čuti, da ni sama, mogoče da jo to še drži tudi pri življenju.	Dejavniki, ki osebo še ohranjajo pri življenju – socialna mreža
F (66)	Viri moje mame sedaj smo še mi, njena družina, ki pridemo k njej.	Družina
F (67)	Najbolj zaživi, recimo, prejšnji teden, ko pridejo k njej njeni pravnuki, majhni otroci, družina, no.	Družina – pravnuki, majhni otroci
F (68)	Pa so peli skupaj prejšnji teden, tudi to pomeni veselje.	Pesem
F (69)	Pa tudi komunikacija ji je pomembna, rada se pogovarja in ima pozornost, rada, ja.	Komunikacija
F (70)	Včasih je recimo še kaj barvala, danes pa ne več, recimo.	Včasih je bilo to barvanje
G (117)	Viri moči moje mame so v tem, da jo z družabnicami obiskujemo vsak dan, v času kosila in večerje.	Socialna mreža
G (118)	Da smo pri obrokih z njo in jo vodimo na sprehode, se pogovarjamo z njo in jo na ta način umirjamo.	Socialna mreža – prisotna ob obrokih, na sprehodih
G (119)	Sama sicer hodi na stranišče, za higieno pa moramo poskrbeti mi in jo opomniti, da potegne vodo in si z milom umije roke.	Samostojno obiskovanje toaletnega prostora
G (120)	Tuširam jo jaz, ker osebju doma ne dovoli in je odločno zavrnila vsako pomoč.	Tuširanje s pomočjo hčerke
G (121)	Zjutraj gre sama na zajtrk, vendar se na poti do jedilnice velikokrat zgubi. Zgublja se tudi čez dan, pomaga ji osebje doma in nekateri sostanovalci.	Zajtrkovanje
G (122)	Pri kosilu in večerji sedimo v jedilnici z mamo. Ko je na obroke prihajala sama, je pojedla samo malo, npr. samo juho, potem pa odšla. Čez čas se je vrnila, ker je pozabila, da je že bila na obroku.	Pomoč in družba ob kosilu in večerji
G (123)	Po večerji jo peljemo na sprehod in jo spremimo v njeno sobo in poskrbimo, da se obleče v pižamo, umije protezo in gre v posteljo.	Sprehod po večerji, pomoč pri urejanju na spanje
G (124)	Z mamo sem večkrat dnevno na telefonski liniji, na hitro tipko zna poklicati samo mene.	Telefonski klic
G (125)	Obiskovalci (družabniki) in sorodniki kot vir podpore pomenijo ogromno, vidim, da so tisti stanovalci, ki jih v domu nihče ne obiskuje, v zelo težki situaciji.	Družabniki in sorodniki
H (166)	Odlične ročne spretnosti in za delo hitre roke.	Ročne spretnosti, hitre roke
H (167)	Čeprav ne zmore tvoriti stavka, lahko babica bere in sešteva.	Branje in seštevanje
H (168)	Je zelo vizualni tip, ker je bila vedno urejena, tudi zdaj izrazi navdušenost ali nezadovoljstvo nad svojo urejenostjo in tudi nad okolico.	Dobro vizualno zaznavanje in skrb za urejenost
H (169)	Kljub povečani odsotnosti ima stara mama dobre socialne vrline, kot poprej v življenju je ohranila izrazito prijaznost, včasih celo pretirano prijaznost do neznancev.	Dobre socialne vrline

(Kategorija:) UPOŠTEVANJE VIROV MOČI SOCIALNIH DELAVCEV

Kako socialni delavci v domu za stare ljudi upoštevajo te vire moči?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (19)	Ja, mislim, da mamo upoštevajo, če izrazi to neugodje, kot pri meni.	Upoštevanje mame
E (20)	Nisem poleg, ko z njo delajo, vidim pri drugih, recimo, ampak po moje upoštevajo.	Ob oskrbi svojec ni prisoten

E (21)	Odreagirajo na ljudi, je pa pomanjkanje ljudi.	Osebj e odreagira na potrebe starih ljudi
F (71)	Upošte vajo, recimo to, da je klepetava in vsi jo pozdravijo, se z njo pohecajo.	Osebj e odreagira na potrebe starih ljudi
F (72)	Tudi študentje, mladi fantje, me kdaj preseneča, ko jih vidim, ji rečejo »give me five«, ona pa vsa srečna nazaj nastavi roko.	Osebj e odreagira na potrebe starih ljudi – mladi se odzivajo, kot presenečenje
F (73)	To je tudi vpliv socialnega dela, po mojem tudi tam nagovorijo zaposlene in prostovoljce, da morajo tako delati.	Vpliv socialnega dela
G (126)	Vsi zaposleni v domu so zelo obremenjeni in zato je za mam o najboljše, da jo s prijateljicami redno obiskujemo in ji tako osebno pomagamo.	Ovire ob upošte vanju virov moči – obremenjenost zaposlenih v domu za stare ljudi
G (128)	Mama ima v domu sicer najnižjo oskrbo in vanjo ni všteti h toliko stvari, zato sem sama bolj organizirana.	Ovire ob upošte vanju virov moči – najnižja oskrba v domu za stare ljudi
G (168)	Dom pa sicer lahko pohvalim, razumem se z vsemi zaposlenimi, zavedam se, da brez njih ne bi zmogla.	Dober stik z zaposlenimi v domu za stare ljudi
H (170)	Socialni delavci se zavedajo spretnosti, ki so ostale ohranjene pri babici.	Vpliv socialnega dela
H (171)	Priznam, da ne vem, kolikokrat se ukvarjajo z njo.	Ob oskrbi svoje c ni prisoten
H (172)	Morda zaradi nesposobnosti govora ni najbolj zaž elena pri delu s socialnimi delavci, prostovoljci.	Ovire ob upošte vanju virov moči – oseba z demenco zaradi tež av z govorom ni tako vključena

(Kategorija:) PRIMER DELOVANJA ZAPOSLENIH IZ PERSPEKTIVE MOČI

Opišite situacijo, za katero menite, da so zaposleni krepili moč svojca z demenco.		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (22)	Pa ne morem opisati situacije, ker se je ne morem spomniti in ne bi se ne vem izmišljeval.	Ni primera situacije
F (74)	Kakor sem rekla, kadar jo ogovorijo ali se z njo pošalijo, je zelo zadovoljna, ko ima njihovo pozornost.	Osebj e se z osebo z demenco pošali, poklepeta
G (129)	Kot že rečeno, so zaposleni v domu zelo obremenjeni in imajo zelo malo časa, namenjenega za posameznega stanovalca. So pa nekateri od negovalcev zelo srčni ljudje in zelo dobro opravljajo svoje delo.	Osebj e v domu za stare ljudi je zelo obremenjeno
G (130)	Zelo lahko pohvalim medicinsko osebj e, ki zelo dobro poskrbi za mam o, kadar nastopijo napadi slabosti zaradi žolčnih kamnov ali pa menierjeve bolezni.	Pohvala za medicinsko osebj e, dobra oskrba
G (131)	Zgodilo se je, da so mam o v dvigalu drugi stanovalci močno vznemirili, ker ni vedela, kam mora, vsa histerična je izstopila iz dvigala v svojem nadstropju. V tistem trenutku se je pred dvigalom znašla negovalka, ki jo je prijazno ogovorila, mama pa je ni razumela in jo je s palico udarila, tako da je negovalka padla, mama pa nanjo. Negovalka mi je v oseb nem pogovoru rekla, da je dobro to, da je mama padla nanjo in se ji ni nič zgodilo. S tem je pokazala razumevanje za to situacijo in ni bila jezna na mam o.	Primer – oseba z demenco, hčerka in nesrečno srečanje z negovalko, ki je razumevajoče ravnala
H (173)	Kmalu po prihodu v DSO so nas prosili, da sestavimo album s fotografijami iz njenega življenja, kar smo tudi naredili.	Album s fotografijami iz življenja
H (174)	Povedali so, da se igrajo spomin, ki ji gre zelo dobro.	Igra spomin
H (175)	Navdušeni so nad sposobnostjo branja kljub odsotnosti govora.	Sposobnost branja

(Nadkategorija:) Razvijanje in inovativna uporaba koncepta krepitve moči v praksi

(Kategorija:) METODE DELA V DOMU ZA STARE LJUDI

Kako pogoste so inovacije / novosti pri delu z osebami z demenco v domu za stare? Za kakšne inovacije gre?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (22)	Ja, je kar veliko aktivnosti v domu.	Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi
E (24)	Od debatnih krožkov, kakšne miselne aktivnosti, pa gospodinjska opravila morajo delati. Imajo od ročnih do miselnih aktivnosti.	Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi – za krepitev psihičnih in psihofizičnih lastnosti
E (25)	Veliko stvari organizirajo, tudi sprehode, tisti, ki lahko, ima veliko dela.	Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi – sprehodi
E (26)	Je vprašanje, če bi mama to delala, če bi jo sploh zanimalo.	Vprašanje, ali bi se oseba z demenco udeležila teh aktivnosti
F (75)	V tem domu je pohvalno, imajo veliko veliko aktivnosti vseskozi.	Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi
F (76)	Varovance v domu obiščejo otroci iz vrtca, razni glasbeniki, pripeljejo jim tudi živali.	Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi – obiski otrok, glasbenikov, živali
F (77)	Izvajajo razne ustvarjalne delavnice, likovno ustvarjanje, izdelovanje raznih okrasnih predmetov, pečenje potice ...	Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi – ustvarjalne delavnice
F (78)	Moja mama ne sodeluje, verjetno, ker slabo sliši, pa tudi ne izrazi nobenega zanimanja za to.	Oseba z demenco ne sodeluje – slab sluh, ni zanimanja
G (132)	Mama je v domu nekaj več kot dve leti, včasih se je udeleževala telovadbe, dnevno sem jo po telefonu opominjala, kje je telovadba in kdaj, a sedaj je ne obiskuje več.	Včasih se je oseba z demenco udeleževala telovadbe
G (133)	V domu so seveda še druge aktivnosti, kot je delovna terapija z ustvarjalnimi dejavnostmi.	Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi
G (134)	Ob četrtkih so organizirani različni dogodki, od filmov do koncertov, a mama se vsega tega ne udeležuje.	Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi – filmi, koncerti
G (135)	En razlog je, ker je to sploh ne zanima, njena koncentracija je minimalna, poleg tega pa ima še težave s sluhom.	Oseba z demenco ne sodeluje – nizka koncentracija, slab sluh
G (136)	Mama sprejema samo individualni pristop.	Oseba z demenco sprejema le individualno delo
H (176)	Morda bi med dobrodošle inovacije lahko šteli spodbudo za izdelavo albuma s fotografijami, ki je sicer ustaljena praksa, ki jo uporabijo pri vseh oskrbovancih.	Album s fotografijami

(Kategorija:) IDEJE ZA BOLJŠE DELO ZAPOSLENIH

Kakšne predloge imate za delo z vašimi svojci, da bi krepili njihovo moč?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (27)	Več zaposlenih bi morala imeti institucija, že to, da bi bilo življenje bolj kvalitetno, dostojno ob koncu.	Potreba po večjem številu zaposlenih
E (28)	Tudi to je ena moč, dostojanstvo.	Dostojanstvo je tudi vir moči
E (29)	Mama je v tem času imela že ene tri sestanovke, pa niso imele te veliko obiskovalcev, mi imamo urnik, kdo gre k njej, jo nahrani, pa so hitro šle. Vse spsirajo, hrano in to počasi vodi v hiranje in ljudje gredo. To je dejstvo po vseh domovih.	Pristop do načina hranjenja
E (30)	Jaz z mamo pri hranjenju porabim 1 uro, zaposleni si ne vzamejo časa in potem tako je.	Potreba po večjem številu zaposlenih
F (79)	Pri njej vidim možnost v individualnem delu z njo.	Individualno delo
F (80)	Ali v manjši skupini.	Delo v skupini
F (81)	Tudi tako, da bi lahko še več govorila, komunicirala, ker to	Pogovorne skupine

	še lahko in to tudi rada, če lahko tako rečem.	
F (82)	Mislim, da lahko največ naredimo mi svojci, da ji pomagamo pri krepitvi fizične moči.	Krepitev fizične moči
F (83)	Všeč ji je, ko jo peljemo na sprehod.	Sprehod
F (84)	V trgovino – tu se počuti kot v starih časih, ko je nakupovala, da sama položi izdelek v košarico.	Nakupovanje
G (137)	V moji situaciji vidim največjo pomanjkljivost tega doma, da ni oddelka oz. oskrbe za stanovalce, ki imajo demenco, pa še niso primerni za bivanje v zaprtem oddelku.	Oskrba za stanovalce z demenco, ki še ne potrebujejo zaprtega oddelka
G (138)	Rešitev vidim v tem, da bi namenili eno nadstropje ali del nadstropja za bivanje oseb z demenco, ki so še delno samostojni, vendar potrebujejo večjo pomoč. Organiziran naj bi bil družinski način sobivanja. Stalno naj bi bila prisotna negovalka, ki bi skrbela za cca 10 ljudi. Obroki bi se ob prisotnosti negovalke delili v nadstropju. Negovalka bi nudila pomoč in kontrolo pri večernih opravilih, pri pripravi na spanje..	Družinski način sobivanja oseb z demenco
H (177)	Mislim, da so zelo koristne razne preproste delavnice ročnih spretnosti.	Delavnice ročnih spretnosti
H (178)	Morda bi lahko večkrat uporabili kuhinjske pristope, od valjanja testa, izdelovanja modelčkov peciva ...	Delavnice ročnih spretnosti – kuhinjski pristop

(Kategorija:) POSREDOVANJE PREDLOGOV INSTITUCIJI

Ste kdaj te predloge že sporočili socialni delavki (če ste: kaj se je zgodilo; če niste: zakaj ne?)		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (31)	Nisem, nisem.	Svojec ni predlogov sporočil
F (85)	Pred časom sem predlagala fizioterapevtki, da bi mami krepili fizično moč. So poskusili, a ni želela vedno sodelovati.	Krepitev fizične moči, oseba z demenco ni želela sodelovati
F (86)	Bila je aktivna samo, kadar je želela ona in še to poredko.	Oseba z demenco aktivna, ko sama želi
F (87)	Je pa ena želja, ki jo bova z možem poskušala izpeljati, da jo bomo sami dajali na hojco, rekli so, da to lahko. Veliko je odvisno od njenega dnevnega počutja.	Krepitev fizične moči hčerke in svaka
G (139)	Ta predlog sem navedla v anketi, ki ga vsako leto dom pripravi za sorodnike.	Predlog navedla v anketi
G (140)	Osebnost sem predlog sporočila vodstvu doma.	Predlog sporočila vodstvu doma
G (141)	Direktorica mi je v osebni razgovor povedala, da se bo v mesecu marcu 2018 pričela gradnja oddelka za osebe z demenco.	Odziv od vodstva, upoštevanje predloga
H (179)	Nisem predlagal.	Svojec ni predlogov sporočil
H (180)	Zdi se, da imajo veliko dela.	Preobremenjeni zaposleni v domu
H (181)	Vem, da je potrebno veliko vložiti, da pri babici dosežemo kakršenkoli odziv in zainteresiranost.	Vsaka nova aktivnost / predlog zahteva veliko dela

(Nadkategorija:) Vključevanje socialne mreže v vsakdan oseb z demenco

(Kategorija:) SODELOVANJE SORODNIKOV S SOCIALNO SLUŽBO

Kakšno je vaše sodelovanje s socialno službo v domu za stare ljudi?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (32)	Ja, jaz sem zadovoljen, bom rekel, ni idealno, ne bom rekel tega, ampak saj verjetno nikjer ni.	Svojec je zadovoljen
E (33)	Najslabše je, recimo to, da je ogromno pomanjkanje kadra in še je bilo kakšno odpuščanje verjetno, tudi, recimo, fizioterapevtke ni.	Pomanjkanje kadra je največja slabost

E (34)	Je pa prednost to, ker je vseeno skrb zanje, saj zaposleni skrbijo, ampak jih je premalo in ne morejo preko sebe.	Prednost, ker je dom za stare prostor, kjer je skrb namenjena starim ljudem
E (35)	Sicer dom je prijeten, ni tako kot, recimo, ena bolnišnica, hladen.	Dom za stare ljudi je prijeten prostor
F (88)	Zelo dobro je sodelovanje.	Sodelovanje je zelo dobro
F (89)	Vedno so na voljo za odgovore na vprašanja, za nasvete, pa čeprav so zelo obremenjeni in zasedeni.	Zaposleni so na voljo za pogovor kljub zasedenosti
F (90)	Socialna delavka je zelo srčna, prijazna, skuša rešiti vsak problem, če se le da.	Socialna delavka je odprta in dostopna
F (91)	Tudi informira o vsem.	Socialna delavka informira svojce
G (142)	Zelo, zelo dobro. Kljub veliki časovni obremenitvi mi vedno namenijo potreben čas.	Sodelovanje je zelo dobro
G (143)	Pomagali so mi že od samega začetka, ko sem bila močno depresivna in sem imela tudi sama velike težave pri prilagajanju na domsko življenje moje mame.	Sodelovanje je zelo dobro – pomoč svojcem
G (144)	Vedno so mi prisluhnili in mi pomagali najti ustrezno rešitev.	Sodelovanje je zelo dobro – podpora in iskanje rešitev
H (182)	Predvsem na začetku njenega bivanja smo dobili več informacij o njenih sposobnostih in sodelovanju s socialno službo.	Ob začetku, po sprejemu je bilo sodelovanje dobro
H (183)	Po 1. letu bivanja je teh interakcij nekoliko manj.	Po 1. letu upad sodelovanja

(Kategorija:) VKLJUČEVANJE SOCIALNE MREŽE V VSAKDAN OSEB Z DEMENCO

Kako vas sorodnike vključujejo v vsakdan osebe z demenco?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (36)	Ja, so veseli, ko pridemo.	Dom je odprt za svojce
E (37)	Za nas tako vedo, da smo pogosto tam, recimo, ko je malica, ji mami niti ne pomagajo, jo pustijo kar na mizi, ker vedo, da bom jaz prišel.	Vključevanje pri pomoči za hranjenje
E (38)	Mene tako vključujejo, da se tudi same razbremenijo, ampak meni to ni problem, ker zato tudi hodim tja.	Vključevanje pri pomoči za hranjenje – kar je tudi razbremenitev za zaposlene
F (92)	Že ko samo na obisk pridemo, nas vključujejo s tem, ko povedo, kako je mama in veseli so, ko pridemo.	Vključeni z obiski
F (93)	Drugače pa nas o vsem dogajanju v domu nasploh obveščajo preko panojev, na katerih zelo nazorno prikazujejo, kaj počnejo, preko napisov in slik.	Obveščanje o dogajanju v domu za stare ljudi
F (94)	Priredijo martinovanje, na katero smo povabljeni tudi svojci, tam je večerja, glasba, ples, tombola, in to je bilo res odlično organizirano in tudi vzdušje je bilo super.	Organizacija dogodkov, kjer so povabljeni svojci
G (145)	Kot že rečeno, je mama še na odprtem oddelku.	Oseba z demenco je na odprtem oddelku
G (146)	V stiku z njo sem vsak dan, ko jo obiskujem.	Vključeni z obiski
G (147)	Sodelujemo, recimo, tako, da imamo dogovorjeno, da mama dobi dve kavi izven obrokov in imajo pri tem nadzor zaposleni, da ji dve kavi skuhajo, kar je več pa ne. Sicer se potem tudi kaj prepirajo, ker se mama ne spomni, ampak tak dogovor imamo, jaz sem v to vključena.	Dogovor o postreženem številu kav osebi z demenco med svojcem in zaposlenimi
H (184)	Dedek, torej babičin soprog, jo redno obiskuje.	Vključen z obiski
H (185)	Vsak dan ostane nekaj ur, da gresta na kavico, nato pa ji pomaga pri kosilu.	Druženje, pomoč pri kosilu
H (186)	Zaposleni so celo tako ustrezljivi, da postrežejo še njemu.	Sorodnik na kosilu v domu za stare ljudi

(Kategorija:) DELOVANJE SORODNIKOV

Kako lahko vi spodbujate vašega svojca z demenco?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (39)	Jaz za mam, recimo, naredim kot spodbudo, da jo razgibavam, jaz jo posedem na stol, jo razgibavam.	Razgibavanje
E (40)	Komunicirati ne moreva že nekaj let.	Besedne komunikacije ni
E (41)	Jo pa tako krepim, mogoče bolj fizično, ampak jo.	Fizična krepitev
E (42)	Pridejo pa redka obdobja, ne vem, mogoče je to od vremena odvisno, jo vprašam, mama, a bo šlo, pa reče »ja ja«, ampak to je vse, ne vem, če je razumela sploh vprašanje, ampak ja.	Vzpostavljane stika, otežena komunikacija
E (43)	Doma smo veliko peli, zanimivo, ko ni več govorila, ampak smo peli pesmi, ona je tudi pela z nami, to ji ni ušlo tako hitro.	Včasih je bila zelo živa pesem
E (44)	Pesem in molitev sta ostali.	Pesem in molitev
E (45)	Še včasih sedaj, ko ji pridem in ji rečem, bova zmolila, takrat se ona umiri, nekaj še vedno zaznava.	Ob molitvi čutiti mir
E (46)	Še kdaj ji tudi kaj zapojem, ko sem pri njej, imam pa na telefonu posnetke, ko sva še pela skupaj, pa to posluša.	Ohranjeni posnetki skupnega petja
E (47)	Pred časom, ko je bila nemirna še v domu in sem prišel k njej, da jo bom hranil, sem dal to najino muziko in od začetka se je umirila, je poslušala, sedaj pa ni več učinka, poskusil sem, a ni več.	Včasih se je oseba z demenco umirila ob poslušanju posnetkov
E (48)	Mislim, da mama sedaj tudi že slabo sliši in v času, ko bi morala narediti pregled očesnega ozadja, je bila tako dementna, da nismo mogli pregleda narediti, in sumim, da tudi vidi več ne. Lahko še zaznava svetlobo, vidi pa več ne.	Danes poslušanje posnetkov pesmi nima učinka – slab sluh
F (95)	Spodbujam jo s spominjanjem na kakšne davne dogodke.	Obujanje spominov
F (96)	Da, potem tudi ona o njih pripoveduje, se jih spominja.	Pripovedovanje in spominjanje osebe z demenco
F (97)	Pa tudi s tem, ko ji kažem slike rojstne hiše, rož.	Gledanje slik – rojstne hiše, rože
F (98)	Pa najbolj je vesela slik vnukov, pravnukov.	Gledanje slik – vnukov, pravnukov
F (99)	Moram biti pa tudi previdna, da rečem, ne smem preveč s tem, ker tudi pozornost pade.	Pozornost, da se osebe z demenco ne preobremenijo
G (148)	Tako, da sem veliko z mam, da sem mirna.	Biti skupaj z osebo z demenco
G (149)	Da jo mirno poslušam in se ne prepiram z njo.	Komunikacija z osebo z demenco
G (150)	Da ji zagotovim dnevno družabništvo.	Družabništvo
G (151)	Da ji pomagam pri osebni higieni.	Pomoč pri osebni higieni
G (152)	Da sem nekajkrat na dan na telefonski zvezi z njo.	Stik preko telefonske zveze
G (153)	Dnevno jo spremljamo na kosilo in na večerjo in gremo z njo na sprehode.	Spremljanje na kosilo, večerjo, sprehode
H (187)	Če pridem med kosilom, pomagam in spodbujam pri hranjenju.	Pomoč in spodbujanje pri hranjenju
H (188)	Včasih skupaj pregledava album s slikami in imena ljudi, ki so v njem.	Gledanje slik – obujanje spominov
H (189)	Sicer pa se najbolj zanesljivo razveseli nasmeha, poljubčkov, dotika.	Telesni stik je pomemben – poljub, dotik
H (190)	Ker se vnuki v naši družini ukvarjamo z glasbo, smo ob božičnih praznikih, ko ima babica tudi rojstni dan, priredili manjši koncert za vse stanovalce oddelka za dementne.	Organizacija koncertov ob praznikih

(Kategorija:) DODATNA PODPORA SOCIALNIH DELAVCEV SVOJCEM OSEB Z DEMENCO

Kaj bi še potrebovali od socialne službe, da bi znali še bolje podpreti svojca z demenco?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (49)	S socialno službo pa nimam stika.	Ni stika s socialno službo
E (50)	Ob sprejemu je bila glavna sestra in še ena gospa, ampak ne	Prisotnost medicinskega

	vem, kdo je bil to.	osebja
E (51)	Imam sam slabe izkušnje s socialno službo, se mi zdi stanje slabo.	Slabe izkušnje s socialno službo
E (52)	Imel sem slabe izkušnje, ko sem se trudil ohraniti mamo doma in da bi dobil kakšno pomoč, pa sem se pozanimal, ampak ni šlo, druge slabe izkušnje pa so bile po smrti očeta.	Slabe izkušnje s socialno službo – pred prihodom osebe z demenco v dom za stare ljudi
E (53)	V domu pa ne vem za socialno službo, bolj sem v stiku s sestrami, z zdravnikom.	Stik s sestrami, z zdravnikom
E (54)	Niti sam ne vem, kaj dela socialna služba v domu.	Sorodnik ne ve, kakšne so naloge socialnega dela v domu za stare ljudi
E (55)	V tem domu je glavna sestra za vse, se mi zdi, da je kot tam doma.	V domu za stare ljudi je najbolj aktivna glavna sestra
F (100)	Kot sem rekla, sem s socialno službo zelo zadovoljna.	Zelo zadovoljna s socialno službo
F (101)	Kar bi potrebovala, bi bil mogoče le še kakšen nasvet.	Potreba po kakšnem dodatnem nasvetu
F (102)	Ker oni vsak dan vidijo mamo, 24 ur na dan, pa kako se lahko stanje spreminja in na kaj naj bom pozorna ali tako.	Potreba po kakšnem dodatnem nasvetu – osebje je z osebo z demenco vseskozi v stiku
G (154)	Potrebovala bi osebno oskrbo za osebo z demenco, ki še ni primerna za zaprti oddelek.	Potreba po oskrbi za stanovalce z demenco, ki še ne potrebujejo zaprtega oddelka
G (155)	V takem oddelku bi morali poskrbeti za osebno higieno oskrbovanca, poskrbeti, da bi oskrbovanci imeli vse tri dnevne obroke v ločeni jedilnici in jih pri obroku nadzirati, poskrbeti bi morali zanje v večernem času in zjutraj. Morali bi jih dnevno nadzirati, ker ti oskrbovanci tudi uhajajo iz doma.	Potreba po oskrbi za stanovalce z demenco, ki še ne potrebujejo zaprtega oddelka – ločeni oddelek, z nadzorom
H (191)	Morda bi bil vesel več povratnih informacij o ohranjanju moči, v kolikor je prisotno.	Več povratnih informacij s strani zaposlenih
H (192)	Če imajo kakšne pristope, ki zelo delujejo pri stari mami, bi bilo dobro, če nas seznanimo z njimi, da jih tudi mi uporabimo.	Več povratnih informacij s strani zaposlenih – o pristopih, ki s svojcem delujejo

(Nadkategorija:) Rezultati delovanja iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje

(Kategorija:) OPAŽENE SPREMEMBE PRI SVOJCU Z DEMENCO

Kakšne spremembe opazate pri pomoči svojcu z demenco, ki živi v domu za stare ljudi, kadar je deležen spodbud?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (56)	Odvisno je od dneva, ampak če že da, se odziva, kot sem rekel, ko reče aw, ko jo boli.	Odziv se razlikuje glede na dan – izražanje bolečine
E (57)	Ja, drugi rečejo, da se odziva na nas, sploh ko pride moja žena, da jo že od daleč prepozna in trzne, to naj bi bilo dobro.	Odziv je prisoten glede na poročanja drugih stanovalcev, zaposlenih
F (103)	Ja ja, seveda so spremembe vidne.	Spremembe so vidne
F (104)	Postane vesela, nasmejana in ponosna.	Oseba z demenco postane boljše volje
F (105)	Sploh ko imam v mislih družino, vnuke, no, pravnuke, prav zasije.	Oseba z demenco postane boljše volje – vpliv družine

F (106)	Nas je tako vesela vsakič, ko pridemo, vsakič nas predstavi osebju, v smislu reče, glejte, kdo me je prišel pogledat in obiskat.	Oseba z demenco postane boljše volje – ponosna, predstavlja obiske zaposlenim
G (156)	Če se z mammo veliko ukvarjamo, je mirna, zadovoljna, vedra.	Oseba z demenco postane boljše volje
G (157)	Skoraj vsak dan joka, ko me zagleda, ker je zgubljena. Umirim jo na način, da preusmerim pozornost drugam in v trenutku lahko postane vedra in se od srca smeji, včasih pa rabim več časa, da ustavim jok.	Vpliv na spremembo razpoloženja - iz joka v smeh
H (193)	Odziv na spodbude zelo variira.	Odziv se razlikuje glede na dan
H (194)	Je predvsem odvisen od dneva, razpoloženja, utrujenosti.	Odziv se razlikuje glede na dan – vpliv dneva in počutja
H (195)	Najbolj se mi zdi pomemben nasmeh, ko se ukvarjamo z njo.	Pomemben pristop do osebe z demenco - nasmeh

(Kategorija:) PRISPEVEK SVOJCEV ZA VEČANJE AKTIVNOSTI OSEB Z DEMENCO

Kaj bi lahko naredili za spodbudo ob sodelovanju z osebo z demenco, da bi v domu za stare ljudi postala bolj aktivna?		
ŠTEVILO	IZJAVA	POJEM
E (58)	Že prej, recimo, da bi jo pustil doma, ampak je problem pri nas, ker je prisotna še sladkorna bolezen.	Obžalovanje za sprejem v dom, obenem stiska, ker je prisotna še sladkorna bolezen
E (59)	Ko je bila doma, smo jo spodbujali, ji krepili to, da je še vstajala, da je šla na stranišče vsakič še sama.	Ob oskrbi doma prisotnih spodbud od vseh članov družine
E (60)	Ampak, ko je prišla v dom, je v dveh mesecih izgubila sposobnost gibanja, ker nismo bili ves čas prisotni ob njej in sedaj je ne morem kaj več dosti spodbujati. Jo dvigujem, jo razgibavam, to je to.	Po prihodu v dom je oseba z demenco v dveh mesecih izgubila sposobnost gibanja
E (61)	Mogoče prej bi bila ena rešitev tudi to, da bi jo dali v to dnevno varstvo, ampak ko je bila to ideja, je ona bila toliko pri sebi in je rekla, da ne želi.	Dnevno varstvo bi bila včasih lahko možnost
F (107)	Ja, pri njej je težava sluh, če bi še dobro slišala, kot je včasih, spodbude sploh ne bi potrebovala, bi se že sama vključevala.	Težava je sluh, sicer oseba z demenco ne bi potrebovala veliko spodbud
F (108)	Glede tega pa ne morem nič vplivati.	Ni vpliva na ta dejavnik
G (158)	Kot sem že izpostavila, te osebe potrebujejo veliko pozornosti in osebnega angažiranja.	Veliko organizacije za delo
G (159)	Delam pa veliko stvari, izobraževala sem se pri Spominčici za demenco, tudi v okviru doma sem pridobivala znanje o demenci. V domu delujem v okviru skupine za samopomoč svojcem, kjer si izmenjujemo svoje izkušnje.	Izobraževanje svojcev za boljše delo, delovanje v okviru skupine za samopomoč svojcem
G (160)	Dodatne aktivnosti, še poleg teh, ki jih organizira dom, niso rešitev, največja pomoč je individualni pristop.	Poudarek na individualnem pristopu
H (196)	Socialne delavce bi lahko bolje opremili s poznavanjem babičinega preteklega življenja in individualnosti, njenih življenjskih navad, vrednot, spretnosti, da bi to lahko uporabili pri krepitvi moči.	Svojci zaznavajo potrebe po dodatni okrepitvi socialnih delavcev o življenjskem svetu oseb z demenco
H (197)	Zdi se, da je bistvena individualizacija pristopa do dementnih, zavedanje posameznikove identitete, zmožnosti na različnih področjih, prednosti in šibkosti.	Poudarek na individualnem pristopu
H (198)	Po mojih izkušnjah so strokovnjaki v DSO strokovno dobro opremljeni.	Strokovnjaki v domovih za stare ljudi so dobro opremljeni
H (199)	Primanjkuje pa jim kadra.	Pomanjkanje zaposlenih
H (200)	Torej tudi časa in možnosti, da izkoristijo svoje znanje in v	Ni časa za uporabo znanj in

	polni meri pomagajo oskrbovancem.	orodij strokovnih delavcev in s tem boljšo pomoč stanovalcem
--	-----------------------------------	--

8.9. OSNO KODIRANJE: SVOJCI

Nadkategorija: Razumevanje in uporaba koncepta perspektive moči v praksi socialnih delavcev

Kategorija: **DEFINICIJA MOČI**

- a) Vpliv
 - Moč je vpliv E (1), F (62)
 - Moč je možnost odločanja E (2), H (161)
 - Moč pelje svet naprej E (6)
 - Moč je sprejemanje odločitev H (162)
- b) Fizična moč
 - Fizična moč E (3), F (63)
 - Moč je premagovanje stvari H (163)
- c) Drugo
 - Moč kot nekaj pozitivnega E (4)
 - Nemoč E (5)
 - Občutek v trenutni situaciji – nemoč G (109)
 - Razmišljanje o iskanju načinov pridobivanja moči G (110)
 - Pridobivanje moči – pristočasne dejavnosti, prijatelji G (111)
 - Ne razmišlja o besedi moč G (112)

Kategorija: **ASOCIACIJE NA »KREPITEV MOČI«**

- a) Osebna rast
 - Rast E (7)
 - socialna mreža E (11)
 - Osebna krepitev E (8)
 - Razvijanje človeka E (9)
 - Razvijanje sposobnosti H (165)
- b) Izobraževanje, šport
 - Izobraževanje in povezovanje E (10)
 - Izobraževanje in pridobivanje vpliva F (65)
 - Šport in krepitev fizične moči F (64)
- c) Samo krepitev
 - Krepitev lastne moči G (113)
 - stanovalci doma, osebje G (114)
 - Skupina za samopomoč sorodnikov G (115)
 - Izvor moči družabnica, ki pomaga pri oskrbi mame v domu G (116)
 - Vsak posameznik zase sprejema odločitve H (164)

Kategorija: **VIRI MOČI SVOJCA Z DEMENCO**

- a) Socialna mreža
 - Zavedanje oseb okoli sebe E (15)
 - okolica zazna trzanje E (16)
 - sin meni, da ga ne čuti E (17)
 - Družina F (66)
 - pravnuki, majhni otroci F (67)
 - Dejavniki, ki osebo še ohranjajo pri življenju – socialna mreža E (28)
 - Socialna mreža G (117)
 - prisotna ob obrokih, na sprehodih G (118)
 - Družabniki in sorodniki G (125)

- b) Čutila
 - Zaznavanje bolečine E (13)
 - besedni odziv na neugodje E (14)
- c) Izražanje
 - Pesem F (68)
 - Komunikacija F (69)
 - Včasih je bilo to barvanje F (70)
 - Ročne spretnosti, hitre roke H (166)
 - Branje in seštevanje H (167)
- d) Vsakodnevna opravila
 - Samostojno obiskovanje toaletnega prostora G (119)
 - Tuširanje s pomočjo hčerke G (120)
 - Zajtrkovanje G (121)
 - Pomoč in družba ob kosilu in večerji G (122)
 - Sprehod po večerji, pomoč pri urejanju na spanje G (123)
 - Telefonski klic G (124)
- e) Drugo
 - Dejavniki, ki osebo še ohranjajo pri življenju E (12)
 - Dobro vizualno zaznavanje in skrb za urejenost H (168)
 - Dobre socialne vrline H (169)

Kategorija: UPOŠTEVANJE VIROV MOČI SOCIALNIH DELAVCEV

- a) Upoštevanje
 - Upoštevanje mame E (19)
 - Osebe odreagira na potrebe starih ljudi E (21), F (71)
 - mladi se odzivajo, kot presenečenje F (72)
 - Vpliv socialnega dela F (73), H (170)
 - Dober stik z zaposlenimi v domu za stare ljudi G (168)
- b) Ni informacij
 - Ob oskrbi svojec ni prisoten E (20), H (171)
- c) Izzivi
 - Ovire ob upoštevanju virov moči
 - obremenjenost zaposlenih v domu za stare ljudi G (126)
 - najnižja oskrba v domu za stare ljudi G (128)
 - oseba z demenco zaradi težav z govorom ni tako vključena H (172)

Kategorija: PRIMER DELOVANJA ZAPOSLENIH IZ PERSPEKTIVE MOČI

- a) Prispevek medicinskega osebja
 - Osebe v domu za stare ljudi je zelo obremenjeno G (129)
 - Pohvala za medicinsko osebje, dobra oskrba G (130)
 - Primer – oseba z demenco, hčerka in nesrečno srečanje z negovalko, ki je razumevajoče ravnala G (131)
- b) Stik, aktivnosti
 - Osebe se z osebo z demenco pošali, poklepeta F (74)
 - Album s fotografijami življenja H (173)
 - Igra spomin H (174)
 - Sposobnost branja H (175)
- c) Ni primera
 - Ni primera situacije E (22)

Nadkategorija: Razvijanje in inovativna uporaba koncepta krepitve moči v praksi

Kategorija: METODE DELA V DOMU ZA STARE LJUDI

- a) Organizirane aktivnosti
 - Veliko aktivnosti v domu za stare ljudi E (22), F (75), G (133)
 - za krepitev psihičnih in psihofizičnih lastnosti E (24)

- sprehodi E (25)
- obiski otrok, glasbenikov, živali F (76)
- ustvarjalne delavnice F (77)
- filmi, koncerti G (134)
- Album s fotografijami H (176)
- b) Oseba z demenco ni aktivna
 - Vprašanje, ali bi se oseba z demenco udeležila teh aktivnosti E (26)
 - Oseba z demenco ne sodeluje
 - slab sluh, ni zanimanja F (78)
 - nizka koncentracija, slab sluh G (135)
 - Včasih se je oseba z demenco udeleževala telovadbe G (132)
 - Oseba z demenco sprejema le individualno delo G (136)

Kategorija: **IDEJE ZA BOLJŠE DELO ZAPOSLENIH**

- a) Več zaposlenih
 - Potreba po večjem številu zaposlenih E (27), E (30)
- b) Individualno delo
 - Individualno delo F (79)
- c) Delo v skupini F (80)
 - Pogovorne skupine F (81)
- d) Dodatne aktivnosti
 - Pristop do načina hranjenja E (29)
 - Krepitev fizične moči F (82)
 - Sprehod F (83)
 - Nakupovanje F (84)
 - Oskrba za stanovalce z demenco, ki še ne potrebujejo zaprtega oddelka G (137)
 - Družinski način sobivanja oseb z demenco G (138)
 - Delavnice ročnih spretnosti H (177)
 - kuhinjski pristop H (178)
- e) Drugo
 - Dostojanstvo je tudi vir moči E (28)

Kategorija: **POSREDOVANJE PREDLOGOV INSTITUCIJI**

- a) Predlogi so:
 - Krepitev fizične moči, oseba z demenco ni želela sodelovati F (85)
 - Oseba z demenco aktivna, ko sama želi F (86)
 - Krepitev fizične moči s strani hčerke in svaka F (87)
 - Predlog navedla v anketi G (139)
 - Predlog sporočila vodstvu doma G (140)
 - Odziv od vodstva, upoštevanje predloga G (141)
- b) Predlogov ni
 - Svojec ni sporočil predlogov E (31), H (179)
- c) Preobremenjenost zaposlenih
 - Preobremenjeni zaposleni v domu H (180)
 - Vsaka nova aktivnost / predlog zahteva veliko dela H (181)

Nadkategorija: Vključevanje socialne mreže v vsakdan oseb z demenco

Kategorija: **SODELOVANJE SORODNIKOV S SOCIALNO SLUŽBO**

- a) Dobro sodelovanje
 - Svojec je zadovoljen E (32)
 - Zaposleni so na voljo za pogovor kljub zasedenosti F (89)
 - Socialna delavka je odprta in dostopna F (90)
 - Socialna delavka informira svojce F (91)
 - Sodelovanje je zelo dobro F (88), G (142)
 - pomoč svojcem G (143)

- podpora in iskanje rešitev G (144)
- Ob začetku, po sprejemu, je bilo sodelovanje dobro H (182)
- b) Pomanjkanje zaposlenih
 - Pomanjkanje kadra je največja slabost E (33)
- c) Dobro okolje
 - Prednost, ker je dom za stare prostor, kjer je skrb namenjena starim ljudem E (34)
 - Dom za stare ljudi je prijeten prostor E (35)
- d) Sprememba
 - Po 1. letu upad sodelovanja H (183)

Kategorija: **VKLJUČEVANJE SOCIALNE MREŽE V VSAKDAN OSEB Z DEMENCO**

- a) Obiski
 - Dom je odprt za svojce E (36)
 - Vključeni z obiski F (92), G (146), H (184)
- b) Vključenost med dnevnimi aktivnostmi
 - Vključevanje pri pomoči za hranjenje E (37)
 - kar je tudi razbremenitev za zaposlene E (38)
 - Druženje, pomoč pri kosilu H (185)
 - Svojec na kosilu v domu za stare ljudi H (186)
- c) Informiranje
 - Obveščanje o dogajanju v domu za stare ljudi F (93)
 - Organizacija dogodkov, kjer so povabljeni svojci F (94)
 - Oseba z demenco je na odprtem oddelku G (145)
 - Dogovor o postreženem številu kav osebi z demenco med svojcem in zaposlenimi G (147)

Kategorija: **DELOVANJE SORODNIKOV**

- a) Fizična krepitev
 - Fizična krepitev E (41)
 - Razgibavanje E (39)
- b) Komunikacija
 - Komunikacija z osebo z demenco G (149)
 - Stik preko telefonske zveze G (152)
 - Besedne komunikacije ni E (40)
 - Vzpostavljane stika, otežena komunikacija E (42)
 - Obujanje spominov F (95)
 - Pripovedovanje in spominjanje osebe z demenco F (96)
 - Družabništvo G (150)
- c) Pesem, molitev
 - Včasih je bila zelo živa pesem E (43)
 - Pesem in molitev E (44)
 - Ob molitvi čutiti mir E (45)
 - Ohranjeni posnetki skupnih pesmi E (46)
 - Včasih se je oseba z demenco umirila ob poslušanju posnetkov E (47)
 - Danes poslušanje posnetkov pesmi nima učinka – slab sluh E (48)
- d) Gledanje slik
 - Gledanje slik
 - rojstne hiše, rože F (97)
 - vnukov, pravnukov F (98)
 - obujanje spominov H (188)
- e) Telesni stik
 - Telesni stik je pomemben – poljub, dotik H (189)
 - Biti skupaj z osebo z demenco G (148)
- f) Pomoč pri dnevnih stvareh
 - Pomoč pri osebni higieni G (151)
 - Spremljevanje na kosilo, večerjo, sprehode G (153)
 - Pomoč in spodbujanje pri hranjenju H (187)

- g) Dogodki
 - Pozornost, da se osebe z demenco ne preobremenijo F (99)
 - Organizacija koncertov ob praznikih H (190)

Kategorija: DODATNA PODPORA SOCIALNIH DELAVCEV SVOJCEM OSEB Z DEMENCO

- a) Socialna služba
 - Ni stika s socialno službo E (49)
 - Slabe izkušnje s socialno službo E (51)
 - pred prihodom osebe z demenco v dom za stare ljudi E (52)
 - Svojec ne ve, kakšne so naloge socialnega dela v domu za stare ljudi E (54)
 - Zelo zadovoljna s socialno službo F (100)
- b) Medicinsko osebje
 - Prisotnost medicinskega osebja E (50)
 - Stik s sestrami, z zdravnikom E (53)
 - V domu za stare ljudi je najbolj aktivna glavna sestra E (55)
- c) Potrebe svojcev
 - Potreba po kakšnem dodatnem nasvetu F (101)
 - osebje je z osebo z demenco vseskozi v stiku F (102)
 - Potreba po oskrbi za stanovalce z demenco, ki še ne potrebujejo zaprtega oddelka G (154)
 - ločeni oddelk, z nadzorom G (155)
 - Več povratnih informacij zaposlenih H (191)
 - o pristopih, ki s svojcem delujejo H (192)

Nadkategorija: Rezultati delovanja iz perspektive moči pri delu z osebami z demenco vpliva na njihovo vsakdanje počutje

Kategorija: OPAŽENE SPREMEMBE PRI SVOJCU Z DEMENCO

- a) Različni odzivi
 - Odziv se razlikuje glede na dan H (193)
 - izražanje bolečine E (56)
 - vpliv dneva in počutja H (194)
 - Vpliv na spremembo razpoloženja - iz joka v smeh G (157)
- b) Pozitiven vpliv
 - Odziv je prisoten glede na poročanja drugih stanovalcev, zaposlenih E (57)
 - Spremembe so vidne F (103)
 - Oseba z demenco postane boljše volje F (104), G (156)
 - vpliv družine F (105)
 - ponosna, predstavlja obiske zaposlenim F (106)
 - Pomemben pristop do osebe z demenco – nasmeh H (195)

Kategorija: PRISPEVEK SVOJCEV ZA VEČANJE AKTIVNOSTI OSEB Z DEMENCO

- a) Telesne »okvare«, na katere ni vpliva
 - Težava je sluh, sicer oseba z demenco ne bi potrebovala veliko spodbud F (107)
 - Ni vpliva na ta dejavnik F (108)
- b) Drugi način oskrbe
 - Dnevno varstvo bi bila včasih lahko možnost E (61)
 - Veliko organizacije za delo G (158)
 - Poudarek na individualnem pristopu G (160), H (197)
- c) Izobraževanje svojcev in zaposlenih
 - Izobraževanje svojcev za boljše delo, delovanje v okviru skupine za samopomoč svojcem G (159)
 - Svojci zaznavajo potrebe po dodatni okrepitvi socialnih delavcev o življenjskem svetu oseb z demenco H (196)
 - Strokovnjaki v domovih za stare ljudi so dobro opremljeni H (198)
 - Pomanjkanje zaposlenih H (199)

- Ni časa za uporabo znanj in orodij strokovnih delavcev in s tem boljšo pomoč stanovalcem H (200)
- d) Obžalovanja
- Obžalovanje za sprejem v dom, obenem stiska, ker je prisotna še sladkorna bolezen E (58)
 - Ob oskrbi doma prisotnih spodbud od vseh članov družine E (59)
 - Po prihodu v dom je oseba z demenco v dveh mesecih izgubila sposobnost gibanja E (60)

8.10. ODNOSNO KODIRANJE: SVOJCI

Tabela 1

DEFINICIJA MOČI	ASOCIACIJE NA »KREPITEV MOČI«
a) Vpliv E (1), F (62), E (2), H (161), E (6), H (162)	a) Osebna rast E (7), E (11), E (8), E (9), H (165)
b) Fizična moč E (3), F (63), H (163)	b) Izobraževanje, šport E (10), F (65), F (64)
c) Drugo E (4), E (5), G (109), G (110), G (111), G (112)	c) Samo krepitev G (113), G (114), G (115), G (116), H (164)

Interpretacija odnosnega kodiranja Tabela1:

Razumevanje pojma »moč« (vpliv, možnost odločanja, fizična moč) se povezuje z asociacijami na besedno zvezo »krepitev moči« (rast, osebna krepitev, razvijanje, šport), kar je razvidno v primerih E, F in H.

Tabela 2

IDEJE ZA BOLJŠE DELO ZAPOSLENIH	POSREDOVANJE PREDLOGOV INSTITUCIJI	SODELOVANJE SORODNIKOV S SOCIALNO SLUŽBO
a) Več zaposlenih E (27), E (30)	a) Predlogi so F (85), F (86), F (87), G (139), G (140), G (141)	a) Dobro sodelovanje E (32), F (89), F (90), F (91), F (88), G (142), G (143), G (144), H (182)
b) Individualno delo F (79)	b) Predlogov ni E (31), H (179)	b) Pomanjkanje zaposlenih E (33)
c) Delo v skupini F (80), F (81)	c) Preobremenjenost zaposlenih H (180), H (181)	c) Dobro okolje E (34), E (35)
d) Dodatne aktivnosti E (29), F (82), F (83), F (84), G (137), G (138), H (177), H (178)		d) Sprememba H (183)
e) Drugo E (28)		

Interpretacija odnosnega kodiranja Tabela 2:

Vsi svojci navajajo različne ideje za boljše delo zaposlenih v domu za stare ljudi (povečati število zaposlenih, delo s posameznikom, delo v skupini, dodatni oddelek, dodatne delavnice). Le osebi F in G sta ideje posredovali naprej instituciji, v enem primeru se je vodstvo na idejo tudi odzvalo.

Posredovanje predlogov instituciji se povezuje s sodelovanjem sorodnikov s socialno službo: kjer je sodelovanje boljše, kjer so svojci bolj zadovoljni s socialno službo – so predlogi posredovani (osebi F in G). Obratno, kjer sodelovanje ni tako dobro, svojci niso posredovali predlogov (osebi E in H).